N. Steinhardt

DĂRUIND VEI DOBÂNDI

COLECTIA HOMO RELIGIOSUS

DACIA

Colecția HOMO RELIGIOSUS

Coordonator: IOAN CHIRILĂ

Coperta: LILIANA BOLBOACĂ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
STEINHARDT, NICOLAE
Dăruind vei dobândi / Nicolae Steinhardt - Ed. a 4-a -
Cluj-Napoca: Dacia, 2000
p. 304; 20,5 cm. - (Homo religiosus)
ISBN 973-35-0978-7

821.135.1-97

Cluj-Napoca 3400, str. Ospătăriei nr. 4, tel./fax: 064/42 96 75
e-mail: edituradacia@hotmail.com, www.edituradacia.ro
București: Oficiul poștal 15, sector 6
str. General Medic Emanoil Severin nr. 14
tel. 01/315 89 84, fax: 01/315 89 85
Satu Mare, 3600, B-dul Lalelei R13 et. VI ap. 18
tel. 061/76 91 11; fax: 061/76 91 12
Căsuța poștală 509; Piața 25 octombrie nr. 12
www.multiarea.ro
Baia Mare, 4800, str. Victoriei nr. 146
tel./fax: 062/21 89 23

Redactor: MONICA CREMENE
Tehnoredactor: LILIANA BOLBOACĂ

Comanda nr. 4109

N. STEINHARDT

MONAHUL NICOLAE DELAROHIA

DĂRUIND VEI DOBÂNDI

Ediţia a IV-a
îngrijită de IOAN PINTEA

EDITURA DACIA
CLUJ-NAPOCA, 2000

Prea Cuviosului Arhimandrit
MINA DOBZEU
în amintirea zilei de 15 martie 1960

Prea Cuviosului Arhimandrit
SERAFIM MAN
în amintirea zilei de 16 august 1980

PREFAŢĂ

BINECUVÂNTAREA SMOCHINULUI

„Iisus a văzut pe Natanael venind către El şi a zis despre el: Iată, cu adevărat, israelit în care nu este vicleşug. Natanael i-a zis: De unde mă cunoşti? A răspuns Iisus: Te-am văzut când erai sub smochin."

(Ioan, 1, 47, 48)

N-am îndrăznit să scriu niciodată despre N. Steinhardt. Nici despre om. Nici despre cărţi. Recunosc: nici aceste rânduri nu sunt o îndrăzneală, ci mai mult o smerenie, o bucurie, o eliberare de sufocanta respiraţie în care au fost ţinute. De aceea o să mă poticnesc, repet ori pierd în admiraţii uneori. Cu toate acestea, de fiecare dată când vine vorba despre trecerea lui N. Steinhardt de la legea mozaică la credinţa creştină, mă gândesc la întâlnirea dintre Iisus şi Natanael. Ceva din această întâlnire, cred, s-a repetat şi între Mântuitor şi monahul de la Mănăstirea Rohia. Domnul a găsit că în acest „israelit nu era vicleşug" (Ioan, 1, 47), iar N. Steinhardt, potrivit convingerii lui Blaise Pascal, nu l-ar fi căutat (pe Iisus) dacă nu l-ar fi găsit mai înainte. (De fapt eu nu fac altceva – nici nu mă ţin puterile – decât să recitesc câteva din textele cuprinse în această carte cu chip de Autobiografie, *de* Mărturisire, *de alt* Jurnal al fericirii *cu înfăţişare apologetică pentru Legământul cel Nou şi pentru o convertire absolută şi să vă îndemn, eventual, să înţelegeţi că acest „gourmet" – cum l-a numit Gheorghe Grigurcu – trebuie să intre în galeria dreptmărturisitorilor credinţei ortodoxe.)*

După cele două cărţi de debut (publicate în colaborare cu Emanuel Neuman – Essai sur une conception catholique du Judaisme, *Bucureşti, 1935 şi* Illusions et réalités juives, *Paris, 1936) despre lumea* Vechiului testament, *după închisorile comuniste (în suferinţa cărora Părintele*

Nicolae a binecuvântat smochinul sub care îl văzuse Mântuitorul), hotărârea (însoțită de dorința și nevoința) de-a rămâne în echilibru, de-a ieși din precaritate, de-a se pune în ordine vis-à-vis de lucrarea pământească a Bisericii luptătoare, a fost definitivă. Într-un text încă inedit, chiar se mărturisește, definind de fapt o opțiune existențială: „Pentru mine creștinarea se confundă cu o poveste de dragoste: o dublă îndrăgostire de biserica creștină și de neamul românesc". N. Steinhardt a ales „Calea, Adevărul și Viața", neocolind nimic din ceea ce însemna cale de acces înspre temelia vieții spirituale desăvârșite: monahismul. Retras (dar nedespărțit de neliniștile acestei lumi) în „pustia înverzită a Rohiei" – unde, îmi spunea adeseori, exemplificând cu cuvintele altui pustnic, Efrem Sirul, „nu a venit să se sălbăticească, ci să îmblânzească sălbăticia acestei lumi" – el a rămas fidel unui anume ritm („ceas" îi spune în mănăstire) de viețuire normală (liturghia, miezonoptica, chilia, biblioteca, trasul clopotelor etc.). Fără excese, fără pompă, fără „farafastâcuri solemne", fără zgomot de fond, fără mult decor artificial! Simplitate și iar simplitate! Atât.

Predicile din această carte, vorbite mai întâi, scrise mai apoi, trec dincolo de amvon și se înscriu în aria largă – dar din păcate destul de restrânsă la noi – a eseului teologic (cum bine scrie Părintele Valeriu Anania). Sunt texte care susțin cu patos un real axis moral, punctând de la început până la sfârșit traiectul unui destin implicat în lumea ca lume și lumea ca spirit, ca duh. Le-am așeza mai degrabă lângă Evdokimov, Stăniloae, Berdiaev decât lângă Slevoacă ori Ioan Bunea. Pentru că nu se marginalizează în pilde, fapte ori „legende" testamentare – deja destul de uzitate în omiletica noastră – ele devin reflexie, cadru deschis pentru întâlnirea contrariilor, nod gordian și în cele din urmă radiație, undă luminoasă. N. Steinhardt cere predicii o ieșire din banalitate, din falsitate, din scheme dinainte stabilite, dintr-o retorică fadă și deloc folositoare cuvântului care zidește. Iată: „...să nu săvârșim grava eroare de a confunda platitudinea stilistică cu ortodoxia. (...). Cele mai bune și mai frumoase simțăminte ori mai folositoare învățături sunt anihilate de tipizarea verbală, care-i simptom de lene, frică și uscăciune a inimii." Astăzi, crede monahul de la Rohia, predica trebuie să iasă din somnolența rostirii și să intre în trezvia ideii. Un dialog între evanghelistul Ioan și Petre Țuțea sunt „pripealele" din această carte. Modestia, proprie autorului, îi stă mai departe strajă gurii și slujind gândului, dă în vileag – în mai toate predicile – autoportretul creștinului deplin. N. Steinhardt

(tot din modestie, cred) îmi spunea în ultima scrisoare că își consideră aceste pagini „simple mărturii de credință creștină". Lectorul avizat le poate însă înțelege drept adevărate escale în timpul și spațiul spiritualității ortodoxe, nedând ascultare de data asta unui autor care avea vocația perfectă a chenozei perpetue. Pornind de la Simone Weil și André Frossard, trecând prin Maximilian Kolbe ori Katov din La condition humaine, *cel care predică fructifică șansa (făcându-și din* Cuvinte de credință *o carte de căpătâi) de a ieși din stereotipia și glosolalia vorbirilor ocazionale. Nu este o carte specializată, cum i-ar place să spună autorul. Ea se adresează cu aceeași înflăcărare nediferențiată atât preotului cât și creștinismului. Nici la alte nivele nu este discriminatorie. De aceea cred că ecumenismul contemporan are multe de învățat din aceste mărturii publice și dialoguri cu ascultătorii. Vom vedea că există aici o puritate a impurităților de formă, a dialogului (în esență) dintre ortodocși, catolici și protestanți cu exemple vii din toate cele trei confesiuni, fără a determina ca detrimentul să fie mijlocul prin care se scuză o unitate a credinței universale. Vasile de la Poiana Mărului lângă Serafim din Sarov, Athenagoras lângă cardinalul Lustiger sunt doar câteva exemple care mărturisesc despre „un Domn, o Credință, un Botez", fără a impieta asupra adevărului unic în sine și nedivizat în esență. Teoria lui Benhoffer rezistă! Iar în Natanael nu este vicleșug, ură, dispreț, slugărnicie (slujire, da!) la casa stăpânului, ci dorința fierbinte „ca toți să fie una", ca toți să mărturisească precum exilatul din Patmos: „Cel ce vine de sus este deasupra tuturor: cel ce este de pe pământ, pământesc este și de pe pământ grește. Cel ce vine din cer este deasupra tuturor". (Ioan, 3, 31). Literatura, filosofia, poetica fac casă bună cu textul evanghelic și întrețin un discurs teologic superior. Mă gândesc la „Sfinți și oameni iubiți", „Reflecții călugărești", „Felurimi". De la textul emblemă, „Ce mi-a dat mie Iisus Hristos?" până la, să zicem, „Dăruind vei dobândi" cititorul întâlnește semnul de egalitate (al priceperii și înțelegerii) prins între două vocabule: modernitatea/mondenitatea și clasicitatea rostirii omiletice. Nefiind silabe rostogolitoare pentru ureche, nici pentru ochiul orb și gol pe dinlăuntru, aceste cuvinte de credință sunt ușor de surprins într-un limbaj propriu steinhardtian (bine revelat deocamdată doar de critica literară) care are curajul să părăsească un teren oratoric prea hotărnicit și să prindă corporalitate în cotidian, în înconjur, în acest spațiu care încă ne împiedică să-l depășim învingându-l (părinții de la Rohia știu prea*

bine ce se întâmpla după o predică rostită de Părintele Nicolae în bisericuța mănăstirii). Actualitatea acestui demers, nu numai catehetic dar și cu valoare de slujire, mi se pare mai mult decât evidentă. N-am eu chemarea să judec nici vremurile, nici textele lui N. Steinhardt, dar am norocul, moira să le trăiesc pe amândouă și să fiu părtaș la renașterea acestei cărți tulburătoare, scandalizatoare (poate), luminătoare. Oricum, prezența autorului în lumea culturală românească a fost și rămâne impresionantă. „Omul-text", cum l-a numit Lucian Raicu, este viu și neatins de „boldul" morții. Nu întâmplător și-a intitulat o meditație: „Unde-ți este, moarte, biruința ta?"

Un tânăr care îl întâlnea cu adevărat pe N. Steinhardt nu mai putea să devină un fiu rătăcitor, un ucenic neascultător. Acest mai mult știutor te transforma, te schimba, îți arăta calea, drumul, poteca pe care să-ți porți pașii pentru a ajunge la luminiș (cum spune Heidegger), în neascundere. M-am bucurat de îngăduința și bunăvoința sa și am încercat și eu a învăța (la rându-mi) să știu (după o sintagmă teologică proprie Monahului Delarohia) a da din ceea ce nu am. În vecinătatea marilor săi prieteni (Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Mihai Șora, Constantin Noica, Al. Paleologu, Sergiu Al. George) N. Steinhardt își așeza opera (la insistențele noastre) cu sfială, cu smerenie, fără a crede că merită o asemenea mare cinste. Critica, istoria literară (din țară și din străinătate) au subliniat, nu de puține ori, unicitatea, individualitatea demersului călugăresc, eseistic pe care Părintele Nicolae de la Mănăstirea Rohia din Maramureș l-a înălțat cu înțelepciune pe eternitatea cuvântului între (adică, liantul sensibil poate, care leagă viața de cărți). A fost și va rămâne un cărturar care își trăia, își viețuia textul, înainte de a-l trece pe hârtie. Când opera se va publica în întregime (sunt cărți în edituri, sunt cărți în manuscris) vom putea judeca un întreg nefărâmițat, unitar și echilibrat. Ținea mereu pe masa de lucru, în geanta de voiaj (chiar și în spital înainte de a trece dincolo) o Carte de Rugăciuni *primită de la Dinu Pillat. Se ruga mereu, neîncetat. Din această carte trebuie să citim acuma: pentru noi cei rămași – Simbolul credinței – pentru el, cel plecat – Lumina Lină. Și să fim încredințați că Filip i-a spus adevărul lui Natanael: „Am aflat pe Acela despre Care au scris Moise în Lege și proorocii, pe Iisus, fiul lui Iosif din Nazaret". (Ioan, 1, 45). Și Natanael a crezut, nu s-a „smintit": dai Ianu.*

IOAN PINTEA

iunie 1990

CUVÂNT ÎNAINTE

Textele acestei cărţulii – cu excepţia Crezului ortodox, *a* Reflecţiilor călugăreşti *şi* Taberei Măgura *– sunt predici. Nu au fost stilizate ori revizuite. Conţin drept aceea multe repetări, teme recurente şi obsesii stilistice. Sau dezvăluie manii cogitative, sărăcia lexicală şi metaforică, în câmp informaţional restrâns. Cu atât mai bine: îl descoperă pe autor (predicator) în toată slăbiciunea lui psihică, mintală şi culturală, predicile devenind ceea ce trebuie de fapt să fie: o mărturisire publică şi un dialog cu ascultătorii*[1] *, iar nu o trufaşă, pedantă, sclivisită dojană sau o învăţătură triumfalistă. Predicatorul şi enoriaşii păşesc împreună – dibuind, revenind, stăruind, pricepând anevoie, minunându-se – către Hristos.*

N.S.

---

[1] Cf. Dumitru Stăniloae în *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu:* „Mijlocul spiritual principal prin care omul se comunică altora şi alţii se comunică lui ca izvoare complementare de sensuri, de simţiri, mijlocul de îmbogăţire şi de întărire reciprocă este cuvântul prin care oamenii îşi întăresc umanitatea comună... Oamenii se adapă spiritual unul pe altul prin cuvinte, dar dintr-o trebuinţă zidită în ei de o putere mai presus de ei. Iar cuvintele nu sunt importante pentru ei prin faptul că sună, ci prin faptul că-şi comunică apa lor ca izvoare spirituale, legate subteran între ele şi cu oceanul spiritual suprem. Omul însuşi vine în cel ce-i aude cuvintele, el însuşi se deschide celui care i le comunică. Omul însuşi e apă vie, prin faptul că se dă pe sine însuşi şi adapă pe cel căruia i se dă prin cuvânt."

CE-I DATOREZ EU LUI HRISTOS

Fericiți cei cărora s-au iertat fărădelegile
și cărora s-au acoperit păcatele.
Psalm 31, 1

Și le poruncea să nu spună nimănui. Dar, cu
cât le poruncea, cu atât mai mult ei Îl vesteau.
Marcu 7, 26

Există în ritualul iudaic o rugăciune alcătuită dintr-un șirag de mulțumiri aduse lui Dumnezeu pentru toate binefacerile hărăzite poporului Său Israel. Ca refren ori stih intercalat după fiecare dar pomenit figurează vorbele *dai lanu*, ce se tălmăcesc *de ajuns nouă.* De n-ar fi decât că Domnul ne-a scos din pământul Egiptului, destul ar fi spre a-L binecuvânta și a-I aduce slavă. De n-ar fi făcut decât că a prefăcut marea în uscat, destul e spre a-L blagoslovi și a nu înceta să-I mulțumim. De n-ar fi decât că ne-a hrănit în pustie... Și așa mai departe. Fiecare faptă a divinității, fiecare minune ajunge spre a stârni recunoștința norodului și a-i provoca exclamația: *dai lanu*!

Tot astfel, gândesc, orice evreu trecut prin sfânta Taină a Botezului, căruia Domnul i S-a revelat și care, acum, se numără printre „iudeii care au crezut în El" poate de asemenea striga: de ajuns făcut-ai Hristoase Dumnezeule pentru mine!

Pentru a fi desprins solzii care-mi acopereau ochii, îți mulțumesc din toată inima, din tot sufletul, din tot cugetul și toată vârtutea mea. Doar atât de ai fi făcut după ce ai luat aminte la mine, cu vrednicie și cu dreptate este să strig cu lacrimi: *dai li!*

Pentru a-mi fi dat putința să-mi cunosc propria păcătoșenie, nimicnicie și ticăloșie, Îți aduc laude și mulțumiri, și de s-ar mărgini doar la atâta darul făcut mie, tot prea destul e ca să repet: *dai li!*

Pentru a-mi fi îngăduit să Te pot ruga, să Te iubesc și să mă închin ție – de ajuns, prea de ajuns ca să binecuvântez Sfânt Numele Tău.

Pentru a fi sădit în mine nădejdea iertării și a fi început să întrezăresc putința mântuirii – fii, Doamne, preamărit!

Pentru a-mi fi dat îndrăzneala să concep stabilirea unor relații de tip eu-tu cu Tine, Domnul și Dumnezeul meu, mă minunez și, nepricepându-mă a spune altceva, strig: *dai li!*

Și tot așa fiindcă de acum mă pot închipui printre acei cărora le-ai grăit: „Dacă veți rămâne cu cuvântul Meu, sunteți cu adevărat ucenici ai Mei. Și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi." (Ioan 8, 31-32).

Recunoscător peste orice posibilitate de exprimare în slabele și banalele noastre vorbe omenești Îți sunt, Hristoase al meu, și pentru a fi dobândit calitatea de „prieten" al tău, pentru a fi fost, altfel spus, înnobilat, căftănit prin credință și apa Botezului și focul Duhului Sfânt.

Pentru a fi ieșit din tristețe, mohoreală, jale, descumpănire, acedie (există o acedie a laicului, a necredinciosului), deznădejde și a mă fi apropiat de starea fericirii.

Și fiindcă, îndeosebi, m-ai socotit în măsură a înțelege și a fi cu desăvârșire convins că Tu ești Adevărul, Calea și Viața.

De nu-mi va fi dat a mă mântui, și încă această absolută convingere îmi este cu totul suficientă spre a cunoaște liniștea și a gusta neîngrijorarea.

Mi-ai dăruit, Doamne, în nespusa Ta mărinimie, să aflu tot adevărul – atroce – despre mine însumi; m-ai slobozit din robia păcatului, care slujitor mai ferecat decât mine nu cred să fi avut.

Mai mult decât atât (căci nu dăruiești niciodată puțin, cu parcimonie, după dreptate, ci numai clătinat și îndesat, har peste har, nu împarți bacșișuri, ci poftești la cina împărătească): datorită bunătății și milostivirii Tale mi-am putut însuși spusa lui Dostoievski: de mi s-ar dovedi în modul cel mai indubitabil, pe patul de moarte fiind, că nu Hristos este adevărul, că adevărul e altul – dacă demonstrația ar fi incantabilă și covârșitoare – n-aș sta nici o clipă la îndoială: aș alege să rămân cu Hristos, nu cu adevărul.

Dai li!

Din rob și schilod m-ai făcut om liber și senior; din fricos și mișel,

om îndrăzneţ; din fiinţă a întunecimii, un ahtiat după lumină; şi slobod a încerca senzaţia că nu-mi este interzis a năzui să mă port efectiv potrivit cu învăţătura şi vrerea Ta.

Pentru că nu numai că m-a descoperit pe mine mie însumi întru toată mizeria şi josnicia şi nimicnicia mea, ci mi-a dezvăluit mie însumi latenţele bune şi priincioase dinăuntrul meu;

mi-a arătat că nu sunt definitiv şi iremediabil pierdut;

m-a scos din cloacă, îngustime şi beznă;

mi-a tradus existenţial şi pe a mea seamă cutremurătoarea (şi mângâietoarea) frază: *Qui Mariam absolvisti mihi quoque spem dedisti;*

şi nu mi-a cerut să mă anihilez, să mor, ci – dimpotrivă – să mor păcatului şi zădărniciilor şi să viez puternic întru El – cu dragoste şi bucurie – adică întru libertate, voie bună şi calm. (Căci El „preţuind pe om nu vrea – zice Stăniloae – confundarea lui cu Sine, ci menţinerea şi ridicarea lui într-un dialog etern al iubirii.").

Mi-a descoperit şi o altă mare (şi vreme îndelungată cu totul nepresupusă) taină, anume ineluctabila universală lege a paradoxului, înlesnindu-mi să înţeleg că nevinovăţia nu se poate obţine decât pe calea aceasta paradoxală a recunoaşterii propriei culpabilităţi.

Mi-a dat de asemenea voie să mă împărtăşesc cu prea curatul Său Trup şi scump sângele Lui şi să-mi pot da seama că orice faptă josnică îmi este numai izvor de amărăciune şi tulburare, iar că actele de mărinimie, curaj şi detaşare – „faptele bune şi frumoase" ale atât de hulitei morale practice – sunt singurele creatoare de pace şi mulţumire.

Îl chemi pe Hristos la telefon? ironiza André Gide. Nici nu e nevoie de o chemare, e mereu prezent, gata să intre pe uşa (deschisă) a inimii şi capabil numai de actele catacteristice nobleţei lăuntrice, pe care şi nouă ni le propune, propovăduindu-ne că ne sunt mereu accesibile: discreţia, iertarea, uitarea, degajarea dintre meschinării şi mărunţişuri, alungarea ţinerii de minte a răului, sila de răzbunare, ura, susceptibilitatea, irascibilitatea, ţâfna şi multe alte stupidităţi a căror jalnică inferioritate şi acută nocivitate ne-a destăinuit-o o dată pentru totdeauna şi ne-o dezvăluie de fiecare dată mai dureros.

În cele din urmă m-am putut convinge că libertatea se cucereşte numai prin omorârea păcatului şi m-am trezit în stare să descifrez formula „fac ce vreau": ea nu înseamnă că dau ascultare necondiţionată

viscerelor și tropismelor mele, pornirilor și instinctelor mele dobitocești, constituindu-mă prizonier al egoismului, turpitudinilor și plăgilor firii mele, ci supunându-le pe acestea voinței, rațiunii și conștiinței mele, părții bune (curățite) a eului meu, supra-eului meu. Fac ce vreau, credinciosul și smeritul ucenic al lui Iisus Hristos, iar ce nu i-ar plăcea demonului sălășluind înăuntrul meu sau târcolind în juru-mi să fac în numele așa-zisei libertăți instinctuale, în temeiul căreia mă ispitește spre a mă îndemna să mă dau rob lui și duhurilor sale celor rele.

Nefiind botezat în pruncie ci în deplină maturitate, am putut experimenta botezul totodată ca Sfânta Taină și taină, ca moarte și înviere, ca izvor nesecat de apă vie și de senzațională fericire. Covârșitoarea majoritate a creștinilor n-au cum ști ce *simte* cel botezat și ce este în adevăr actul acesta fulgerător; dar cei aflați în situația mea știu cum nu se poate mai limpede că nu e formă, un ritual, o ceremonie, un simbol; e o lucrare directă a Dumnezeului celui viu.[1]

Îi mai datorez Domnului și neprețuita, nesperata putere de a îndura și suferi, de a mă supune, răbdător și următor Lui, pildei ce ne-a dat știind că „El participă împreună cu noi la suferirea necazurilor și, tot în acest sens, se smerește împreună cu noi, îngropându-se într-o chenoză, într-o noapte pe care o repetă în viața fiecăruia dintre noi." (Dumitru Stăniloae). Ori, cum spunea Simone Weil, și ea evreică rourată de harul credinței în Hristos: creștinismul nu ne oferă un mijloc miraculos de a scăpa de suferință, ci ne pune la îndemână miraculosul mijloc de a o îndura.

Ceea ce deloc nu vrea să însemne identificarea creștinismului cu suferința. Prin suferință se poate ajunge la adevăr și lepădare de sine, însă Albert Camus arată că desprinderea de cele lumești inima vrednică o poate afla și prin fericire. *Mai ales* prin fericire ne putem înălța până la treptele cele mai de sus ale Scării. Durerea, de fapt, e „fața mai puțin nobilă a strădaniei". Ținta rămâne fericirea, pe care se cuvine să ne-o însușim, dincolo de nenorociri, necazuri și încercări. Esența învățăturii creștine e această deprindere, această descoperire a fericirii.

---

[1] „Ca și la Botezul Domnului, în botezul oricărui creștin se deschide cerul, se deschide câmpul înțelegerii duhovnicești a sensurilor existenței." (Constantin Galeriu: *Jertfă și răscumpărare*).

Așa încât mai presus de orice îi datorez lui Hristos simțământul liberator, îmbătător, exaltant, transformator, nelimitat al fericirii – ascuțit ca o sabie cu două tăișuri – și luarea la cunoștință a faptului că „El poate face din tine o făptură nouă” nu e o simplă enunțare teologică ori o afirmație pilduitoare, ci un constant obiectiv, o realitate brută.

Iată de ce, dintre toate versetele *Psaltirii* pe acestea (din psalmii 65 și 72) îmi place a mi le repeta, ca mai apropiate mie, ca mai grăitoare ale bucuriei în care neîncetat mă desfăt din binecuvântata zi când am primit euforicul dar al Sfântului Botez:

„Trecut-am prin foc și prin apă și ne-ai scos la odihnă.”

„Veniți de auziți toți cei ce vă temeți de Dumnezeu și vă voi povesti câte a făcut El sufletului meu.”

„Pentru aceasta m-a auzit Dumnezeu; luat-a aminte la glasul rugăciunii mele.”

„Binecuvântat este Dumnezeu care n-a depărtat rugăciunea mea și mila Lui de la mine.”

„Că eram fără de minte și nu știam; ca un dobitoc eram înaintea Ta.”

„Apucatu-m-ai de mâna mea cea dreaptă. Cu sfatul tău m-ai povățuit și cu slavă m-ai primit.”

De la aceste inspirate cuvinte la simțământul de împăcare generală, ce mă cuprinde, nu-i departe. Care împăcare? Cu Dumnezeu, cu oamenii și cu lumea, cu oamenii care-mi vor răul, cu acei care mi-au greșit, ba – lucru pe de-a-ntregul extraordinar, cu cei cărora le-am greșit eu, și în cele din urmă, până și cu mine însumi.

PREDICĂ LA PRAZNICUL ÎNTÂMPINĂRII DOMNULUI

„N-am venit să stric Legea, ci să împlinesc”, zice Domnul Hristos (Matei 5, 17). Numai că pentru a înțelege temeinic aceste cuvinte se cade a ține seama de cele două înțelesuri pe care le poate adopta verbul *a împlini* în limba română. Într-un prim înțeles înseamnă a executa, a face, a îndeplini o poruncă. Mi se spune: adu-mi o cană de apă. Aduc cana: împlinesc porunca. Sau: adu sapa din curtea bisericii. O aduc, am împlinit porunca. Dar a împlini mai poate avea și sensul de a desăvârși, a perfecționa, a ridica la un nivel mai înalt, la un grad superior.

Domnul a împlinit Legea în amândouă înțelesurile verbului. Mai întâi i-a dat ascultare, i s-a supus: primind a fi tăiat împrejur, potrivit Legii, la opt zile după naștere. În al doilea rând fiind adus spre închinare la Templu, tot potrivit Legii vechi care prevede că orice întâi născut parte bărbătească să fie afierosit lui Dumnezeu în ziua a 40-a de la naștere. (Când se face și curățirea mamei). Astfel s-a procedat și cu Pruncul Iisus, purtat de Iosif și Maria la Templu în a 40-a zi de la naștere – adică în ziua de 2 februarie, adică astăzi – și întâmpinat acolo de dreptul Simeon și de proorocița Ana a lui Fanuel. Când ajunge la vârsta de 12 ani, Iisus, ca orice tânăr iudeu, merge la Templul din Ierusalim, unde se va rătăci de părinții Lui și-i va uimi pe cărturari cu întrebările și răspunsurile Sale. În sfârșit, Domnul nu începe a predica decât atunci când atinge vârsta de 30 de ani, dând și în felul acesta ascultare Legii: ea dispunea ca nici un bărbat să nu predice ori proorocească mai înainte de a fi împlinit 30 de ani. S-au întrebat unii ce a făcut Domnul între 12 și 30 de ani, perioadă asupra căreia referatele evanghelice nu ne dau nici o informație. Nu cumva a fost plecat în India, unde a deprins învățătura yoghinilor și practicile de magie ale fakirilor? Dar nu este nevoie să recurgem la asemenea ipoteze hazardate și presupuneri fanteziste deoarece tăcerea evangheliștilor se explică foarte ușor: Iisus n-a început să predice și să propovăduiască înainte de a fi atins vârsta de 30 de ani pentru că S-a supus imperativului Legii. Iar evangheliile trec sub tăcere această lungă perioadă din pricină că, în conformitate cu obiceiul istoricilor din vechime, nu se realizează decât faptele importante

și momentele semnificative și nu se dau amănunte asupra perioadelor de pregătire și gestație.

Dar Domnul nu a împlinit Legea numai supunându-Se dispozițiilor ei, ci și desăvârșind-o, perfecționând-o, ridicând-o la un nivel superior de subtilitate și completitudine, dând adică verbului *a împlini* înțelesu-i de-al doilea. Ce aduce nou Domnul, care sunt principalele elemente ale viziunii transformatoare?

Răspunsul, ori mai bine zis răspunsurile, la cea dintâi vedere, pot părea surprinzătoare. *Dezbinare* (ori *vrajbă*), zice Domnul, am venit să aduc, iar nu pace (Matei 10, 35, Luca 12, 51-53). Și tot așa: sabie am venit să aduc, iar nu pace (Matei 10,34). E drept că Domnul afirmă (Matei 26,52): Toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri, dar în clipele solemne ale Cinei celei de Taină își întreabă ucenicii: „Când v-am trimis pe voi fără pungă, fără traistă și fără încălțăminte, ați avut lipsă de ceva? Iar ei au zis: de nimic. Și El le-a zis: acum însă cel ce are pungă să o ia, tot așa și traista și cel ce nu are sabie să-și vândă haina și să-și cumpere" (Luca 22, 35-36).

Domnul așează *duhul* deasupra literei, contrar saducheilor și (mai ales) fariseilor, robi ai textelor, exegeți strâmți, minți incapabile de a depăși orizontul literal al prescripțiilor. „Duhul", proclamă Hristos (Ioan 6, 63), „este cel ce dă viață: trupul nu folosește la nimic". (Tot așa Sf. Apostol Pavel: „Litera ucide, iar duhul face viu.", II Cor. 3, 6).

Nu numai dezbinare și sabie aduce Hristos pe acest pământ, ci și – în aceeași tonalitate aprigă, impetuoasă – *foc*.

Mai înainte chiar de a fi început Domnul să propovăduiască, Ioan Botezătorul declara: „Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decât mine... Acesta vă va boteza cu Duh sfânt și cu foc" (Matei 3, 11). Întocmai glăsuiește și *Evanghelia Sfântului Luca*: „Eu vă botez cu apă, dar vine Cel ce este mai tare decât mine... El vă va boteza cu Duh Sfânt și foc." (3, 16). Iar Domnul Se exprimă categoric (la fel ca pentru dezbinare și sabie): „Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea să fie acum aprins" (Luca 12, 49).

Dragostea este aceea care, în învățătura lui Hristos, înlocuiește vechea – rece și aspră – dreptate. Legământul vechi e al dreptății, al dreptății stricte, cel nou e al dragostei care atât de măreț și în cuvinte incomparabile este proclamată de Sfântul Apostol Pavel (I Cor. cap. 13) a fi suprema virtute și singura menită veșniciei. Iubirea aproapelui este recunoscută a fi o poruncă la fel de mare ca și a iubirii lui Dumnezeu atât de *Evanghelia*

lui Matei (22, 39) cât și de a lui Marcu (12, 31). Pe aproapele nostru, Hristos ne învață a-l iubi ca pe noi înșine. În *Evanghelia Sfântului Apostol Ioan* aflăm aceeași poruncă exprimată în termeni mai hotărâți, raportați la relația dintre Hristos și apostolii Săi și accentuându-se în chip minunat caracterul ei exemplificator: „Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. *Precum Eu v-am iubit pe voi,* așa și voi să vă iubiți unul pe altul." „Iubirea de aproapele", așadar, e statornicită la gradul cel mai înalt: ea nu se cade a coborî sub nivelul celei purtate de Învățător ucenicilor Săi. Și Domnul urmează: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții". (Ioan 13, 34-35 și 15, 12).

Dragostea de aproapele e mărturia care nu înșeală, e proba dirimantă. Cei care se pretind slujitorii lui Hristos, dar se urăsc ori defaimă unii pe alții sunt niște mincinoși nerușinați.

Tot în înțelesul al doilea al verbului *a împlini* se cuprind și povețele date de Hristos în *Predica de pe munte* pe care nu șovăi a o socoti tot atât de vrednică a fi aportul planetei noastre la acel concurs cosmic închipuit de marele scriitor și marele creștin Giovanni Papini ca și *Fericirile,* de el gândite ca produsul nostru spiritual cel mai de preț și apt pentru a ne asigura victoria. Cu *Predica de pe munte* nu avem mai puțini sorți de a câștiga concursul cosmic.

Întreaga *Predică de pe munte* e o manifestare a împlinirii Legii vechi prin desăvârșire, rafinare și subtilizare. Impulsul etic din cuprinsul Legii vechi e dus acum până la paroxismul punctului culminant.

Domnul nu este mulțumit cu porunca de a-ți iubi prietenul, ruda, pe cel de un neam cu tine, pe cel care-ți vrea binele, pe „aproapele" în înțeles concret. Mergând mult, mult mai departe decât Legea veche, dorește și ne cere să-l iubim pe vrăjmașul nostru (Matei 5, 43-44; Luca 6, 27 și 6, 35). „Să nu ucizi" I se pare cu totul insuficient: simpla jignire (cu vorbe ca: nebunule, netrebnicule) a fratelui nostru e considerată a fi vrednică de osândă grea (Matei 5, 22). Cât de nobilă, de mărinimoasă și de rafinată este povața menționată în versetele 23-24 din capitolul 5 al *Evangheliei Sf. Matei*: „Dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul acolo, înaintea altarului, și mergi întâi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind, adu darul tău." Altfel spus, după cum nu ne putem înfățișa lui Dumnezeu cu mâinile pătate de sânge, aidoma nu putem cuteza să ne apropiem de altar cu limba spurcată de vorbe urâte.

Tot atât de nobil, de îndrumător spre smerenia sinei și de bogat în

omenie este îndemnul de a nu vedea paiul din ochiul vecinului mai înainte de a fi văzut și scos bârna din propriul tău ochi (Matei 7, 3-5; Luca 6, 42). Celor de demult li s-a spus: „Să nu săvârșești adulter"; dar Hristos face un salt până la o înălțime de unde simpla poftire, simplul gând apar egale cu fapta; nu ajunge să nu săvârșești, Iisus ne cere să nici nu ne învoim cu gândul păcătos. Curat să ne fie nu numai trupul, ci și cugetul: acesta ne poate implica în rele tot atât de grav ca și materializarea sa. De asemenea nu ajunge să nu juri strâmb, ci trebuie să nu juri deloc, cu nici un fel de jurământ; să fie cuvântul tău da ori ba. Parcă și mai departe înaintăm pe calea subtilității, dând de aceste recomandări care toate stau dovadă pentru cât de mult prețuia Domnul însușirea ce se numește *discreție*. Ni se cere să fim întru totul discreți când ne rugăm: să nu ne facem rugăciunea în văzul oamenilor, în locuri publice, ci în cămara noastră încuiată (Matei 6, 5-6); când facem milostenie, „să nu știe stânga ce face dreapta ta" (Matei 6, 2-3). Când postiți, ni se spune (și aici textul evanghelic – Matei 6, 16-18 – se ridică la un nivel moral, mitopoetic și de eleganță care deopotrivă ne cutremură și ne încântă): „nu fiți triști ca fățarnicii; că și ei își smolesc fețele, ca să arate oamenilor că postesc... Tu însă când postești, unge capul tău și fața ta o spală." Deci: nu numai să nu dăm în vileag o faptă virtuoasă, dar să ne și străduim a o ascunde!

Cu totul proprie Noului Legământ este desigur și taina Crucii, care înseamnă jertfă, suferință și asumare a vinovăției. Hristos se jertfește pentru noi și – nevinovat, neprihănit fiind – ia asupră-Și păcatele lumii. Hristos Se întrupează pentru a cunoaște nemijlocit condiția omenească; nu prin relatări și informații indirecte (prin reportaje), ci prin experiență personală, existențială. Și de ce, de bună voie, se dă Domnul crucii și suferinței? Tocmai pentru că suferința este caracteristica definitorie – cu adevărat definitorie – a omului, trăsătura cu totul specifică a condiției umane. Creștinismul, spunea Simone Weil – care s-a apropiat atât de mult de Hristos fără a face însă pasul final –, nu ne dă un mijloc miraculos de a scăpa de suferință, dar ne dă mijlocul de a folosi în mod miraculos suferința. (De a o preface, adică, în mijloc de cunoaștere – cum spune Dostoievski –, de mântuire și de iubire).

Suferința, Hristos a ținut să o cunoască în forma ei totală și cumplită – și însoțită de batjocură și deznădejde, condimentele necesare oricărei

suferințe reale – tocmai pentru a da întrupării Sale un caracter autentic, de bună credință, serios și nesuperficial. Pe ea a socotit-o a fi ce ne este irecuzabil propriu și prin ea, așadar, a înțeles că e de datoria Sa a trece.

Creștinismul nu este numai Lege, dreptate (să nu uităm vorba paradoxală dar și zguduitoare a Sfântului Isaac Sirul: „să nu huliți spunând că Dumnezeu e drept. Un Dumnezeu drept nu L-ar fi trimis pe Cel Nevinovat să piară pe cruce pentru mântuirea păcătoșilor" ori „tariag" (cele 613 comandamente pozitive și negative în care *Talmudul* rezumă raporturile dintre om și dumnezeire: împlinirea lor neabătută chezășuiește indubitabil izbăvirea săvârșitorului). Creștinismul pătrunde în domenii de dincolo de aceste scurte rigori. Creștinismul e mai ales acestea trei: duh, foc, dragoste, tustrele elemente vădit „dinamice" și subtile.

De aceea, frați creștini, nu-i de ajuns creștinului să meargă duminica și în zilele de sărbătoare la biserică, să aprindă una ori câteva lumânări, să se închine la icoane și, eventual, să bată una ori mai multe metanii. Bune sunt acestea toate, și frumoase. Dar cred că nu-s destul. Creștinismul nu-i numai slujbă, cult și ritual. Creștinismul înseamnă *trăire* creștină liberă, zi de zi, ceas de ceas, clipă de clipă. Domnul nu a venit pe pământ spre a întemeia o nouă religie, ci pentru a ne da un nou *mod de viață,* a ne chema la înduhovnicire și îndumnezeire. Hristos S-a pogorât din cer și S-a făcum om, ca noi să ne putem înălța deasupra condiției noastre animalice și trupești, să ne putem îndumnezei. Hristos ne cheamă chiar *deasupra deasuprelor* Vechiului Legământ, întru împlinirea vocației noastre spirituale și cosmice.

Se cuvine să ne stea mereu alături Crucea și Hristos. Creștinismul, osebindu-se de iudaism, e credință într-un Dumnezeu *întrupat.* Iar dacă Dumnezeul nostru S-a întrupat, nouă ce ne incumbă să facem? Să ne străduim a ne înduhovnici, a ne apropia cât mai mult de El, a ne înălța în limita, ba și peste limita puterilor noastre omenești: numai astfel vom fi în măsură să ne *împlinim* și noi menirea, să ne arătăm și noi vrednici Să-L întâmpinăm pe Hristos în inimile noastre. Căci voi încheia citându-vă o preafrumoasă și adevărată vorbă a unui învățat evlavios: întrebării „Unde este Dumnezeu" el îi răspunde: „Acolo unde este lăsat să intre".

„SE VA LUA DE LA VOI"

(Matei 21, 33-44)

Fariseii, firește, au înțeles numaidecât, și saducheii o dată cu ei, încotro bătea pilda lucrătorilor celor răi. Și nici că era greu de tălmăcit o parabolă atât de transparentă. De vreme ce acei cărora le fusese încredințată via (adică le-a fost rezervată revelația și cu strămoșii cărora a fost încheiat legământul) s-au arătat nevrednici de încrederea ce li se dovedise și de misiunea pe care o primiseră, ce altceva putea să urmeze decât înlocuirea lor cu alții în stare a da la timpul sorocit roadele cele bune? Fuseseră uciși proorocii; avea să fie răstignit Fiul. (În text: slugile, moștenitorul.) Desigur că via se cuvenea luată de la cei răi și dată spre îngrijire și lucrare altora mai de nădejde. (Consecința aceasta logică au dedus-o și împricinații.)

Cred însă că e în parabola de la Matei, capitolul 21, versetele 33 la 44, vorba și de ceva mai adânc și mai cuprinzător decât – mă exprim în termeni juridici – o simplă novațiune prin schimbare de mandatar. Ne este propusă spre a fi abordată cu emoție însăși teribila și tainica – mai înfricoșătoare și mai greu de pătruns de nu și de conceput dintre toate – problemă a menirii omului (a speciei umane) în univers. Poate că nicăieri în toată succesiunea referatelor evanghelice nu apare Hristos (deși nu-i menționat cu numele) mai vădit în ipostaza Sa cosmică de punct Omega (de ne este îngăduit a folosi vocabularul lui Teilhard de Chardin), de Mediator între Zidire și Ziditor.

Rezultă din parabolă – dacă nu ne sfiim a-i da un înțeles mai larg decât cel strict textual – că ni se cere a fi nu numai simpli semnatari – parteneri ai unui legământ, că noțiunea închegată în cuvântul ebraic *brit* implică o participare activă, constantă și caldă la planul divin, asumarea totală a rolului misterios și imens pe care este chemat omul a-l îndeplini pe acest pământ și, probabil, dincolo de limitele lui, pe întinsul spațiilor

și timpurilor galactice. Nu putem sta pasivi ori nepăsători, necum ne împotrivi prin fărădelegi, ne mânji și compromite prin fapte josnice și slute, ne depărta de Atotțiitorul prin calcule interesante, grija de rapida chivernisire și alte soiuri de jalnice scârnăvii.

Celui ce are i se va da, iar celui ce nu are și puținul ce are ori crede că are i se va lua (Matei 25, 29; Marcu 4, 25; Luca 8, 18 și 19, 26) – suntem așadar tratați și răsplătiți proporțional cu intensitatea părtășiei ce manifestăm neprofanului (luând aminte la primejdia că deprinzând a ne închina lui Mamona ne vom afunda din ce în ce mai iremediabil în nisipurile mișcătoare ale uscăciunii și lipsei de apă). Partea noastră nu poate fi decât alături de Tatăl care până acum lucrează (Ioan 5, 17) și de Fiul deopotrivă lucrător; ne sunt cerute, ca și lucrători din vie, *roade*, altfel spus fapte, acțiuni, conlucrare.

Iar de nu, dacă ne arătăm incapabili și nevrednici – ori și ostili, răufăcători, agenți activi ai răului – treaba nu poate rămâne în suspensie și de izbeliște, aducerea ei la bun sfârșit va fi luată de la noi și pusă în mâinile altora. Răspunderea noastră e colectivă, e a întregii specii, în orice caz a celor conștienți și aflați în situația de a putea să determine cursul evenimentelor, a celor care nu pot invoca odioasa scuză „n-am știut" ori culpabilul argument „ce-mi pasă mie" (cu varianta: nu sunt păzitorul fratelui meu).

„Lucrarea viei" nu are în vedere doar pe farisei ori saduchei, ci însuși neamul israelitean, însăși omenirea, sincronismul activității omului cu planul divin, cosmic și soteriologic.

Nu vreți voi? Vă depășește rolul în care ați fost distribuiți? Sau vi s-a stins vechea flacără? Ați pierdut virtutea de altădată? V-ați rătăcit printre ispite și ați căzut în robia patimilor? Ei bine, se va găsi cine să lucreze în numele Meu. Așa-zisa fidelitate a evreilor față de *Vechiul Testament* e aparentă și cu totul iluzorie. Când Domnul le spune că dacă ar crede cu adevărat în Moise ar crede și în El, pe Care Moise L-a proorocit (Ioan 5, 46). El are în vedere tocmai împrejurarea că acei care s-au înstrăinat de Lege sunt iudeii deoarece resping toate profețiile (atât de numeroase, de percutante) despre Iisus-Mesia din Legământ. Tăgăduind profețiile și sensul izbăvitor al *Vechiului Testament*, evreii iar nu creștinii sunt contestatarii autentici ai legăturii cu *Predania* și cu *Scriptura*. Despre Sine, Hristos vorbește ca de Unul care nu a venit să schimbe Legea, ci să

o împlinească, iar din Lege spune că nu va cădea nici o cirtă ori un corn de literă (Matei 19, 8; Luca 16,17). A face din creștini niște răzvrătiți împotriva *Vechiului Testament* înseamnă a săvârși o profundă eroare de perspectivă, ei sunt Israilul cel nou care duce mai departe misiunea universală a poporului ales, desolidarizându-se de cei care din Lege s-au priceput a reține exclusiv dispozițiile formale, cuantificându-le în șase sute treisprezece porunci pozitive și negative.

Lucrătorilor li se cer roadele viei fiindcă ele reprezintă esențialul (Matei 7, 16: „După roadele lor îi veți cunoaște".). Ei nu numai că ucid pe trimișii Stăpânului (proorocii) și pe Fiul (Iisus), dar și trădează cauza viei, menirea și rostul ei, adică misiunea omului de a înduhovnici viața, de a da un sens universului, de a-l face grădina lui Dumnezeu. Din chiar lipsa aceasta a roadelor bune provine acuzația îndreptată împotriva iudeilor. Le vor trece înainte bărbații din Ninive și regina de la miazăzi. Îi depășesc samarinenii (cel milostiv, singurul lepros recunoscător, femeia din Sihar transformată în vestitoare de Hristos-Mesia). Rodirea viei va fi luată de la ei și încredințată altora: „Și zic vouă că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, și cu Isaac și cu Iacov în împărăția cerurilor. Iar fiii împărăției vor fi aruncați în întunericul cel mai din afară; acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților" (Matei 8, 11-12); „De aceea vă spun că împărăția lui Dumnezeu se va lua de la voi și se va da neamului care va face roadele ei" (Matei 21, 43). Și nu înseamnă referirea la femeia văduvă din Sarepta Sidonului (în casa căreia a fost trimis proorocul Ilie) și la vindecarea de către proorocul Elisei a sirianului Neeman (în vreme ce erau mulți leproși în Israel) tot aluzii clare la caracterul universalist al noii propovăduiri și la nevrednicia acelor care, ucigători ai trimișilor divinității, nu încetau a se făli cu titlul de fii ai lui Avraam și deținători exclusivi ai mântuirii? Degeaba vor invoca toți lucrătorii nedreptății vecinătatea lor sau înrudirea lor cu Fiul (Luca 13, 26), li se va răspunde iarăși: „Nu știu de unde sunteți, depărtați-vă de la Mine, nu veți avea parte de împărăția lui Dumnezeu, unde se află Avraam, Isaac și Iacov, veți fi aruncați afară dintr-însa" (Luca 13, 27-28).

Hristos nu a pierdut nici un prilej pentru a-și afirma solidaritatea cu revelația din *Vechiul Testament*, perfecta continuitate cu învățătura proorocilor și cu *Tora lui Moise*. El predică în Templu și în sinagogi, El apără curăția Templului alungând pe zarafi, El se supune tăierii împrejur,

respectă regula cu privire la dreptul de a prooroci numai după împlinirea vârstei de treizeci de ani, citează de istov *Decalogul* și consideră traducerea în fapt a celor zece porunci drept temei al dobândirii vieții veșnice (Matei 19, 17: „Iar de vrei să intri în viață, păzește poruncile." Vezi și Marcu 10, 19-21; Luca 10, 25-29 și 18, 20-21). Momentul culminant al strânsei legături dintre *Vechiul* și *Noul Testament*, scena irecuzabilă și distrugătoare a marcionismului îl constituie desigur prezența lui Moise și a lui Ilie la dreapta și la stânga Mântuirului în minunea Schimbării la Față. Atunci și acolo, pe Taborul ieșit din timp, se vădește în modul cel mai neîndoielnic și caracterul profetic al legii vechi și lipsa oricărei soluții de continuitate între cele două revelații, una pregătitoare, iar cealaltă împlinitoare.

Doar că însușirea de fii ai lui Avram și ai femeii libere, de primitori ai mesajului divin, de împuterniciți ai răspândirii cuvântului dumnezeiesc nu este suficientă spre a scuza abaterile grave și a chezășui impunitatea după săvârșirea fărădelegilor strigătoare la cer. Zadarnice ajung atunci invocarea ascendenților iluștri și titlurilor mărețe. Însemnătatea nu are obârșie (oricât de nobilă), însemnătate și realitate au numai faptele, roadele, trăirea. În limbajul pur pragmatic Domnul grăiește: „După roadele lor îi veți cunoaște. Au doară culeg oamenii struguri din spini sau smochine din mărăcini? Așa că orice pom bun face roade bune iar pomul rău face roade rele... Iar orice pom care nu face roade bune se taie și se aruncă în foc" (Matei 7, 16-19).

Poporul israelitean – și acesta e meritul său incontenstabil și nepieritor – a recunoscut pe Dumnezeu când pe același munte cu două nume, Sinai și Horeb, i-a vorbit printre fulgere și tunete lui Moise ori ca adiere de vânt lin și dulce i S-a arătat lui Ilie. Când însă prin glasul proorocilor l-a chemat la îndreptare, norodul acesta teofor n-a știut decât să-i prigonească ori să-i omoare pe purtătorii de cuvânt ai divinității. Iar când, asemenea stăpânului viei, Tatăl trimite în lume pe însuși Fiul Său prea iubit, urmașii milostivnicului și ospitalierului părinte Avraam nu găsesc nimic altceva de făcut decât să-L răstignească pe Acesta, poticnindu-se de piatra de la capătul unghiului, care-i și zdrobește.

Nu se putea ca ucigașii proorocilor și ai Fiului, ca făcătorii de rele și zămislitorii de roade acre să mai continue a deține monopolul Făgăduinței. Ea urma să treacă (fără a exclude câtuși de puțin cazurile

individuale de păstrare a dreptății și deci calificativul de „om al lui Dumnezeu") asupra tuturor neamurilor, pe linia planului divin de mântuire cosmică și de lărgire neîncetată a cunoașterii adevărului. Parabola lucrătorilor celor răi ne vorbește în cuvinte lesne de înțeles despre părăsirea de către iudei a *Vechiului Testament* (pe care-l înlocuiesc cu *Talmudul* – cod de procedură canonică) și despre preluarea revelației dintâi de către creștinism. Litera Legii, iudaismul o păstrează cu o minuțiozitate și o scrupulozitate (un fel de panică a măruntișurilor) nu lipsite de dramatism și îndârjire; dar spiritul Legământului l-au moștenit – prin și întru Hristos – ucenicii, urmașii și credincioșii Săi, care au înțeles că litera omoară, iar duhul dă viață. A lor este acum via, spre lucrare, rodire și îmbogățire. Fie ca ei să se dovedească, în adevăr, vrednici de misiunea ce li s-a încredințat, care-i bună și fericită vestire, dar presupune totodată și cutremurătoare răspundere.

Ce ne călăuzește? *Vechiul Testament* ca proorocire și preînchipuire a *Noului Testament, Noul Testament* ca împlinire și desăvârșire a celui Vechi, *Scriptura* adică, întreagă, cuvântul Unuia și Aceluiași Dumnezeu Care mai întâi a dat Legea pe muntele descoperirii, iar apoi a îngăduit săvârșirea jertfei de pe dealul Căpățânii, spre a ne chema la libertate, a ne mântui și a ne deschide ochii asupra misiunii noastre fără seamăn pe pământ și în lume. O! de ni s-ar lumina mintea ca să pricepem, de ni s-ar înzeci puterile ca să putem făptui, de ni s-ar aprinde râvna ca să facem din via aceasta sădită de dreapta lui Dumnezeu preafrumoasa grădină pentru înflorirea căreia S-a urcat pe cruce Fiul Său Cel Unul Născut.

SFÂNTUL PROOROC ILIE

Sfântul Proroc Ilie – despre care *Vechiul Testament* ne informează pe larg în capitolele 17-22 din *Cartea a treia a Regilor* și în capitolele 1-2 din *Cartea a patra a Regilor* și la care *Noul Testament* face în repetate rânduri aluzie (d ex.: Matei 16, 14, 17, 11-12; Marcu 8, 28; Luca 4, 25-26; 9, 8 și 19). atât Ioan Botezătorul cât și însuși Hristos fiind luați drept reapariții ale vechiului profet – ni se arată ca „un om de la munte" (e din Tesba Galaadului, ținutul muntos dintre Iordan și deșertul arab) și cu înfățișare de aspru și strașnic ascet, întocmai ca Sf. Ioan Botezătorul căruia îi este mereu asemuit în *Noul Testament*. Poartă părul lung, cingătoare de curea împrejurul mijlocului și manta din piele de oaie, un „cojoc" precum spun unele tălmăciri, de fapt un soi de pelerină mițoasă și lungă, fără mâneci, specifică păstorilor de la munte, o țundră adică, o sarică. Este iute în mișcări și tăios în rostiri, totul în vorbirile, purtările și gesturile sale produce o impresie ce poate fi rezumată numai în termeni ca foc și pară, tunete și fulgere, mânie și urgie.

Omul acesta, cu înfățișare frustă de nu și sălbatică, nu umblă câtuși de puțin cu jumătăți de măsură ori cu mănuși și cu săru' mâna. E un ins dintr-o bucată, are o fire de luptător. Vorbește pe șleau, oprește ploaia pe vreme de trei ani și jumătate, aduce foametea în țară și junghie dintr-o dată nu mai puțin de patru sute cincizeci de preoți ai lui Baal, după ce i-a luat copios în derâdere că în zadar și-au chemat dumnezeul, au sărit în jurul jertfelnicului și s-au înțepat cu săbii și lănci: „Strigați mai tare... poate stă de vorbă cu cineva sau se îndeletnicește cu ceva sau este în călătorie sau poate doarme; strigați tare să se trezească!" (III Regi 18,27).

Râvnitor ca nimeni altul pentru Domnul Savaot (ce se tâlcuiește Dumnezeul oștirilor), nu se cruță, știe deopotrivă să asculte și să dea porunci, se bucură de darul săvârșirii, înviază pe copilul mort al văduvei din Sarepta Sidonului și-i este dat să stea pe muntele Horeb înaintea feței divinității, care i Se dezvăluie nu în chip de cutremur și de foc și

nici de vijelie năprasnică, ci în ipostaza-I cea mai tainică și mai subtilă: ca adiere de vânt lin.[1]

Ilie urăște minciuna, fățărnicia și nedreptatea și nu știe ce-s acelea: slăbiciunea, compromisul, eufemismele, frazele mieroase și expresiile în doi peri. Lui Ahab și Izabelei – ticăloasa pereche regală a Israelului, „stăpânii cei tiranici și cu nărav de fiară" (spre a folosi calificativele din *Acatistul Maicii Domnului*) – le vestește fără înconjur de ce fel de sfârșit vor avea parte: câinii vor linge sângele lui Ahab și tot ei o vor mânca pe Izabela. Și așa a și fost.

Împilarea, asuprirea, samavolnicia, fățărnicia, mai ales, îl scot din sărite. Izabela nu e numai o nemernică, o jefuitoare, o dușmancă a norodului, e și o mincinoasă fără seamăn, o ipocrită inveterată care se vrea ceea ce nu este și se dă drept ce nu s-ar cădea măcar să îndrăznească a gândi. Spre a-l spolia și nenoroci pe bietul nevinovat Nabot și a-i răpi via și pământul, această falsă cuvioasă ordona să se țină post înaintea depunerii unor mărturii mincinoase, împerechind astfel nelegiuirea cu luarea în batjocură a unui obicei sacru și făcând-o, ticăloasa și netrebnica, pe mironosița și pe sfânta. Și ce poate fi mai jalnic, mai caraghios și mai revoltător decât să pretinzi că ești ceea ce prea bine de către toți se știe că nu ești (și oamenii știu că tu știi că ei știu) și să ceri, să pretinzi, să impui a fi recunoscută ca atare! Ca să prostească lumea, ca să fie aclamată drept evlavioasă și cucernică, scelerata aceasta, nemulțumită cu săvârșirea cinică a strâmbătății, mai vrea să se și justifice și izbutește doar să se dovedească mare specialistă în scenografii, regie, procese montate și osândiri cu forme legale și întru totul proceduriste ale celor fără vină.

Capcana aceasta urzită împotriva lui Nabot – spre a-l lipsi de pământul lui strămoșesc, de sfoara lui de vie, de peticul lui de țară – premeditată, organizată, grijuliu și amănunțit meșterită, strădania aceasta de a conferi unui act de silnicie aspect respectabil și legalitate nu poate să nu irite până în adâncul rărunchilor pe un om din fire rănit de ce este fățuială, perfidie, mascară. Scandalos și respingător la Ahab și Izabela – nedespărțită întru mișelie pereche – este îndeosebi minciuna, sfruntata înșelăciune, pornirea de a prosti oamenii, osârdia în urmărirea scopului

[1] Firesc pentru logica noastră omenească - ar fi fost ca unui astfel de om, Domnul să i Se fi manifestat în mod violent, dar paradoxia cosmică a vrut ca impetuosul Ilie să-L vadă pe Dumnezeu ca Putere blândă și senină

principal: a-i face pe oameni să dea mai multă crezare unor vorbe deșarte, unor palavre decât realității flagrante.

Ahab și Izabela par a preînchipui dura zicală românească atribuită muierii ticăloase care spune: Nu crede, bărbate, ce vezi cu ochii, crede ce-ți spun eu.

Ilie nu suferă nici trădarea adevăratului Dumnezeu. Când Ohazia, urmașul lui Ahab, e bolnav și găsește de cuviință să ceară ajutorul idolului Baal-Zebub din Ecron, cum se poartă proorocul cu trimișii regelui, cărora le iese înainte? De două ori îi arde cu focul din cer: pe două căpetenii și de două ori câte cincizeci de trimiși. Au doară nu are Ohazia cui să ceară ajutor? Au doară nu este Dumnezeu în Israel?

Esențial la Ilie este purtarea față de mincinoși, răi, asupritori și nelegiuiți de tot felul. Mereu glăsuiește deschis și dur, mereu crede neclintit în dreptate și într-un Dumnezeu pedepsitor și fără părtinire. Nu știe de cruțare, de glumă, de îngăduință: focul să vă ardă, câinii te vor mânca! Acesta e stilul și, stilul, o știm de la Buffon și de la Blaga, reprezintă sinea însăși a omului. Ilie nu recurge niciodată la parafraze, la ocolișuri. Nu se înduplecă, nu se lasă cucerit, ademenit, îmbrobodit, speriat, mituit. Amenințările ori măgulelile puterii îl lasă stană de piatră. Prea puțin îi pasă. Distinge net între bine și rău, pe unul ca el nu-l poți prosti ori amăgi cu discursuri ticluite și cu scorniri; crede ce vede cu ochii, nu ce i se spune, osândește răul, îi stă împotrivă cu fapta, nu se face că nu-l ia în seamă și țintește la centru, la izvorul urgiei, în rău credincioasa, născătoarea de năpaste pereche atotstăpânitoare Ahab și Izabela, cauza tuturor dezastrelor și nenorocirilor, vrăjmașii neînduplecați ai propriului lor popor, de care își bat joc, pe care îl împovărează și-l prigonesc, folosind neîncetat cele mai felurite soiuri de grăiri mincinoase și de tertipuri străvezii.

Ilie își încheie viața de făcător de minuni, de prooroc, de „om al lui Dumnezeu" (cum este unanim numit), de aprig și neînfricat luptător și căuzaș al binelui, dreptății și adevărului (iar drept ucenic urmaș și purtător de „cojoc" îl ia pe nu mai puțin zelosul, decât dânsul, Elisei) potrivit stilului său de a fi și acționa. E ridicat la cer, viu fiind, în car de foc tras de cai de foc și în vârtej de vânt: el care prin rugăciunea lui și sârguința sa pentru Unul Dumnezeu i-a ars cu foc de sus pe cei netrebnici și L-a înduplecat să coboare foc pentru ca să mistuie jertfa cea dreaptă, spre

rușinea și pieirea idolatrilor. Neostoit, bătăios, nepotolit, pleacă – prin mila Atotputernicului – din lumea aceasta întocmai cum a și trăit: în iureș și în slavă. Lutului nu-i este îngăduit să-l cuprindă, să-l strice. E luat la cer în plină vigoare și petulanță, ca un bun și vrednic ostaș al lui Dumnezeu și un viteaz premergător al Botezătorului, ca unul menit a fi vestitorul celei de-a doua veniri a lui Hristos.

Trei sunt figurile care fără îndoială fac legătura între *Vechiul* și *Noul Testament*. Ele sunt: Ioan Botezătorul, ultimul prooroc al Vechiului Legământ; Isaia, „evanghelistul Vechiului Testament"; Ilie pe care Domnul Hristos îl identifică lui Ioan (Matei 11, 13-14: „Toți proorocii și Legea au proorocit până la Ioan. Și dacă vreți să înțelegeți, el este Ilie, cel care va să vină." Id.: Matei 17, 10-13; Marcu 9, 11-13), care stă de vorbă cu Domnul pe Tabor la *Schimbarea la Față* (Matei 17, 3; Marcu 9, 4; Luca 9, 30) și este evocat pe Golgota (cu prilejul strigării cuvintelor *Eli, Eli...*, interpretate de unii participanți ca o chemare a lui Ilie). (Matei 27, 47-49; Marcu 15, 34-36). Ilie cel întotdeauna *prezent* în Noul Legământ odată cu Ioan, alături de Hristos, biet cioban de munte în sarica lui, în „cojocul" lui făcător de minuni și el (strâns vălăturit desparte apele Iordanului), îndărătul căruia clocotește inima unui mare râvnitor pentru Dumnezeu și aprig vestitor al lui Hristos.

Să ne fie nouă tuturor pildă de neînfricare, sinceritate, dragoste de Dumnezeu, vorbire neprefăcută, silă de minciună și de idolatrie, scârbă de fățărnicie și de uimită silă atunci când ne întâmpină pe calea întortocheată a vieții scârbavnica impostură.

TIMPUL SMOCHINELOR

(Belșugul vieții)

Domnul, așadar, urca de la Betania spre cetatea Ierusalimului. În ajun, potrivit *Evangheliei lui Matei*, alungase din templu pe cei care vindeau și cumpărau, răsturnase mesele schimbătorilor de bani și scaunele celor care făceau negoț cu porumbei (Matei 21, 12-13). Conform referatului evanghelistului Marcu, scena izgonirii din templu s-a produs ulterior episodului cu smochinul neroditor (Marcu 11,15-17). Oricum ar fi, Îl aflăm pe Hristos în momente de mare tensiune și efervescență, a doua zi după intrarea triumfală în Ierusalim, după sau în ajunul curățirii templului de „tâlhari", în preajma tragicului deznodământ al misiunii Sale pământești. Starea aceasta de spirit – încleștată și nezăbavnică – pare să o fi avut în vedere proorocul Isaia: „S-a îmbrăcat cu dreptatea ca și cu o platoșă și a pus pe capul Său coiful izbăvirii; S-a îmbrăcat cu răzbunarea ca și cu o haină și S-a înfășurat în râvna Sa ca într-o mantie" și „Priveam în jur: nici un ajutor! Mă cuprindea mirarea: nici un sprijin! Atunci, brațul Meu M-a ajutat și urgia Mea sprijin Mi-a fost". (Is. 59, 17; 63,5).

Mânecă, deci, dimineața din Betania și pe drum flămânzește. Și vede, fiind încă departe, un smochin înfrunzit. Se îndreaptă într-acolo gândind, nădăjduind că va găsi și roade. Dar Îl așteaptă o dezamăgire (de nu adeverirea unei aprehensiuni, căci nu se putea să nu știe că „nu era timpul smochinelor"). Pomul, într-adevăr, nu-L îmbie (de suntem abilitați a recurge la un verb atât de cordial) decât cu frunze; fructe nu-s și nici că puteau fi. Supărat, Domnul, ca niciodată, blestemă pomul: în veac să nu mai facă rod și nimănui să nu-i mai fie de folos![1] Ceea ce s-a petrecut, smochinul degrabă uscându-se din rădăcini.

Ce se poate înfățișa mai nedrept, mai nemilos, mai strigător la cer? A oropsi și usca un biet copac întru totul nevinovat! Nevinovat, desigur, dat fiind că textul însuși recunoaște că „nu era timpul smochinelor". Dacă nu era timpul menit rodirii, de ce să fi fost osândit smochinul? raționează cugetul

[1] Atenție: a nu mai izbuti să ajuți pe aproapele tău e o nenorocire, un blestem cumplit, o năpastă!

simplu și curat al omului de bun simț, fie el necredincios ori și credincios. Îi unește aici și acum pe amândoi – pe necredincios și pe credincios – comuna împotrivire a insului normal în fața unui act de vădită inechitate; și cine s-ar încumeta să-i contrazică? Speța apare atât de sobră și de limpede: e o nedreptate, o icnire a mâniei, nu avem cum o tăgădui, o camufla.

Se întâmplă însă cu pilda smochinului ceea ce are loc și în alte domenii, în numeroase alte cazuri: faptele sunt judecate pe baza unor premise și principii juste însă nedeosebitoare de situații diferite prin însăși natura lor – și de aceea false. Paradoxul zis al cretanului mincinos și alte exemple de logică aparent absurdă n-au putut fi soluționate până ce logicienii nu și-au dat seama că există adevăruri complexe ori „absurdități" care nu-și află explicația dacă nu se recurge la teoria *nivelelor*: ea constată că o aceeași formulare poate fi exactă la un nivel de gândire (și percepere a realității) și inexactă la un altul, confuzia iscându-se numai când, prin nesăbuită și îndărătnică simplificare, refuzăm a observa că zisul paradox absurd (al cretanului) implică soluții diferite pe diverse planuri cognitive și perceptibile, la succesive stadii de generalizare.

Tot astfel, și în matematica infinitului. Acolo lucrurile stau cu totul altfel decât în aritmetica numerelor finite, și totu-i numai uimire și paradox: partea este egală cu întregul, iar adăugirile ori substracțiile nu modifică totalul. În hotelul cu infinit de multe camere – zis hotel al lui Hilbert – problema găzduirii unor noi călători nu se pune chiar când toate camerele sunt ocupate. Recepția nu are decât să mute – ori de câte ori va fi necesar – pasagerul din camera 1 în camera 2, pe cel din camera doi în camera 3 ș.a.m.d., creându-se astfel un număr nelimitat de proaspete posibilități locative.

Pericopa smochinului se cade a fi și ea supusă unui tratament analog, înțelegând că trebuie interpretată nu după regulile dreptății naturale și valorile axiologiei elementare, ci la nivelul propozițiilor duhovnicești alegorice. Da, nedrept este a-i pretinde smochinului (sau oricărui alt arbore fructifer) roade atunci când nu-i vremea recoltei, dar nedreptatea încetează dacă realizăm ce este în fapt vorba de a fi ori a nu fi de folos lui Dumnezeu, de a răspunde ori ba chemării Sale. Nu de smochin și de smochine se face mențiune în parabola aceasta, ci de om (tot așa și în alte metafore neotestamentare: parcă de păsări ori de boi se îngrijește Atotputernicul!): care nu dispune de scuză valabilă spre a-L refuza pe Făcătorul său ori pentru a-I spune: n-am timp sau nu-i acum momentul potrivit. Soroace, date, condiții, clauze, tocmeli: sunt lovite de nulitate absolută. Chemării de sus i se poate răspunde numai cu „Iată-mă" ori cu „Da, Doamne". Motivările, fie ele omenește plauzibile, nu sunt luate în

considerare: nu ne este îngăduit a ne eschiva nici măcar pentru a ne îngropa tatăl ori a ne rândui cele din gospodării; nici pentru a ne duce să vedem țarina ce tocmai am agonisit; nici pentru a cerca boii de curând cumpărați; nici pentru a ne despărți de femeia de care abia ne-am însoțit prin nuntă.

Mereu și în orice clipă este vremea – *și acum este* – a răspunde „Iată-mă" lui Hristos. La acest nivel, pe acest plan nu se poate judeca potrivit celor de pe tărâmul profan al logicii juridice. Acolo termenele, intervalele, șarturile, epocile, datinile sunt perfect valabile: dincoace, cu totul nesemnificative și nejustificative. Roadele smochinului – produse ale firii, ale naturii naturate – sunt subordonate ciclurilor de rodire, însă devotamentul oamenilor nu cunoaște soroace și pauze. Interpretarea alegorică se impune: smochinul e omul, iar smochinul neroditor e omul și el neroditor, rece, aspru, nereceptiv chemărilor cerești. Reacțiile „robustului simț comun" nu au ce căuta în citirea formulelor spațiotemporalității (sunt date peste cap); și tot așa nici în dezlegarea încifrărilor duhovnicești. Iată de ce putem afirma că omul (smochinul, în limbaj codificat) trebuie să fie oricând gata, oricând disponibil pentru Hristos. Nicăieri teoria disponibilității integrale enunțate de André Gide nu se aplică mai la propriu și mai desăvârșit decât în relațiile dintre făptură și Ziditorul ei. Iar a fi disponibil înseamnă a te nimeri oricând încins, cu toiagul în mână, cu încălțămintea în picioare, pregătit de drum, de acțiune, de răspuns afirmativ, de *roadă*.

There is always time for good manners, zicala aceasta, de largă circulație în sudul Statelor Unite, ne poate fi pildă și temei: se cade să avem întotdeauna timp pentru a ne purta cuviincios, pentru a da dovadă de bune deprinderi.[2] După cum în textul de la Matei 5, 25 („Împacă-te cu pârâșul tău degrabă până ce ești cu el pe cale..."), pârâșul – potrivit interpretării Părintelui Arhimandrit Ilie Cleopa (v. Ioanichie Bălan: *Convorbiri duhovnicești*, 1984 p. 111) – nu este decât conștiința noastră care ne cere să ne împăcăm cu Dumnezeu cât mai suntem încă pe calea acestei vieți ori după cum din înseși cuvintele Mântuitorului (Matei 13, 18 și urm.; Marcu 4, 3 și urm.; Luca 8, 5 și urm.) rezultă că locurile unde cad semințele semănătorului reprezintă inimile ascultătorilor cuvântului dumnezeiesc, tot astfel smochinul de la Matei 11, 15-17 nu-i decât

---

[2] Cp. Camil Petrescu: Condamnat la moarte și dus spre eșafod, nu aș spune prietenului care m-ar opri în drum: acuș nu am timp să stau de vorbă cu tine.

simbolul omului în general, iar smochinele sunt faptele sale bune, supunerea sa vrerii lui Dumnezeu, propensiunea (și datoria) sa de a veni în ajutorul aproapelui, de a nu-și precupeți înnăscuta putință: a răspunde în oricare caz, repede și cu sârg, oricărui apel al divinității sau al semenului aflat la ananghie. Pe acest semen îl personifică îndeosebi Hristos în episodul smochinului, pentru că se arată constrâns de o nevoie strict omenească: foamea. (În chip analog este și călătorul rănit din parabola samariteanului milostiv; iar preotul și levitul sunt smochini neroditori de milă, de luare aminte la suferința altuia și de răgaz: nici pentru ei nu a fost „timpul facerii de bine".)

Nu putem culege scuze nici dintre cele mai firești și mai legitime împrejurări: țarinile, boii, nevasta, ba și înmormântarea părintelui nu-s, când răsună goarna mobilizării (glasul lui Dumnezeu, adică, ori strigătul de chemare în ajutor al semenului), decât chichițe legaliste și pretexte procedurale: de aceea și îmbracă invocarea lor un aspect incongruent de nu și – cu excepția dorinței de a fi de față la îngroparea tatălui – de-a dreptul caraghios. Orice preocupare, orice grijă, orice bucurie, orice exigență pălește și piere în prezența vocii divine. Orice neascultare este vinovăție; și orice neîmplinire a poruncii ori solicitării de același calificativ se învrednicește, fie ea însoțită de argumentele cele mai solide. Pentru care pricină? Pentru că este mărturie de totală imposibilitate a efectuării unei ierarhizări normale între obligații. Dacă-i vorba de a-L urma pe Hristos sau de a-L sluji, nimic nu poate să constituie temei de absență motivată, considerent de neîntocmire a unui proces verbal de carență, legitimă apărare, scuză legală. Bogăția (parabola tânărului bogat: Matei 19, 16 și urm.), ogoarele, dobitoacele, căsătoria, până și pietatea filială se șterg la ivirea Domnului.[3]

Zadarnic se apără smochinul fluturând tipicul anotimpurilor, termenelor fatale, soroacelor de obște și de șart. Ele toate – cum grăiește o destul de vulgarizată și coruptă prin abuzivă și nediscriminatorie întrebuințare expresie populară – *nu țin*. Oricând, oriunde, în orice împrejurare omul e *ținut* (și de data aceasta verbul își redobândește ipostaza lui nobilă) să meargă, să alerge, *să sară* în sprijinul coexistenților

[3] Și imposibilitatea se nuanțează: nu i se cere omului imposibilul fizic (unuia care cântărește 70 kg să ridice 200 kg), i se cere imposibilul posibil, cel moral adică (să-și iubească vrăjmașii, să se lepede de sine, să-și jertfească singurul fiu), în conformitate cu modul cum Paul Claudel definește divinitatea: „De ce vă temeți? Sunt imposibilul care vă privește."

săi ori la slujirea Făcătorului său. Am pomenit *supra* de goarna mobilizării: nici că se poate comparație mai adecvată: chemarea lui Hristos mobilizează irezistibil, amânare nu încape, motivații nu-s de conceput: nici Moise care-și invoca gângăvia, nici tânărul care-și pretextează bogăția, nici omul căruia i-a rodit țarina nu-s scuzați: li se cere să asculte (în amândouă înțelesurile). Sărmană scuză a smochinului: nu-i vremea mea! E întotdeauna vremea slujirii și facerii binelui.[4] Și vai de cei ce nu procedează aidoma fraților Simon și Andrei (Matei 4, 20: "iar ei *îndată* lăsând mrejele, au mers după El".), fiilor lui Zevedeu (Matei 4, 22: "iar ei, *îndată* lăsând corabia și pe tatăl lor, au mers după El".) sau lui Levi-Matei (Matei 9, 9: „Și plecând Iisus de acolo a văzut un om care ședea la vamă, cu numele Matei, și i-a zis acestuia: Vino după Mine, *Și sculându-se* a mers după El.") Repede, de îndată, fără șovăială, toate lăsându-le baltă (de-mi este permis a zice astfel), neprivind înapoi, necerând nici o păsuire cât de mică, de îndreptățită, de firească.[5] Glasul Domnului: tunet, goarnă, instantaneitate.

Nefericitul smochin nu-i altul decât neștiutorul, proceduristul, legalistul, de sine stătătorul, învârtoșatul, formalistul fariseu care se socotește apărat de termene și de strictețea prescripțiilor, care sie își ajunge și nu are nevoie de milă ori duh sfânt, care altădată se îndreptățea fălindu-se că dă zeciuială din chimen, izmă și mărar!

Ce-ar fi putut face, practic, smochinul? Să fi intrat de obidă și rușine, în pământ; să se fi strămutat, de ciudă și emoție, în mare; sau mai bine, mult mai bine, să-I fi fost Domnului – prin lăuntrică bunăvoință, strădanie și cutremurare – prilej de minune pozitivă. Există o mică legendă japoneză a cărei citare nu-i nelalocul ei aici: un filosof se plimbă în pădure; se oprește în fața unui arbust și se adresează unei ramuri rostind: vorbește-mi despre Dumnezeu. Creanga, atunci, înflorește. De nu putea să rodească fructe, smochinul ar fi putut măcar înflori. Ori se pleca sfios și nemulțumit de sine. Dar priveliștea aceea a pomului încremenit în

[4] *Mai mare este dragostea decât pravila* îi spune protosinghelul Ghervasie Hulubariu Părintelui Ioanichie Bălan (*Convorbiri duhovnicești*, pag. 347) și continuă: „Când cineva îți bate la ușă, lasă-ți pravila, deschide-i ușa..." Smochinul nu și-a lăsat pravila, ci mai vârtos în sine și-n fire s-a încuiat.

[5] În tabloul lui Caravaggio, *Chemarea lui Matei*, pe masa vameșului stau sumedenie de hârtii și fișicuri de bani, iar în juru-i oameni care așteaptă, cu treburi. Vădit e că abrupt se va despărți de toate și de toți.

cenușiul nerodirii sale, sec (nu mai puțin decât lemnul crucii), sterp, încăpățânat, credincios neînduplecate-i lui scadențe, tare pe situația lui calendaristică, semeț în fariseica lui „dreptate”, netulburat de vreo îndoială, trebuie să fi trezit mânia Domnului nu mai puțin decât forfota vânzătorilor de porumbei și a schimbătorilor de bani în cuprinsul unui lăcaș de sfințenie. *(Din palida lor așchie va fi răsărit neroditorul pom!)* Hristos, în jurul Căruia se strâng firele complotului ucigaș, Hristos e, să nu uităm, într-o fază mai curând dreaptă decât milostivnică: așa încât pe unii cu biciul îi alungă iar pe celălalt îl afurisește.

Să stăm bine, să luăm aminte, să judecăm cu multă chibzuință. Pentru nimic în lume să nu primejduim avutul cel mai de preț – sufletul – oferind Domnului jalnicul, iritantul, netrebnicul spectacol al unor ființe refugiate în prostia rea, fudulă, stupidă a legalismului contabilicesc. Contabilitatea, celălalt nume al demonismului, arma preferată și statornica metodă de lucru a vrăjmașului! Să nu plece Hristos de la noi înfometat, însetat, cu inima deșartă și sufletul mâhnit. Tânărul bogat se îndepărtează trist, dar înțelept este a presupune că, văzându-l cum pleacă, Domnul se va fi îndurerat și El. Dacă Hristos ne face neasemuita cinste de a ni se adresa, răspunsul nostru fulgerător – neoprindu-se la nimic altceva: real, cuminte, sigur – să fie numai: „Iată-mă, Doamne.” Răspuns neexaltat, neexagerat, străin de orice imprudență și delir, răspuns calm și sagace, pentru că știe că realitatea cea mai reală se numește Hristos. Hristos acum și de-a pururi. Hristos „cu timp și fără timp”. Hristos, deținătorul cheilor vieții, Domn al sâmbetei și al Timpului.

FEMEIA HANANEANCĂ

Etapele teribilului examen căruia Domnul o supune pe femeia hananeancă din ținutul Tirului și al Sidonului se enumeră precum urmează:

Prima: neluarea în seamă, ignorarea.

Ea îi ține calea, topită de nefericire, strigă și-L imploră: El însă nu-i răspunde nici un cuvânt (Matei 15, 23). O nesocotește, o disprețuiește, ba se poate spune că o și batjocorește, căci ce jignire e mai cruntă decât a vorbi cuiva și a nu primi nici un răspuns, nici măcar adresându-ți-se un cuvânt de supărare ori făcându-ți-se o dojană? Tăcerea aceasta, de gheață și depărtări, e mai rea decât sudalma și usturä mai cumplit decât insulta.

A doua: respingerea intervenției mult iubiților săi ucenici. Apostolii Domnului, ucenicii, credincioșii, apropiații Săi, aceia pe care-i asigură că lor li s-a dat să cunoască tainele Împărăției cerurilor (Matei 15, 11); ai căror ochi văd și ale căror urechi aud ceea ce ar fi vrut să vadă și să audă – și n-au văzut, n-au auzit – mulți drepți, prooroci și împărați (Matei 13,17); cărora li s-au încredințat cheile împărăției cerurilor și puterea de a lega și dezlega pe pământ (Matei 16, 19 și 18, 18; Ioan 20,23); care când Fiul Omului va ședea pe tronul slavei Sale vor ședea și ei pe douăsprezece tronuri judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel (Matei 19, 28); pe care-i numește „mama și frații Mei" (Matei 12, 49) și-i încredințează că vor mânca și bea la masa împărătească (Luca 22, 30); pe care nu șovăie a-i socoti fiii și prietenii Săi, intervin în zadar pentru hananeancă. Ei se roagă, iar Domnul nu-i ascultă, deși altădată grăise cu a Sa gură: „Pe cel care vine la Mine nu-l voi scoate afară". (Ioan 6, 37). Intervenția bătrânilor lui Israel în sprijinul sutașului roman este luată în considerare (Luca 7, 4-5), dar a ucenicilor pentru hananeancă nu!

A treia: declinarea de competență.

Cuvintele „Nu sunt trimis decât către oile pierdute ale casei lui Israel (de altfel contrazise de „Mai am și alte oi care nu sunt din staulul acesta".) (Ioan 10, 16) constituie ceea ce în limbaj juridic se numește declinare de competență și totodată singurul caz din tot cuprinsul *Evangheliilor* unde Domnul se arată procedurist. El care a pus duhul

deasupra literei, El care a proclamat șubrezenia formelor și le-a defăimat cu putere, care pe farisei îndeosebi i-a mustrat pentru că acordă preeminență exteriorului în raport cu interiorul și nu curăță partea dinăuntru a paharului și blidului ci numai pe cea din afară, pentru că se aseamănă cu mormintele frumos văruite pe din afară, dar înăuntru sunt pline de oase și necurăție, pentru că, așadar, așează fața mai presus de conținut și gestica mai înainte de inimă, El care mereu a învățat că esențială e substanța, El – de data aceasta, hananeancăi îi opune o excepție strict procedurală și de formă: cazul tău nu intră în atribuțiile mele.

Ca și cum ar fi spus: ducă-se petiționara la alt ghișeu, aici nu are ce căuta.

E în acest legalism, în această interpretare literală a legii, în uscăciunea și asprimea acestui răspuns procedurist ceva nu numai cu totul lipsit de seamăn în referatul evanghelic, dar și cu desăvârșire contrar duhului hristic și reacției constante a Domnului în prezența relației dintre formă și fond.

A patra: insulta, jignirea, ocara.

După ce – cu vorbe ca de gheață – și-a declinat competența, Iisus trece la insulte directe, la ofense grele și la cinică zeflemire. El care stabilise că oricine se mânie pe fratele său vrednic va fi de osândă și cine va zice fratelui său *raca,* vrednic va fi de judecata sinedriului, iar cine-i va zice *nebunule,* vrednic va fi de gheena focului (Matei 5, 22); El o apostrofează pe hananeancă și-i azvârle proverbul cu pâinea ce nu se cuvine a fi dată câinilor, altfel spus făcându-i pe solicitantă și pe ai săi câini, iar pe ea personal – consecvent celei mai elementare logici – o definește cățea.

Atât de singular și disonant și uimitor e acest episod în viața pământească a Mântuitorului, atât de ciudată scena (în total contrast cu spiritul evanghelic) încât nu putem înțelege și interpreta decât ca reprezentând etapele unui examen, unei probe, unei încercări. Nu Domnul milei care n-a venit să judece ci să mântuiască (Ioan 12, 47) îi vorbește hananeancăi, ci săvârșitorul unei experiențe de punere la încercare a unei credințe și a unui caracter.

Iar candidata cum dovedește că a trecut proba, prin ce-și câștigă excepționalele calificative și premiul ce i se acordă?

a) Prin *credință.* Ea, păgâna, străina, vine cu deplină încredere la Hristos și nici o clipă – în toată vremea crescândelor greutăți ale examenului – nu se îndoiește, nu se supără, nu cedează ispitei de a renunța să mai ceară ori imboldului de a se îndepărta și a-și căta de treabă, nu manifestă o cât mai mică slăbiciune.

b) Prin *dezinteresare*. Nu cere pentru fiica ei.

c) Prin *curaj*. Curajul de-a revendica, acolo pe pământ cananean, ajutorul unui iudeu. Apoi curajul de a rezista afronturilor, insultelor ce i se aduc în public. În sfârșit, curajul (ori îndrăzneala) nu numai de a cere ci și de a striga.

d) Prin *stăruințe*. Hananeanca perseverează, nu se dă bătută, pare a cunoaște parabola judecătorului nedrept. (Ba și mai mult: a ști că judecătorul acesta nu-i nedrept, ci numai exigent. Ne este poate îngăduit a presupune că hananeanca a intuit sfântul „joc" al Domnului.)

e) Prin *bună cuviință*, impecabilă politețe și nedezmințită eleganță. Nu-i luată în seamă, e respinsă, e alungată, e bruftuită, e insultată, e făcută de râs și ocară – și-și păstrează, totuși, neîntrerupt calmul, nu încetează a se purta și a răspunde cu cea mai desăvârșită cuviință. *I se închină* Domnului, *se aruncă la picioarele* Lui (Marcu 7, 25), zice *Doamne, ajută-mă*, iar invocării disprețuitorului, atrocelui, nemilosului proverb cu pâinea rezervată copiilor și tăgăduită câinilor ce replică-i dă? Îi neagă cumva ori protestează ori îi denunță cruzimea ori îl discută (cum ar fi putut prea bine – chiar în limitele politeței – face)? Nu, câtuși de puțin. Îl confirmă, zice: *Da, Doamne*.

f) Prin *smerenie*. Încuviințând cu *Da, Doamne*, afirmația Domnului, hananeanca dă dovadă și de mare smerenie, deoarece se recunoaște a fi nu mai puțin nevrednică de mila Sa decât un biet animal (socotit de popoarele orientale ca spurcat).

g) Prin *inteligență*. Printr-o mare și iscusită inteligență și un răspuns pe cât de neașteptat pe atât de extraordinar și de abil și care pe Domnul – iubitor de vorbire mintoasă – trebuie să-L fi încântat.

(A nu se pierde din vedere că Domnul, în repetate rânduri, nu a disprețuit folosirea deșteptăciunii și rațiunii omenești: răspunsul dat în problema dajdiei, în cazul femeii surprinse în adulter, în al femeii succesiv măritată cu șapte frați ori în formularea întrebării cu privire la natura botezului practicat de înaintemergătorul Ioan. De fiecare dată Domnul răspunde ori întreabă cu acea superioară iscusință a minții care-i pune în derută pe cei ce veniseră să-l ispitească.)

Așa și hananeanca: politicoasă, supusă, smerită dar și strălucit de inteligentă, pricepându-se a răspunde prompt și ingenios! Și înțelept! (E în răspunsul ei un amestec de sfătoșenie, agerime și subtilitate care farmecă și biruie).

De aceea și trece examenul cu brio și ia o notă peste calificarea

- Credința
- dezinteresul
- curaj.

- stăruință
- bunacuviința
- smerenie

maximă, ia – cum ar veni – zece plus. Se alege – doar ea, numai ea – din toți și toate cărora Iisus le-a făcut o minune pentru că L-au rugat și au crezut în El, se alege, ea singura, cu apelativul: O, femeie! Vocativul acesta exclamativ e absolut unic în Evanghelii. Tot unic este și adjectivul *mare*, din sintagma *mare este creația ta*. Nimănui altcuiva nu-i spune Domnul: *mare* este credința ta. Și tot nimeni nu se învrednicește de cinstitoarea, aleasa, suprema învoire: *fie ție după cum voiești*. Nu (ca celorlalți) „după credința ta", ci „după cum voiești". E o nuanță care nu ne poate scăpa. Rezultatul, firește, e același în toate cazurile. Aprecierea de asemenea. Dar modul de exprimare e diferit – și nu se cade a nu fi luat aminte. Hananeancăi i se acordă har peste har, se vede limpede că Examinatorul după ce a căznit-o dorește acum să o copleșească; și o cinstește cum știe El, clătinat și îndesat, din belșug și din prea plin, boierește, împărătește.

Hananeanca e răsplătită în conformitate și proporțional cu greutatea examenului la care a fost supusă și potrivit calității răspunsurilor date. Domnul pare a fi voit să-i spună: Aferim! așa te-am vrut! Iar neobișnuita asprime ba și încrâncenare a Domnului așa, numai așa (desigur) se explică: prin hotărârea de a o hărăzi pe hananeancă unui examen de grad înalt.

Fericită hananeancă! A luat premiul întâi cu cunună de la Învățătorul care pe mulți i-a miluit, pe câțiva i-a și lăudat, dar numai ei i S-a Descoperit ca un examinator mai întâi fără milă, iar apoi fără de rezerve în distribuirea elogiilor.

Bine este a deduce din pilda aceasta că dintre însușirile plăcute Domnului, I-au stârnit bucuria și admirația: credința, dezinteresarea, curajul, stăruința, buna cuviință, smerenia și inteligența. Credința, dezinteresarea, stăruința, smerenia le știm îndeobște ca necesare și binevenite. Dar cazul hananeancăi ne arată și dovedește că tot atât de puternice și de prețioase sunt calitățile accentuate de comentatori: curajul, politețea, inteligența. Domnul iubește pe credincioși, pe altruiști, pe stăruitori. Și nu mai puțin pe curajoși, pe cuviincioși, pe inteligenți. Frica, obrăznicia și prostia nu-s plăcute lui Hristos. Hananeanca – lipsită de aceste urâte însușiri – ne-o spune deslușit. Osebitul ei succes la excepționalul examen semnifică biruința unor virtuți creștine, de noi nu îndeajuns proslăvite.

Fie ca răspunsul pe care-l vom da la sfârșitul mai lungului examen ce este viața fiecăruia dintre noi să se învrednicească și el nu desigur, de mențiunea „magna cum laude" obținută de femeia hananeancă, însă măcar de nota de trecere sau poate chiar, din mila Judecătorului, de notă bună!

APA CEA VIE
(Femeia samarineancă)

Săptămâna a 5-a după Paști

(a samarinencei)

Dacă episodul femeii hananeance poate fi considerat ca relatarea unui examen (foarte sever), al samarinencii nu-i decât urmărirea unui duel aprig și fără cruțare.

Scena, ca în teatrul clasic, duce lipsă de recuzite infame. Totul se petrece la nivelul confruntării spirituale, ca în tragediile lui Corneille ori Racine. Stau acolo, față către față – în tăcerea și arșița amiezii de vară, în centrul întinderii deșarte, având drept singur focar fântâna (iar prezența – nevăzută – a elementului apă va fi în curând completată prin manifestarea Duhului însuși) – două *caractere*, două *puteri*, două *libertăți*. Hristos a recunoscut în femeia care a venit să scoată apă una din acele firi necăldicele vrednice a fi provocate și cucerite de El.

Întâlnirea lui Hristos cu samarineanca, așa cum e povestită de Sfântul Apostol Ioan (4, 4-12) – nu altminteri decât al lui Iacov cu îngerul Domnului (*Facerea* 32, 4 și urm.) – este prezentarea unui duel. Analogia între cele două ciocniri e izbitoare: atât Iacov cât și femeia din Sihar au ceea ce psihologii numesc personalitate marcantă și nu-s nici unul nici cealaltă de ieri, de alaltăieri pe acest pământ. Hristos are de înfruntat (și biruit) o ființă vie și puternică, o femeie, o înfiptă, tare de cerbice și pe drepturile ei de făptură înzestrată cu inteligență și judecată, mândră, ironică, arțăgoasă. Domnul o acceptă așa cum este, se supune tacticii, fentelor, regulilor, răbdărilor și impetuozităților duelului, dar și marii lui legi nescrise, căreia toate i se pleacă: a învinge cu orice preț!

De aceea Domnul procedează mai întâi fără grabă, accentuând aspectul întâmplător al întâlnirii și parcă încercându-și, măsurându-și, iscodindu-și adversara; abia la sfârșit și numai după ce va fi desprins punctul vulnerabil al partenerei – situația ei matrimonială *(Bine ai zis că nu ai bărbat...)* – va da (asemenea medicului chirurg: izolează abcesul înainte de a-l cauteriza) lovitura cea mare, lovitura de grație, irezistibila: *Eu sunt, Cel care vorbesc cu tine.*

Dialogul în paralel cu duelul, scapără de la prima încrucișare a săbiilor:

Hristos (scurt): Dă-mi să beau.

Samarineanca (arțăgoasă, mândră, ca să făurească numaidecât o distanță, ca nu cumva să pară măgulită că-i vorbește un iudeu, să se situeze, așadar, într-o poziție de inferioritate): Cum, tu, iudeu, îmi vorbești mie!

Hristos (ia ofensiva): Firesc ar fi să-Mi ceri tu Mie să bei.

Samarineanca (ironică, de sus): Nici găleată nu ai... (din ce în ce mai ironică, trecând de-a dreptul la obrăznicie): Nu cumva ești Tu mai mare decât părintele nostru Iacov!

Hristos (atacă din altă direcție): Cine bea din apa pe care o dau Eu nu va mai înseta niciodată.

Samarineanca (obraznică, dar și rațională, practică, înțelegând că din convorbirea aceasta s-ar putea alege cu un folos însemnat): Da, dă-mi apa aceea ca să nu mai vin aici să mă obosesc.

Hristos (care știe unde este punctul vulnerabil, atacând prin surprindere, din cu totul alt unghi, ca un duelist experimentat): Cheamă-ți bărbatul.

Samarineanca (de felul ei nefățarnică, nemincinoasă): N-am bărbat.

Hristos (începe a se dezvălui): Ai spus adevărul... Ai avut cinci...

Samarineanca (știe să se plece în fața adevărului): Tu ești prooroc!

Hristos (Se dezvăluie din ce în ce mai mult) enunță două principii: a) va veni *ceasul și acum este*; b) se cuvine să ne închinăm lui Dumnezeu numai în duh și adevăr.

Samarineanca (adulmecând adevărul final, presimțindu-l): Va veni Mesia-Hristos.

Hristos (descoperindu-Se, dându-i lovitura de grație, doborând-o): Eu sunt!

În sumara-i eshatologie, Hristos pune accentul pe timpul prezent: *acum este*. Pentru Hristos toate sunt în prezent, afară din timp, așa cum Aldous Huxley avea să scrie după vreo două mii de ani: *Timpul trebuie să ia sfârșit.* Hristos e în afara timpului, e din veșnicie. Samarinencii îi vorbește însă ca întrupat. Acum, aici: e momentul botezului, credinței, mântuirii. Și al alegerii: cu sau fără Hristos. La Sihar timpul e încă în suspensie. Dar de ce stă scris: *va veni și acum este*, de ce nu e folosită formularea mai simplă: a venit vremea? Pentru ca să fie vădit temeiul de împlinire al profeției, al făgăduinței. Transformarea propoziției în frază dă, pe de o parte, afirmației o notă augustă,

cutremurătoare: *și acum este:* șovăielile, amânările, rezervele sunt alungate, *descântate, dezlegate.* Totodată este scoasă în evidență o altă trăsătură esențială a creștinismului: închinarea în duh *nu ratione loci,* pe muntele Garizim ori la Ierusalim, ci pretutindeni. Creștinismul e universal, nu cunoaște îngrădiri naționale, teritoriale sau de orice alt soi. Orice fel de segregație e necreștinească. Cât despre cuvintele „Voi vă închinați căruia nu știți, noi ne închinăm căruia știm", ele se încadrează într-o viziune ecumenică a creștinismului. Fiindcă se referă nu numai la samarineni, ci la toți precursorii Domnului, și ei însuflețiți de Duhul Sfânt într-o oarecare măsură și reprezentând preînchipuiri parțiale ale revelației: la Moise în primul rând, apoi la Buddha, Lao-Tse, Confucius, Socrate, Platon, Aristotel și ceilalți „sfinți" ori celelalte „sibile", zugrăviți și zugrăvite pe zidurile exterioare ale multor biserici ortodoxe, vădindu-le toleranța și universalitatea. Islamismul, ulterior vieții pământești a lui Hristos, se cuprinde și el în șirul acesta de premergători înduhovniciți prin felul cuviincios cum sunt menționați în *Coran* părintele nostru Avraam, Sfânta Fecioară și Domnul însuși, fapt menționat nu fără emoție de F.M. Dostoievski în *Amintiri din casa morților.*

Ca un trăznet din cer senin și arzător cade mărturisirea Domnului: atât e de bruscă, de nereticentă, de totală! Ca de obicei Hristos nu umblă cu jumătăți de măsură: când dă, boierește dă, când Se descoperă, o face desăvârșit. Pentru samarineancă, pentru orbul din naștere... *Eu sunt.* Eu, Cel care-ți vorbesc, Eu, Cel din fața ta. Eu. Nu prin aluzii sau deducții; direct. Și samarineanca, după ce se împotrivise, ironizase și se obrăznicise, dintr-o dată – lovită mortal, rănită până-n suflet și în adâncul sinei, ca odinioară Iacov (făcătorul fântânii alături de care se desfășoară scena actuală) – se prăbușește, se predă. Se predă total, simetric lui Hristos care S-a dezvăluit în întregime, necondiționat, se supune înfrântă, stăpânită de tremur și cuprinsă de iubire, întocmai – și trag nădejde că pe nimeni nu va uimi comparația aceasta – ca la sfârșitul dialogului dintre Elizabeth Bennet și Darcy în *Mândrie și Prejudecată,* de Jane Austen, unde, următor sfidării reciproce, bărbatul și femeia își dau în final seama că sunt făcuți unul pentru altul.

Și neîntârziat, tot brusc, tot fulgerător (ritmul referatului evanghelic acum nu mai e lent și mișcările nu mai sunt de învăluire și încercuire, ci de atac frontal și schimbări decisive), după ce Hristos iese din anonimat, ea, biruită, se preface în apostol. Acum e cuprinsă de iubire pentru Hristos,

e convinsă, e metanoizată, *e făptură nouă*. Și dă fuga în cetate. De ce? Ca să-L vestească pe Hristos, ca să predice *Evanghelia*, să răspândească vestea cea bună, ca un adevărat ucenic al Domnului. Ea, înfiptă și îndrăzneață, dar nobilă și curajoasă, cunoscându-și dulcea înfrângere, nu se mai slujește de subtilități, nu mai discută, nu mai argumentează; alta-i este grija în faza aceasta a desfășurării minunatei întâmplări: să se grăbească a *proclama coram populo:* Mesia e printre noi! E vestitoare de Hristos și e gazdă a Lui, ca și Zaheu, căci Domnul zăbovește două zile în Sihar și-i foarte probabil că în casa ei a sălășluit.

Scena din capitolul 4 al *Evangheliei lui Ioan* este de mare intensitate dramatică, în cadență neîncetat mai sacadată, în *tempo* din ce în ce mai iute. Duelul, iată singura imagine pe care o poate evoca, duelul pe răpunere și marile dialoguri ale tragediilor clasice.

Noblețea hananeancii se vădește în credință, curaj, stăruire, cuviință și inteligență. A samarinencii prin felul cum se dă bătută, fără rețineri, cu entuziasm, după ce mai întâi se opusese din toate puterile și iscusințele minții ei. Ea, când i se revelează adevărul, îl recunoaște și trage toate consecințele numaidecât. *Acum este.* Nici amânare, nici îndoială, nici sfială. Pe loc pornește să-L anunțe pe Mesia, să-I proclame prezența, să dea de știre tuturor ce se petrece pe meleagurile lor, de ce neînchipuită cinste se învrednicesc, din ce neverosimilă bucurie sunt chemați să se împărtășească. Așa precum și vrea Hristos: pe care-i cheamă îi vrea *de îndată* ai Lui, lăsând toate baltă, neopriți de nici o treabă, nici un considerent, nici altă datorie fie ea cât de firească ori de curată. Țarina, negoțul, însurătoarea, îngropăciunea: fleacuri, *nugas!* le spunea poetul din vechime. Samarinencii, pe care suntem în drept să ne-o închipuim privită cu ochi nu prea buni în orașul ei, nu-i mai pasă de ce spune lumea: chiar printre ai săi (unde-i va fi fost mai greu, ca și lui Iisus) se grăbește să-L preamărească pe Domnul, să-I fie roabă și crainică.

Samarineanca e un admirabil exemplu al felului cum lucrează Domnul în calitatea Sa de vânător (de oameni), îndeosebi atras de vânatul dificil, de ucenici și ucenice de *caracter*, care opun rezistență, dar și sunt în stare ca acum chiar (nu după o zi ori un ceas ori un sfert de oră) să I se predea în duh și adevăr. I-au fost pe plac un prigonitor ca Saul din Tars, o desfrânată din pasiune ca Maria Egipteanca, un vameș înrăit ca Zaheu, o sfădăreață ca samarineanca; nu i-au plăcut fețele palide, călăii, plângăreții, strecurătorii de izmă, chimen și untariță, fățarnicii, purtătorii de caftane și ciucuri lungi, zeloșii

aprinzători de lumânări. Pe Simon-Petru l-a iubit mult fiindcă era din speța inșilor înfocați, intempestivi, nerăbdători.

În duelul acesta, nu de formă, samarineanca e atinsă mortal cu o lovitură nu pricinuitoare de moarte, ci de viață veșnică. Nu, Domnul nu a mințit-o: cu adevărat i-a dăruit apă vie, apa vieții fără apus, iar pe ea prefăcând-o, din trufașă potrivnică, în ucenică și apoi muceniță a Sa.

Ne mai putem pune întrebarea de ce pentru a transmite dublul Său mesaj, Hristos a preferat calea dialogului, a duelului? Ca să dea, probabil, mesajului – neapărata instantaneitate a oricărei convertiri ce nu mai cată înapoi și aspațialitatea oricărei credințe dârze și oricărui crez adevărat – o intensitate dramatică și dinamică sporită. Dialogul nu se imprimă în cuget și-n simțire mai adânc decât narațiunea. Simpla expunere nu ar fi avut desigur tăria captivantă a voroavei contradictorii. Iată de ce cred că Duhul i-a insuflat ucenicului mult iubit alegerea formei diacronice.

Episodul cu femeia samarineancă ni se mai arată a fi dialogul Domnului cu sufletul omenesc (așa cum va apărea și în *Urmarea lui Hristos*), care mai întâi se împotrivește dar după aceea se supune și-și adoră Creatorul.

Domnul a ținut ca biruința-I să nu fie ușoară, ca de la sine-înțeleasă, mecanică, în stil pilduitor; ci liberă, spontană, izvorâtă dintr-o convingere precedată de îndoieli, total transformatoare a credincioasei din Samaria.

În ultimă analiză, actul de credință chiar astfel se cade a fi. El se produce – lucru prea bine înțeles de Sören Kierkegaard – atunci când sufletul aflat în rugăciune nu pe sine orant se aude, ci pe Celălalt mărturisindu-i-se: da, nu te înșeli, da, Eu sunt, Eu Cel viu, Eu care sunt Cel ce este, Care te cheamă. Vino după Mine. Iar sufletul răspunde fără a pregeta: Amin.

NICODIM

Lui Nicodim, Domnul îi vorbește ca unui om inteligent și cult. Îl califică „învățător al lui Israel". Drept care nu recurge la parabole ori la pilde clare ori la grăiri sfătoase ci îi dezvăluie pe nepusă masă (cum ar veni) tainele finale și principiile de căpetenie ale noii legi. Ca pentru o față bisericească și ca pentru un profesionist, atacă nemijlocit partea practică a problemei în cauză: înseși procedeele și condițiile *sine quibus non* ale mântuirii. Tonul e grav, de explicații lesnicioase nici pomeneală. S-ar zice că Domnul urmează preceptul de mai târziu al lui Thomas More: *I trust I make myself obscure*, ce se tălmăcește (cum mai potrivit nu se poate pentru convorbirea dintre Iisus și musafirul său nocturn): trag nădejde că nu-s ușor de înțeles, că îți dai seama – tu, celui căruia mă adresez – de complicația și greutatea subiectului ce abordăm, de încrederea ce-ți dovedesc expunându-ți nu gânduri convenționale în cuvinte oarecare ci frământările cugetului meu celui mai intim, mai nedeslușit. Așa și Mântuitorul: nu vrea să-l cruțe pe fariseu, să-l menajeze, să-i îndruge vorbe degrabă inteligibile, să-l amăgească a crede că-i împărtășește adevăruri simple, să-l cucerească în doi timpi și trei mișcări. Semne nu-i va da. Și-i aplică regula: celui ce are mult, mult i se va cere. Domnul nu se sfiește a-l ului și, oricum, nu-și pierde vremea cu preambuluri și pregătiri. Dă brânci unuia care nu știe a înota și-l azvârle în apă adâncă. Parcă mai mult ca oricând Hristos se învăluie în negură și în mister, împrejurul Lui numai nori, apă întunecoasă și cărbuni de foc, aidoma ca în psalmul 17 al craiului David. Atât sunt de nepătrunse și de zguduitoare cele pe care îi este dat lui Nicodim să le asculte.

Și bietul om, învățat și doctor ce se află, prea puțin pricepe. Iar de reacționat reacționează aidoma celui mai neștiutor ins și pune întrebări vrednice de tinerel naiv sau de chip fără de carte și maliție, unul dintre acei săraci cu duhul care sfințesc locul unde hălăduiesc însă nu au nici un soi de acces la viața spirituală. Căci voitei obscurități a Domnului, metodei de șoc – de *satori* zenist – pe care o folosește interlocutorul său,

năucitul cărturar îi opune obiecții de o elementaritate infantilă și dând dovadă de o totală obtuzitate. *I trust I make myself obscure:* cu adevărat Domnul a izbutit să se îmbrace în negură și taine, cu adevărat Nicodim e amețit și pierdut.

De unde rezultă două concluzii certe:

a) caracterul extrem de neașteptat, paradoxal și surprinzător al învățăturii creștine;

b) imensa dificultate pentru rațiunea comună și cărturia erudită de a-și asimila arcanele acestei învățături.

Nici nu sunt, la drept vorbind, de mirare totala neînțelegere manifestată de învățatul fariseu ori infantilismul reacției sale (cum adică? să se nască omul a doua oară și să intre iarăși în pântecele maică-si?). Infantilismul acesta nu-l compromite pe Nicodim ci, dimpotrivă, mărturisește cu totul altceva: cât de surprinzător, neașteptat și paradoxal e creștinismul! (Și cât de falacioasă, următor descoperirii manuscriselor de la Qumram, strădania Universității din Ierusalim și rabinatului internațional de a preface creștinismul într-o oarecare sectă de tip esenian.) Botezul și cuminecătura sunt două soluții întru totul extraordinare și aproape de neconceput pentru mintea omenească normală, chiar neprevenită, neostilă, necoruptă. Cu atât mai vârtos vor fi apărut ele așa unei minți normale din vremea aceea: la orice nou sistem etic se putea aștepta: dar ca *soluția* mântuirii să stea în stropirea cu apă și în consumarea cărnii și sângelui unui semen se arăta dincolo de capacitatea de raționare a făpturii gânditoare și peste putința ei de a se dezbăra de idei apriorice. O doctrină morală, oricât de severă ori de rafinată, nu ar fi stupefiat, nici produs îndepărtarea. Dar nașterea de-a doua din apă și din duh! Așa fiind, lui Nicodim – depășit, iritat, supărat desigur pe sine, prins ca într-o ambuscadă mintală – nu-i rămânea decât refugiul în extrema simplicitate a puterii de judecată, în perplexitate, într-o semiotică strict literală, în agățarea de semnificant, în refuzul categoric de a trece la înfricoșătorul (prin profunzime și implicații) sens. Domnul înțelegându-l, nu se arată, El, surprins de răspunsul oaspetelui: nu se ostenește a-i da alte lămuriri, o tot ține pe linia unui satori necruțător, încredințându-se bunei voiri, bunei credințe, bunelor intenții ale interlocutorului care, negreșit, va sfârși prin a pricepe.

Ceea ce s-a și întâmplat. Nicodim va interveni pentru Hristos în

fața arhiereului și fariseilor (Ioan 7, 51: „Nu cumva Legea noastră judecă pe om dacă nu-l ascultă mai întâi și nu știe ce a făcut?”). Va fi, alături de Iosif din Arimateea, unul din acei care vor îngriji de cuviincioasa înmormântare a Domnului, aducând o sută de litre dintr-un amestec de smirnă și aloe.

Episodul Nicodim este, probabil, dovada cea mai bună a imposibilității culturii și inteligenței de a constitui singure calea către Hristos. Cultura, inteligența ori știința nu-s piedici, dar nici elemente ajutătoare. Iar cazul în speță atâta chiar dovedește: că mintea și învățătura pot să nu stea în calea credinței. (O dată omul ajuns la credință, cunoașterea și ascuțimea îi vor fi însă de folos, vor amplifica, adânci și ageri credința.)

Momentul Nicodim mai este – în cadrul referatelor evanghelice – și singurul exemplu al unui fariseu luminat de credință. Va fi fost desigur și pricină de mângâiere și încredere pentru Domnul. Unul din ai săi care–L caută. Îl recunoaște, I se dăruie! Nicodim e prudent (vine noaptea, intervine procedural), e un iudeu habotnic, e un fariseu, dar nu e orb: își dă seama că numai unul care vine de la Dumnezeu poate săvârși ceea ce face Iisus Nazariteanul. De aceea și merge la El. Mai târziu va fi mai puțin prudent: va interveni pentru învinuit, iscând supărarea colegilor săi (Ioan 7, 52: „Nu cumva și tu ești din Galileea?”), va purta de grijă trupului neînsuflețit al răstignitului (Ioan 19, 39), stârnind fără îndoială mânia acelorași.

Nu știm dacă Nicodim a fost ori ba mucenic. Știm totuși că prin el s-a arătat altceva: că, anume, la Hristos au venit nu numai vameșii, desfrânatele, păcătoșii ci și cărturarii. Cazul Nicodim dovedește că *toți* sunt chemați și toți primiți, fiecare după măsura și felul darului, pregătirii, minții: Nicodim, așadar, mai cu asprime și mai cu exigență, ca unul învățat ce este. Nu numai vameșii, desfrânatele, păcătoșii – ci și drepții! Nicodim ni se înfățișează, ca atare, opusul fratelui cel bun din parabola fiului risipitor: spre deosebire de acela, el – drept, cărturar, curat – intră la ospăț, nu se sfiește a se alătura desfrânatelor și păcătoșilor; nici pic de orgoliu la el. Nicodim ne oferă tabloul – încântător, consolator, splendid – al cărturarului modest, al fariseului nesigur și nedelectat de sine: iată-l acolo, șezând în fața Domnului, biet vizitator nocturn, oarecum zăpăcit de cele ce aude, înfricoșat neîndoielnic și de cele ce i se spun și de perspectiva descoperirii sale de către zeloșii farisei în casa amăgitorului,

căznindu-se a înțelege, afurisindu-se probabil pentru răspunsurile neroade ce singur găsește a formula și de a căror stupiditate nu se poate să nu-și fi dat prea bine seama, iată-l plin de bunăvoință, curiozitate și incertitudine, de puternica dorință de a înțelege și crede, plin de admirație și simpatie și venerație pentru Cel Care-i stă în față și ale Cărui vorbe le ascultă cu nesaț, parcă și cu teamă dar și stăpânit de o nădejde nebună, cu nădejdea aceea nebună despre care Fr. Mauriac socotește că s-ar cădea să ne-o insufle purtarea de pe cruce a tâlharului celui bun; iată-l pe Nicodim, tâlhar în ochii colegilor săi întru fariseism, rostind parcă și el: Pomenește-mă, Doamne, întru împărăția Ta, pomenește-mă și pe mine, neîndemânaticul întru Taine cărturar, neștiutorul întru cele adevărate Doctor, și nu numai la lumina acestui biet opaiț de pe sărmana această masă, ci și la lumina zilei înfricoșatei Tale judecăți, pomenește-mă alături de toți cei care de-a lungul vieții Tale pământești Îți vor fi umplut ori Îți vor umple sufletul de mângâiere și duioșie: Prea Curata Maica Ta, iubitul Tău ucenic, Înaintemergătorul Tău, Veronica, tâlharul cel bun, aprigul Petru și toți ceilalți și toate celelalte. Nu ne uita nici pe mine, ori pe Luca ori și pe ceilalți puțini care adeveresc oamenilor că și cărturarilor le este deschisă calea spre cer.

Nicodim nădejde, nebună nădejde a intelectualilor unui sfârșit de veac covârșit de tipărituri, informații și servomecanisme, înfometat de credință, dibuind în lumea semnificațiilor și semnificatelor urma afacerilor Atotțiitorului și a făgăduințelor lui Hristos.

CAZUL ZAHEU

Duminica a 32-a după Rusalii

„Iisuse care ai înviat din morți, înviază și sufletele noastre" (Acatistul Învierii Domnului).

Zaheu a fost ticălos. De lucrul acesta se cuvine să fim ferm convinși și pe acesta trebuie să-l avem mai întâi în vedere, dacă ne este vrerea să tălmăcim în adâncime textul evanghelic (Luca 19, 2 și urm.) unde el este pomenit. Era bogat – asupra punctului acestuia se opresc îndeobște comentatorii, pornind, de altfel de la text. Dar nu aici aflăm esența. Nu toți bogații sunt răi și nemilostivi, nu toți săracii sunt buni și nepizmași.

Zaheu era vameș – iată trăsătura principală. Vameș, adică slujitor al ocupantului roman, trădător de neam, colaboraționist – cum se spune în veacul nostru, și tocmai termenul acesta recent ne ajută să pricepem cum nu se poate mai deslușit situația. Se vânduse cotropitorilor țării sale, îi slujea, se făcuse slugoiul lor. De aceea era și vrăjmășit și disprețuit, nu întrucât era bogătaș, ci ca vânzător și om de încredere al unei puteri străine și invadatoare, străduindu-se a-i procura venituri, taxe, biruri prin orice mijloace și punându-se fără preget la dispoziția ei.

Este adevărat că Zaheu, de îndată ce se schimbă, ia hotărâri bănești: dăruiește jumătate din avere săracilor, declară că va despăgubi împătrit pe cei nedreptățiți de el. Dar aceasta din pricină că setea de avuții reprezenta viciul său major – abcesul purulent al unei maladii interne. Pe cale monetară avea, așadar, să se manifeste mai întâi prefacerea prin care trecuse. Tămăduirea operează cu precădere tocmai în locul cel mai sensibilizat și mai infectat.

Căci în interval de câteva cesuri, Zaheu nu numai că se vindecase de patima bănească (de fapt consecutivă unei patologii mai cuprinzătoare),

ci devenise un alt ins; nu pierise numai arghirofilia, se cutremuraseră înseși profunzimile ființei sale. Și aceasta este minunea: dispariția omului vechi, ivirea omului nou.

Și tot aceasta, în general vorbind, este marea și uimitoarea minune a lui Iisus Hristos. Nu vindecarea slăbănogilor, muților, surzilor, gârbovilor, leproșilor, orbilor, muribunzilor; nu înmulțirea pâinilor, umblatul pe mare, tămăduirea demonizaților și nici chiar învierea morților. Minunea cea mare și fără seamăn aceasta este: prefacerea totală a omului, săvârșită atât în vremea cât a trăit El pe pământ cât și după înălțarea Sa la cer, de-a lungul veacurilor, prin șirul practic infinit de mucenici, sfinți, convertiți și transfigurați. Este metanoia, pe care am numit-o: totala dezintegrare a omului păcătos și imediata lui metamorfozare în subiect de jertfă. Iată cea mai uluitoare minune a Domnului, neîntrecută, care pe toate celelalte le lasă în urmă și le pune în umbră, oricât de cutremurătoare ar fi și ele. Dar metanoia, pentru cine știe ce este viața și cunoaște firea omenească, se arată cu mult deasupra frângerii legilor naturale de către Mântuitorul. Căci legile naturii sunt deterministe, cauzale și pasive și se supun Făcătorului lor, pe când ființa înzestrată cu darul gândirii și conștiinței este liberă și, pentru a-i determina schimbarea, divinitatea însăși are de înfruntat dreptul de liberă alegere dăruit omului. De data aceasta, ea nu poruncește, scurt, ci numai acționează pe calea harului îndrumător.

Este nevoie în lumea morală, din partea divinității, de o lucrare energetică mai subtilă și mai radicală decât în lumea fizică, în a slobozeniei decât în a legităților. Așa fiind, Hristos poate face, din cel din urmă și mai înrăit întru păcate, un om nou. Hristos nu este numai bun, milostiv și smerit cu inima, ci e și puternic (Luca 5, 24) pentru a vindeca tot soiul de boli și beteșuguri trupești, dar lucrările acestea pălesc în fața marii minuni a prefacerii omului. *Ea* dă dovadă în chip incontestabil și irezistibil despre atotputernicia și divinitatea Celui ce o săvârșește. *Căci împărăția lui Dumnezeu nu este în cuvânt, ci în putere* (I. Cor. 4, 20). Prin cuvântul-putere al lui Hristos (în filosofia profană Alfred Fouillée a conceput idei-forțe), omul cel vechi moare, se naște un om nou, viu întru Domnul, un om scos din robia păcatului și de sub stăpânirea satanei, cumpănit de alte coordonate psihice și etice. N-a intervenit vreun element material, nimic faptic, nici o acțiune a celor de pe tărâmul creațiunii: misterul e deplin și se produce între cer și pământ, în acel spațiu magnetic dintre cei doi electrozi cosmici supraîncărcați, în zona transdetectabilă de

dincolo de orice coerciţiune şi silire, consecinţa fiind că insul îşi impune sieşi un mod de viaţă, o scară de valori şi o trezvie a cugetului. El poate spune acum: „Domnul mă paşte şi nimic nu-mi va lipsi. La loc cu păşune, acolo m-a sălăşluit; la apa odihnei m-a hrănit. Sufletul meu l-a întors, povăţui-tu-ne-a pe căile dreptăţii pentru numele Lui" (Psalmul 22, 1-3), sau poate conjuga la timpul prezent: „Stropi-mă-vei cu isop şi mă voi curăţi; spăla-mă-vei şi mai vârtos decât zăpada mă voi albi" (Psalmul 50, 8).

Puterea Domnului de a replămădi omul vechi şi de a făuri dintr-însul o fiinţă nouă s-a dovedit şi la chemarea lui Levi – Matei (un vameş şi el), al lui Saul Pavel pe drumul Damascului, a Mariei-Magdalena (sau a femeii ori femeilor păcătoase), a tâlharului celui bun de pe cruce. Aproape la fel se petrec lucrurile cu femeia samarineancă, orbul din naştere, demonizatul din ţinutul Gherghesenilor, al celui de-al zecelea lepros şi alţi tămăduiţi care de-ndată Îl urmează, preamărindu-L pe Hristos (fără a pierde însă din vedere că în aceste cazuri, din urmă, metanoia cunoaşte şi temeiuri explicative, o logică omenească izvorâtă din recunoştinţă).

„Deci, dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă", spune Apostolul (II Cor. 5, 17); omul vechi a murit împreună cu faptele lui. Şi ne-am îmbrăcat în cel nou, dezbrăcându-ne şi dezpovărându-ne de vieţuirea cea veche. Hristos ne înnoieşte întru totul, ne îmbracă în omul nou, ne face fii ai luminii, ca semn şi izvor de naştere: „Să vă dezbrăcaţi de vieţuirea voastră de mai înainte, de omul cel vechi, care se strică prin poftele amăgitoare; şi *să vă înnoiţi* în duhul vieţii voastre; şi să vă îmbrăcaţi în *omul cel nou*, cel după Dumnezeu, zidit întru dreptate şi sfinţenia adevărului" (Efeseni 4, 22-24).

Puterea lui Hristos se vădeşte mai ales prin *învierea celor vii*, prin trecerea lor de la întuneric, robie, deznădejde şi păcătoşenie, la libertate, lumină şi bucurie: „Fiindcă v-aţi dezbrăcat de omul cel vechi dimpreună cu faptele lui şi v-aţi îmbrăcat în cel nou, care se înnoieşte, spre deplină cunoştinţă după chipul Celui ce l-a zidit" (Coloseni 3, 9-10). Cuvântul „îmbrăcat" nu face referire la o acţiune de suprafaţă, ci are sens de „contopit cu", fiind sinonim cu „întrupat", ca şi în cutremurătoarea formulă „Câţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat". Sf. Apostol Pavel subliniază „baia naşterii celei de-a doua prin înnoirea Duhului Sfânt" (Tit. 3, 3-7), iar Sf. Apostol Petru scria: „Fiind *născuţi din nou*... prin cuvântul lui Dumnezeu cel viu şi care rămâne în veac" (I Petru 1, 23).

Celui mort în păcate, Domnul îi spune: fii viu, și-l răpește de sub stăpânirea morții spre a-l da vieții, iar celui acum viu îi rostește: mori vieții acesteia trecătoare spre a fi viu întru Mine.

Prin botez și prin pocăință, Hristos refăurește făptura cea veche, pe omul unei lumi care aparent este aceeași, dar care ia cu totul altă înfățișare și poartă cu totul alte sensuri pentru cel căruia i s-au deschis ochii inimii și cugetul. Botezul este cu adevărat o sfântă și înfricoșătoare taină, câtuși de puțin o simplă ceremonie, ci actul care face din cel botezat o altă ființă. La orice botez se deschid cerurile, oferind o sfântă și extraordinară bucurie. Dovadă și ospețele care în referatul evanghelic mai întotdeauna însoțesc convertirile: în casa lui Matei, în casa lui Zaheu... Instantaneitate și veselie – iată principalele caracteristici ale nașterii din nou. Ospățul – iată firescul accesoriu: potopul fericirii și al înnoirii – iată consecința imediată. Pentru toți botezul lucrează la fel, la orice vârstă, în toate cazurile când are loc nașterea de-a doua, adică aceea harică, spirituală. Fericiți sunt cei care nu au rămas în întuneric și au văzut totuși lumina, mai devreme sau mai târziu.

Duhul e foc și fulger, o dată cu fiecare creștinare ia ființă un cer nou și un pământ nou. Uimirea, bucuria și binecuvântatul tremur al lui Zaheu nu vor fi fost mai puțin intense decât ale lui Adam în ziua a șasea a Facerii, când a deschis ochii și a contemplat zidirea.

Prin botez și metanoie (care e reîmbrăcare în haina curăției) se dovedește *puterea* lui Hristos. Pruncul creștinat (și observația e valabilă și pentru convertitul ulterior la credința în Hristos) nu mai este o simplă viețuitoare, înzestrată doar cu însușiri mintale superioare; el se naște a doua oară din apă și duh, precum i-a spus Domnul lui Nicodim, marcând net deosebirea dintre animalitate și omenire. Procesul înnoirii implică atât interiorul celui renăscut cât și posibilitatea perceperii în alt sens a lumii morale, de parcă s-ar ridica văluri, s-ar risipi întunecimi și s-ar ivi temeiuri nebănuite ale universului.

Să mulțumim cu toții, cu emoție adâncă și inimă voioasă, că suntem ai lui Hristos, fie de la naștere, fie de mai târziu, cu toții însă născuți din duh, născuți de sus, în numele lui Iisus Hristos, pentru vecie.

LUMINA LUMII

Textul evanghelic de la Sf. Apostol Matei (4, 12-17) este cu adevărat unul dintre cele mai cutremurătoare ale *Noului Testament* de nu chiar cel mai cutremurător. De ce? Pentru că ne vorbește despre venirea lui Hristos *în lume*, subînțeles în lumea activă, în lumea întâmplărilor și evenimentelor, a vieții cotidiene, în deplină vâltoare a vieții adulte. Pruncul din iesle, copilul care îi uimea pe înțelepții din templu cedează acum pasul tânărului bărbat care-și asumă sarcina și înfruntă imanența. Textul evanghelic ni-L înfățișează și ca „lumină mare", ca „lumina care a răsărit", așa cum procedează – stăruind – și narațiunea Sf. Apostol și Evanghelist Ioan. Vestea minunată nu mai este făgăduință, ci împlinire, început real, faptă. Iisus e în vârstă de treizeci de ani, legea și datina Îi îngăduie să propovăduiască și să proorocească. Aurora s-a făcut dimineață, iar dimineața s-a făcut amiază însutit roditoare. Și ia ființă unde? În Galileea neamurilor, ținutul care-și trage numele de la cuvântul ebraic *galil*, însemnând aglomerație, împestrițare, babilonie. Ce vrea să vădească aceasta? Că Hristos a venit pentru toți oamenii fără excepție, nu numai pentru iudei. Ci pentru neamurile toate și toată suflarea omenească.

Aceasta-i fruntea propovăduirii lui Hristos, momentul schimbării la față a întregii lumi, punctul de răscruce al speciei noastre, revoluția cea mare, nașterea de-a doua a umanității, anul ei zero, noul Început.

E momentul minunii din Cana Galileii – minunea sporirii, belșugului, veseliei –, al citirii în sinagogă a textului profetic despre Mesia, devenit actual (Luca 4, 17), al întâlnirii oamenilor cu Hristos, mai bine zis al trăsnetului întâlnirii, care ori de câte ori se produce se învrednicește de însușirile trăsnetului și fulgerului chiar: iuțeala, instantaneitatea, cutremurarea, uimirea, pârjolul. Întâlnirea cu Hristos negreșit se aseamănă cu o rafală de vânt ce pustiește trecutul întreg, ca focul căzut din cer, atotmistuitor. Așa va fi fost pentru Natanael *(Fiindcă ți-am spus că te-am văzut sub smochin, crezi?)*, pentru orbul din naștere

(Iar el a zis: *Cred, Doamne, și s-a închinat Lui*), pentru femeia samarineancă (Femeia I-a zis: *Doamne, văd că Tu ești prooroc*), pentru Marta (Zis-a Lui: *Da, Doamne, eu am crezut că Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Care a venit în lume*), pentru Simon-Petru *(Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu),* pentru tâlharul cel bun *(Pomenește-mă, Doamne, când vei veni întru împărăția Ta),* pentru Saul din Tars *(Și el, tremurând, și înspăimântat fiind, a zis: Doamne, ce voiești să fac?),* pentru Maria Egipteanca (încremenită la ușa bisericii din Alexandria).

Căile de acces la Hristos sunt infinit diversificate. El își alege drept vase de cinste oameni întru totul feluriți și la prima vedere neadecvați a-I fi slujitori: un desfrânat ca Fericitul Augustin, un ofițer aspru ca Ignațiu de Loyola, un vrăjitor ca Sf. Ciprian, un poet vitalist ca Paul Claudel (potopit de har în spatele unui stâlp din catedrala Notre Dame a Parisului), un rebel, un contestatar ca poetul Arthur Rimbaud, un răzvrătit ca F.M. Dostoievski (în ocna lui siberiană) ori ca Silvio Pellico (în temnița lui moravă) ori ca Evghenia Simionovna Ginzburg în lagărul arctic unde i s-a oferit prilejul de a da pâine dușmanului ei, împlinind astfel porunca lui Hristos față de anchetatorul care o bătuse și chinuise, ajuns apoi și el să fie deținut în lagărul acela, o elenistă cunoscătoare profundă a lui Plato ca evreica Simone Weil, o eminentă elevă a filosofului fenomenolog Huserl (ca evreica Edith Stein, mai târziu muceniță și canonizată de biserica romano-catolică), un ateu cu totul străin de preocupări religioase (ca André Frossard, în biserica unde intrase numai ca să se adăpostească de ploaie în așteptarea unui prieten care întârzia la întâlnire; el e autorul formulei nimicitoare, a frazei atribuite lui Laplace – Dumnezeu e o ipoteză inutilă –: Doar Dumnezeu există, restul tot nu-i decât ipoteză), un iudeu vrăjmaș declarat al creștinismului ca Alphonse Ratisbonne (asupra-i operează în mod miraculos un medalion al Maicii Domnului, acceptat în silă și numai din considerații de politețe), un erudit socialist ca Charles Péguy (atras de Hristos următor crizei sufletești din vremea unui mare scandal politic și judiciar și prin studierea vieții Ioanei D'Arc, eroina-fecioară a Franței), un indian ca Sachu Sundar Singh (a cutezat să-l amenințe pe Hristos că se va sinucide dacă nu i Se arată – și Domnul i-a dat ascultare!), o actriță a teatrelor bulevardiere parisiene (Eva Lavalière) ori o altă actriță, spaniola din secolul al XVII-lea, care jucând într-o piesă rolul unei călugărițe n-a mai vrut să scoată de pe ea haina monahală și de pe

scenă a trecut de-a dreptul la mănăstirea ordinului respectiv, făcându-și loc printre rândurile de spectatori îngenuncheați, un actor (care parodiase la Roma, în vremea prigoanelor, scena botezului creștin și pentru care simulacrul acela de botez luat în derâdere s-a prefăcut în adevărata săvârșire a tainei Sfântului Botez – și care a murit martir), un scriitor sceptic ca ilustrul nostru compatriot Eugen Ionescu, ajungând să-L cunoască și iubească la cărunteţe pe Dumnezeu, după citirea atentă a Sfinţilor Părinţi și tot urmărind Lumina.

Căile – prin felurimea momentului, metodei, locului, împrejurărilor, insului – sunt cu adevărat fără număr și de cele mai multe ori absolut surprinzătoare. Harul, întocmai ca vântul, suflă când și unde vrea și așișderea Fiului Omului se ivește ca furul și pe nepregătite. Convertirea numără printre cazurile ei uimitoare câțiva ingineri ajunși preoți ori oameni de afaceri, pictori, poeți, filosofi cuceriți – nu în prima lor tinerețe – de Hristos, fără a uita pe mulți dintre marii fizicieni, matematicieni și astrofizicieni ai veacului nostru – dintre cei mai mari – care n-au șovăit să-și mărturisească adeziunea la credința în Dumnezeu (Einstein, Schrödinger, Hoyle, de Broglie, Heisenberg, Planck...).

Dacă pentru un Arthur Drews, Hristos și apostolii săi nu sunt decât un mit solar (soarele și cele douăsprezece constelații), pentru un Ernest Rénan doar un prooroc blând, duios și pașnic, pentru un René Guénon (cel care avea să-și încheie viața ca mahomedan) doar Logosul platonician creator al unui sistem religios echivalent al altor întrupări ale aceluiași Logos (Buddha, Moise, Muhammad, Lao-Tse...), pentru un Bultmann nimic altceva decât Dumnezeu venit incognito pe pământ (iar *Noul Testament*, tradiția creștină și învățătura Bisericii simplă mitologie), pentru noi, ortodocșii, ce este Hristos? Întocmai ca și pentru marii Săi biografi ori pentru cristologii catolici contemporani (Giovanni Papini, François Mauriac, episcopul Bougaud, Henri de Lubac, Jean Daniélou, Bruckberger, Daniel Rops...) ori teologi protestanți (Karl Barth), El este, precum Însuși a spus, Fiul lui Dumnezeu și fiul Omului (așa își intitulează Sterie Diamandi cele două volume consacrate vieții pământești a Domnului), Calea, Adevărul și Viața (Ioan, 14, 6), Viața și Învierea (Ioan, 11,25), Unul din Treime întrupat (Ioan, 10, 30: „Eu și Tatăl meu una suntem"), Mântuitorul lumii (Ioan, 3,17), Ușa oilor (Ioan, 10,7), Păstorul cel bun (Ioan, 10,11), Pâinea vieții (Ioan, 6,48 și 51), Apa vie (Ioan, 4,

10), Împăratul nostru, Fratele nostru mai mare, Prietenul nostru (căci prieteni i-a numit pe ucenicii Săi ori și pe alții, ba chiar și pe Iuda!), și, potrivit pericopiei de astăzi și repetatelor aserțiuni ale Sf. Apostol Ioan (de ex.: 8, 12 și 12, 46): lumina lumii.

Iisus, Fiul Tatălui, Dumnezeul, Izbăvitorul și Împăratul nostru, Unul din Treime întrupat este – în cel mai înalt grad – tot una cu lumina. Este Acel Care a biruit și încontinuu biruie întreita forță negativă: întunericul, moartea și iadul, tustrele înfățișări ale beznei, ale ne-luminii, ale informului. Nu în zadar scrie Ioan, ucenicul mult iubit: „Întru El era viață și viața era lumina oamenilor" (1, 4). Hristos, lumina, este și nădejdea sărmanei, greu încercatei noastre vieți pământești, Prietenul nostru de nădejde, sprijinul nostru ferm pe valurile agitatei noastre vieți, întocmai cum a fost și al ucenicilor pe lacul Ghenizaret pe corabia amenințată de valuri (Luca 8, 22 și urm.).

A fi creștin, e bine să nu pierdem din vedere realitatea aceasta, e o fericire, o taină dulce, un minunat secret. Să știi că Iisus e Fiul lui Dumnezeu și al Omului, statornicul nostru Însoțitor, că Îl putem oricând chema, ne ruga, ne încredința Lui, a-L avea drept exemplu, a simți că față de El suntem răspunzători de cele ce facem ori nu facem, că nu-L putem trăda și batjocori prin faptele noastre urâte și gândurile noastre rele fără a ne rușina în adâncul sinei noastre, că nu suntem singuri și părăsiți la bunul plac al determinismului sau hazardului – ce fericire mai acută poate fi în clipele noastre de restriște, descumpănire, ispite și frustrare ori de liniște și bucurie?

Frigul și întunericul ne pot asedia, răul se poate oști împotriva noastră, dar nu pot înfrânge cu desăvârșire resorturile noastre lăuntrice, nu ne pot devasta sufletul deoarece purtăm în noi focul Botezului. Suntem botezați cu apă, desigur, dar apa aceea e Foc și Duh, în chip invizibil, tot astfel cum și pâinea și vinul din Sfânta Împărtășanie nu sunt pâine și vin, ci Trupul și Sângele lui Hristos.

Spre lumină și foc ne poartă și ipoteza învățatului român Ștefan Lupașcu despre imaginea finală a cosmosului. În cele din urmă, susține Ștefan Lupașcu, universul întreg va fi alcătuit numai dintr-un singur soi de particule și anume din fotoni, corpusculele fără de masă și purtătorii luminii. Cum va arăta așadar cosmosul de Apoi, ca o imensitate nefinită de lumină?

Lumină va fi universul și nimic altceva când toți constituenții săi se vor fi prefăcut în fotoni. Ce înseamnă aceasta, ce preînchipuie viziunea aceasta eshatologică și astrofizică? Împărăția lui Dumnezeu, desigur, lumea cea nouă a lui Hristos, a luminii atotbiruitoare și atotcuprinzătoare. Cu adevărat Ștefan Lupașcu gândește cosmosul în fază ultimă ca pe manifestarea definitivă a lui Hristos – lumina lumii. La început a fost Cuvântul („Cuvântul era lumina cea adevărată"), iar la sfârșit tot ea va fi, lumina hristică, lumina taborică, lumina răspândită pe tot întinsul creației. Văd în ipoteza savantului român o dovadă a faptului că știința, filosofia și teologia sunt cu mult mai puțin străine una de alta decât se gândește și se afirmă în general.

Hristos, începutul și sfârșitul, Alpha și Omega, neasfințita lumină a lumii!

O VORBĂ BUNĂ

Hristos e pe cruce, gol; pe cap, o cunună de spini; piroane, străpungându-I gleznele și încheieturile mâinilor, Îl țintuiesc pe lemn; trupul e plin de sânge și vânătăi, secretează numai sudoare și geamătul surd al cărnii robite. A fost pălmuit, scuipat, îmbrâncit, lovit, batjocorit, a urcat calvarul și nu o singură dată a căzut sub povara uneltei de chin. Acum așteaptă agonia și moartea rușinoasă, înceată, atroce, sub dublul semn al batjocurii și al blestemului. Îl înconjoară, pe maidanul împuțit de pe dâmbul din periferia orașului, numai oameni ostili și un anume număr de curioși indiferenți, obișnuiții amatori de execuții capitale și de cruzimi publice. La dreapta și la stânga Lui alte două cruci, fiecare cu prada ei, doi tâlhari, doi ucigași – doi infractori de drept comun, ca să fie obida și mai usturătoare. E ora amiezii, soarele dogorește, setea – esență a modului acestuia de nimicire – a început să se manifeste și totul nu-i decât netrebnicie, înfrângere, deznădejde, durere, istovire.

Ca și cum n-ar fi de ajuns, iată că trec scribii, cărturarii, fariseii, saducheii, irodienii, bătrânii, toată șleahta câștigătorilor; și toți își clatină înțeleptește căpățânile cărunte; compătimitor și ironic Îl sfidează, Îl iau în râs, Îl poftesc să coboare de pe cruce și să-i convingă; ei, pasămite, doar atâta așteaptă: să vadă și să creadă.

Ba tâlharul din stânga Îl apostrofează și el, Îl provoacă, Îl ia peste picior, Îl insultă. Cel din dreapta însă nu: cel din dreapta, deși răstignit și în chinuri și-n cumplita așteptare și el, găsește răgazul și puterea de a-l certa pe cel urâcios și mai află și altruismul și mărinimia și noblețea de a rosti cuvinte blajine și cuviincioase vecinului său. Nu-L poate ajuta cu nimic, nu-L poate desfereca și scoate de pe cruce, cu nimic nu-I poate schimba groaznica situație, nu-i poate ușura pedeapsa, nu-I poate scurta agonia, nu poate interveni în implacabila desfășurare a scenariului răstignirii. Nimic, nu poate face nimic decât îndura și el chinul până *la capătul nopții*.

Și totuși, așa netrebnic și neputincios cum încă suflă, ce-i este dat să audă? „Astăzi vei fi cu Mine în rai”. De ce această extraordinară și întru

totul minunată făgăduință? De ce oare să fie el – vinovatul, pe bună dreptate osânditul, el cel fără de putere și mijloace de lecuire – de ce să-i fie dat lui a intra în rai, deodată cu Stăpânul, în vreme ce dreptul Noe, patriarhul Avraam (receptorul Făgăduinței), Moise (transmițătorul Legii), proorocul Isaia (vestitorul venirii în trup a Izbăvitorului), împăratul David, proorocii toți și toți înțelepții din vechime și toți filosofii în care S-a sălășluit parțial Duhul Sfânt și Înaintemergătorul și Botezătorul Ioan mai lâncezesc încă în iad? De ce această neasemuită cinste, acest har peste har, de ce această imediatitate? *Astăzi!*

Caracterul cu totul uluitor al răsplatei cum se explică? Din ce provine? *Astăzi, cu Mine, în rai!* E în aceste cuvinte o urgență, un elan, o plinătate, un clocot care nu poate stârni decât uimirea.

Unii au căutat să înțeleagă referindu-se la calitatea *de coleg de suferință* cu Domnul a tâlharului celui bun. Da, el s-a învrednicit de onoarea fără seamăn de a fi supus aceleiași osânde ca și Hristos și de a se afla la câțiva pași de Sfânta Cruce în ultimele clipe ale vieții. Da, e firesc ca Domnul să fi nutrit simțăminte de milă, simpatie și bunăvoință față de un tovarăș de pătimire.

Alții invocă demnitatea omului, ținuta sa resemnată și cuviința în relație cu Hristos, spre deosebire de răcnetele și hula celuilalt. Da, este și aici o doză de adevăr și logică.

Dar nu acestea mi se par a fi explicațiile adevărate. Esențial mi se pare altceva, o faptă (o atitudine mai bine zis) parcă menită a fi lesne trecută cu vederea și totuși hotărâtoare: tâlharul n-a putut *face* nimic, dar a putut îmblânzi și *îndulci* atmosfera aceea sufocantă, doldora numai de amoniac, de răutate, de fățărnicie și venin. L-a mângâiat anume pe Răstignitul nevinovat cu *o vorbă bună!*

Da, sintagma aceasta simplă, bătrânească, locuțiunea aceasta sumară specifică graiului țărănesc ancestral constituie explicația cea mai plauzibilă a făgăduinței făcute de Domnul, a plinătății, imediatității și urgenței ei. O vorbă bună – și a fost de ajuns! Ca un balsam tămăduitor, ca leac absolut, un orvietan, un miracol.

Acele câteva cuvinte de respect, de afecțiune, de luare de apărare, de încredere, de compătimire au schimbat dintr-o dată totul și au prefăcut sinistrul maidan, imunda Golgotă, spațiul otrăvit de nedreptate, cruzime și răzbunare în colț de omenie, în anticameră de paradis. Astăzi, cu Mine, în rai: pentru că și tu acum, în acest pustiu (acest *waste land*, îl va numi cândva

robul Meu, T.S. Eliot) al urgiei și vicleniei ai introdus o picătură de rouă. Pentru că, trecând peste propria-ți năpastă M-ai văzut, M-ai intuit, M-ai recunoscut și n-ai șovăit să-Mi iei apărarea, să Mi te închini, să-Mi spui vorbe care Mi-au mers la suflet și Mi-au strecurat miere în inimă, făcându-te cu adevărat părtaș al patimilor Mele. N-ai rămas închis în tine, încuiat în durerile tale, izolat în prea firescul tău egocentrism de om fără de speranță. Nu te-ai plâns de tine, M-ai tânguit pe Mine. Ai dibuit și răgazul și bunătatea și gingășia sufletească de a încerca să consolezi și să alini pe un altul. Cu o biată *vorbă bună* tu ai prefăcut Golgota aceasta și toate clătinările acestea din cap și toate „huurile" lor, toată această odioasă tărășenie și locul acesta spurcat în grădină. Ca și păcătoasa, M-ai miruit cu mirul de mare preț al milei și luării aminte la necazul aproapelui tău. Mi-ai dat să beau – la figurat, însă nu mai puțin intens – paharul acela de apă rece despre care am spus că nu va rămâne nerăsplătit.

Așa și noi, așa și noi, se cade să urmăm pilda lui Dismas și să pricepem ce preț poate dobândi în unele împrejurări o vorbă bună. Aur și argint să dăm nu avem, nici obiecte, nici mărfuri, nici un ajutor efectiv oarecare. Înseamnă că suntem sortiți a nu face nimic, a sta țepeni, deci, nepăsători, absenți cu duhul, de gheață și de piatră? Surzi, orbi, cu gândurile aiurea? Departe, rătăcind pe meleaguri ale singurătății în sine învârtoșată?

Ceva oricând și oriunde, în ciuda împrejurărilor celor mai neprielnice și mai adverse, ne rămâne de făcut: năpăstuitului din preajma noastră îi putem spune o *vorbă bună*. Actul acesta gratuit și neeficace (din punct de vedere practic), „surplusul" acesta, inutilitatea aceasta nu reprezintă o vorbă *goală*, ci *bună*. Vorba cea bună a tâlharului din dreapta înmiresmează aerul vitriolat al Golgotei și aidoma adierii line care, pe Horeb, i-a vestit lui Ilie apropierea Atotputernicului, sălășluiește pace și dulceață în sufletul omenesc al Mântuitorului.

Constantin Noica a scos în evidență comorile filosofice ale rostirii românești. Expresia o *vorbă bună* ne poate fi călăuză întru înțelegerea fondului duhovnicesc al graiului nostru. Recursul acesta ne rămâne de-a pururi la dispoziție: cu o vorbă bună putem roura sufletul cel mai pustiit al unui semen al nostru. Să nu pierdem, când ni se oferă, prilejul de-a șterge sudoarea de pe fața oropsitului, ca milostivnica Veronica, ori de a îndulci sufletul unui răstignit printr-un cuvânt de mângâiere și părtășie asișderea tâlharului cel bun.

PREDICA LA PRAZNICUL SFÂNTULUI IOAN BOTEZĂTORUL

Ioan Botezătorul ne este îndeobște cunoscut pentru marea sfințenie a vieții sale. I se spune înger în trup sau om îngeresc, de cât de aspră i-a fost viața în pustie și de cât de intransigentă asceza. Știm că drept îmbrăcăminte avea o haină din păr de cămilă și că împrejurul mijlocului purta o cingătoare de curea. De hrănit se hrănea numai cu lăcuste și miere sălbatică.

Acestea ne sunt cunoscute, așa încât socotesc că mai de folos ne este a evoca alte însușiri ale unui sfânt căruia râvna poporului lui Dumnezeu nu a șovăit să-i atribuie aripi de înger, iar iconarii, la rândul lor, n-au pregetat să-l înfățișeze astfel în multe icoane și picturi bisericești.

Însușirile la care doresc să mă refer sunt:

– absoluta smerenie;

– capacitatea de a iubi pe un altul nu numai ca pe sine ci și mai mult decât pe sine;

– capacitatea de a recunoaște superioritatea altuia;

– capacitatea de a șterge și anula sinea proprie înlocuind-o cu a altuia.

Viața Sfântului Ioan Botezătorul ne este cunoscută în toată simplicitatea și rigoarea ei. Moartea lui, timpurie, constituie o dovadă a ceea ce istoricilor contemporani și ilustrului nostru compatriot Mircea Eliade, în special, le place a numi absurditatea istoriei.

Regele Irod – nu Irod cel Mare, omorâtorul pruncilor nevinovați, ci fiul său, Irod Agrippa – își luase drept soție pe femeia fratelui său Filip. Căsătoria aceasta era de fapt un concubinaj osândit de Ioan Botezătorul cu acele vorbe fără suliman și acel ton aprig care îi erau proprii. Așa-zisa nevastă a lui Irod, Irodiada, femeie frumoasă și inteligentă însă crudă, ambițioasă și nerușinată, îl dușmănea de aceea pe Ioan și-i tot cerea regelui să-l stârpească. În cele din urmă izbuti să obțină întemnițarea celui vrăjmășit de ea: Ioan a fost închis în beciurile palatului. Acolo se afla când i se ivi Irodiadei prilejul de a se descotorosi de acel a cărui viață îi era ca un ghimpe în ochi. Fiind

ziua de naștere a lui Irod și sărbătorindu-i-se aniversarea, s-a făcut praznic bogat după cuviință, poftiți au fost toți dregătorii țării. Acolo, la praznic, fiica din prima căsătorie a Irodiadei, Salomeia pe nume, a dansat; dansul tinerei frumoase fete într-atâta i-a plăcut și l-a tulburat pe rege încât, amețit de băutură și aprins de poftă, i-a spus: cere-mi ce vrei, până la jumătate din regatul meu, și-ți voi da. Și și-a întărit vorba cu jurământ.

Salomeia, neștiind ce să ceară, s-a sfătuit cu maică-sa. Irodiada nu a stat pe gânduri: cere capul lui Ioan Botezătorul, i-a grăit, acum, aici; să ți-l aducă pe o tipsie. Regele Irod atunci s-a cutremurat. Nu era deloc dispus să-l omoare pe Ioan despre care știa că norodul îl socotește prooroc; și apoi nici lui omul nu-i era cu totul antipatic; în felul lui îl respecta și consimțise la arestarea lui numai ca să scape de gura muierii. Nerodului, amețit cum era, i-a fost însă rușine să-și calce nesăbuitul jurământ. Ar fi putut prea bine să-i explice fetei: ți-am făgăduit până la jumătatea regatului meu, dar omul acesta prețuiește mai mult decât jumătate din regatul meu, astfel încât nu ți-l pot da; cere-mi altceva. Dar nu l-a purtat mintea către acest răspuns drept, și ca netotul a împlinit sălbatica sfruntată cerere: lui Ioan i s-a tăiat capul în chiar beciurile palatului și cinstitul cap i-a fost adus Salomeii pe tipsie, precum dorise ticăloasa de Irodiadă.

Smerenia absolută a Botezătorului reiese cu prisosință din textul celor patru *Evanghelii* care folosesc aproape aceleași cuvinte centrate în jurul a cinci idei:

– Iisus e mai puternic decât Ioan;

– Ioan nu este vrednic să-I dezlege cureaua încălțămintei;

– Ioan nu poate boteza decât cu apă, pe când Iisus va boteza cu Duh Sfânt și cu foc;

– Iisus este anterior lui Ioan;

– Iisus este Cel ce va să vină.

Într-adevăr, referatul lui Matei relatează: „Cel care vine după mine este mai puternic decât mine.

Nu sunt vrednic să-i duc încălțămintea.

Eu vă botez cu apă spre pocăință. El vă va boteza cu Duhul Sfânt și cu foc."

Iar când Iisus vine la repejiunile Iordanului spre a primi botezul, Ioan exclamă uimit și copleșit: „Eu am trebuință să fiu botezat de Tine și Tu vii la mine?"

În referatul lui Marcu citim de asemenea: „Vine în urma mea Cel ce este mai tare decât mine.

Căruia nu sunt vrednic, plecându-mă, să-I dezleg cureaua încălțămintei."

Și tot în felul acesta scrie și Sfântul Evanghelist Luca:

„Eu vă botez cu apă, dar vine Cel ce este mai tare decât mine, Căruia nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălțămintelor.

El vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc."

- În textul evanghelic al Sfântului Apostol Ioan găsim lămuriri mai ample:

„Acesta este despre Care am zis: Cel ce vine după mine a fost înaintea mea, pentru că mai înainte de mine era."[1]

Botezătorului i se pune întrebarea: „Cine ești? Ești tu Hristosul, ești tu Ilie, ești tu Proorocul?"

Iar el, ne spune textul evanghelic, „a mărturisit și n-a tăgăduit și a mărturisit: Nu sunt eu Hristosul, nu sunt nici Ilie și nici Proorocul."

Cu deplină modestie și potrivit adevărului, cel întrebat din nou răspunde: „Eu sunt glasul celui care strigă în pustie: îndreptați căile Domnului."

Și iarăși, tot ca în celelalte referate:

„Eu vă botez cu apă, dar în mijlocul vostru se află Acela pe Care voi nu-L știți, Cel care vine după mine, Care înainte de mine a fost și Căruia nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălțămintei".

De două ori afirmă Ioan, arătându-L pe Iisus: „Iată Mielul lui Dumnezeu: Cel ce ridică păcatul lumii". Iar după botezul Domnului în Iordan: „Am văzut Duhul coborându-Se din cer ca un porumbel și a rămas peste El".

Și, în același mod, mai categoric însă: „Acesta este Fiul lui Dumnezeu" (Ioan 1, 34). Iar mai apoi urmează (Ioan 3, 20) una dintre cele mai emoționante, mai neașteptate, mai răscolitoare și mai ieșite din comun fraze din câte se află în *Sfânta Scriptură*: este declarația-mărturisire a nobilului Ioan: „Eu trebuie să mă micșorez, iar El trebuie să crească."

Cine oare ar mai glăsui astfel? Care dintre toți oamenii sălășluitori vreodată pe acest pământ ar spune despre sine că-și dorește să se

---

[1] Cp. și cf.: Ioan 8, 58: „Adevărat, adevărat zic vouă: Eu sunt mai înainte de-a fi fost Avraam."

micșoreze, că i se cade să se umilească în vreme ce aproapelui său i se cuvine să crească, să sporească? Firesc îi este omului raționamentul cu totul invers: să voiască a crește și a propăși el pe seama și în dauna celorlalți. Ceilalți? Să-l admire, să-l slujească, să-l răsfețe, să-l ridice în slăvi! Oricât de mult de fără întrerupere, de nereticent. Sătul de laude, complimente, slujiri și plecăciuni nu se va declara niciodată. Convins de perfecta-i superioritate nu va înceta în veac a fi. Egocentrismul și idolatrizarea eului sunt cererile și dorințele sufletului omenesc obișnuit, câtuși de puțin ștergerea și înfrângerea sinei, recunoașterea superiorității altuia. Ceilalți îi sunt toți inferiori, orbi care nu se pricep să-i deosebească însușirile excepționale și să-l aprecieze cum ar trebui.

Și totuși Ioan Botezătorul aceasta chiar face, lucrul acesta de necrezut, de potrivnic firii, de scandalos pentru orice psihie normală: pe sine se vrea micșorându-se, pe celălalt crescând, biruind, afirmându-se, împlinindu-se! De aceea și este fraza de la Ioan 3, 30 atât de nepământească, de fără de pereche, de anevoie asimilabilă minții noastre. În cuprinsul *Scripturii* – bogată în formule fascinante și în sentințe vrednice a se întipări în cugetul nostru – zicerea Botezătorului strălucește totuși cu o lumină nespusă și ni se înfățișează ca un giuvaer. Ea contrazice atât de fățiș tendința oricărei individualități de a se socoti centrul cercului înconjurător și de a se considera ca legitim să-și acorde numai drepturi și monopolul dreptății încât nu poate să nu uimească așa cum ar face mărul care, sfidând legea universală a gravitației, în loc să cadă la pământ când se desprinde din pom, s-ar înălța spre cer.

În relația dintre Iisus și Botezător se ivește problema ucenicilor. Se pare că a existat o rivalitate între ucenicii unuia și ai celuilalt. *Evangheliile Sfinților Matei* (11, 2-5) *și Luca* (7, 19-22) ne relatează că, închis fiind, Ioan și-a trimis ucenicii să-L întrebe pe Iisus: tu ești Cel ce vine, sau să așteptăm pe altul? Întrebare cât se poate de ciudată pentru că știm că Ioan Îl mărturisise pe Iisus a fi întru adevăr Fiul lui Dumnezeu, Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii și Cel asupra Căruia S-a pogorât Duhul Sfânt. Cum putem rezolva o asemenea contradicție flagrantă? Explicația cu precădere plauzibilă o consider a fi aceea care presupune o înțelegere prealabilă (expresă ori tacită) între Iisus și Ioan. În vederea lămuririi ucenicilor săi și a potolirii incertitudinilor care-i frământau, Ioan îi trimite la Iisus cu o întrebare ce reprezenta de fapt nu gândul său nešovăitor ci șovăielile și umbrele din cugetele lor. Iar Iisus, cu acea

inteligență omenească la care nu se sfia să facă uneori apel (spre pildă în cazul plății dajdiei către Cezar ori al femeii măritate cu șapte frați ori al semnului cerut de saduchei), nu se proclamă a fi Hristosul ci, cu multă abilitate și modestie, le cere să constate faptele, lăsându-le pe acestea să vorbească, iar pe învățăcei poftindu-i doar să tragă concluzia care se impunea. Le arată cele ce se petrec aievea: orbii văd, surzii aud, șchiopii umblă, leproșii se curățesc, morții înviază. Desigur că ucenicii nu puteau deduce altceva decât că Acel ce săvârșește asemenea minuni este Mesia.

Dar cum apare Ioan văzut de Iisus?

Textul de la Luca 7, 24 și urm. este edificator și clar. Zice Domnul către mulțimi, după plecarea ucenicilor, pasămite, trimiși de Ioan: „Ce ați ieșit să priviți în pustie? Oare trestie clătinată de vânt? Oare om îmbrăcat în haine moi și scumpe? Oare prooroc?" Și tot El răspunde cu glas ferm: „Da, zic vouă: și mai mult decât un prooroc. Acesta este cel despre care s-a scris: „Iată trimit înaintea feței Tale pe îngerul Meu care va găti calea Ta, înaintea Ta." Și încă: „Zic vouă: Între cei născuți din femei nu este mai mare decât Ioan; dar cel mai mic în împărăția lui Dumnezeu este mai mare decât el."

Domnul, așadar, confirmă caracterul îngeresc al lui Ioan, nu însă fără a adăuga, despre omul recunoscut a fi „cel mai mare dintre cei născuți din femei", tainicele cuvinte: „Totuși cel mai mic din împărăția cerurilor este mai mare decât el." Sensul lor cred că nu poate fi decât acesta: Ioan, ultimul prooroc al *Vechiului Testament*, Ioan Vestitorul, Înaintemergătorul și Botezătorul lui Hristos nu a primit botezul creștin. Așa fiind, întocmai ca patriarhii, drepții și proorocii *Vechiului Testament*, el va sălășlui cu sufletul în iad până ce Domnul după răstignirea Sa va fi coborât în acel loc spre a-i slobozi. Ioan nu a primit botezul creștin în numele Sfintei Treimi, iată de ce e socotit mai mic decât oricare dintre locuitorii împărăției lui Dumnezeu.

Ne putem întreba acum ce semnifică pentru noi Ioan Botezătorul, prin care însușiri ale lui ni se arată admirabil, adică vrednic de mirare și venerație, prin care ne poate fi călăuzitor și model?

Prin smerenia sa absolută, desigur. Prin iubirea sa totală față de un altul, respectiv de Hristos, prin puterea de zdrobire a iubirii de sine și a înlocuirii ei cu iubirea pentru altul. Ioan Botezătorul se trece în umbră, se șterge, parcă s-ar dori invizibil. El devine *acel prieten al Mirelui* de care pomenește Iisus în versetul 29 al capitolului 3 din *Evanghelia Sfântului Ioan*, prietenul care se bucură de bucuria Mirelui, care stă și-l ascultă cu

dragoste și supunere, care nu-și dorește nimic alta decât să-L slujească. Iată ce este Ioan Botezătorul: este minunata pildă de „eu" care iese din sine și – cu smerenie și nețărmurit devotament – dobândește puțința de a-și iubi semenul mai mult decât pe sine însuși.

Ioan Botezătorul ne poate fi tuturor îndreptar pe calea strâmtă a înfrângerii trufiei, a neroadei trufii, a egoismului și egocentrismului nostru ridicol care-și face râs de noi îndemnându-ne a crede că suntem, fiecare, punctul geometric din chiar centrul lumii și ne dă ghes a ne încrede numai în noi înșine, a ne închide și încuia în carapacea bine ferecată a sinei noastre imperialiste.

Ioan ne poate fi pildă sigură de dragoste pentru Mire, adică pentru Hristos și de slujire neprecupețită a Sa. Dar, vă veți întreba poate, cum de-L putem sluji și iubi ca pe un prieten pe Hristos care acum nu se mai află în cuprinsul pământului ci S-a înălțat la cer? Cum de-I putem sta alături, Îl asculta, Îi vădi iubirea noastră?

Răspuns nu poate fi altul decât: să nu huliți, frați creștini, pretinzând că Hristos nu se mai află pe pământ și că S-a înălțat la cer astfel încât nu-L mai puteți iubi și sluji cum a făcut Ioan Botezătorul. Oare ați uitat cele scrise în capitolul 25 al *Evangheliei de la Matei* unde Domnul, vorbind despre Înfricoșata Judecată, spune că întrucât am hrănit, adăpat, îmbrăcat, vizitat, cercetat și ajutat pe unii din frații săi prea mici aflați în necazuri, suferințe, robie sau lipsuri pe El L-am hrănit, adăpat, îmbrăcat, vizitat, cercetat și ajutat? Pe El, pe nimeni altul.

Hristos e prezent pe acest pământ în sfânta Euharistie sub chipul pâinii și al vinului. Și mai este prezent – la fel de lucrător – sub chipul tuturor oamenilor asupriți, obidiți, încercați, ispitiți de suferințe, nevoi și nedreptăți. Iubindu-i și slujindu-i pe acești foarte mici frați ai Săi, Lui Îi manifestăm dragostea noastră și pe El însuși Îl slujim. Blasfemie este a zice că nu avem cum sluji, întocmai ca Botezătorul, pe Hristos, că El nu mai este de față în lumea sensibilă! Dragostea – virtute creștinească supremă și singura perenă – este mijlocul fără greș care ne stă la îndemână pentru a ne dovedi umanitatea și creștinătatea.

Marele nostru compatriot, ilustru scriitor de limbă franceză, Emil (E.M) Cioran susține că a cere omului să iubească e tot una cu a cere unui virus să iubească alt virus. Firește, cum de am putea, bunăoară, cere virusului cancerului să iubească pe virusul maladiei sida (aids îi zic

anglo-saxonii)? Numai că Emil Cioran, în aversiunea sa pentru Hristos și creștinism nu ia aminte la faptul că omul nu-i tot una cu virusul patogen; identificarea făcută de Cioran, fiul preotului din Rășinari, e grăbită și superficială. Omul are, neîndoielnic, trăsături comune cu animalul, însă pecetluirea lui drept virus e (cel puțin) reducționistă, e o simplă butadă de scriitor sceptic și de cugetător care vrea să-și facă lectorul praf și să-l dea gata cu procedee stilistice desigur, scânteietoare și abrupte, însă la fel de șubrede ca la jocul de lumini al focului de artificii sau al lampioanelor de hârtie colorată. Ateismul de multe ori își împinge aderenții, chiar și pe cei mai talentați, spre enormități și copilării.

Noi reținem din viața și jertfa Sfântului Ioan Botezătorul: capacitatea omenească de a ieși din sine, de a depăși strâmtoarea fenomenalității, de a iubi pe un altul. Noi cutezăm chiar a ne face o călăuză (sau măcar un temei de neîncredere în afirmații sumare) din zguduitoarea, admirabila, senina frază de la Ioan 3, 30: „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez."

Cu ea în suflet și-n inimă și-n cuget și-n adâncul inimii și-n adâncul sensibilității noastre biruite să părăsim acum, nu fără a mulțumi Domnului, acest sfânt lăcaș.

FANTOMELE DIN CEAȚĂ

(Matei 18, 23-35)

Vrem să fim iertați, dar nu suntem dispuși să iertăm și noi. Vrem să ni se acorde atenție și să ne fie luate în considerație toate drepturile, dorințele, de nu și capriciile, luăm însă foarte grăbit și împrăștiat aminte la nevoile, doleanțele și solicitările celorlalți. Ceilalți! Ei ne apar undeva, departe, ca un soi de fantome pierdute în ceață.

Ni se pare, de fapt, că toți cei din jurul nostru au obligații față de noi, iar noi față de nimeni, niciodată. Toate ni se cuvin, tot ce facem e bun și îndreptățit, numai noi avem întotdeauna dreptate. Nici cu gândul nu gândim că s-ar putea întâmpla să fi greșit, să fi năpăstuit sau insultat pe cineva; parcă purtăm, temeinic încrustată în țesuturile adânci ale sinei, o balanță cu talerul îndreptat în favoarea noastră, ca și acul busolei mereu îndreptat către miazănoapte. Echivalentul unui *pacemaker* menit nu a reglementa bătăile inimii, ci a ne întări convingerea că tot ceea ce facem este bun și infailibil.

Mai mult: pe toți cei care nu sunt aidoma nouă ori nu fac toate cele întocmai ca noi îi socotim, fără șovăială și din toată inima, nebuni. Adeverindu-se astfel vorba Sfântului Antonie cel Mare: va veni vremea când oamenii vor înnebuni: fiecare va crede că toți ceilalți sunt nebuni. Vremea aceea a și venit sau mai bine zis a fost dintru început, omul purtând în firea sa convingerea că numai în el există armonia, buna cuviință, înțelepciunea, rațiunea, dreptatea și că el este modelul tuturor obiceiurilor, deprinderilor și gândurilor normale. Fiecare *eu* se consideră etalonul impecabil al purtărilor fără greș: de la cele mai importante până la cele mai mărunte. Nu mănâncă, nu bea, nu se spală, nu umblă, nu cugetă, nu crede, nu se exprimă întocmai ca mine? E nebun, ce mai încoace și încolo; e nebun furios și vrednic de gheenă.

Fiecare *eu* se crede a fi centrul lumii. Cel mai greu ne este a săvârși povața lui Hristos, a da viață imboldului capital: nu putem ieși din noi adică, nu suntem în stare a ieși din noi și a ne privi din afară. Și totuși cerința aceasta e de neînlăturat și de neocolit: trebuie să fim capabili a ne privi pe noi înșine din afară, a ne aprecia și a ne judeca pe noi înșine așa cum – neîntrerupt, necruțător, netulburați – îi urmărim și îi judecăm pe cei din jurul nostru.

Astrofizica a trecut de-a lungul mileniilor prin felurite faze: s-au succedat pe rând geocentrismul, heliocentrismul până ce, acum, începem a înțelege că pământul nu-i decât o planetă de mărime mijlocie într-un sistem solar periferic al unei oarecare galaxii, una printre numeroasele care alcătuiesc milioanele (pare-se) de roiuri aparținând porțiunii de cosmos ce ne este, deocamdată, dat a cunoaște. Firea omenească e predispusă a fi mai mărginită chiar decât heliocentrismul sau geocentrismul. Ne este congenital egocentrismul, a cărui tălmăcire în limbaj vernacular ne-o dă expresia vulgară, dar și exactă: a te crede buricul pământului. Consecințele concepției acesteia sunt simple și logice: eu am toate drepturile, mie mi se cuvine totul, eu nu am nici un soi de obligație față de nimeni, eu nu sunt cu nimic dator nimănui; scurt spus: eu am numai drepturi, iar ceilalți au față de mine numai datorii. Epitalamul acesta luciferic, imnul acesta de sine stătător al trufiei deșănțate e ritmat pe un singur și foarte scurt refren: eu, eu, eu...

Sfatul stăruitor al Mântuitorului e cu totul diferit: a *ieși din sine* înseamnă a ne privi cu ochi străini, din afară, obiectiv, la rece; înseamnă capcitatea de a ne putea vedea și considera (fizic și axiologic) ca pe unul dintre cei foarte mulți care ne înconjoară. Nu ne putem socoti "ieșiți din noi" decât în momentul când fiecare "eu" își va fi dat seama că nu-i decât o biată oarecare vietate (asemănătoare celor vreo cinci miliarde de altele care și ele roiesc pe această modestă planetă) și va fi renunțat cu desăvârșire a se socoti singur Stăpânitor și Domn al ei.

De ne e specifică și ne unește nediscrimnatoriu o însușire, apoi este chiar această atât de vivace tendință a centrării lumii și universului asupră-ne. Germanii o numesc cu un termen foarte potrivit *Ichhaftigkeit* (atotindividualizare), deosebind în fiecare dintre noi neastâmpărata vrere de a ne lua drept un Cezar, de a juca în tot locul și în orice împrejurare rolul de vedetă. Cezarism, vedetism.

Dacă însă izbutim să ne așezăm (și percepem) în adevărata noastră

situație de intimă unitate a unui imens ansamblu de semeni, operăm o schimbare de perspectivă de însemnătate majoră: dăm realitate și *celorlalți,* încetăm de a-i înregistra ca pe o massă amorfă de fantasme pierdute în ceață, aburi și clarobscur. *Ceilalți* devin atunci și ei o sumă de individualități, de *persoane* (cum, pe bună și sfântă dreptate, nu încetează filosofia personalistă a ne denumi), înzestrați și ei ca și noi cu însușiri proprii, cu suflet și libertate; cu drepturi, cerințe, speranțe, aspirații, pretenții, aidoma nouă; care ne privesc și ei pe noi, din afară și necruțător, închipuindu-și, întocmai ca noi, că au numai drepturi și deloc datoriri, așteptându-se din partea noastră la o totală conformare cu optica lor, cu mentalitatea și coordonatele lor psihice și simțitoare.

Pericopa evanghelică de la Matei 18, 23-35 chiar așa ne învață: a nu crede că numai noi suntem vrednici de iertare, că numai noi avem drepturi, iar ceilalți numai datoriri, veșnici datornici ai noștri cum se află, țintuiți în această stare mai abitir decât șerbul de pământul pe care de-a pururi va fi silit să lucreze. Ceața trebuie risipită, e de datoria noastră morală și creștinească să ne obișnuim a ne privi și judeca și cunoaște fără indulgență și părtinire, recunoscând și celorlalți statutul de ființe slobode și egale în drepturi cu noi. *Ceilalți* (cum îi place lui J.-P. Sartre a spune) nu sunt niște vagi concentrări ectoplasmice, niște fantome, niște numere ale lui Avogadro, ascultând doar de legile statisticii și numerelor mari: *sunt la fel de reali ca și noi,* le suntem datori nu mai puțin decât ne sunt ei nouă. Greu ne vine a cugeta și proceda astfel, dar nimic temeinic, curat și cinstit nu putem realiza câtă vreme nu ne convingem că nu numai *eu sunt,* ci și *ei sunt,* că toți deopotrivă ne bucurăm de drepturi și suntem grevați de îndatoriri.

În mult citita carte a doctorului Moody, *Viață după viață,* sufletul omului în stare de moarte clinică e înfățișat ca ieșind din trup și uitându-se din afară, de la oarecare înălțime, la trupul întins pe un pat ori pe o brancardă, în sala de reanimare a spitalului. Iată pilda pe care – fără a mai aștepta moartea clinică – ar fi cum nu se poate mai bine să o urmăm, iată acțiunea profund creștină de care se cade să ne arătăm capabili. În viață fiind, să facem și noi ca pacienții doctorului Moody: să ieșim din noi și să ne privim cu atenție, neamăgire și asprime, întocmai ca pe un altul, la fel de strașnic, de nepărtinitor și de nemilostivnic. Ne vom înfiora! Vor înceta visul dulce și înșelător al autocompătimirii și mulțumirii de sine, demonicele impulsuri ale voinței de putere, nietzscheenele, adlerienele și lorentzienele noastre instincte de

supremație, imperialism și agresiune, se vor ridica de pe ochii noștri vălurile egocentrismului care ne împiedică să acordăm realitate deplină și regim de egalitate celor care sunt dintr-o aceeași plămadă cu noi. Ne vom aduce aminte de înțeleapta enunțare indiană *tat tvam asi:* și tu ești aceasta, ceilalți nu-s dintr-o altă specie, sunt în cel mai strict, mai biologic, mai științific înțeles al termenilor frații tăi, congenerii tăi...

Cercetându-ne, ispitindu-ne din afară, cu ochi nemitarnici (pe cât se poate, desigur, dar în orice caz nu cu îngăduință ori și culpabilă complezență), vom fi, fiecare dintre noi, propriul nostru Judecător de Apoi, pregătindu-ne astfel în modul cel mai nimerit pentru adevărata și obșteasca Judecată din urmă. Numai cântărindu-ne nepărtinitor și necruțător, efectuând zilnic ori la intervale regulate o Judecată de Apoi personală, particulară, ne vom putea îndrepta și îmbunătăți și înfățișa cu oarecare sorți buni, cu sorți de a fi iertați și miluiți, Judecătorului celui drept. Câtă vreme însă ne vom socoti centrul cercului ce ne înconjoară egalitar pe toți și nu vom înțelege că acel cerc pascalian își are centrul în fiecare ființă sălășluitoare într-însul, riscăm să auzim și noi: dați-l pe mâna chinuitorilor până ce-și va plăti toată datoria. ("Până" semnificând veșnicia.)

Dacă ne închidem și ne ferecăm în noi și ne acordăm numai nouă drepturi și ne scutim de orice datorii, suntem pierduți și vrednici de pedeapsa menită egocentrismului: singurătatea absolută. Căci în zadar și în pustiu vom rosti și striga: Eu, eu, eu... Chemarea aceasta disperată nimeni nu o va auzi și nimeni, așadar, nu-i va răspunde. Întru totul degeaba cere milă și ajutor însinguratul de bună voie, nemilosul împrumutător, strașnicul știutor numai de lege și îndurare când îi iese în cale datornicul său. Va păți ca Shylock, negutătorul din Veneția, eroul lui Shakespeare, creditorul care se amăgise cu încrederea oarbă în lege, până ce aceasta se întoarce împotrivă-i, învățându-l că tot omul are nevoie de înțelegere și îndurare. (Din partea lui Dumnezeu, din partea oamenilor.) Va primi replica, de care se învrednicesc, după ce și-au ucis, spre a-l jefui, fiul și fratele (pe care nu-l recunosc după o despărțire de mai bine de treizeci de ani), mama și fiica în *Neînțelegerea* lui Albert Camus, din partea bătrânului cu barbă albă, de pe palierul etajului celui mai de sus al hanului lor (bătrânul care de fapt simbolizează divinitatea): Nu! un *nu* la fel de înghețat, distant, definitiv și îndârjit ca și flăcările reci ale iadului. Pilda celui care datora zece mii de talanți să o primim ca

pe o minunată povață divină și ca pe o stringentă lecție practică de purtare existențială.

O dată mai mult, prin textul de la Matei 18, 23-35, se adeverește că Hristos ne-a propovăduit nu atât o nouă religie cât un nou mod de a trăi, *a way of life* zic anglo-saxonii, convinși că de o mai utilă și pragmatică învățătură decât a lui Hristos nu dăm pe acest pământ.

Să ieșim din noi, să ne privim nepărtinitor și necruțător din afară, să risipim ceața din jur, să ne privim nediscriminatoriu, să părăsim lumea fantomatică a egocentrismului spre a intra în realitate și în atât de elogiatul realism. Nu-i nevoie să învățăm realismul. El stă la baza propovăduirii lui Hristos. Creștinătatea, iată realismul!

TRAGEDIA LUI IUDA

Tragedia lui Iuda a fost pentru unii gânditori, dramaturgi, oameni de bună credință și diletanți ai teologiei imbold pentru a încerca să-l dezvinovățească. Raționamentul lor e în general ușor de urmărit și asimilat : dacă Iscarioteanul nu L-ar fi predat pe Iisus saducheilor, planul divin nu s-ar fi putut realiza și mântuirea nu ar fi avut loc. Cum de l-am osândit pe acel care și-a jucat doar rolul, care a fost o rotiță necesară într-un angrenaj, un resort indispensabil într-o acțiune ce nu și-ar fi aflat deznodământul fără de prezența unui "trădător"? Drept e să fie condamnat și disprețuit cel care a făcut ce trebuie?

Așa e tâlcul piesei lui Paul Raynal *(A pătimit sub Ponțiu Pilat)*, jucată pe scena Comediei Franceze în 1938.

Părerea căreia mă raliez recunoaște deplina vinovăție a lui Iuda și constată că argumentele de tip Paul Raynal sunt greșite, oricât ar fi ele de seducătoare prin mărinimia pe care o dovedesc și de lăudabilă dorința de a voi să dezvinovățească pe un acuzat. Pe Iuda nu se cade însă a-l scoate basma curată, deoarece este efectiv culpabil și nu există motive pentru a-l achita.

În prealabil e bine să precizăm că Dumnezeu s-a folosit de netrebnicia lui Iuda, cunoscând-o, ceea ce nu înseamnă câtuși de puțin că i-a dat El lui Iuda menirea de vânzător. Iscarioteanul nu fusese "distribuit" în rolul său nefast ci, știindu-se dinainte ce ticăloșie ar fi gata să facă, și-a elaborat un plan în care ticăloșia sa era una din piesele angrenajului. Dacă noi suntem lămuriți asupra mârșăviei cuiva și, atunci când se ivește prilejul, constatăm că se poartă mârșav, precum ne și așteptam să procedeze, nu rezultă de aici că respectivul este nevinovat deoarece și-a susținut rolul.

Trecând la fond, putem constata că marele păcat al lui Iuda – în argumentarea de tip Paul Raynal – este unul de trufie dementă: voința lui de a se ridica la rang de colaborator al lui Dumnezeu și de a participa la actul mântuirii de pe poziții ne-omenești. Da, nu-i exclus ca Iuda să fi raționat așa cum presupun Paul Raynal și alții: își va fi spus că dacă nu se

află cineva care să-l predea pe Iisus Hristos autorităților iudaice, El nu va putea suferi și nu va fi în măsură a-și împlini misiunea mântuitoare. Și atunci a luat asupra-și această sarcină, consimțind să treacă drept vânzător, în ochii vulgului. Raționând astfel, Iuda uita (ori se făcea că uită) ce este și unde se află. Ce este: om; și unde se află: pe acest pământ. Raționamentul lui Iuda (în cazul că acordăm teoriei Raynal caracterul de ipoteză verosimilă) implica ferma convingere că e egal cu Dumnezeu și că se află pe cine știe ce tărâm privilegiat la care oamenii obișnuiți nu au acces. Iuda s-a crezut și s-a voit *co-redemptor*. Aceasta a fost uriașa, nenorocita, tragica lui greșeală. A raționat prea subtil și prea sofisticat și s-a trufit peste orice închipuire.

Ce putea face? Ce trebuia să facă? Să judece nespus mai simplu și mai uman, aș spune mai țărănește și mai bătrânește. S-ar fi cuvenit să-și spună mereu, oricând era vizitat de ispita demonică a asumării rolului de *co-redemptor*: treci îndărătul meu, satano, eu nu-s decât un biet om păcătos. Nu mă amăgi pe mine cu sarcini care țin de cei de sus. N-are cine să aducă la îndeplinire iconomia divină? N-aș crede că Dumnezeu nu poate găsi și alte mijloace. Oricum, nu știu. Nu mă amestec. Nu-i treaba mea de om. E treaba lui Dumnezeu. Facă dar ce știe și cum o crede mai bine. Eu unul nu-s Dumnezeu, eu una știu și bună: prietenul și învățătorul nu mi-l vând și nu mi-l trădez.

Dacă Iuda ar fi judecat astfel – simplu, țărănește, bătrânește, modest – el n-ar fi ajuns să cadă în groaznicul său păcat. Că păcat a fost, a recunoscut-o singur, de vreme ce l-au chinuit remușcările, că a restituit banii și că, în cele din urmă, s-a sinucis.

Cei care încearcă să-l apere pe Iuda săvârșesc o greșeală asemănătoare cu păcatul său: judecă prea subtil și prea sofisticat. Aici totul se datorește complicației, trufiei, părăsirii terenului sigur al bunului simț nițel rudimentar. Dar în situații-limită, în situații delicate și dubioase singurul criteriu solid, singurul refugiu sigur e bunul simț, suprema soluție e simplitatea cea mai brută. Ea ne este scăpare, ea ne este liman, ea ne este stâncă, temelie, cetate: *feste Burg*. Ce trebuia să facă Iuda? Să nu se preocupe de lucruri care-L priveau pe Dumnezeu și țineau de nesfârșita Sa înțelepciune. Nu-L vindea Iuda pe Hristos? S-ar fi găsit altă soluție pentru realizarea jertfei; că doar nu depindea Dumnezeu exclusiv de Iuda bar Simon din Keriot și s-ar mai fi găsit o cale și fără el. Datoria lui Iuda era să judece simplist, cu o totală lipsă de imaginație

și de largi perspective: cât mai îndărătnic, cât mai îngrădit, mai dobitocește, mai umil: eu nu-s Dumnezeu și nici *co-redemptor*, eu îs un biet om. Eu prietenul și învățătorul nu mi-l vând. Atâta știu (lucru știut de toată lumea, din moși strămoși). Altceva nimic. De aici nu ies. Raționamentul meu e limitat și îngust? O fi. Dar de el nu mă depărtez. Am zis. Faceți ce știți, lăsați-mă-n pace. Nu mie îmi revine sarcina mântuirii lumii, eu am atribuții nespus mai smerite, dar pe acelea le împlinesc. Se poate, prin urmare, ca motivele, care l-au determinat pe Iuda, să fi fost mult mai subtile și mai complicate decât cel indicat de Sfântul Apostol Ioan în *Evanghelia* sa. Dar, ca și în cazul lui Brutus ori unui Raskolnikov, motivarea crimei este cu desăvârșire acoperită de oroarea termenului lingvistic care mereu își impune denumirea, iar nu argumentele și justificarea filosofico-cerebrală a eului care o comite. Oricât de nietzscheană și de înălțătoare va fi fost dezbaterea lăuntrică a intelectualului Rasolnikov și, în fond, de spiritual "dezinteresată", îndelung raționata sa crimă, până la urmă, tot drept dublă crimă sordidă va fi cunoscută și tot de organele trivialei poliții și funcționăreștii procuraturi va fi anchetată. Din oricât de sublime și de patriotice motive și-a împlântat Brutus pumnalul în trupul dictatorului pe viață, cu veleități de rege, tot sângele părintelui său adoptiv a fost împroșcat și istoria existențială –inevitabila realitate – tot numai cuvintele "Și tu, fiule" le-a reținut. Se poate ca pe Iuda să nu-l fi îmboldit simpla cupiditate, dar posteritatea reținând numai fapta brută și dându-i numele ei generic (fără a se preocupa de voința de participare la un plan de redempțiune ce ar fi rămas în gol dacă nu intervenea el) drept vânzător îl va califica și va face pe veci din numele lui sinonimul trădării.

Spiritul, înainte de a se angaja în fenomenalitate, se cade să se înarmeze cu multă smerenie și să știe că va avea de-a face:

a) atât cu imprevizibila și uluitoarea complicație a vieții cât și cu

b) vechile, nemiloasele, cinicele nume date lucrurilor și faptelor și care au puterea și darul de a pune pângăritor și rece la punct cele mai sofisticate raționamente și mai bune intenții. Crimă, adulter, trădare sunt numele date cu cinism și egalitară indiferență de lumea fenomenală unor acțiuni înapoia cărora stau complicate și câteodată nespus de pure considerații. Ce-i pasă realității? Ea nu-ți cercetează inima, rărunchii și mintea, ci deschide vechile dicționare mucegăite și cele mai noi suplimente argotice spre a scoate dintr-însele denumirile cele mai împuțite și mai "ordinare", mai grele de povara tuturor străbunelor fărădelegi.

Lucrurile acestea le-ar fi înțeles ușor orice organ de anchetă care, supunându-l pe Iuda unui interogatoriu, repede ar fi terminat cu el.

– Ai fost la popi, mă?

– Da, dar să vedeți că...

– Mă, ai luat bani de la ei, recunoști?

– Recunosc, însă eu nu i-am cerut. Ei m-au silit să-i iau.

– Lasă asta, i-ai luat ori nu? Răspunde!

– I-am luat.

– Și le-ai arătat locul unde urma să vină husănul?

– Eu am vrut cu totul altceva...

– Tu răspunde la întrebări. Le-ai arătat?

– Da.

– Așa. Și pe acela l-ai sărutat?

– Mi-era prieten.

– Mă podoabă, tu ca prieten l-ai sărutat ori ca indicator?

– Eu am vrut să-l ajut să...

– Nu ține, mă, tu ai vândut pontul și-ai mers acolo să-l predai oamenilor popimii, așa-i?

– Eu...

– Atunci ce-o tot întorci ca la Ploiești?

– Dar banii i-am dat înapoi și m-am sinucis.

– Păi tocmai asta dovedește că te recunoști vinovat și că ești agent informator.

Există inclusă în cuvinte o putoare a uzurii și sălășluiește în fapte o concretețe irezistibilă căreia subtilitatea argutiilor și complicata gingașă sofistică a motivării nu le pot face față.

Intențiile dramaturgului Paul Raynal (altminteri scriitor de bună calitate și autorul câtorva nobile și frumoase piese) au fost bune, dar eroarea lui e totală.

DĂRUIND VEI DOBÂNDI

Orb, neghiob și strâmt la minte, cum mă aflu, n-am fost totuși atât de stupid și de neștiutor încât să cred că Hristos ne cere să dăm din prisosul nostru: asta o fac doar și păgânii. Am fost însă îndeajuns de nepriceput și de rătăcit în beznă spre a cugeta – ceea ce pare întru totul conform cu învățătura creștină – că ni se cere să dăm din puținul nostru, de nu și din prea puținul nostru. Ba am și mers până la a mă învoi cu ideea că din pilda celor doi bani aruncați de femeia văduvă în cutia darurilor (Marcu 12, 41-44; Luca 21, 1-4) reiese îndemnul de a da tot ce avem, toată avuția noastră.

A fost nevoie să nimeresc a citi, acum câtva timp, un text al poetului francez Henri Michaux (1899-1988) pentru a înțelege, cutremurându-mă, înfiorându-mă, că Hristos ne cere cu totul altceva. Și anume: să dăm ce nu avem.

Orb, neghiob și strâmt la minte ce am fost. Și ferecat în chingile bunului simț celui mai lamentabil. Cum de mi-am putut închipui că Hristos-Dumnezeul care a primit să Se întrupeze și să moară pe cruce aidoma celui mai nefericit și mai ticălos dintre muritori, ne va cere să dăm din prisosul ori puținul avutului nostru ori chiar avutul acesta întreg? Cum de ne-ar fi chemat la acțiuni atât de simple, de aparținătoare lumii acesteia, de posibile adică?! Paul Claudel nu ni-L definise oare pe Dumnezeu atribuindu-I grăirea: De ce vă temeți? Sunt imposibilul care vă privește?

Hristos, așadar, aceasta chiar ne cere: imposibilul: să dăm ce nu avem.

Dar să-l ascultăm pe Michaux: în mănăstirea unde ar dori să fie primit se prezintă un candidat la călugărie. Îi mărturisește starețului: să știți, Părinte, că nu am nici credință, nici lumină, nici esență, nici curaj, nici încredere în mine și nici nu pot să-mi fiu mie însumi de ajutor, iar altora cu atât mai puțin; nimic nu am.

Firesc ar fi fost să fie de îndată respins. Nu așa însă. Ci starețul (abatele, zice poetul francez) îi răspunde: Ce-are a face! Nu ai credință, nu ai lumină; dându-le altora, le vei avea și tu. Căutându-le pentru altul, le vei dobândi și

pentru tine. Pe fratele acesta, pe aproapele și semenul tău ești dator să-l ajuți cu ce nu ai. Du-te: chilia ta e pe coridorul acesta, ușa a treia pe dreapta.

Nu din prisosul, nu din puținul tău, ci din neavutul tău, din ceea ce îți lipsește. Dăruind altuia ce nu ai – credință, lumină, încredere, nădejde – le vei dobândi și tu.

„Trebuie să-l ajuți cu ceea ce nu ai."

„Dând ce nu ai, dobândești și tu, cel gol, cel pustiit, cele ce-ți lipsesc."

„Cu ceea ce crezi că nu ai, dar care este, care va fi în tine.

Mai adânc decât adâncul sinei tale. Mai tăinuit, mai înfășurat, mai limpede izvor năvalnic care circulă fără oprire, chemând, îmbiind la părtășie."

Da, numai așa putea vorbi un slujitor al lui Hristos, al Celui tainic: *paradoxal* (precum întotdeauna ne-a învățat: de vrei să cârmuiești, slujește; de vrei să fii înălțat, smerește-te; de vrei să mântuiești sufletul, pierde-l pentru Mine; de vrei să-ți recâștigi nevinovăția, recunoaște-te vinovat) și *uluitor* (de vei da ce nu ai, vei dobândi și tu ceea ce ai dat altora).

Nicăieri, în afară de *Evanghelii*, nu cred să se fi vorbit mai răspicat și mai creștinește decât în micul poem al lui Michaux care mi-a stârnit stupefacția și entuziasmul. Poate în unele fragmente din *Frații Karamazov* și *Demonii*, poate Cervantes făurindu-l pe *El nuestro Senor Don Quijote, El Christo espanol*, poate Albert Camus în textul despre Oscar Wilde (intitulat *Artistul în pușcărie*) și despre mergerea către Hristos nu prin suferință și durere (cale bună, inferioară totuși), ci prin exces de fericire și în clipe de euforie (cale superioară). Nicăieri nu cred că vreun poet ori prozator să fi vorbit mai de aproape de Cel neapropiat.

Dând ce nu avem, dobândim prin ricoșeu ceea ce - cu nemaipomenită sfruntare – ne-am încumetat a dărui altuia. Lecția e valabilă pentru orice creștin, cleric sau mirean. Pentru monah îndeosebi. Să nu se îngrijoreze, să nu se sperie, să nu se frământe călugărul care își simte lăuntrul deșart, bântuit de neîncredere și slăbiciune, cuprins de întuneric și secetă; să nu ia câtuși de puțin aminte la acestea toate. Ispite ale deznădejdii, netrebnice șiretenii ale celui rău și uscat. Să dea celor care vin la el – în chilia lui, în grădina mănăstirii, pe cerdacul arhondaricului, la ușa altarului – ca să afle credință, întărire, lumină și o brumă de speranță – ceea ce ei așteaptă de la el și ceea ce el prea bine știe că în clipa aceea se poate întâmpla să nu aibă. Să le dea. Și, dându-le, se vor răsfrânge și asupră-i, se va milui și el din pomana făcută altuia.

„Dând lumina pe care nu o ai, o vei avea și tu."

Nu cumva prin cuvintele lui Michaux ni se lămurește mai în adâncime textul de la Matei 25 despre Înfricoșata Judecată? Nu cumva cei buni au dat însetatului din apa de care și ei duceau lipsă; înfometatului din hrana pe care nu o aveau; celui gol, haina după care și ei jinduiau?...

Secretul vieții călugărești se arată a fi: să îndrăznești a da ceea ce vremelnic se întâmplă să-ți lipsească. Iată paradoxul creștin în toată plinătatea, splendoarea și virtutea lui. Dar iată și făgăduința uluitoare: dând ceea ce nu ai, dobândești ce ai știut să dai din golul ființei tale. Darul suprafiresc se reflectă asupră-ți, se întoarce la tine ca un bumerang, ca o rază de lumină proiectată de oglindă – și te înavuțește, te împlinește, te covârșește.

Desigur. Nici că se putea altminteri! Cum oare am putut gândi măcar o clipă – necum ani de zile – că Hristos dorește să dăm din ce avem: prisosul, puținul, totul! Mare ispravă, destoinică scofală! prea omenească, sărmană, jalnică treabă. Altceva ni se cere: ce pare a fi cu neputință. Altceva ni se făgăduiește: ceea ce nu-i de conceput și de necrezut!

Să piară de la noi, călugării, orice spaimă, nesiguranță, sfială, teamă de fățărnicie: călugărul e menit a da altora credință și lumină măcar de-i vor lipsi lui vreme mai scurtă ori mai lungă. Chiar de se află în criză de acedie. Chiar dacă s-a făcut vinovat de slăbirea avântului și statorniciei monahale.

Va putea oare? Va fi în stare a săvârși minunea? Desigur, dat fiind că este din ceata celor despre care Hristos a spus că „ei nu sunt din lume, precum și Eu nu sunt din lume" (Ioan 17, 16). Și iarăși: „Dar nu numai pentru aceștia Mă rog, ci și pentru cei ce vor crede în Mine, prin cuvântul lor" (Ioan 17, 20). Iar la Faptele Apostolilor (20, 35) Pavel așijderea grăiește: „Trebuie să ajutați pe cei slabi și să vă aduceți aminte de cuvintele Domnului Iisus, căci El a zis: Mai fericit este a da decât a lua."

În adevăr, dând peste fire, luăm har peste har. Cel slab, prin urmare, să rostească: dă-mi, Doamne, când sunt descumpănit și gol, voință și nerușinare ca să pot da din ceea ce nu am. Tu fă ca darul acesta al meu – paradoxal, absurd și îndrăzneț – să se întoarcă asupră-mi prin mila Ta care socotește înțelepciunea oamenilor drept nebunie și adagiul „*Nemo dat quod non habet*" aramă sunătoare și chimval zăngănitor. Tu care ceri numai imposibilul și făptuiești numai ce mintea omenească nu poate să priceapă

IERTAREA

Spre a vorbi cu folos despre virtutea iertării – atât de firească la oamenii din neamul românesc, mereu gata să răspundă afirmativ ba și cu efuziune, cu mâna întinsă și un zâmbet prietenos cuvintelor: te rog să mă ierți – se cuvine a cunoaște că ea e de patru feluri: 1. iertarea greșiților noștri, 2. iertarea celor cărora noi le-am greșit, 3. iertarea de sine, 4. iertarea păcatelor și greșelilor de către Dumnezeu.

Reluând:

1. Iertarea greșiților noștri e simplă, elementară și lesnicioasă. Omul de treabă iartă fără a se lăsa prea mult rugat și de îndată dă glas magicei formule atât de proprie ființei simțitoare și gânditoare: te iert, Dumnezeu să ne ierte pe toți. (El știe că este de asemenea supus greșelii și cunoaște ori poartă din fire în adâncul sinei sale textul Sfântului Apostol Pavel: „Nu este drept unul; nu este cel ce înțelege, nu este cel ce caută pe Dumnezeu; toți s-au abătut împreună, netrebnici s-au făcut;, nu este cine să facă binele, nici măcar unul nu este."[1] Domnul însuși ne-a poruncit să iertăm oricând și ori de câte ori va fi nevoie, fără limită: căci ce înseamnă răspunsul dat lui Petru (Matei 18, 20-22): „de șaptezeci de ori câte șapte", altceva decât: de infinit de multe ori, dificil fiind a presupune că omul cel mai nărăvit ne va greși de patru sute nouăzeci de ori într-o singură zi? Iar în Rugăciunea Domnească iertarea păcatelor de către Dumnezeu e condiționată și pusă în concordanță cu prealabila iertare a greșiților noștri, devine – cum spune limbajul matematic – funcție a capacității insului de a-și ierta semenii.

Felul acesta direct, limpede și ușor de iertare implică totuși două adaosuri:

a) Nu putem ierta decât răul făcut nouă personal, nu altora. Când un frate al nostru e nedreptățit, insultat, lovit, ocărât, înșelat nu avem nici o cădere a ierta, noi, pe făptașul răului. Cu atât mai puțin când nu

[1] Rom 3, 10-12: Vezi și Ps. 13, 2-3 și 52, 3-4

mai e vorba de un individ, ci de un grup de oameni ori de o colectivitate întreagă. Dacă o asemenea colectivitate ori o națiune ajunge a fi obiect de discriminări de orice natură, dacă e prigonită, sărăcită, batjocorită, mințită, năpăstuită, împilată ș.a.m.d., ne este oprit a ierta în numele ei, nu avem calitatea de a o face.

Nicolae Iorga, nu numai neîntrecut istoric dar și cugetător adânc, era convins de lucrul acesta, afirmând și el că fiecare poate ierta numai răul făcut lui însuși, nu altuia ori altora.

b) Nu ajunge să ierți, mai e neapărat nevoie să și uiți. Iertarea neînsoțită de uitare nu înseamnă nimic, e vorbă goală, vorbărie, flecăreală, amăgire și mască a ținerii de minte a răului. Am cunoscut un preot om de mare ispravă (mi-a fost cândva duhovnic), părintele George Teodorescu din București. Obișnuia să spună enoriașilor săi: „Vin la mine bărbați ori femei și grăiesc: de iertat îl iert sau o iert, dar de uitat nu pot uita. Le răspund: zici că ierți, dar că nu poți uita. Prea bine. Ți-ar plăcea însă, după ce te voi fi spovedit și-ți voi fi pus patrafirul pe cap și voi fi rostit: te iert și te dezleg, să vezi că sare Hristos de colo și-mi strigă: l-oi fi iertând Sfinția Ta, dar să știi că Eu unul nu-l uit. Aud?”

În romanul său *Madeleine Ferrat*, Émile Zola închipuie groaznica imagine a unei păcătoase pe care Iisus o iartă, dar Dumnezeu Tatăl nu, pentru că nu uită nimic. Lucrarea aceasta a minții scriitorului francez (influențat probabil de narcisism) ne întărește parcă și mai mult în convingerea că iertarea e lipsită de valoare și farmec și de putere izbăvitoare (și nu face, pentru a vorbi mai pe șleau, nici doi bani și nici cât o ceapă degerată) dacă nu i se alătură uitarea.

Că uitarea e mai anevoioasă decât iertarea nu încape iarăși dubiu. E cu adevărat grea. Dar nu-i oare întreg creștinismul greu? Cei care vin la Hristos neluând aminte la paharul pe care l-a băut (paharul amărăciunii, și până la fund) și la botezul cu care S-a botezat (moartea pe cruce) dau dovadă că nu știu cărui Dumnezeu se închină și în ce obște se află. Desigur că uitarea e grea, precum greu îi este oricui să-și iubească vrăjmașii, să întindă obrazul stâng după ce i-a fost lovit cel drept, să nu păcătuiască nu numai cu fapta ci nici cu gândul, să aducă la îndeplinire toate atât de subtilele și radicalele porunci ale *Predicii de pe Munte* și, în general, tot ceea ce Domnul cere de la acei care țin și cutează să se numească ucenicii Lui.

2. Iertarea celor cărora noi le-am greșit pare a fi un paradox, de nu

un sofism, și ar constitui o contradicție, o formulare absurdă. Cum oare am ierta *noi* pe cel de către noi vătămat? Nu-i limpede ca lumina zilei că *lui* îi incumbă a ne ierta, eventual, pe noi?

Și totuși, formularea nu e greșită ori forțată și nu încape îndoială că de tot gingaș ne este a ierta pe cei cărora noi le-am greșit, adică pe acei cărora le-am dezgolit și dezvăluit toată nimicnicia, sluțenia sufletească, nerozia, răutatea, necinstea, sălbăticia, perfidia, nestăpânirea, josnicia, bădărănia ori netrebnicia noastră. Pe cei în prezența cărora ne-am deșertat străfundurile tulburi ale subconștientului, ne-am dat arama pe față și poalele peste cap, ne-am făcut de basm, de ocară și de minune, îi urâm. Nu lor ne-am arătat cu înfățișarea noastră cea mai murdară și mai ticăloasă? Nu-i nevoie de prea rafinată psihologie pentru a înțelege că de mult mai multă rușine și ciudă avem parte cât privește pe cei cărora le-am greșit noi decât în privința celor care ne-au greșit nouă, care s-au compromis *ei* în prezența noastră.

Să ne fie îngăduit, în această ordine de idei, a ne referi la o veche piesă de teatru a dramaturgului francez Eugene Labiche. Nu-i decât o candidă comedie profană, cuprinde totuși o învățătură utilă. Eroul piesei, înstăritul părinte al unei frumoase fete, întâlnește la o stațiune de munte pe cei doi tineri care, deopotrivă, râvnesc la o căsătorie cu fiica sa. Tatăl – pe nume Perrichon – alunecă în timpul unei plimbări și era cât pe aci să se prăvălească într-o prăpastie dacă nu-i întindea o mână salvatoare unul din tineri. E, acesta, acum sigur că el va fi alesul, în calitatea lui de binefăcător al familiei. Dar domnul Perrichon nu se grăbește deloc a și-l face ginere, ba și caută – în vanitatea sa rănită – să minimalizeze fapta salvării, afirmând că se și agățase de un arbore, că așa-zisa prăpastie nu era decât o groapă, că e de felul lui agil... Celălalt candidat, mai isteț, simulează atunci un accident, dându-i domnului Perrichon prilejul de a se dovedi vajnic salvator de vieți omenești. El va fi alesul!

Cazul domnului Perrichon, credem, ne înlesnește a înțelege cât de mare este efortul cerut pentru iertarea celor cărora le-am greșit, cât curaj și hotărâre ni se cere pentru a-i privi drept în ochi, a le solicita indulgența, a nu le purta pică, a nu transfera asupra lor, printr-un ciudat complex, dar și logic proces psihanalitic, necazul și stinghereala care ne copleșesc.

3. Grea este iertarea rubricată sub numărul 2, însă mai greu ne este a ne ierta pe noi înșine. Iertarea aceasta de sine reprezintă probabil etapa care implică efortul cel mai penibil și mai susținut întru biruirea poftei de înfrângere și de adăpostire în deznădejde sălășluitoare în tot omul păcătos, prototip al defetistului integral.

După ce ne-am căit amarnic, ne-am mărturisit fără reticențe, ne-am împlinit canonul, am făcut penitență, ne-am cerut din inimă, suflet și cuget iertare și am vărsat lacrimile ispășirii, urmează ca, în deplină smerenie și nu fără cutremur, să ne iertăm pe noi înșine. Psalmul 50, desigur, ne îndeamnă să ne cunoaștem fărădelegea și vrea să ne fie păcatul nostru pururea în fața noastră. Iată un sfat admirabil. Dar păstrarea aceasta a păcatului în cugetul nostru să nu înceapă a dospi și a se preface în izvor de înveninare și de cădere în obidă, pentru care nu există leac. Amintirea vie a păcatului poate fi salutară; nu-i mai puțin adevărat că poate declanșa otrăvirea lentă a conștiinței. Scriitorul francez creștin Georges Bernanos pune pe drept cuvânt accentul asupra acestui soi de iertare, cu atât mai anevoios de adus la îndeplinire cu cât vine în contradicție cu învârtoșarea inimii noastre și cu funciara noastră răutate. Suntem atât de răi și de învârtoșați cu inima încât, ferecați în limitele orizontului nostru strâmt și îmbâcsit, abia de ne putem închipui că există putința iertării. Ne asemănăm unor troglodiți pe care nu-i poartă gândul până la conceperea marilor palasuri presărate pe întinsul lumii contemporane.

4. De aceea chiar, trecând la al patrulea aspect al iertării, ne pomenim atât de puțin pregătiți a crede că Dumnezeu ne va ierta păcatele oricât de sinceră și de fierbinte ar fi căința noastră. Dumnezeu, din fericire, e nespus mai bun decât noi și e întotdeauna dispus a ierta. Omului însă, prea puțin înclinat prin însăși firea lui căzută a crede în bunătatea altora și prea puțin pornit a se ierta nici pe sine, îi trebuie un efort considerabil ca să creadă cu adevărat în posibilitatea ștergerii depline a păcatelor sale. Vechea perspectivă a talionului și a compensației mai dăinuiește în cugetul său, împotrivindu-se învățăturii lui Hristos, care nu pentru cei sănătoși, drepți și buni a venit în lume, ci pentru cei păcătoși. În *Vechiul Testament*, Dumnezeu i Se dezvăluie lui Moise numai ca legiuitor și aspru judecător; Hristos desăvârșește revelația și ne descoperă Sfânta Treime făuritoare, mântuitoare și mângâietoare, adică pe Dumnezeul îndurării.

De nici un folos nu ne este a crede că Hristos e Mântuitorul dacă nu credem tot atât de puternic, fiecare, că și *pentru mine* a venit, ca să mă mântuiască pe mine, ca Mântuitor *al meu*.

Unora li se pare, poate, că păcatele săvârșite de ei întrec până și capacitatea iertătoare a lui Dumnezeu. Întrucât gândul acesta își are obârșia în teama de Domnul, în umilință, scrupul și delicatețe a conștiinței, e tămăduitor și bun. Dacă însă e pricinuitor de îndoială în eficacitatea pocăinței, în puterea și bunătatea lui Dumneu – ca pentru Iuda, și e, deci, tocmai al

deznădejdii – se transformă în păcat a cărui virulență să poată frânge iubirea de oameni a Ziditorului. Pe de altă parte, mai înseamnă a trece peste foarte precisele cuvinte ale Sfântului Apostol Pavel de la 1 Cor. 6, 9-11, care dau categoric soluția problemei: „Nu știți, oare, că nedrepții nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu? Nu vă amăgiți: nici desfrânații, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici malahienii, nici sodomiții; nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu. Și așa erați unii dintre voi." Până aici textul e constatator și rece. Imediat însă tonalitatea se schimbă și apare făgăduința iertării dacă s-a ivit căința. Metanoia răstoarnă situația și deschide orizontul mântuirii: „Dar v-ați spălat, dar v-ați sfințit, dar v-ați îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos și în duhul Dumnezeului nostru."[2]

Poate că e bine să ne aducem cât mai des aminte de cuvântul Sfântului Isaac Sirul: „Nu huliți spunând că Dumnezeu e drept!", cuvânt la prima vedere paradoxal și scandalos, în fapt profund ortodox și adevărat și neavând de ce ne sminti. Căci dacă Dumnezeu ne va judeca numai după dreptate, suntem cu toții pierduți, nici unul nu va ieși izbăvit dintr-o judecată exclusiv dreaptă și contabilă.[3] Dumnezeu care – din dragoste pentru făpturile Sale – a fost drept, îngăduind să moară pe cruce Acel Nevinovat, nu este, spre fericirea și nădejdea noastră, drept în înțelesul strașnic și neînduplecat al termenului. Dumnezeul nostru – Sfânta Treime – e Dumnezeul milei, care e un sinonim al „nedreptății", adică al unei dreptăți mai adânci, mai cuprinzătoare, mai tainice, unei dreptăți de ordin superior. În mila Sa nespusă, Dumnezeu (despre care s-a spus că din douăzeci și patru de ore stă pe tronul dreptății numai una, iar celelalte le petrece pe tronul milostivirii) poate și voiește să ne ierte și să ne mântuiască.

A ierta este în esență un atribut dumnezeiesc (iertarea omenească apărând, în consecință, ca încă o probă a prezenței suflului divin în făptură). Singur Hristos poate ca, dintr-o ștersătură de burete, să curețe o întreagă tablă neagră plină de păcate, poate albi pelicula pe care s-au înregistrat toate faptele și gândurile rele ale unei vieți omenești. Străduindu-ne a ierta și învățându-ne a practica și iertarea sub formele ei mai subtile (pe cei cărora le-am greșit noi, pe noi înșine după ce ne-am căit cu adevărat), ne apropiem

[2] Vezi și Efes. 2 și 5, 5-8.

[3] Psalm 129, 3-4: „De Te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va suferi?" Psalm 142, 2: „Să nu intri la judecată cu robul Tău, că nimeni din cei vii nu-i drept înaintea Ta."

de înțelegerea iertării divine. Nu de judecata lui Hristos se înspăimântă Marcel Jouhandeau, ci de a sa proprie: de-ar fi după mintea obtuză, învârtoșarea inimii și îndârjita sa meschină răutate de om, el singur pe sine s-ar osândi. De iad, mai degrabă bunătatea și mărinimia Domnului ne feresc decât vrerea noastră. Greu accesibilă ne este noblețea supremă a iertării. Și misterul stă tocmai în aceea că puterea de sus prin milă și har scoate făptura din întunecimea încrâncenării și-i descoperă lumina de pe Golgota, neîngrădită, infinită, biruitoare a beznei. Să deprindem a crede în iertare, a îndrăzni să credem așa, să ne rugăm a fi tămăduiți de neîndrăzneală. Să ne deprindem a nu deznădăjdui ca Iuda – care n-a crezut nici că Hristos e de-ajuns de bun ca să voiască să-l ierte și nici destul de puternic pentru a putea să-l ierte – ci a-l urma pe Sfântul Apostol Petru care s-a căit, a plâns amarnic și nu s-a îndoit de voința iertătoare a Învățătorului său. Să nu pierdem nici o clipă din vedere că nu mai suntem sub neînduplecata Lege, că suntem sub har, adică sub milă și bunăvoință. Cele trei feluri de iertare omenească să ni le însușim, așadar, netemător, în cea dumnezeiască să avem nestrămutată încredere. Ele, laolaltă, alcătuiesc un tot inseparabil, stau la însăși temelia credinței creștine și ne îngăduie a nădăjdui *în sfânta milostivnică nedreptate* a Domnului acum și-n ceasul judecării noastre Amin.

PREDICĂ LA DUMINICA A 5-A DUPĂ RUSALII

Fie că a fost vorba de ținutul Gadarenilor ori al Gherghesenilor, de unul ori doi demonizați, textul evanghelic al zilei (apare în trei variante la Matei 8, 28-34; Marcu 5, 1-19; Luca 8, 26-39) evocă, socotesc, cinci idei fundamentale.

Prima: Sufletul unui om face mai mult decât o turmă de porci, fie ea de două mii de capete. De nespus mai mare valoare este mântuirea unui om decât orice valoare materială, oricât de însemnată.

Unii și-au pus întrebarea: de ce oare a îngăduit Hristos demonilor să intre în porci? Oare n-a prevăzut că animalele se vor arunca în apa lacului și vor pieri? N-a fost Domnul lipsit de prevedere și nu S-a arătat nepăsător de paguba pricinuită locuitorilor?

Răspunsul nu poate fi decât: Domnul a știut prea bine ce se va întâmpla. Dinadins a îngăduit pieirea porcilor pentru ca să se afirme cu strășnicie mai marele preț al unui suflet omenesc decât al unor oricât de numeroase animale.

A doua: Frica e pricină de alungarea lui Hristos. Când gherghesenii (Luca 8, 37) sunt „cuprinși de frică mare", ce fac? „Îl roagă pe Hristos să plece de la ei". Așadar, efectul dintâi al fricii este alungarea lui Hristos, lepădarea de El. Domnul întotdeauna și-a învățat ucenicii și adepții să nu fie fricoși: nu vă temeți! le zice, nu fiți fricoși! de ce sunteți fricoși? nu vă înspăimântați! îndrăznește fiică, îndrăzniți, îndrăzniți, Eu am biruit lumea.

În *Apocalipsă* (21, 8), fricoșii sunt cei dintâi menționați printre meniții iezerului de foc și de pucioasă.

Frica este un păcat, iar curajul este o virtute creștinească. Nici că se putea să fie altminteri într-o religie al cărei Întemeietor S-a urcat vitejește pe cruce.

A treia: din textele evanghelice reiese că demonii Îl cunosc pe Hristos, știu cum nu se poate mai limpede Cine este: Fiul lui Dumnezeu Celui Preaînalt (Matei 8, 29; Marcu 5, 7; Luca 8, 28). Rezultă de aici că și demonii sunt creștini, de vreme ce-L cunosc pe Hristos și-L recunosc ca pe Fiul și Sfântul lui Dumnezeu? Desigur că nu, deși s-ar părea că da.

Demonii cunosc (altfel spus: cred) și se tem. Dar cunoașterea și teama nu ajung pentru a conferi calitatea de creștin. Se mai cer neapărat, pentru ca să se învrednicească a fi numit cineva creștin, încă două însușiri: iubirea, ascultarea. Să-L iubească adică pe Hristos și să-I facă voia, să-I împlinească poruncile, să se străduiască din răsputeri a le împlini întocmai. Numai cunoașterea, iubirea și ascultarea alcătuiesc *laolaltă* dovada creștinătății.

A patra este legată de răspunsul dat de către demon întrebării lui Hristos: care-ți este numele?, răspunsul fiind (Marcu 5, 9): „Legiune (ori oștire ori leghion) este numele meu, căci suntem numeroși." (Legiunea, unitate militară romană, cuprindea, după cum se știe, cca 5-6.000 de oameni).

Rezultă de aici că dacă îngăduim unui singur păcat să pună stăpânire pe trupul și sufletul nostru, alfel spus unui singur demon să pătrundă înăuntrul ființei noastre, suntem pierduți. Acel unic demon se va înmulți, va prolifera (cum se spune în limbaj medical); mulțime mare de draci va veni asupră-ne buluc, grămadă, potop. Păcatele și dracii se înmulțesc întocmai ca microbii patogeni care pătrund în corpul nostru și ne îmbolnăvesc, sălășluindu-se într-un teren prielnic.

Înmulțirea dracilor și intrarea noastră sub stăpânirea lor se mai aseamănă și cu înrobirea toxicomanului de către un halucinogen (stupefiant, drog). Fie că drogul se numește hașiș, morfină, cocaină ori heroină, rezultatul e același: dependența toxicomanului de acel drog. Medicii zic dependență, dar vorbind pe românește substantivul trebuie tălmăcit: *robie*. Vor fi oameni care vor grăi: dar dacă încerc, de curiozitate, numai o singură pastilă, ori îmi torn doar zece picături într-un pahar de apă, ori folosesc doar o singură doză de substanță injectabilă, o singură seringă, ori trag pe nas un pic de praf halucinogen, ce-are să fie? Nu va fi nimic!

Va fi. Căci de îndată se creează obișnuința, celulele trupului se îmbibă cu stupefiantul respectiv și, din ce în ce mai frecvent și mai poruncitor, vor cere cantități din ce în ce mai mari dintr-însul. Ajuns în starea aceea, toxicomanul va recurge la orice mijloc pentru a-și procura substanța stăpână: va fura, va ucide chiar, va săvârși orice fărădelege. Iar cura de dezintoxicare este extrem de grea, dureroasă, costisitoare și aleatorie; ea nu dă, în general, decât rezultate parțiale și vremelnice; curând toxicomanul va cădea din nou sub imperiul halucinogenului și-și va petrece viața între spitalul de dezintoxicare (nespus mai rău și mai lugubru decât orice închisoare) și scurte perioade de chinuită hălăduire în lumea celor sănătoși și neînlănțuiți de diavol.

A cincea: pericolul demonismului. Dostoievski în *Demonii*, Thomas Mann în *Doktor Faustus* și Heimito von Doderor, într-o carte ce poartă același titlu ca a lui Dostoievski, demonstrează limpede existența demonului în care cei mai mulți oameni ai veacului nostru refuză să creadă și-și scutură umerii: în Dumnezeu, da, cred, dar în draci, în demoni, în Scaraoțchi... și surâd semnificativ.

Se înșeală și se amăgesc. Demonismul, vai, e o realitate. Pe planul vieții publice se manifestă prin două extreme, două haruri: sau tirania Puterii, dictatura, opresiunea, totalitarismul sau, dimpotrivă, la celălalt capăt, prefacerea libertății în nebunie, desfrâu, dezmăț și anarhie. Ambele extreme sunt nefirești, primejdioase și demonice. Dreaptă și izbăvitoare este numai calea de mijloc, a dreptei socotințe, a echilibrului. Dacă libertatea se preface în anarhie, va fi nevoie ca Statul să intervină pentru a restabili ordinea și o va face potrivit cu mijloacele coercitive de care dispune, ceea ce pentru indivizi va însemna a fi cârmuiți cu biciul și gârbaciul întocmai ca niște animale, ca niște porci ce vor fi devenit de bună voia lor; iar porcii nu cunosc libertatea și nu au nevoie de ea.

Se verifică mereu, de-a lungul istoriei, câtă dreptate a avut marele jurist francez Maurice Jauriou când a scris: dacă este alungată morala, alungată va fi și libertatea. Cuvintele acestea s-ar cuveni să le fie de învățătură tinerilor care poate că nu înțeleg de ce desfrâul și dezordinea sunt potrivnice libertății și de ce morala e o condiție esențială a existenței ei.

Porcii! Întreg textul evanghelic de astăzi pare a se referi la ei, a se învârti în jurul lor!

Și, într-adevăr, mai există un text evanghelic în care e vorba de porci și care reprezintă pentru noi o deosebită valoare practică. În referatul Sfântului Apostol și Evanghelist Matei, la capitolul 7, versetul 6 se află o frază bine cunoscută de toată lumea: „Nu dați cele sfinte câinilor, nici nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare și, întorcându-se, să vă sfâșie pe voi." Atâta doar că mai toți oamenii o citează trunchiat: nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor. Dar Hristos nu a grăit numai atât, ci a completat: ca nu cumva să le calce în picioare și, întorcându-se, să vă sfâșie pe voi.

Așa, întocmai, fac și oamenii. Căci lumea se împarte în oameni și neoameni. Aceștia din urmă răsplătesc binele ce li s-a făcut atacându-și și sfâșiindu-și binefăcătorii. Ni se cere de aceea multă atenție. Bune și

frumoase sunt bunătatea și mărinimia, dar nu față de oricine. Nu-i drept și cuminte să ne lăsăm înșelați, batjocoriți și exploatați de neoameni. Bunătatea și mărinimia nu se confundă cu orbirea, prostia și naivitatea. Naivitatea, zicea Léon Daudet, e bună și frumoasă la prunci, la copii, la tineret. Oamenilor maturi și bătrânilor le șade bine să fie inteligenți, înțelepți, prudenți, călăuziți de ceea ce vechile noastre texte bisericești numesc atât de pertinent: trezvie.

Niciodată bunătatea și mărinimia nu trebuie să se prefacă în acea jalnică și absurdă slăbiciune care să îngăduie oamenilor să calce în picioare cele sfinte și mărgăritarele.

Concluziile care se pot deduce din textul evanghelic al zilei sunt, cred, în număr de patru. Vedem că Domnul ne cere:

1. Să punem cele sufletești (spirituale, duhovnicești) deasupra celor materiale, trupești. Hristos nu osândește cele materiale, creștinismul nu-i maniheist, nu consideră materia blestemată. Dar se impune fără doar și poate o ierarhizare: întâi cele duhovnicești, apoi cele materiale. Întâi mântuirea demonizatului, apoi grija pentru turma de porci.

2. Să-L iubim și să-L mărturisim cu glas tare și înalt, să nu ne lepădăm și rușinăm de El, ca nu cumva și El să fie silit să Se lepede și rușineze de noi în ziua Judecății. Credința lăuntrică, oricât de sinceră și de fierbinte, nu ajunge, trebuie, spre a ne mântui, să-L mărturisim pe Domnul „cu gura" (Rom. 10, 10).

3. Să fim și inteligenți (nu proști, nu orbi, nu naivi) și curajoși (frica fiind nu numai rușinoasă, ci și păcătoasă).

4. Să fim conștienți de oricând posibila demonizare a sufletului nostru.

Dostoievski în *Demonii* și *Frații Karamazov* – nu numai prea frumoase romane, dar și adevărate cărți de învățătură creștină (pe care eu unul nu mă sfiesc a le așeza imediat după *Sfintele Evanghelii* și *Scrierile Sfinților Părinți*) – a descris cu putere și cum nu se poate mai convingător (și în mod profetic) trei tipuri de demonizați: Nikolai Vsevolodovici Stavroghin, Piotr Stepanovici Verhovenski și Ivan Feodorovici Karamazov. Profetice, întru adevăr, apar aceste portrete făurite acum mai bine de o sută de ani într-o lume ca aceea a sfârșitului nostru de veac în care terorismul, lagărele și tortura par a prolifera nu mai puțin decât demonii și microbii de care s-a făcut vorbire mai sus.

Care sunt caracteristicile vizibile ale demonismului? Două mai ales: sadismul rece și răutatea gratuită. Sadicului nu-i trebuie nici bucate alese nici băutură nici bani nici satisfacții trupești. Un singur lucru îl poate mulțumi și bucura: suferința aproapelui său, priveliștea acestuia chinuindu-se, perpelindu-se, zbătându-se de moarte într-o cât mai lungă agonie. Păcătosul comun măcar fură, denunță, ucide, înșeală cu o oarecare (netrebnică) motivare logică: să-i fie lui mai bine, să mănânce, să bea, să agonisească ș.a.m.d. mai mult. Dar sadicul lucrează *dezinteresat*, el nu caută un profit material, singura voluptate pe care o poate gusta e spectacolul suferinței celuilalt, spectacol pe care-l privește la rece, cu inima înghețată.

La rece și înghețat! Dante în *Infernul* presupune în iad, dincolo de vipii, flăcări, foc, apă clocotindă și smoală fierbinte, un miez care-i un imens bloc de gheață. Acolo, în centrul iadului, sălășluiesc în veci de veci Brutus și Cassius, ucigașii lui Cezar (Dante era ghibelin moderat), precum și Iuda. Sufletul sadicului, al demonizatului este un asemenea bloc de gheață. Răutatea lui este gratuită: nu urmărește o satisfacție personală, ci numai obținerea spectacolului desfătător între toate: suferința cât mai completă a semenului.

Hristos ne spune în *Apocalipsă* (3, 20): „Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine." Dar la ușă nu stă numai Domnul Hristos; stau și diavolii, la pândă, doar, doar să prindă momentul și să se furișeze în sufletul nostru prin ușa întredeschisă. Dacă se întâmplă să nu păzim ușa, să o lăsăm întredeschisă, ei dau năpristan năvală, iar noi trecem sub stăpânirea lor.

Să fim atenți: să păzim cu trezvie și prudență ușa sufletului nostru. Să nu o deschidem decât Domnului, dracilor niciodată și nici măcar foarte puțin (preț de o pastilă, ori o seringă, ori de zece picături), căci și aceasta le-ar permite să se strecoare și să prolifereze. Ferească-ne Domnul de una ca asta, mai năprasnică nenorocire nu ni se poate întâmpla!

REFLECŢII DESPRE MOARTE

„Nu-mi este frică de moarte”, iată o propoziţie care gândesc că trebuie primită cu multă rezervă, chiar atunci când nu o bănuim a fi fost rostită fără de bună credinţă. Despărţirea sufletului de trup nu-i chiar treabă lesnicioasă şi de două parale. „Amarnic îi este sufletului meu să iasă din acest ticălos şi spurcat trup al meu”, aflăm scris în *rugăciunea pe patul de moarte.* Se produce între suflet şi corp o comuniune, o sudură, şi nu-i de mirare ori de ruşine că scindarea lor iscă o angoasă.

Adevărul însă este că substantivul acesta, moartea, acoperă două noţiuni diferite şi că frica de moarte se manifestă şi ea din aceeaşi cauză sub două înfăţişări: moarte înseamnă şi moartea fizică propriu-zisă, somatică, încetarea bătăilor cordului şi a circulaţiei sanguine, despărţirea sufletului de trup, dar mai desemnează şi momentul în care sufletul, slobozit din trup, mână spre Hristos şi spre Judecata de Apoi.

Fiind, aşadar, vorba de două înţelesuri deosebite ale unui aceluiaşi cuvânt, fiecare se cuvine a fi întâmpinat în alt fel: judecata cu spaimă şi cutremur, în desăvârşită smerenie, cu zdrobire de inimă şi bătând umilită metanie; cu semeţie, curaj şi demnitate, în picioare (cum ar veni), ostăşeşte, ca militarul viteaz pe linia de foc, cu sfidare chiar şi un calm absolut, grija de seamă fiind acum păstrarea ţinutei şi a impasibilităţii.

Distincţia aceasta, absolut necesară – având drept consecinţă adoptarea a două atitudini adverse – una de supunere şi înfricoşare, cealaltă de fălnicie şi neclintire – ne poartă gândul spre două vestite morţi care şi ele nu se aseamănă deloc între ele: moartea lui Socrate, moartea lui Hristos. Cât sunt de contrare, de fundamental antagonice, deşi nu puţini filosofi au stabilit o legătură între ele şi au făcut din prima o preînchipuire a celei de-a doua!

Cred că se înşeală întru totul. Hristos moare ca un nelegiuit şi un netrebnic, Socrate ca un semi-zeu. Hristos-Dumnezeu moare ca un om, ca ultimul dintre oameni. Socrate ca un senior şi o fiinţă transcedentală. Moartea lui Hristos e kafkiană şi ţine de literatura „neagră”, a lui Socrate,

așa cum ne este relatată într-unul din dialogurile platoniciene, parcă e scoasă din *Viețile Sfinților*: dintr-o carte de povestiri pilduitor-edificatoare.

Hristos moare pe o „căpățână", un dâmb, o ridicătură plină de gunoaie, necurății și mortăciuni, la marginea orașului, „afară din tabără", în loc spurcat, „ca un câine" (similar lui K. în *Procesul*), între doi tâlhari, batjocorit, scuipat, ocărât, purtând cunună de spini, hulit, sfidat și luat în derâdere de trecători (*Huu! Cel ce dărâmi templul și în trei zile îl zidești, mântuiește-Te pe Tine însuți coborându-Te de pe cruce*), în chinuri groaznice. De ce soi de sfârșit are parte? De spânzurarea pe lemn, care-i moarte blestemată. E țintuit pe crucea infamiei, expus gol (căci brâul care-I înconjoară mijlocul e o invenție pioasă a iconografilor creștini, iar din trupul pironit pe cele două scânduri suprapuse țâșnește urina – ce mai distracție și pun'te pe râs pentru spectatori) spre ocară, hulă și rușine. Drept mângâiere oțet, drept priveliște tragerea la sorți a sărmanelor Sale veșminte.

Lui Iisus I-a fost frică de moarte. A așteptat-o rugându-se de trei ori să nu fie silit să bea paharul urgiei, în vreme ce, sudoarea picurându-I pe trup, se făcea picături de sânge, care picurau pe pământ. (Matei 26, 38-44; Marcu 14, 33-36; Luca 22, 42-44). Întristat Îi era sufletul până la moarte. Și cât a dorit să nu fie lăsat singur, să mai privegheze cineva odată cu El! Dar nu s-a găsit cine, i-a găsit somnul pe câtiștrei apostolii Săi preaiubiți.

Ca muritorul cel mai de rând și mai speriat și mai sărman ni se arată El în grădina Ghetsimani. Pe cruce fiind, Îi stau alături numai tâlharii (răi amândoi, zic evangheliștii Matei și Marcu, doar unul, precizează referatul Sfântului Luca) și ura grăbită (să nu-i apuce sâmbăta cu treaba neterminată) a fariseilor, saducheilor și irodienilor. Și cât de slab S-a arătat! De câte ori, pe drumul calvarului, n-a picat sub povara crucii! (Și n-ar fi fost chemat în ajutor Simon din Cirene de nu era graba aceea din cauza cărei pramatiile în caftane lungi au fost silite să scurteze un spectacol atât de mult dorit și așteptat!) A! moartea Domnului e numai jale, nevolnicie, necinste și sfârșeală.

Cu totul alta e a lui Socrate. Atenianul are parte de o moarte demnă și măreață. Cucuta nu e dureroasă, produce o paralizie progresivă, de la picioare spre inimă. Temnicerul e deferent și respectuos, își face meseria corect. Pe filosof îl înconjoară toți ucenicii săi fideli; ei, spre deosebire de ai lui Hristos, nu s-au zburătăcit care-ncotro. Stau ori șed, îndurerați, atenți, plini de cuviință și iubire, îi sorb cuvintele, îi îndulcesc, îi înnobilează clipele acestea din urmă. Iar el perorează, ca de obicei, vorbește frumos, liniștit, înălțător, conștiința-i este împăcată, ia prea bine aminte că s-a purtat ca un bun și

vrednic cetățean și că nu și-a trădat convingerile, nici părăsit modul de a fi, poate (ba nu, desigur) și nițel semeț (pe bună dreptate de altfel – ei, viața nu e simplă!). Și tot vorbește, tot filosofează, gura nu-i tace. E în toate acestea, neîndoielnic, o măreție, dar și o doză de pohfală, de teatralism. Pe patul de moarte, în capul oaselor, doar sprijinit de o pernă, Socrate grăiește vorbe elevate, își povățuiește ucenicii, îi învață, îi consolează (el pe ei!). Și cât de falnic și de solemn își ține – în tabloul lui David – brațul stâng ridicat spre cer!

Nu așa Iisus, nu așa. Pe crucea blestemată și scârnavă, cu trupul frânt și capul aplecat, El nu theologhisește, precum celălalt filosofează! El nu emite sentințe nobile ci vorbe umile, *preaomenești* (care desigur nu puteau să nu i se pară de prost gust lui Nietzsche): *Mi-e sete; Dumnezeule, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?* El cunoaște deznădejdea și, cu un soi de modestie țărănesc-gospodărească, se îngrijește de soarta locativă a Maicii Sale. Nimic semeț aici, nimic idealist! Câtă distanță între nobila tragedie fastuos-teatrală a lui Socrate și mizerabila moarte a Celuilalt, expus spre ocară în văzul lumii, singur, chinuit, părăsit, îmbiat cu fiere, căruia puțin îi arde de filosofie și nici nu-și poate ridica brațul străpuns de un ticălos de piron.

Da, Socrate moare ca o ființă zeiască, iar Hristos ca un nenorocit.

Însă tocmai moartea aceasta înjositoare și de nicăieri îmblânzită dovedește deplina întrupare a Fiului lui Dumnezeu și toată seriozitatea ei. Hristos nu moare așa cum ar rezulta din spusele dochetist-monofizite. Moare ca om, om nenorocit și mizerabil, cunoscând suferința până la capăt, bând paharul până la fund și strigând copilărește: de ce M-ai părăsit? Suferința Lui e totodată fizică (mai cumplită nici că se poate) și spirituală, deoarece crucea e batjocură. Și e cu adevărat adevărată pentru că știut este că spre a fi integrată și autentică suferința se cuvine a fi deznădăjduită și neexplicabilă. De îndată ce are câtuși de puțin logică într-însa și îngăduie un cât de slab licăr de nădejde, suferința e superficială. De o asemenea suferință, Fiul Omului n-a vrut să știe.

Ce dovedește răstignirea? Că întruparea a fost reală și de bună credință; iar moartea nu aparentă, adică mascaradă și teatru, cum fără voie ori cu voie ar dori monofiții să ne facă să credem. Hristos pe cruce suferă ca orice torturat, se zvârcolește (în limitele priponirii), își pierde încrederea în Tatăl; nu le face – Mariei, lui Ioan, celor câteva mironosițe – semn cu ochiul: „Nu plângeți, las' că ne vedem duminică!" Astfel comentează Dostoievski tabloul răstignirii pictat de Mathias Grünewald: ca pe o justificare a necredinței apostolilor în putința învierii Învățătorului

lor. Trupul acela imund nu se putea să învieze. Și tot așa se deduce și din *Răstignirea* pictată de Velasquez, cea de la muzeul Prado. Sfârșitul pare *definitiv*: cum să mai crezi în nemurirea sufletului și-n înviere pe locul acela atât de zdrobitor de „realist" al Căpățânii? *Ecce homo!* Iată victoria materiei, destrămarea viselor și spulberarea iluziilor. Iată deșertăciunea cuvintelor. Mathias Grünewald și Velasquez au *zugrăvit* necredința apostolilor, iar Dostoievski a explicat-o. Nici o minte omenească rațională nu mai putea să-și făurească speranțele. Și aceasta fiindcă de tot ce este dumnezeiesc S-a lepădat Hristos pe cruce, după cum la tot ce este lumesc renunțase pe muntele Tabor. Cu adevărat om S-a făcut Iisus nu când S-a zămislit prin Duhul Sfânt și S-a născut din Fecioară ci atunci când a murit impecabil, omenește, pe cruce.

Și totuși Dumnezeu-Omul atât de *vizibil* învins îl biruie pe semizeul Socrate. Nobilă, curată, vajnică figură și acesta, însă nu lipsit de acea doză de teatralism imanentă firii omenești și preocupat mai degrabă a se arăta „virtuos" decât „om". Autentic uman e Hristos, autentic umană e tragedia-i derizorie, spurcată, sfâșietoare.

Noi, însă, luând pildă de la amândoi, și de la Hristos și de la Socrate și făcând osebire între cele două înțelesuri ale cuvântului moarte, e bine să ne pregătim din vreme a înfrunta:

a) moartea fizică întocmai ca Socrate: cu demnitate, curaj, ținută militară, duh de samurai, chiar și cu nițică teatralitate, cât mai bărbătește și mai semeț;

b) despărțirea sufletului de trup și pornirea lui către Judecată, cu gândul la Hristos: cu sudoare, cu fiori în inimă și sânge, cu spaimă și tremur violent.

Să ne rugăm Domnului să ne dea la vremea morții aceste două daruri: cât privește trupul: ținută și curaj, cât privește sufletul: îngenunchere, frică și neprefăcută căință.

DUMINICA TOMEI

Ne-am obișnuit să vorbim despre Toma necredinciosul și despre duminica Tomei, adică a lui Toma cel necredincios.

Pentru că ne sună în minte și-n urechi versetele mult citite și deseori citate din *Evanghelia Sfântului Ioan*, capitolul 20, 24-29. Acolo ni se vorbește de Toma care a spus celorlalți ucenici că nu crede că Domnul a înviat până ce nu va fi văzut în mâinile Lui semnul cuielor și nu-și va fi pus mâna în coasta Lui. Același text ne informează că, după opt zile, ucenicii aflându-se toți laolaltă, Iisus a venit, ușile fiind încuiate, a stat în mijlocul lor și a grăit lui Toma: adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios, ci credincios. Drept care Toma răspunde, covârșit: Domnul meu și Dumnezeul meu!

Dar dacă nu pregetăm a cerceta și celelalte *Evanghelii*, constatăm că nu numai Toma a fost necredincios; necredincioși au fost *toți* apostolii, așa încât duminica Tomei (subînțeles: necredinciosul) s-ar cuveni să se numească a tuturor apostolilor bântuiți de necredință.

În adevăr, referatul Sfântului Marcu (16, 10-14) ne-o arată pe Maria Magdalena mergând să-i vestească pe apostoli că L-a văzut pe Domnul viu și pe aceștia nedându-i crezare. Mergând alți doi care-L văzuseră în drum spre o țarină, Iisus li se arată și-i ceartă pentru necredința și împietrirea inimii lor.

Referatul Sfântului Luca (24, 10-43) este și mai explicit: vestirea celor unsprezece de către mironosițe are drept rezultat că relatarea lor e considerată a fi o aiurare (versetul 11) ori, spun alte traduceri, *vorbe goale* sau *delir*. Ni se povestește în continuare întâmplarea cu cei doi ucenici care mergeau spre Emaus. Textul ne arată că erau cuprinși de întristare și că nu mai nădăjduiau, după ce trecuseră trei zile de la răstignire, ca spusele Învățătorului lor să se realizeze. Și dânșii, pomenind informația transmisă de femei, folosesc un limbaj foarte sceptic *(niște femei de ale noastre ne-au înspăimântat... zicând că au văzut arătare de îngeri, care le-au spus că El este viu)*: „niște femei", „ne-au înspăimântat",

„zicând că”; limbajul este cum nu se poate mai reticent, mai prevăzător, mai neentuziast. De la versetul 36 încolo, *Evanghelia Sfântului Luca* e categorică: atunci când Iisus li se înfățișează stând în mijlocul lor, ei – înspăimântându-se și înfricoșându-se – cred că văd duh. Domnul (vorbind aidoma lui Toma în textul de la Ioan) îi mustră și-i poftește să se uite la mâinile și picioarele Lui, să-L pipăie și să constate că nu e nălucă ori duh. Mai mult decât atât: spre a-i convinge pe deplin și a șterge orice urmă de îndoială din mintea lor, le cere de mâncare și mănâncă înaintea lor.

Nu încape, așadar, dubiu că n-au crezut: toți, nu doar Toma. N-au crezut pentru că nici nu era de crezut! Într-atâta trebuie să le fi apărut răstignirea, moartea și înfrângerea lui Iisus drept definitive și ireversibile. Făgăduințele învățătorului lor: vorbe frumoase, iluzii spulberate, amăgeli ale cugetului!

Spre a înțelege mai plastic deznădejdea ucenicilor, e bine să ne referim la două tablouri care, printre mii de altele ale celor mai vestiți pictori ai lumii, prezintă răstignirea fără sulimane și fără cruțarea sensibilității privitorului. Unul e al marelui pictor mistic german de la sfârșitul veacului al XV-lea și începutul veacului al XVI-lea, Mathias Grünewald – *Mathias pictorul* îl numește compozitorul Paul Hindemith – și se află acum în muzeul din orașul (astăzi francez) Colmar. Celălalt e al nu mai puțin vestitului pictor spaniol Velasquez și-i expus în muzeul Prado de la Madrid. Le-am văzut pe amândouă și am să mă străduiesc să vă transmit măcar puțin din oroarea lor. În pânza lui Grünewald fondul e negru; crucea se află pe primul plan, atât *de aproape* de privitor încât pare a-i sta efectiv în față (orice „distanță artistică” fiind anulată); degetele mâinilor și picioarelor răstignitului s-au prefăcut în tot atâtea gheare rășchirate spre cer, în țepi încărcați cu spasme; cununa de spini dă impresia a fi metalică; trupul e plin de sânge și în întregime acoperit cu un soi de pustule, de găuri, de ținte, de vătămături inexplicabile (un soi de *irupție epidermică* a sufletului); culoarea trupului e la egală depărtare de negru și arămiu și pare și el – răsucit, contorsionat, încârligat – a fi de metal; capul prăbușit.

Tâlharii nu se văd, nici ceilalți martori răuvoitori ai groaznicului spectacol. Doar Magdalena, în stânga (privitorului), în genunchi și-n rugăciune aprigă. Ceva mai spre stânga, Maica Domnului înveșmântată în alb, leșinată în brațele Sfântului Ioan (în mantie roșie). În dreapta, un bătrân cu barbă ține o carte, iar cu arătătorul mâinii drepte îndrumă ochii privitorului spre o cruce: e naratorul, evanghelistul, referentul.

În *Răstignirea* pictată de Velasquez cerul nu este negru, dar tot foarte întunecos și posomorât. Apar și tâlharii. Altminteri Golgota este pustie, publicul amator de „scene tari" s-a retras. (Se grăbesc, vine sâmbăta, le este teamă să nu se spurce – la spurcăciunea ce au săvârșit răstignind un nevinovat nu-i poartă gândul.) Doar un personaj, în primul plan, într-o vastă mantie galbenă, un galben mohorât și vestitor de rele, greu de uitat, purtând parcă în adâncurile faldurilor toate păcatele acestei lumi.

Și tabloul lui Grünewald (înfiorătoare sunt îndeosebi ghearele și peceţile durerii care au spuzit pe tot trupul) și al lui Velasquez explică în modul cel mai izbitor de ce învierea a fost de necrezut și de ce, prin urmare, apostolii nu au putut să-i dea crezare! Cu privire la Grünewald, face marele creștin Dostoievski această constatare chiar. Comentându-l pe larg nu se sfiește a încheia: nu era de crezut și nici n-au crezut!

Prăbușirea trupească în toată nimicnicia și grozăvia ei surpase avântul cugetelor și căldura sufletelor.

Ca și alte momente de seamă ale *Noului Testament*, acel din prima duminică de după Paști pune problema credinţei despre care se cuvine să ne reamintim că a crede nu se confundă cu a vedea, a constata. Greșeala aceasta fundamentală au săvârșit-o fariseii, saducheii, bătrânii și cărturarii care, pe Golgota, exclamau: „Hristos, regele lui Israel, să Se coboare de pe cruce, *ca să vedem* și să credem" (Marcu 15, 32). Dacă vezi, nu-ţi mai rămâne decât să înregistrezi, să constaţi și să te supui. Dar credinţa tocmai aceasta nu e, ci, dimpotrivă, „încredinţarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute" (Evr. 11, 1). A crede înseamnă îndeosebi a crede de *necrezutul*. De aceea îi și spune Domnul lui Toma: „Fericiţi cei ce n-au văzut și au crezut". Credinţa stă dincolo de limitele minţii omenești și implică o *încredere totală* a credinciosului în cele ce crede. (Încrederea o putem considera a fi ipostaza intimă, viscerală, irefragabilă a credinţei.) De această lipsă de încredere totală, ilogică, nepăsătoare de evidenţe (ori și potrivnică lor) au dat dovadă apostolii. I-a copleșit realitatea, i-au descumpănit aparenţele.

Și totuși, Domnul le face pe voie, lui Toma și celorlalţi ucenici ai Săi: le dovedește învierea Sa pe cale materială, așa precum a voit Toma; li se supune, le face pe plac, aduce probe pur empirice: mănâncă, le arată mâinile și picioarele Sale, îi poftește să-L pipăie, să-și pună mâna în coasta Lui. Dacă-i așa, înseamnă că Domnul le-a înţeles nedumerirea, că Și-a dat seama că nu se putea să nu fi fost biruiţi de prea evidentul caracter definitiv și iremediabil al răstignirii. Îngăduinţa, complezenţa

lui Hristos adeveresc că apostolii, omenește vorbind, nu puteau reacționa altfel decât prin deznădejde următor înjositoarei ucideri a Învățătorului lor.

Învierea, mister care depășește și sfărâmă înțelegerea omenească, presupune o credință în stare a transcede totul, a trece dincolo de limitele minții omenești, a sesiza ori bănui că ea nu este din lumea aceasta, că stabilește o legătură directă cu Dumnezeu, a realiza că prin credință în ce este de necrezut intrăm – așa cum enunța marele nostru Mircea Eliade – în relație cu misterele din urmă ale creației și cu lucrările necreate ale lui Dumnezeu.

În ziua Învierii, în prima zi de Paști, creștinul are parte de o părtășanie cu ceea ce se află dincolo de fruntariile înțelegerii omenești. Pentru oarecare vreme izbutește a nu mai fi nici el „din lumea aceasta". În duminica Tomei însă revenim cu toții la nivelul minții omenești. Hristos însuși recurge la dovezi materiale, brute, simpliste, potrivite vrerii lui Toma, adică ale făpturii: Își arată mâinile și picioarele și coasta, cere de mâncare ca să demonstreze că nu este duh.

Da, se revine cu desăvârșire la nivelul minții omenești. S-a zis cu săptămâna harică, luminată și supralumească de după Înviere. Zilele acelea parcă luminate de lumina necreată au trecut. Hristos din nou se smerește, se umilește printr-o nouă chenoză. După chenoza întrupării, într-o sărmană țărișoară învinsă și cotropită, în modesta familie a unui dulgher dintr-un neînsemnat orășel de provincie desconsiderată, a morții și anume a morții în cumplite chinuri pe lemn blestemat, acum, în duminica Tomei se smerește consimțind să Se supună aducerii de probe materiale, ca orice om suspectat a nu spune adevărul și silit a-și dovedi buna credință prin irezistibile probe concrete. Ceea ce și face în această ultimă chenoză a Sa.

Zilele de sfârșit ale Mântuitorului așa ni se înfățișează, ca o linie sinusoidală care începe în punctul superior al duminicii Floriilor când e aclamat cu osanale și numit împărat și Fiu al lui David; punctul următor e al înfrângerii din vinerea îngrozitoarei răstigniri; îi succede un nou punct superior, maxim: al Învierii! și el urmat de momentul chenozei probatorii în duminica Tomei (Iisus trebuie să-și dovedească dumnezeirea chiar ucenicilor Săi), după care vine momentul atotintegrator al Înălțării care pune capăt liniei sinusoidale și mișcării pendulate.

Ateii și criticii creștinismului se folosesc de episodul Tomei și al celorlalți pentru a pune în fața creștinilor ceea ce ei numesc „criza de credință". Nu vedeți, argumentează ei, până și ucenicii s-au îndoit și n-au crezut. Cu atât mai vârtos vă putem bănui pe voi toți că nu sunteți de

bună credință, că vă prefaceți. Și amintesc și paradoxala frază a tatălui copilului demonizat: „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele” (Marcu 9, 24), expresie și ea – zic aceiași – a unei credințe ambigue.

Li se poate răspunde: evangheliștii – cinstiți, realiști, nefățarnici – n-au falsificat adevărul, nu au ținut să-l camufleze: au înregistrat momentul de îndoială omenească (și explicabilă) și l-au menționat fără șovăială ori grabă. Dar au consemnat și declarația aceluiași Toma: *Domnul meu și Dumnezeul meu!* care pune lămurit capăt crizei. Criza e acum depășită, vremelnica necredință risipită. Scurta și absoluta exclamare a fostului „necredincios” anihilează tot ce a precedat-o. (Întocmai cum lacrimile și strigarea tatălui copilului demonizat rezolvă punctul critic formulat în binomul credință-necredință.)

Așa și noi toți – care credem și-L mărturisim pe Hristos a fi Domn și Dumnezeu (*Dominus et Deus* vor spune romanii despre împărații lor de la Aurelian încoace, folosindu-se de sintagma apostolului) – Să-L rugăm să se întoarcă cu îndurare spre noi în această zi, numită Duminica Tomei, când ieșim de sub vraja zilelor pascale și de sub scutul Săptămânii Luminate și reintrăm în fruntariile minții omenești și ale vieții pământești. Întru aceasta să ne dovedim creștini, păstrând viu în noi, în tot cursul anului, duhul credinței în Învierea Domnului pentru ca neîncetat, pas cu pas, să ne însoțească, să ne ocrotească, să ne călăuzească și să ne întărească. Dacă, spre a nu fi socotiți lipsiți de modestie și discreție, nu putem rosti zilnic, ca Sfântul Serafim de Sarov, „Hristos a înviat!”, să repetăm tot atât de stăruitor exclamația aceasta în sinea noastră, ca pe o variantă a rugăciunii inimii.

ÎNCREDEREA

De la „credere Deum esse"
la „credere in Deum"

Textul evanghelic, atât în referatul lui Matei (8, 22-35) cât și în referatele lui Marcu (4, 36-41) și Luca (8, 23-27) folosește cuvântul credință *(cum de nu aveți credință?* sau *unde este credința voastră* sau *iarăși puțin credincioșilor),* dar în pericopa liniștirii (potolirii) furtunii de pe mare eu unul socotesc termenul *încredere* a fi mai potrivit. Domnul își ceartă ucenicii pentru două pricini: că sunt fricoși, că le lipsește credința. Fricoși cu adevărat nu s-ar zice totuși că sunt, deoarece pericolul a fost real și iminent (de calificativul infamant „fricos" învrednicindu-se, cred, mai degrabă cei pe care îi tulbură și-i zăpăcesc simpla eventualitate a unei amenințări): tustrele pericope vorbesc fie de o furtună atât de mare încât corabia se acoperea de valuri, fie de valuri ce se prăvăleau peste corabie (și corabia era aproape să se umple), fie de corabia ce se umplea de apă așa încât erau în primejdie. În asemenea cazuri de pericol real și iminent poate că nu de frică trebuie să fie vorba ci de alarmă legitimă. Și, tot astfel, poate că în loc de substantivul *credință* este mai adecvat, mai oportun acel de *încredere.* De aceasta, gândesc, au dat mai ales dovadă că sunt lipsiți apostolii. N-au pus temei pe actualitatea prezenței în corabie a Învățătorului lor, nu au dat crezare simțământului, intuiției, convingerii că nimic rău nu li se poate întâmpla atâta vreme cât se află sub oblăduirea imediată a lui Hristos. Se vede, totuși, recunosc, și necredința propriu-zisă: parcă au uitat cine este Însoțitorul lor. Au uitat, de bună seamă, deoarece toți se miră, după ce vântul încetează și marea se astâmpără, și se întreabă: Cine o fi Acesta care poruncește, iar vântul și apa îl ascultă?

Emoțiile și starea de spirit pe care le cunosc ucenicii pe corabia încercată de valuri nu sunt specifice vieții pământești a Mântuitorului. Ele își au echivalentul în diferite împrejurări ale istoriei profane unde, în același fel, se vădește neîncrederea. Când Cezar trece din Galia în Britania și se

dezlănţuie o puternică furtună pe braţul de apă dintre cele două ţări, soţii lui, de asemenea, sunt cuprinşi de panică. Îi ceartă Cezar: oare nu ştiţi cine este cu voi? Oare nu pricepeţi că nimic cu adevărat rău nu are putere asupra voastră câtă vreme sunteţi cu Cezar? (Nu spune: cu mine, vorbeşte la persoana a treia, se obiectivează – ca în *De bello gallico* –, se desprinde parcă de sinele său.) Baltazar Grácian în *Criticonul* observă: „Bărbaţilor de seamă şi primejdiile le ştiu de frică sau le poartă respect: moartea uneori nu se-ncumetă să-i înfrunte, iar ursita se potriveşte după firea lor." (Trad. de Sorin Mărculescu: *Criticonul*, edit. *Univers*, 1987, pag. 47.) Grácian citează şi el „tempestele" lui Cezar şi adaugă: năpârcile l-au iertat pe Hercule, oţelurile pe Alexandru Machedon, gloanţele pe împăratul Carol Quintul. S-ar zice că stihiile, primejdiile, armele ucigătoare nu se ating, nu au liber acces asupra anumitor oameni atâta vreme cât aceştia nu au împlinit sarcina lor încredinţată, *cât timp nu şi-au predat mesajul*. Cezar pe corabia din Canalul Mânecii pare a deţine informaţia că nu şi-a jucat încă rolul în întregime, că nu a predat lumii mesajul sădit de Istorie în cugetul şi în mintea sa.

Aceeaşi linişte la Hristos pe marea Tiberiadei, în timpul furtunii: ştie prea bine că *încă nu I-a venit ceasul*. De aceea doarme paşnic, de aceea îşi învinovăţeşte (deşi poate în pripă) discipolii şi-i dojeneşte că nu au credinţă. În adevăr: când eşti într-o oarecare împrejurare pizmaşă cu Acel căruia I-ai afierosit toată puterea ta de iubire şi de crezământ, nu-ţi este îngăduit să te mai îngrijorezi, să te mai îndoieşti, să cugeţi că sorţii au căzut potrivnic şi că vei pieri.

Scena deţine ceva din dramatismul unui tablou de Géricault ori Delacroix: noaptea e întunecată şi rea, cerul acoperit, valurile uriaşe, vântul suflă nemilos, mica ambarcaţiune tremură şi şovăie între viaţă şi abis. Hristos, la căpătâiul corabiei, doarme nepăsător, departe de îndârjirea realităţii. Iar ucenicii se zbat, îşi frâng mâinile, nu ştiu să facă altceva – deşi sunt, câţiva dintre ei, pescari, deprinşi cu de-ale mării – decât să-şi trezească Învăţătorul din somn. Şi parcă îndrăznind să-L mustre: sunt pe cale de a se prăpădi cu toţii, iar El doarme!

Editorii şi comentatorii textului evanghelic fac trimiteri la *Vechiul Testament*, acolo unde este menţionată puterea divinităţii asupra furtunilor. Aşa, spre pildă: *Psalmul* 88, 10: „Tu stăpâneşti puterea mării şi mişcarea valurilor tu o potoleşti"; *Psalmul* 106, 29: „Şi i-a poruncit

furtunii și s-a liniștit și au tăcut valurile mării"; Iov 26, 12: „Cu puterea lui El a despicat marea și cu înțelepciunea Lui a sfărâmat furia ei."

Dar e în episodul domolirii furtunii de către Hristos un tâlc secund, mai adânc: se dă aici în vileag însăși taina relației dintre făptura omenească și Mântuitorul ei, ba și problema capacității omului de a se încrede *pe deplin*, în chip *absolut*, fără pic de îndoială și îngrijorare în Acel pe Care și l-a ales drept Îndrumător și Învățător. Duhul, da, e osârduitor și gata să creadă, să se încreadă; trupul, totuși, ori zonele intermediare dintre carne și spirit, regiunile inferioare ale sufletului vegetativ sunt mult mai instabile, mai deschise temerilor ancestrale și dubiilor scepticismului celui mai sincer. Apostolii, în împrejurarea aceasta, se dovedesc a fi oameni în toată tăria sau, mai bine, mult mai bine zis în *toată slăbiciunea* cuvântului. I-au urmat lui Hristos, Îl însoțesc, Îl iubesc, dar, la o adicătelea, în fața primejdiei reale și peremptorii, care le vorbește de la atât de mică depărtare și atât de furios, de amenințător, de implacabil, de vizibil, de *real* – tot ce este superior, fierbinte, *ideal* într-înșii se clatină, se frânge și-n cele din urmă se dă în lături spre a face loc fricii și *mai ales* neîncrederii, imposibilității de a percepe glasul care le spune: nu vă temeți, o putere mai mare decât a valurilor acestora învrăjbite vă ocrotește, e aici alături de voi. Apostolii, confruntați cu furtuna, reintră în rândul oamenilor știutori numai de ce se vede și se aude și se simte, cunoscători numai ai *datelor imediate* ale sensibilității informată de instincte, reflexe și tropisme; grav – și de aceea probabil tonul dojanei lui Hristos e aspru – se arată a fi că ei sunt cei care dorm de vreme ce nu realizează Cine le este tovarăș de drum, că se tem de ceea ce ține de o lume inferioară, că nu înțeleg că materia e subordonată Duhului.

Când Dostoievski a scris: pe patul de moarte fiind și venind careva să-mi demonstreze cu argumente irezistibile că nu Hristos e adevărul ci altceva, *eu voi rămâne cu Hristos și mă voi despărți de adevăr*, el a dat expresie unei stări de spirit opusă celei căreia, vremelnic, a căzut pradă mica turmă a lui Hristos. În prezența valurilor vieții, a multiplelor ei furtuni, ispite, capcane, avalanșe, zgomote și furii, creștinul e dator să-l aleagă – oricât ar fi tumultul de mare, de năprasnic, de *incontestabil* – pe Hristos. (Furtuna este realitatea, dar Adevărul este Hristos.) Să se încreadă în Cel nevăzut, să nu se supună cerințelor semețe și spaimelor negre făurite de o regie abilă, dar în fapt superficială, aparentă, care-i

funcţie de durată, adică val care ca valul trece. Tărăboiul, desigur, e mare și realitatea se arată a fi devenit numai ostilitate și vuiet, hău și năvală, porţile s-ar zice că au fost ferecate, ieșire nu mai încape, ajutor nu mai are de unde și pe unde veni, duhuri kafkiene par a se fi pornit din toate azimuturile: da, valurile pot acoperi în orice clipă mica, neputincioasă navă a vieţii omenești. A spune totuși: nu, a repeta (cum ne sfătuiește André Suares) cuvântul lui Neptun către valurile dezlănţuite: nu, nu, nu, a considera drept *maya* (cum zic hindușii) – adică iluzie, amăgire, scenografie – tot decorul acela ce se străduiește a transmite impresia de ineluctabilitate și iremediabil, *iată arta de a fi creştin:* încrederea în Hristos chiar și la ananghie, nu numai în zilele vieţii de șart, când cerul e senin ori ușor posomorât, când zgomotul de fond al realităţii nu s-a prefăcut în urgie sonoră, iar stihiile nu au prins a rânji și a se urni asupră-ne ca pădurea de la Birnam împotriva nefericitului rege Macbeth.

Nu-i de-ajuns să credem în Hristos și în dumnezeirea Sa. Ni se cere și simţământul mai omenesc, mai puţin teologal, *mai intim*, mai direct și mai cald, mai apropiat de o relaţie de tip eu-tu (Martin Buber), de la persoană-la-persoană (Dumitru Stăniloae), al *încrederii* de fiecare clipă, în toate diversele (măruntele ori decisivele) vicisitudini ale vieţii. E limpede că există o deosebire – măcar că nu e decât o nuanţă, echivalentul unui semi-ton – între *credinţă* și *încredere.* Cei de pe corabia ameninţată de mânia valurilor, mai cu seamă de încredere nu au dat dovadă. Încrederea are drept temei entităţi mai puţin abstracte și falnice decât credinţa: un anume soi de naivitate, de pornire copilăroasă a inimii, un refuz de a lua în serios hidoșeniile și asupririle lumii neînsufleţite, o încredinţare totală a eului care se predă (necondiţionat) ocrotitorului său: îngerul păzitor, Bunul Dumnezeu, Hristos cel Milostiv, Sfântul cel mai iubit, Puterii numai de el știută. Încrederea e ca un fir telefonic particular, o lungime de undă selectivă care leagă sufletul de obiectul nedezminţitei, neîndoielnicei, neironicei sale iubiri. Ea creează ceva asemănător unui meterez de apărare, ce nu poate fi străpuns de variatele și complicatele șiretlicuri și subterfugii – adeseori spăimântătoare, sumbre, teribile – ale sarcasmului diabolic hotărât să surpe tot ce este curat, candid și dârz în sufletul totodată matur și profund pueril al fiinţei gânditoare. *Cred în Hristos şi am încredere în El* se cade a fi deviza

completă a creștinului. El știe că pe corabia în care străbate marea vieții, în nava aceea oricând expusă scufundării, nu e singur; undeva în ascunzișurile, în umbrele ei se află, dimpreună călătorind, Hristos. Și aceasta îi dăruie un calm, o putere de îndurare, o stăpânire de sine ce pot fi supuse la foarte grele încercări, dar nu anihilate și prefăcute în deznădejde, haos, rătăcire.

Dar, *strâns cu ușa*, ar trebui să definesc cu precizie deosebirea dintre *încredere* și *credință*, m-aș încumeta să enunț – referindu-mă la Hölderlin și Heidegger – că încrederea se înfățișează îndeosebi ca o *putere poetică* a spiritului omenesc, în vreme ce credința este facultatea sa pneumatică. Iar despre acele clipe de îndoială, spaimă și descumpănire prin care au trecut ucenicii Domnului, ele ne învață a fi smeriți (ne arată cât de șubrezi suntem toți) și totodată ne amintesc aceste cuvinte pline de har și adevăr ale lui Dostoievski: „Spre a judeca forța morală a unui norod (n.n.: a unui om, a unor oameni) și ceea ce este el în stare a face cu ea în viitor, nu se cuvine a lua în considerare gradul de josnicie la care se poate să fi căzut la un moment dat: se cuvine a lua în considerare numai gradul de spiritualitate pe care-l poate atinge când va veni momentul".

Apostolii, cei șovăitori și temători de pe marea Ghenizaret, acele *figuri sfios-plăpânde* (ar zice Goethe, așa cum e tălmăcit de Șt. Aug. Doinaș) sunt neclintiții și vitejii mucenici și mărturisitori de mai târziu ai lui Hristos – Biruitorul.

PREDICĂ ÎN DUMINICA DINAINTEA MARELUI POST

(Dca Lăsatului sec de brânză)

Ce este predica? O lecție pe care, asemenea profesorului în clasă, preotul ori monahul o dă, iar enoriașii, asemenea elevilor, o ascultă? Cred că nu. Predica nu este numai un „cuvânt de învățătură”, ci și o profesiune de credință a celui ce o rostește, o mărturisire a sa, care-i dă în vileag părerile, firea, personalitatea. Este și o lucrare în doi, o conlucrare, O împreună lucrare a vorbitorului și publicului, un crez grăit pe două glasuri: unul, ce-i drept, mut, dar făcându-și simțită cu putere prezența.

Așa fiind, cer voie ca astăzi, în ajunul Marelui Post al Paștilor, să cutez a da „cuvântului de învățătură” un caracter mai intim; să fie, măcar în parte, și o destăinuire a unor întrebări care i se pun monahului din fața domniilor-voastre și o împreună reflecție asupra întrebărilor iscate atât de textul evanghelic, cât și de cel apostolic al zilei.

Rădăcina textului evanghelic se află în capitolul 6 al referatului Sfântului Matei și are drept temelie una din marile, nobilele, împărăteștile însușiri ale Domnului: discreția. Ne este poruncită și nouă în trei cazuri:

– când faci milostenie, zice Domnul, să nu știe stânga ce face dreapta. Altfel spus, milostenia să-ți fie cunoscută numai ție, miluitului și lui Dumnezeu;

– când te rogi, mai grăiește Domnul, să nu o faci în locuri publice unde să te poată vedea și lăuda lumea, ci numai în cămara ta, având grijă ca în prealabil să închizi ușa. De ce să te încui? Ca nu cumva deschizând oarecine ușa să te găsească în rugăciune și taina faptei tale să se piardă;

– când postești, ne mai spune în sfârșit Domnul, să nu reiei pilda fățarnicilor, smolindu-ți fața și arătându-te trist, să vadă oamenii că postești, că-ți este greu, că săvârșești o ispravă ce nu stă la îndemâna fiecăruia. Dimpotrivă, suntem chemați, atunci când postim, să ne spălăm fața, iar capul să ni-l ungem; să sfidăm adică, povara postului.

Iată desăvârșita noblețe a mântuitorului: o neabătută și deplină discreție în făptuirea binelui.

Cât privește postul, care îndeosebi ne interesează astăzi, să vă

amintesc și o povață a Patericului: decât să spui altora că postești (să te fălești cu postirea, să o proclami), mai de folos îți este ție (monah ori mirean) să mănânci de trei ori carne pe zi.

Trecând acum la textul apostolic – se află în *Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, în importantul capitol 16 (căruia și Karl Barth îi acordă multă atenție, în amplul său studiu asupra scrisorii acesteia) constatăm că este mai întâi nevoie să facem deosebire între două feluri de porunci: absolute și relative. Primele sunt obligatorii și indiscutabile. Celelalte nu au aceste caractere, țin mai mult de obiceiul locului, de rânduiala unui anume așezământ ori a unor anumite meleaguri ori de convigerea insului.

Absolute sunt:

Cele zece porunci, adică decalogul primit pe muntele Horeb de către proorocul Moise de-a dreptul de la Atotputernicul Dumnezeu. De unde reiese că sunt valabile și acum și obligatorii pentru creștini, că nu au fost astfel numai pentru iudei, pentru cei aflați sub Lege?

Din chiar cuvintele Domnului: *Evanghelia Sfântului Matei* (19, 16-17) arată că venind un tânăr la El și întrebându-L: ce bine să fac să am viața veșnică?, Hristos răspunde: de vrei să intri în viață, păzește poruncile. Este, prin urmare, limpede că poruncile Vechiului Legământ sunt încă întru totul valabile și pentru creștini.

Mai prezintă, apoi, caracter de obligativitate cele două mari porunci la care se referă Domnul în *Evanghelia Sfântului Luca* (10, 25-28). Învățătorului de lege care-L întreabă ce să facă spre a moșteni viața de veci, El îi cere să spună ce stă scris în Lege. Iar când aude răspunsul: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din toată puterea ta (unele texte spun: vârtutea ta, e tot una) și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuți", Hristos încuviințează: drept ai răspuns.

Au, deci, același caracter absolut și aceste două porunci, egale între ele, îngemănate: a-L iubi pe Dumnezeu din tot sufletul, toată inima, toată puterea și tot cugetul nostru, iar pe aproapele nostru ca pe noi înșine.

În sfârșit, în al treilea rând, este absolută și recomandarea făcută de Hristos Apostolilor Săi la Cina cea de taină: „Poruncă nouă vă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul."

Ne putem însă întreba : de ce ține Domnul să accentueze: poruncă

nouă? Oare nu și Vechiul Legământ (Levit. 19, 18) prevede întocmai? Oare n-am văzut adineaori că dubla poruncă are în vedere și iubirea aproapelui? De ce zice, totuși, Domnul poruncă nouă?

Din pricina răutății și uscăciunii noastre. Capacitatea noastră de a iubi este atât de mică, încrâncenarea, îndârjirea și acreala din sufletul nostru atât de stăpânitoare, încât nici noi înșine nu suntem uneori în stare să ne iubim; darmite pe altul! De aceea Domnul nu voiește să lase iubirea de aproapele la cheremul unui simțământ care poate lipsi cu desăvârșire din structura noastră psihică pustiită de arșiță și ariditate. Drept model ne dă dragostea pe care Și-a dovedit-o El față de apostolii Săi și față de întreaga omenire: o dragoste care a mers până la jertfa de sine și la urcarea pe cruce. Așa se cade să ne iubim unii pe alții: nu pe măsura plăpândei noastre capacități de a iubi, ci până la jertfă, precum și Hristos ne-a iubit.

Acum că știm deosebirea dintre poruncile absolute și cele relative, putem purcede la exegeza capitolului 14 din *Epistola către Romani*. În versetul 14, al acestui capitol, găsim enunțat principiul călăuzitor al poruncilor relative. Apostolul scrie: „Știu și sunt încredințat că nimic nu este întinat prin sine, decât numai pentru cel care gândește că e ceva întinat; pentru acela întinat este".

Ce spune Apostolul neamurilor? Că lucrurile toate, în sinea lor, nu sunt câtuși de puțin întinate, spurcate. Dar dacă eu gândesc în cugetul și conștiința mea că un anume lucru, o anume faptă sunt întinate, pentru mine întinate chiar sunt și se cuvine să nu mă apropriu de acel lucru, să nu săvârșesc acea faptă. Dacă însă nu cred astfel, lucrul și fapta nefiind deloc spurcate prin ele însele, nu am a mă opri și întina.

Și Pavel ne dă trei pilde clare de asemenea porunci relative: tăierea împrejur, mâncarea, ținerea zilei (adică a sâmbetei, a zilei de odihnă).

Despre tăierea împrejur, el declară (1 Co 7, 19): „Tăierea împrejur nu este nimic și netăierea împrejur nu este nimic; ci paza poruncilor lui Dumnezeu." Problema aceasta a tăierii împrejur nu mai este astăzi de actualitate; dar în vremea când vorbea și scria Sfântul Pavel, era un subiect de aprige și aprinse discuții: este oare nevoie ca bărbații convertiți la creștinism să se supună Legii și să se taie împrejur? Problema este rezolvată în conformitate cu principiul relativității: tăierea împrejur este o tradiție fără caracter absolut pentru cei aflați sub har; prin urmare, nu este obligatorie, iar tăierea ori netăierea

împrejur nu prezintă vreo însemnătate și nu implică nici un fel de consecințe soteriologice.

Tot așa mâncarea: și aici ne aflăm sub regimul relativității. În versetele 3 și 6 ale aceluiași capitol 14 ni se spune cum mai lămurit nici nu se poate: „Cel ce mănâncă să nu disprețuiască pe cel ce nu mănâncă; iar cel ce nu mănâncă să nu osândească pe cel ce mănâncă, fiindcă Dumnezeu l-a primit" și „Cel ce mănâncă pentru Domnul mănâncă, căci mulțumește lui Dumnezeu; și cel ce nu mănâncă pentru Domnul nu mănâncă și mulțumește lui Dumnezeu". Textul, atât de clar și explicit prin el însuși, nu necesită nici un comentar.

Și tot așa cât privește ținerea zilei, a sâmbetei. Citim în versetul 6: „Cel ce ține ziua, o ține pentru Domnul; și cel ce nu ține ziua, nu o ține pentru Domnul". Se aplică aici criteriul întinat-neîntinat.

Din câteștrele pilde ce putem deduce? Că există în afara poruncilor absolute și altele, relative, care depind de cugetarea noastră: le păzim dacă potrivit socotinței noastre a face altfel e întinat, nu le păzim dacă în sinea noastră nu le atribuim un caracter absolut obligatoriu.

Iar acum putem trece la expunerea câtorva cazuri de conștiință specifice vieții monahale, dând astfel predicii de astăzi înfățișarea unei destăinuiri a predicatorului, după cum am vestit la început. Voi face câte o scurtă referire la zece dileme:

1. Spălatul. Sunt monahi care cred că a face baie este un păcat pentru oricare din tagma lor. Ei își spală numai fața și mâinile.

Potrivit principiului întinat-neîntinat, liberi sunt să nu facă baie. (Deși din imputarea adresată lui Simon leprosul, din faptul că spălă picioarele ucenicilor Săi și din cuvintele „Cel ce a făcut baie n-are nevoie să-i fie spălate decât picioarele" nu rezultă că Hristos să ne fi oprit de la îmbăiere.) Cei însă care ca mine gândesc că baia nu e un lucru întinat, ci o necesitate trupească, se pot îmbăia fără să-i mustre conștiința și fără a șovăi. Din punct de vedere spiritual, îmbăierea nu-i nimic și neîmbăierea nu e nimic. E o chestiune pe care orice monah cată să o rezolve în libera sa conștiință.

2. De asemenea, curățenia în camere și în chilii. Sunt călugări convinși că se cade să nu dea prea mare însemnătate curățirii și deretecării camerelor. Prea bine, să nu dea. Fără a pierde totuși din vedere că în încăperile comune, care-s locuri de libertate, se impune a păstra

desăvârșita curățenie, deoarece eu nu pot impune părerea mea altora: libertatea este baza creștinismului, iar „în casa Tatălui Meu multe locașuri sunt" (In. 14, 2). Ca atare, în bucătărie, la trapeză, în cancelaria mănăstirii, în arhondaric, la closete, regula să fie: deplina curățenie. Nu pot impune altora o convingere personală.

3. Lungimea bărbii sau a părului, socotită de mulți monahi drept un semn de îmbunătățire și sfințenie, stă sub imperiul relativității. Monahii care din când în când își taie puțin ori își potrivesc barba și părul nu se fac vinovați cu nimic. Lungimea bărbii nu-i defel dovadă de însușiri duhovnicești speciale. E, cum spun catolicii, un lucru indiferent. Desigur că, potrivit tradiției ortodoxe, se cuvine ca monahii să poarte barbă, dar lungimea și lățimea ei va să țină numai de bunăvoința fiecărui monah. Ele nu semnifică nimic, sunt foarte respectabile, fără a trimite neapărat la desăvârșire.

4. Tot astfel cât privește lungimea veșmintelor (a rasei, a reverendei): nici aceasta nu are vreo însemnătare ori semnificație. E treabă strict estetică și comoditate, rezolvată de fiecare ins potrivit gustului și nevoilor sale.

5. Unii monahi și mulți mireni par a fi convinși că făcând la repezeală cât mai multe cruci dau dovadă de multă evlavie și săvârșesc o faptă duhovnicească.

Se înșeală. Facerea semnului Sfintei Cruci la iuțeală și înghesuit, de-a valma, nu este lucru cuviincios. Semnul Sfintei Cruci se cade a fi făcut încet, calm, fără pic de grabă; să ne ferim de-a da impresia că luăm parte la un concurs de viteză. Liniștea, buna rânduială, simțul cucerniciei trebuie să ne călăuzească: să nu banalizăm, bagatelizăm și desconsiderăm semnul Sfintei Cruci prin iureșeală, transmițând altora senzația de automatism și artificialitate.

6. A nu coase vinerea, cum cred că e poruncă absolută multe femei credincioase, nu-i în adevăr decât deprindere, de nu și superstiție. Vinerea e ziua răstignirii Domnului și ca atare bine este ca în acea zi să mâncăm de post (ori să ajunăm) și să ne oprim de la desfătări. Dar a coase nu e o desfătare.

Necoaserea vineri nu are nici un temei. Cine, firește, crede în cugetul său că nu trebuie să coase, să nu o facă; dar să nu se smintească văzând că alții ori altele cos. După cum nici în privința ținerii zilei și a mâncării nu trebuie să disprețuiască pe cei care nu țin ziua ori mănâncă.

7. Își închipuie unii monahi că-și manifestă starea călugărească și sfințenia vieții cu ajutorul unei căutături încruntate și unei fețe posomorâte. Ei uită ce ne spun *Patericul* și *Viețile Sfinților* despre Sf. Antonie cel Mare, pustnicul, Sf. Serafim de Sarov, fala ortodoxiei, Sf. Moise Arapul, fostul tâlhar și mulți alții: erau veseli, senini, cu fața mereu luminoasă și oricând bucuroși de oaspeți. (Să ni-l amintim și pe stărețul Zosima al lui Dostoievski, și el neînciudat.) Adevăratul monah (ori mai bine zis adevăratul creștin) nici nu poate fi îmbufnat și acru: nu este el oare ucenicul Celui care a dat lumii vestea cea bună? Cum de-ar fi, prin urmare, bosumflat?

Nu se cuvine, desigur, nici o exagerare în sens contrar: seninătatea și lumina nu au voie să se prefacă în veselie de prost gust, pălăvrăgeală, chicote și exuberanță necontrolată. Dreapta socotință ne este și aici călăuza cea mai de încredere.

8. Despre muzică știm că în Muntenia, Moldova și Oltenia se cântă îndeosebi psaltică; în Ardeal și Maramureș îndeosebi Cunțan.

Nici una nu poate revendica precăderea. Celor ce invocă tradiția le reamintim că Palestrina, Haydn, Mozart, Bach și Beethoven - autori de muzică sacră – au lucrat la vremea lor sub semnul inovației. Iar pe compozitori contemporani ca Messiaen sau Paul Constantinescu (autorul unor frumoase oratorii de Paște și de Crăciun) nu-i putem învinui de a fi desconsiderat tradiția. Până și Roman Melodul, inițiatorul muzicii bisericești ortodoxe, a fost și el un făuritor de muzică nouă.

Clasică, modernă, psaltică ori în stil cunțan, muzica depinde numai de sensibilitatea auditivă a celor ce o ascultă și de capacitatea ei de a intra în rezonanță cu sufletele lor. În multe biserici din Statele Unite, Anglia și alte țări se slujește în ritm de muzică folk, jazz ori sincopată. Întreaga operă "Jesus Christ Superstar" e construită pe muzică folk și teme de jazz Dixieland; ceea ce nu o împidică să fie o lucrare de puternică intensitate și fervoare creștinească. Catolica biserică a Sfântului Severin din Paris adăpostește cele mai noi instrumente ale muzicii hot.

Să nu ne mirăm, să nu smintim, să nu ne scandalizăm, spre a nu păți ca regina Micol, fiica regelui Saul și soția regelui David: văzându-și soțul care mergea jucând și cântând înaintea chivotului Domnului, a găsit că se dă în spectacol, se face de râs și de basm și se aseamănă cu golanii. Nu a înțeles, biata de ea, că David cânta și juca de prea plinul dragostei lui pentru Dumnezeu.

Orice muzică dăruită cu însușirea de a incita auzul credincioșilor și de a le înălța sufletul este bună și sacră.

9. Întocmai stau lucrurile și pentru feluritele graiuri. Limba greacă nu este mai sfântă decât limba latină și limba latină nu este superioară limbii elene. Creștinii din occident și-au concentrat viața sufletească în jurul Romei și au adoptat limba latină; cei din Orient și-au concentrat duhovnicia în jurul Bizanțului și au adoptat limba greacă. Nici unul din cele două graiuri nu deține vreo superioritate intrinsecă. Tot astfel nici celelalte graiuri: ebraica, siriaca, slavona, cocta etc. etc. Bună este, precum stabilește Sfântul Apostol Pavel, acea limbă pe care o iubește poporul, aceea care îngăduie să urmărească slujba și să-și întărească evlavia.

Nici feluritele alfabete nu pot justifica o precădere. Călugărițele din țara noastră mai folosesc cărțile de cult cu litere chirilice, crezând că sunt mai „sfinte". O pot face, dar nu închipuindu-și că alfabetul pe care îl preferă deține o putere ascunsă, vreo sacralitate specială.

Alfabetul latin e mai simplu. S-a făcut următoarea experiență: s-a dat spre citire unui om, care cunoștea deopotrivă de bine cele două alfabete, același text scris și cu slove chirilice, și cu litere latine. Pe acesta din urmă l-a citit mai repede. Caracterele latine se disting mai ușor.

Alfabetul, ca și calendarul e doar o unealtă. Să nu cădem în greșeala stiliștilor care vorbesc de „sfântul nostru calendar" și cărora pe drept cuvânt Părintele Arhim. Ilie Cleopa le arată că ar putea tot atât de bine vorbi de „sfânta mătură", simplă unealtă și ea.

10. În rânduiala Sfintei Împărtășanii există o deosebire între Muntenia, Oltenia și Moldova pe de o parte și Maramureșul pe de alta. În Maramureș, după ce au primit Sfânta Împărtășanie, oamenii se așează în genunchi, în celelalte părți ale țării stau în picioare, pe baza considerației că primind Trupul și Sângele Domnului au devenit purtători de Dumnezeu, theofori, iar theofori fiind, ce rost ar mai avea să-și plece în ziua aceea genunchii?

Eu unul cred că raționamentul acesta e drept. Dar ce fac? Când mă împărtășesc la București, stau în picioare ca toată lumea; când mă împărtășesc la mănăstire în Maramureș, mă așed în genunchi, ca toată lumea. Important este cum primim Sfânta Cuminecătură, cu câtă credință, dragoste, frică, evlavie, cutremur și curăție. Că după ce am primit-o rămânem în picioare ori îngenunchem e cu totul lipsit de importanță: criteriul aici nu poate fi altul decât al obiceiului locului.

Din textul evanghelic de astăzi am tras frumoasa învățătură a discreției. Celui apostolic îi datorăm înțelegerea deosebirii esențiale dintre poruncile absolute și relative, îndemnul de a nu da caracter absolut unor datini, unor forme, unor suferințe personale. Bun și prea frumos lucru e să meargă omul la biserică, să aprindă una ori câteva lumânări, să se închine în fața sfintelor icoane, să bată și câteva metanii. Dar nu-i deloc deajuns. Ni se cere să-L avem întotdeauna pe Hristos alături de noi, în gândul nostru, în sufletul nostru, în faptele și purtările noastre.

Hristos nu a venit în lume să ne învețe o serie de noi forme, ci să ne propună un nou mod de viață. Nu cine-Mi zice Doamne, Doamne, va intra în împărăția lui Dumnezeu – enunță Mântuitorul – ci acel care împlinește voia Tatălui ceresc. Nu la Ierusalim ori pe muntele Garizim se cuvine să vă rugați, mai spune, ci în tot locul, în duh și adevăr.

Să ne apropiem, așadar, de post cu mare smerenie, înțelegând că nu-i decât o foarte lumească și foarte modestă cale de înaintare spre Hristos. Dacă ne înfrânăm numai de la unele bucate, fără a însoți postul de strădania îmbunătățirii și înduhovnicirii noastre, a prefacerii ființei noastre lăuntrice (spre a face dintr-însa, cum scrie Sfântul Apostol Pavel, o făptură nouă, căci Hristos cu adevărat poate face din fiecare o asemenea făptură nouă), postul nostru nu va fi privit altfel decât ca o cârpă lepădată. Numai însoțind postul, adică abținerea de la mâncare, cu înduhovnicire, îmbunătățire și prefacere lăuntrică îi vom da caracterul de jertfă cu bun miros care să-l poată face primit de Acela pe Care-L iubim și în Care credem.

PREDICĂ LA DUMINICA A 4-A DIN POSTUL MARE

Rânduiala tipicului bisericesc prevede ca în această a patra Duminică a marelui Post să fie citite *Pericopele de la Matei* 4, 25, 5, 1-12 și *Marcu* 9, 17-32.

Cer voie să mă opresc în acest scurt cuvânt de învățătură asupra referatului din *Evanghelia Sfântului Marcu*, depășind însă textul prescris cu încă un verset, al 24-lea. Pentru că tocmai el mi se pare esențial și de natură a ne permite să dezvăluim, în parte, misterul credinței, care va constitui însăși tema vorbirii noastre de astăzi.

Credința, așa cum reiese din numeroase locuri ale *Sfintei Scripturi* și din exegezele principalilor ei comentatori, ni se prezintă ca un mister și un paradox. Ca pe un mister și ca pe un paradox ne este înfățișat actul de credință – mai acut și mai tainic decât oriunde altundeva – la Marcu 9, 24. Căci răspunsul tatălui la mustrarea Domnului (i s-a atras atenția că acelui ce crede toate îi sunt cu putință): „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele" nu pare mai puțin contradictoriu și indescifrabil decât „problema încuietoare", cunoscută în logică drept paradoxul cretanului. Toți cretanii sunt mincinoși este premisa de la care se pornește; o afirmă un cretan. Dar de vreme ce este cretan, înseamnă că și el minte și că – prin urmare – afirmația nu este adevărată, altfel spus, nu toți cretanii sunt mincinoși. Dacă însă cretanul căruia i se pune întrebarea: cu adevărat sunt toți cretanii mincinoși? dă un răspuns negativ, ce deducem? Că, fiind și el mincinos ca toți cretanii, răspunsul lui negativ înseamnă că de fapt cretanii toți rostesc neapărat neadevăruri. Descurcă-se cine poate!

Paradoxul acesta logic a dat mult de furcă filosofilor de-a lungul veacurilor. Chestiunea e pe larg expusă de logicianul român Anton Dumitriu într-un studiu din anul 1965, reprodus în volumul *Știință și Cunoaștere* (1984). Nu vom intra în amănunte și nici nu vom arăta cum ajung specialiștii contemporani să afle o soluție a problemei prin teoria zisă a nivelelor de vorbire logică.

Reținem doar că fraza rostită de tatăl copilului, în versetul al 24-lea din capitolul 9 al *Evangheliei Sfântului Marcu*, nu este și ea decât un teribil paradox înzestrat cu toate speranțele insolubilității. Căci din două una: ori credință, ori nu crezi! Și atunci cum de îndrăznești să zici, fără pic de rușine: „cred"! Ce fel de credință este aceasta care este și nu este, care se afirmă, dar se și recunoaște nevoită a cere ajutor? Ce joc mult prea subtil ori din cale afară de fățarnic se desfășoară aici? Nu cumva răspunsul tatălui întărește argumentarea filosofului ateist Jean Paul Sartre care-i învinovățește pe credincioși a fi de rea credință fiindcă textul de la Marcu 9, 24 aceasta chiar vădește: incertitudinea, șubrezenia, duplicitatea lăuntrică a pretinsului act de neclintită credință? Pentru Sartre și existențialiștii din școala sa credința nu poate fi decât un limbaj confuz, auto-amăgire (autosugestie), vorbă lipsită de acoperire (în sensul în care aurul din depozitul băncilor de Stat acoperă, garantează moneda de hârtie) sau, pur și simplu, neadevăr (inconștient ori, mai adeseori, de rea credință).

Textul evanghelic de astăzi ne amintește însă nu numai de acuza lui Sartre ci și de o altă celebră spusă a filosofului, francez și el, Blaise Pascal. Acesta, precursor al existențialismului, nu ateu, ci profund creștin, pune în gura Mântuitorului care se adresează necredinciosului dornic să creadă, însă neizbutind să-și împlinească dorința, necutezând a face pasul hotărâtor, un răspuns cu totul neașteptat: nu M-ai căuta dacă nu M-ai fi găsit! Răspuns și el teribil, paradoxal, tainic și amețitor. Să cauți ceea ce ai și găsit! Să însemne căutarea ta, strădania ta, angoasa ta nimic altceva decât dovada inutilității întregii tale frământări – ba și a orbirii tale – de vreme ce L-ai găsit pe Cel căutat! (Dar și ce bucurie: drahma era în buzunar, oaia zisă pierdută nu fusese decât o greșeală de numărătoare!)

Răspuns teribil, paradoxal și tainic, totuși deopotrivă lămuritor și definitiv, punând pentru totdeauna capăt validității ispitelor unei logici a dilemelor stringente. Ni se cere numai curajul de a constata că omul frământat, chinuit, obsedat de vocația credinței a devenit, prin însăși starea sa căutătoare, un credincios. Cine pornește spre Hristos – și cât de lungă, de întortocheată, de nesigură i se arată a fi calea – L-a și întâlnit! *Oare încă departe fiind el, nu l-a văzut și, alergând, nu i-a căzut pe grumaz sărutându-l?*

Satre, de altfel, recunoaște că acel care merge să ceară sfatul unui ofițer dacă să urmeze ori ba cariera militară, a și luat în sinea sa hotărârea.

Tot așa omul care-și expune îndoielile cu privire la vocația sa ecleziastică unui preot; el a și ales: nu ar solicita avizul unui slujitor al lui Hristos dacă nu L-ar fi aflat pe Acesta.

Un caz recent și edificator este al ilustrului nostru compatriot, Eugen Ionescu, scriitor de limbă română și franceză, trăit de peste 40 de ani în Franța, membru al Academiei Franceze. A fost o bună parte a vieții sale cu totul străin de preocupări religioase. Cu timpul însă problema existenței (folosesc substantivul acesta deoarece este de uz curent; mult mai corect ar fi să spunem: ființării) lui Dumnezeu i s-a impus din ce în ce mai stăruitor, mai aprig, parcă și mai impacient. Citirea atentă a Sfinților Părinți și misterul fenomenului care i se părea cel mai ciudat din câte sunt în univers – lumina – l-au apropiat (cu încetul, anevoie, și nu fără pași înapoi, rezistențe, icniri ale deznădejdii și intervale în care biruința se arăta a fi de partea deprimării) de râvnita credință în Dumnezeu. Iată că acum, la bătrânețe (e născut în anul 1912, ca și mine) a făcut gestul echivalent cu arderea punților lăsate în urmă de oastea care nu mai vrea să știe de verbul *a da înapoi*. „S-a declarat", cum îi plăcea lui Jean Girardoux să spună. În recenta sa carte *La quete intermittente* (cuvântul *quete* l-aș tălmăci printr-un complex de termeni românești: investigație, cercetare, cale, căutare, pelerinaj), apărută la sfârșitul anului trecut, după ce expune, cum mai deschis nici că se poate lunga-i călătorie către Hristos, încheie afirmându-și credința, nuanțând-o totuși cu verbul *a nădăjdui*. În cine cred? zice. Și-și formulează, ca mare dramaturg ce este, o replică scurtă axată pe una din virtuțiile teologale: în Iisus Hristos, sper!

Acum că autorul a dat lucrurile pe față, îmi este îngăduit, cred, să divulg și eu că în 1980, la Paris, mi-a cerut să mă rog pentru el ca Dumnezeu să-i dăruiască harul credinței. In volumul pe care l-am citat se mai întreabă încă, plin de îngrijorare și potrivit exigentei corectitudini care-l caracterizează: oare nu cumva cred doar că eu cred? Nu cumva credința mea e o părere, o iluzie, o făurire a minții mele obosite, ceea ce englezii numesc *wishful thinking*, adică o certitudine ce-și află temeiul într-o năzuință a spiritului, în voința insului, într-un soi de visare a sa, într-o irealitate luată drept realitate?

Mi-am îngăduit să-i scriu lui Eugen Ionescu și să-i spun că formula „dar poate că doar cred că eu cred" este varianta frazei pascaliene și a textului de la Marcu 9, 24. „Poate că doar cred că eu cred" este totuna cu „Nu M-ai căuta dacă nu M-ai fi găsit" și cu „Cred, Doamne!

Ajută necredinței mele". De ce se teme sau rușina Eugen Ionescu nu are, se alătură câtorva mari artiști și gânditori biruiți de Hristos. Dostoievski, Claudel, J. K. Huysmans, Bergson, Peguy, Werfel, Papini, Chesterton.

Dar cripticului fundamental verset 24 trebuie să-i mai dăm un răspuns, se cuvine să-l decodăm și din punct de vedere practic. Cum depășim punctul critic, incertitudinea, acuza de rea credință, cum efectuăm saltul de la necredință, orbecăială și tumult interior la credință, liniște și fermitate? Drumul *ni-l dă* (în sensul vechi al sintagmei, cel preferat de Constantin Noica: *ni-l arată*) același verset 24: *„Și îndată strigând tatăl copilului, a zis cu lacrimi."*

Iată cheia, iată cifrul, iată dezlegarea. Însăși inferioritatea condiției noastre omenești decăzute supune chiar și credința incertitudinii, fluctuațiilor, acediei, trecerii prin conuri de umbră. Suntem ființe osârduitoare dar și slabe, oricând predispuse a ne poticni, de nu și a pica. Fer. Filip Nerri n-a grăit oare: ține-mă Doamne de urechi că altfel te vând ca Iuda!? Dar dacă *strigăm*, ca tatăl copilului demonizat, dacă într-adevăr ne *rugăm cu lacrimi*, altfel spus din străfundurile ființei noastre, dacă realizăm că nu suntem decât trestii firave și biete feștile fumegânde, ieșim din capcana trufiei, din chinurile incertitudinii și din labirintul paradoxelor. Strigătul însoțit de lacrimi al tatălui e mai înainte de toate un act de *smerenie*: el recunoaște și mărturisește ticăloșia condiției sale omenești; îngâmfarea nu-l mai oprește să ceară ajutorul interlocutorului său. Prin smerenie, lacrimi și rugă, el (și o dată cu el tot omul) trece de la starea complexă (dubioasă, apăsătoare) de credință-necredință la starea stabilă de credință.

Ce dovedește aceasta? Că e nevoie de har. Ființa omenească nu este îndeajuns de puternică pentru a putea ieși singură din paradoxalitate, dispersiune și fluctuație. Îi este însă larg deschisă poarta smereniei (rugăciune + lacrimi + „strigare"); ea duce la credință, spre deosebire de ferecata poartă a marelui, tragicului Kafka (pentru a cărui mântuire nu mă îndoiesc că se va fi rugat și Pascal și Kierkegaard și Dostoievski).

Acum că Mircea Eliade a murit, pot mărturisi că și el mi-a adresat aceeași rugăminte ca și Eugen Ionescu. Își dorea să fie nu numai – cum l-a numit Emil Cioran – cel mai activ propagandist al lui Dumnezeu, ci și un umil credincios al Său. Acest neîntrecut istoric al religiilor jinduia să fie, după modelul lui Claudel („un poet la picioarele Crucii"), mai mult decât naratorul unei evoluții: să fie încredințat că istoria sentimentului religios

se încheie pe Golgota. Modestia, bunătatea și mărinimia îl pregăteau pentru aceasta. Cât privește pe un alt ilustru reprezentant al generației mele (am fost: Eliade, el și eu elevi ai aceluiași liceu bucureștean: Spiru Haret), mă refer la Constantin Noica, sunt sigur, după cele auzite din gura I.P.S. Sale Mitropolitului Antonie Plămădeală la înmormântarea săvârșită într-o zi de iarnă senină și blândă în imediata apropiere a schitului de la Păltiniș, că marele meu prieten și binefăcător, părinte de călugăr ortodox, a murit împăcat cu Dumnezeu. Cred că și lor, câteștrei, întocmai ca în pericopa zilei de astăzi, Domnul le-a dat răspuns tămăduitor: de neliniști lui Eugen Ionescu, de întuneric și de îndepărtare lui Eliade (Ulterior am putut afla cu toții că Eliade a murit spovedit și împărtășit.) și Noica. Pentru că au strigat – fiecare în felul său, în graiul intelectualității sale specifice, potrivit matriței talentului său și tonalității inimii sale: Cred, Doamne, ajută bietei mele necredințe omenești.

Și mă mai încumet a crede că întreaga generație „trăiristă" a tinereților mele – care a luat viața în serios, a disprețuit fățărnicia, a luptat, a nădăjduit, a greșit, a suferit – Domnul îi va arăta nu Fața Sa dreaptă și aspră, ci Fața-I blândă și milostivnică.

Să ne fie și nouă tuturor de folos cele ce – poate în mod prea personal și dezlânat – am tâlcuit și povestit. Să ne străduim a ne întări mereu credința, oricât am socoti-o de nestrămutată, să o considerăm prin rugăciune stăruitoare, prin smerenie, prin chemarea dulcelui Nume al lui Iisus, prin păstrarea în adâncul sinei noastre celei mai intime a pildei consemnate de Sfântul Evanghelist Marcu în capitolul 9 al referatului său, adevărată piatră unghiulară a creștinismului.

PERICOPA DE LA MATEI 9, 27-35

Duminica a 7-a după Rusalii

Din textul acesta evanghelic se desprind, cred, patru idei principale:

1. Punerea la probă a credinței,
2. Însăși problema credinței: ce-i credința, ce-i necredința?
3. Porunca ne-vestirii minunilor, singura poruncă dumnezeiască pe care suntem încuviințați (de nu și obligați) să nu o luăm în seamă, să o călcăm,
4. Problema răutății absolute, a răutății îndârjite, împietrite, ferecate în sine.

Reluând:

1. Constatăm că Domnul pune credința orbilor la încercare, întrebându-i în prealabil: *credeți voi că pot face aceasta?*

De unde reiese că săvârșirea minunii implică, din partea celui în cauză, credința. Ajutorul Domnului, săvârșirea minunii apar legate de credință; operația are loc într-un câmp al efectului de rezonanță.

Domnul, apoi, grăiește: *După credința voastră, fie vouă.* Ajutorul, așadar, e proporționat credinței. Cu cât este credința mai mare cu atât va fi și ajutorul mai deplin. Hananeancăi, următor manifestării unei credințe de neclintit și neabătută de respingere, tăcere și chiar de o gravă jignire, Domnul îi spune: fie ție, după cum voiești (Matei 15, 28), pogorământ excepțional motivat de o excepțională tărie de caracter.

2. Textul pune de fapt însăși problema credinței și ne îndeamnă să ne întrebăm: ce este credința?

Știm că a crede înseamnă altceva decât a vedea, a constata, a înregistra; că vorbele spuse de arhierei și cărturari la răstignirea Domnului (Matei 27, 42; Marcu 15, 32) – „ca să vedem și să credem" - nu înseamnă numai hulă, batjocură și neîndurare ci și o greșeală de ordin semantic, confuzia dintre două verbe opuse: *a vedea, a crede.* Credința exclude vederea, este încredințarea celor nevăzute, o afirmă în repetate rânduri Sf. Apostol Pavel în mai toate epistolele sale.

Dar spre o înțelegere mai atentă a noțiunii, potrivit este să luăm aminte la textul din capitolul 9 (versetele 14-27) al *Evangheliei Sf. Marcu* și îndeosebi la versetele 21-24. Acolo, cuvintele *Cred, Doamne! Ajută necredinței mele* par a indica o gravă contradicție și existența unui paradox fără soluție. Cum oare, judecă orice minte sănătoasă, poate cineva totodată crede și-și mărturisi necredința? Nu e aceasta, pentru filosofii existențialiști și pentru atei în general, justificarea obiecțiunii adresată credincioșilor: sunteți de rea credință, mințiți ori vă amăgiți pe voi înșivă?

Astfel par a sta lucrurile dacă pierdem din vedere felul cum sunt rostite cuvintele de tatăl copilului: textul ne arată că tatăl (1) cere ajutorul Domnului (2), cu lacrimi și (3) cu strigare.

Credința nu-i lovită de nulitate și fățărnicie de aparentul paradox deoarece tatăl copilului asumă precaritatea și smerenia condiției omenești (mereu ispitită de necredință) însă o și depășește cerând cu lacrimi și strigare ajutorul Domnului. Paradoxul se rezolvă prin chiar această depășire a momentului critic. Suntem ispitiți de necredință (un soi de umbră a credinței) însă ieșim din contradicție și paradoxal asumându-ne cu smerenie condiția noastră instabilă și incertă și afirmându-ne credința nu cu teoretică, indiferentă răceală ci cu lacrimi și strigare, adică din adâncurile intimității noastre cele mai necontaminate de neconvenționalism.

Iată cum înlăturăm obiecțiunea filosofilor care au creat argumentul „relei credințe"; nu-i urmă de rea credință la vorbele tatălui, care sunt de fapt ale ființei omenești însăși, e numai smerenia recunoașterii unei situații din care se poate ieși prin actul de voință, nădejde și încredere – dovadă stând lacrimile și strigarea – ce se numește credință.

Strigăm, vărsăm lacrimi, cerem ajutor, ne umilim, *nu ne rușinăm* și astfel depășim punctul critic socotit de existențialiști a fi fără scăpare, în realitate însă tot atât de transgresabil ca și temperatura de o sută de grade pentru apa pusă la fiert ori viteza sunetului pentru avioanele supersonice.

3. Domnul dă orbilor poruncă: „Vedeți nimeni să nu știe." Iar orbii o calcă. (Matei 9, 31).

De multe ori dă Hristos această poruncă a ne-vestirii minunilor pe care le-a săvârșit. Unui lepros pe care l-a vindecat îi spune: „Vezi nu spune nimănui" (Matei 8, 4), unei mulțimi de vindecați „le-a poruncit

ca să nu-L dea în vileag" (Matei 12, 16), unui alt lepros: „Și poruncindu-i cu asprime, îndată l-a alungat și i-a zis: Vezi nimănui să nu spui nimic" (Marcu 9, 43-44). După tămăduirea fiicei lui Iair: „Dar El le-a poruncit, cu străşnicie ca nimeni să nu afle de aceasta" (Matei 5, 43). Sau, cu acelaşi prilej în textul *Evangheliei de la Luca* (8, 56): „Iar El le-a poruncit să nu spună nimănui ce s-a întâmplat."

Dar Domnul calcă El însuşi regula grăind către ucenicii lui Ioan: „Mergeţi şi spuneţi lui Ioan cele ce auziţi şi vedeţi: orbii îşi capătă vederea şi şchiopii umblă, leproşii se curăţesc şi surzii aud, morţii înviază şi săracilor li se binevesteşte." Matei 11, 4-5).

Apoi Domnul se referă în repetate rânduri la marile Sale minuni când Se adresează fariseilor şi iudeilor certându-i pentru îndârjita lor necredinţă.

Oricum, orbii, leproşii, muţii, demonizaţii toţi tămăduiţi nu au dat ascultare vrerii Domnului ci *mai vârtos* au povestit cele întâmplate!

Şi bine au făcut!

Aceasta este singura poruncă a lui Hristos pe care avem îngăduinţă să nu o păzim. Putem chiar declara că suntem ţinuţi a nu-i da ascultare, principala noastră îndatorire fiind să povestim cu glas puternic şi înalt binele pe care ni l-a dăruit Domnul. Să nu tăcem, să nu ascundem binele ori minunea de care ne-am învrednicit. Să-L vestim pe Hristos precum a făcut şi femeia samarineancă (de îndată s-a dus în cetate să relateze tuturor cele ce-i fuseseră spuse), să ne prefacem aidoma ei în vestitori ai Domnului.

Aşa face şi autorul acestor rânduri, scos şi el prin mila lui Hristos din bezna păcatului şi a necredinţei. Niciodată n-a înţeles să pună sub obroc lumina dobândită, să tacă din discreţie greşit concepută, din sfială neîntemeiată. Dimpotrivă, pe cât a putut mai desluşit şi mai cu tărie, a mărturisit harul coborât asupră-i, acum că poate glăsui – la trecut – odată cu psalmistul (Ps. 72, 22): „Că eram fără de minte şi nu ştiam; ca un dobitoc eram înaintea Ta, Doamne."

4. Cum reacţionează fariseii în prezenţa activităţii şi minunilor lui Iisus? Ce explicaţie dau ei numeroaselor şi înfricoşătoarelor Sale minuni?

Una foarte simplă: cu domnul demonilor, cu Beelzebul[1] scoate

---

[1] Contracţie a cuvintelor ebraice *baal zăvuv*; literal: domnul (sau împăratul) muştelor, unul din numele date (în batjocură) diavolului de iudei. Se manifestă de pe acum intenţia de a-L compromite pe Învăţător cu ajutorul armei subtile a batjocurii, triumful căreia va fi folosirea răstignirii ca mod de răpunere a Celui socotit a fi potrivnicul legii.

pe demoni. (Matei 9, 34: „Cu Domnul demonilor scoate pe demoni"; Matei 12, 24: „Acesta nu scoate pe demoni decât cu Beelzebul, căpetenia demonilor"; Marcu 3, 22: „Iar cărturarii care veneau din Ierusalim ziceau că are pe Beelzebul și că, cu domnul demonilor, alungă demonii"; Luca 11, 15: „Iar unii dintre ei au zis: Cu Beelzebul, căpetenia demonilor, scoate pe demoni.").

Iată ce au priceput ei (oameni altminteri nu proști, nu neînvățați, nu lipsiți de unele frumoase însușiri, și oarecum atrași de personalitatea lui Iisus pe care-L urmăreau pas cu pas poate nu numai spre a-L iscodi și ispiti ci și pentru că îi fermeca determinându-i să-L poftească în casele lor, să-L invite la cină), iată unde i-a dus mintea lor. Aparțineau desigur acelei categorii de oameni cu inima învârtoșată și cugetul împietrit, care oricât de mult bine le-ai face și oricât de bun te-ai vădi, nu pot închipui (realiza) binele și bunătatea. Bunătatea o suspectează, îi atribuie cauzele cele mai egoiste ori mai josnice, iar binele îl pângăresc degrabă, coborând totul la nivelul sufletului lor cufundat în răutate, vulgaritate, venin și șoricioaică. Orice discuție e inutilă. Totul e în zadar! Nu pot concepe binele, nu pot intui altceva decât ce știu de la sinea lor; ceva care ar contrazice și uimi haina lor plămădeală. Nu pot ieși din cercul (magic), din oala, din cazanul, din groapa, din temnița în care-i închide netrebnicia lor. De cât sunt de răi nu se pot decât oblindi în ceilalți, nu pot crede nici binelui celui mai evident. La Hristos atâta s-au dumirit să vadă: un șiretlic al diavolului. Dar de ce, îi întreabă Domnul, de ce s-ar fi surpat satana pe el însuși? De ce ar fi lucrat împotriva propriilor sale forțe? Logicii atât de limpede și de hotărâtoare a întrebării acesteia i-au răspuns numai prin tăcere.

Zadarnice sunt argumentele și evidențele.

Creștinii nu gândesc tot astfel. Ei pot scăpa din cercul vrăjit al bănuielii, pot da crezare binelui pe care-l văd, pot crede în existența binelui ca atare, pot ieși din ferecătura propriei răutăți. Fariseii – de vii – s-au încuiat singuri în iadul neîncrederii totale, al suspiciunii mereu alterate, al răutății neconcesive, al opacității desăvârșite. Și de acolo scrâșnesc cu dinții lor, împroașcă fiere, rânjesc sarcastic și neputincios.

Le revine creștinilor a nu judeca pe semenii lor așa cum L-au

perceput și prețuit fariseii pe Hristos. Și să nu vadă în ceilalți oameni numai lucrătura diavolului și izvoare de energie ale răului. Să contrazică nediferențiata formulă sartreană: „Ceilalți, iată iadul!" Diavolul ne stăpânește prin neîncredere și bănuială; această putere (de nu atotputernicie) a sa, creștinii o pot contesta, de ea se pot slobozi. Se pot slobozi de neîncredere aidoma și de cealaltă mare intervenție a demonului: necredința.

Pentru creștinii *ceilalți*, semenii lui toți, nu sunt neapărat și negreșit alcătuitorii unui iad pământesc. Ei nu văd în jurul lor numai și numai răutate și draci. A! nu înseamnă că se cuvine ca ei să fie proști și nătângi, purtând întotdeauna pe buze un surâs mieros și artificial, clătinând binevoitor și nerozește din cap, blagoslovind prigoane și nedreptăți și fapte strigătoare la cer și propovăduind că toate-s numai bune și frumoase. Știm prea bine că nu toate-s bune și frumoase, că există în lume boala, durerea, suferința, sărăcia, foametea, tortura, asuprirea, tirania, minciuna, prostia biruitoare, prigoana, sadismul și câte altele. Le știm lămurit și nu ne-ar ședea frumos, în fața lor, să ne acoperim ochii și să îndrugăm vorbe dulci și deșarte. Dar pentru noi, creștinii, stăpân al lumii nu este în cele din urmă Beelzebul, ci Hristos. De aceea mințile și inimile nu ni-s împietrite, iar ochii și ochii cugetători ai inimii nu ni-s orbiți.

Nu fierbem în zeama propriei noastre răutăți ca într-o oală cu capac, nu suntem robi ai cerbiciei și neîncrederii vrăjmașe. În inimile noastre neînvârtoșate – care nu implică și minți incapabile de a sesiza realitatea în spăimântătoarea ei complexitate și bogată în manifestări demonice – binele poate pătrunde atunci când e curat și neprefăcut. Nu ne ferecăm de buna voia noastră în iad încă de pe acest pământ, proiectând în juru-ne zăcămintele păcatului strămoșesc și reziduurile învoirii noastre la păcat. Păstrăm între spectacolul binelui și spectacolul răului o stare echilibrată ce-și are temeiul în dreapta socoteală. În Hristos noi nu vedem pe tovarășul de acțiune al diavolului, ciudata sa unealtă strategic autodistructivă ori pe intermediarul unui șiretlic al înaintestătătorului răului. Vedem într-Însul pe Fiul lui Dumnezeu venit în lume să mântuiască și să facă numai binele. Vedem într-Însul pe Izbăvitorul nostru atotbinevoitor. Așa vedem, credem și mărturisim. Așa să ne ajute Dumnezeu.

VERBUL A CREDE

„Iisus i-a zis: Pentru că M-ai văzut, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!”

Ioan 20, 29

Când arhiereii și cărturarii, pășind prin fața Răstignitului de pe Golgota, își clătinau capetele și spuneau: *Pe alții a mântuit, dar pe Sine nu poate să Se mântuiască; Hristos, împăratul lui Israel, să Se coboare acum de pe cruce ca să vedem și să credem în El,* ei desigur săvârșeau blasfemie. Dar mai făceau și o eroare de ordin lingvistic. Întreaga scenă sumar înfățișată în *Evanghelia de la Luca* (23, 25) și pe larg de cele ale lui Matei (27, 31 și urm.) și Marcu (15, 29 și urm.) transmite cititorului un fior profund realist și autentic. Toate amănuntele vădesc referatul întocmit pe date culese la fața locului și par întrutotul verosimile. Huu! (ori he!) strigă bătrânii și fruntașii lui Israel și s-ar zice că și comentează compătimitor și ironic: pe alții a știut să-i ajute, pe Sine iată că nu poate... Fiul lui Dumnezeu!... Un amăgitor, un naiv, singur și-a făcut-o...

Și apoi se justifică, își dau loruși certificat de bună, rațională și logică purtare: A! dacă s-ar ține de cuvânt, dacă ne-ar da o dovadă de consecvență (și care alta ar fi mai peremptorie decât coborârea de pe această cruce?), atunci, da, noi, ca oameni drepți și cu judecată ce ne aflăm, de îndată L-am recunoaște ca împărat... Dar așa, pe ce anume să ne întemeiem credința? Lăsau să se întrevadă și nițică nedreaptă milă pentru nenorocitul acela destul de tânăr, însă nu se puteau lepăda și de un ton de biruință, nu puteau renunța la minunatul prilej de a-L batjocori (în sfârșit, oficial și legitim) și dascăli (profesoral și nepărtinitor) pe Acel care le pricinuise atâtea supărări, temeri, iritații și griji; și erau grăbiți, mai ales grăbiți, considerent pentru care și scurtaseră din plăcerea contemplării mersului sub arșița amiezii a osânditului cu unealta de tortură în spate și făcuseră apel la Simon din Cirene. Aici, însă, își acordau răgaz, se destindeau, își savurau triumful

și-l explicau: să Se mântuie, coborându-Se de pe cruce! Dacă vom vedea, vom și crede! Și așteptau plini de bunăvoință și înțelepciune...

Eroare lingvistică, de bună seamă. Căci nu numai că nu bănuiau pe Cine spânzuraseră pe lemn, dar nu știau nici ce înseamnă „a crede" și foloseau cuvântul fără a-l înțelege defel. Dacă, următor injoncțiunii arhierești, Domnul ar fi coborât de pe crucea pe care, grăiește atât de frumos Fericita Caterina din Siena, nu piroanele, ci dragostea Îl ținea țintuit, cuvântul „credință" ar fi fost desființat pentru totdeauna și năvalnic s-ar fi înscăunat împărăția lui Dumnezeu. Faptul coborârii nu putea fi crezut, ci numai constatat, înregistrat, luat la cunoștință în plinătatea evidenței sale. S-ar fi impus ca atare și ar fi redus la zero orice supraviețuire a enigmaticului verb *a crede*. *A crede* nu este sinonim cu *a dovedi, a demonstra, a fi evident*: cu sintagma „*a crede pentru că*".[1] A crede înlătură orice dubiu, rezervă și motivație. Brusca apariție a unei imense păsări roșii căzută din cer i-ar pune pe oameni, scrie Kierkegaard, față în față cu un eveniment extraordinar și senzațional care nu le-ar mai îngădui să nu-și dea seama că au de-a face cu un semn cert,[2] unul dintr-acelea stăruitor cerute de farisei, scribi și cărturari. Coborârea de pe cruce, la Golgota, ar fi fost o asemenea pasăre colorată; după ivirea căreia arhiereilor și tuturor celor aflați în perimetrul acela nu le mai rămânea altceva de făcut decât să se supună evidenței, să îngenuncheze, să cânte osana!

Nu așa însă lucrează dumnezeirea, nu așa a înțeles Domnul verbul a crede ori de câte ori l-a rostit și mai ales când S-a adresat lui Toma la opt zile după Înviere. Textele pauliene toate arată că acest cuvânt de bază al creștinismului – credința – se prezintă ca străin de orice dovezi, fapte constatatoare, înscrisuri, parafe, obiecte vizibile. *Să vedem* și *să credem*, spun arhiereii, și contradicție mai acută nici că se poate să fie. Dacă vedeau nu mai avea nici o noimă să creadă; nici că s-ar mai fi putut să creadă din

---

[1] Dimpotrivă: a crede vrea să zică a crede cu toate că, deși, în ciuda, în pofida anumitor realități; a crede împotriva probabilităților, statisticii, legii numerelor mari. E un verb adversativ, o sfidare, o provocare, o aruncare a mănușii de către duhul omenesc lumii, rânduielilor, răutăților, legităților și inexorabilităților ei. Cred în Hristos deși există moartea, bolile, suferințele, nedreptățile, crimele, tortura, delațiunea, sadismul și câte altele. În ciuda cumplitului spectacol, mă învoiesc cu ideea unui Mântuitor și a unui Mângâietor.

[2] Sartre susține că semnele, toate, sunt susceptibile de interpretări felurite. Cel din exemplul dat de Kierkegaard e însă monovalent.

moment ce „vedeau cu ochii" ce le impunea evidența cu irezistibila-i putere de ridicare a oricărei șovăieli. *A crede* înseamnă *a nu vedea*. Sfântul Apostol Pavel e cât se poate de limpede: „Dar nădejdea care se vede nu mai e nădejde. Cum ar nădăjdui cineva ceea ce vede?" (Rom. 8, 24). Sau: „Iar credința este încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor nevăzute." (Evr. 11, 1). Sau încă: „Neprivind la cele ce se văd, ci la cele ce nu se văd." (2 Cor. 4, 18). Întreg capitolul 11 al *Epistolei către Evrei*, versete ca cele de la Rom. 4, 13 și urm. ori Efes. 3, 17 și urm. arată și ele deslușit că entitatea principală în relația dintre om și Dumnezeu nu are nimic de-a face cu „negrul pe alb", revolverul fumegând *(smoking gun)* al englezilor, flagranta certitudine, indubitabilul. Și totuși ea e condiția și esența: „Dreptul din credință va fi viu" (Rom. 1, 17; Evr. 10, 38). Textul de la 1 Cor. 2, 4-5 completează perfect cele de mai sus: „Iar cuvântul meu și propovăduirea mea nu stăteau în cuvinte și înduplecare ale înțelepciunii omenești, ci în adeverirea Duhului și a puterii. Pentru ca credința voastră să nu fie în înțelepciunea oamenilor, ci în puterea lui Dumnezeu." Frumos au onorat reformații francezi memoria amiralului de Coligny înscriind pe statuia sa din Rue Saint-Honore la Paris cuvintele de la Evr. 11, 27: „A rămas neclintit, ca cel care vede pe Cel nevăzut."

A crede e cu totul altceva decât aparent asemănătorul „a crede pentru că" și nu are nici o legătură cu simțul văzului îndeobște socotit cel mai ferm și mai neînșelător. Tocmai pe acesta – atât de sigur de sine! – îl contrazice uneori și-l îndepărtează. A crede este a crede, pe nevăzute, a chezășui (și au fost epoci în istorie când chezășuirea aceasta s-a plătit cu viața) asertiuni neverificate experimental, neprobate pe căile simțirii. Credința în textele pauliene e mai ales apropiată de alte trei elemente: libertatea (opusă robiei), duhul (opus literei) și bucuria (opusă întristării). Câtuși de puțin de fapte categorice, semne univoce și fenomene vizuale imperative.

Credința se identifică, așadar, cu ceea ce Pascal, Kierkegaard și existențialiștii aveau să numească risc, pariu, aventură; Andre Gide, act gratuit; Henri Bremond, poezie pură. Un act *nemotivat*! Înțelegi, exclamă Gide dintr-o dată cuprins de entuziasm, înțelegi, un act neîntemeiat, cu totul fără cauză, explicație, rațiune, plauzibilitate! Închis în el însuși! Doar că pentru a exemplifica Gide (în *Beciurile Vaticanului*) alege o crimă lipsită de interese materiale și coerență, un asasinat *sine ira et studio*. Dacă însă e dată la o parte pilda (și ea, în bună parte, ironică), calificanții lui

Gide se aplică întocmai credinței și o descriu fără greș. Nu cred pentru că dispun de cutare dovezi. Dovezile științifice, istorice, geografice, arheologice, literare, scripturistice, logice etc. etc. pot, eventual, întări credința (cu toate că și acest mod de exprimare e greșit: o credință adevărată nu poate fi mărită din afară, nu poate depinde ca intensitate de aportul unor considerații relative și supuse intepretărilor); îi pot da, în fața oamenilor, o justificare rațională; ceea ce nu-i neapărat de disprețuit, dar și deloc decisiv. Nici dovezile cele mai înduioșătoare și mai științific controlate nu constituie o excepție (cum ar fi giulgiul de la Torino).

Coborârea de pe cruce ar fi fost un act de autoritate, de constrângere, de siluire a voinței și libertății, de înlocuire a credinței prin evidență. Cercetarea atentă a textelor evanghelice și meditarea lor ne îndeamnă să ajugem la concluzia că nu acesta a fost „stilul de lucru" al Domnului. Nu cu evidențe, cu dovezi, ci parcă dimpotrivă, în mod tainic și dubitativ I-a plăcut să procedeze, lăsând totdeauna posibilitatea sesizării unei doze de incertitudine și a conceperii validității unei îndoieli. Iisus nu ne-a lăsat nimic scris de El, de scris a scris numai pe nisip; portrete ale Sale nu există decât cel întipărit pe marama Veronicăi și cel destinat regelui Agvar – amândouă pierdute; de confirmări independente – cum le place englezilor a grăi – nu dispunem; referatele evanghelice pot oricând și de către oricine a fi contestate ca părtinitoare și datorate unor partizani, deci nu „obiective"; ba și ca tardive și prelucrate *post factum*; până și puținul material aflat la Tacit, Pliniu cel Tânăr ori Iosefus Flavius a fost învinuit de interpolări; iar argumentele apologetice, toate, sunt sustrase istoriei, țin numai de foarte relativa filosofie. S-ar zice că Hristos a făcut totul pentru ca să nu putem invoca acte sigure și tangibile, pentru a nu fi trecut în rândul personajelor istorice. Pentru ca să nu scadă nimic din minunata valoare a oricărui act de credință, ci a-i păstra integral puterea, virtutea și originalitatea. Dovezi certe în sens material, juridic și științific nu avem și nici nu vom avea până la plinirea vremii și la a doua venire, când, firește, va dispărea și credința, precum și Sf. Pavel constată la I Cor. 13.

Domnul, ce anume cere de la noi? Să credem, act „absurd", ilogic, acauzal și de netălmăcit în limbaj concret, sminteală și nebunie în ochii inteligenților greci ori nenumăraților inși de bun simț de pe întinsul lumii vechi. Fii ai libertății, nu ai robiei, suntem tratați cu deferență: nu ni se

impune nimic, nu ne constrâng evenimente absolute ca acel reclamat cu puternice (și mieroase) glasuri de vrăjmașii lui Hristos; ceea ce ei – cu atât de perfidă ingenuitate – voiau, s-ar fi redus la o constatare ulterior căreia credința își pierdea sensul. „Credința mea", declară Joris Karl Huysmans, flamandul scriitor de limbă franceză, aprigul convertit, „credința mea nu se sprijină nici pe rațiunea mea nici pe mai mult ori mai puțin certele percepții ale simțurilor mele; ea ține de un simțământ lăuntric, de o siguranță dobândită prin dovezi lăuntrice."

Desigur că verbul *a crede*, ca temelie a religiei, pare straniu; de ce tocmai o vocabulă atât de greu de înțeles, definit și precizat să constituie miezul creștinismului? Nu ar fi putut Dumnezeu și Apostolii Săi găsi o alta mai puțin misterioasă, mai accesibilă înțelegerii mulțimii oamenilor și, la urma urmei – de ce nu? –, mai puțin scandaloasă și derutantă pentru oamenii de știință raționaliști și logicieni care nu sunt toți și negreșit de cealaltă parte a baricadei ori zăvorâți în prejudecăți?

Dar dacă ne adresăm științei, aflăm că și acolo substantivul de bază folosit pentru a lămuri alcătuirea și menținerea universului e tot unul prea puțin logic, prea puțin unul inteligibil; vag, confuz, plurivalent; un termen și el aferent *domeniului afecțiunii și sentimentelor*, un termen și el piatră de poticnire pentru acea matematică și material de rigoare presupusă științei și în special astrofizicii, astronomiei și mecanicii. Cuvântul cheie al organizării cosmice se numește atracție universală. *Atracție!* Căci legea gravitației aceasta nimic altceva este, în cuvintele însăși ale formulatorului ei. Și ce altceva poate fi mai duios, mai gingaș, mai nedefinit, mai puțin solemn și rece!

Iată pentru care pricină și verbul *a crede* și substantivul *credință* trebuie să iște mai potolită uimire într-un domeniu ca al religiei; *atracția și credința* sunt – în fizica universului ori în inimile oamenilor – deopotrivă de neconcordante cifrelor, severității, sistematicii, deopotrivă de „ne-științifice" în sensul pedant al calificativului.

Dintr-o înțelegere mai atentă a verbului *a crede* îmi pare că rezultă numeroase consecințe. Trei se arată vrednice a fi menționate aici pe scurt:

1. De vreme ce esența o constituie credința, se poate afirma că actele de asceză se bucură numai de o valoare și o însemnătate individuală și educativă. Textul de la Colos. 2, 20-23 ne ajută să pricepem o

enunțare la prima vedere îndrăzneață. Se întreabă Apostolul neamurilor de ce oamenii care cred în Hristos rabdă porunci ca: nu lua, nu gusta, nu te atinge!? Apoi, numindu-le lucruri menite să piară prin întrebuințare, potrivit unor rânduieli și învățăminte omenești, conchide: „unele ca acestea au *oarecare* înfățișare de înțelepciune în *păruta* lor cucernicie, în smerenie și necruțarea trupului *dar n-au nici un preț* și sunt numai pentru sațiul trupului." Ascezele, așadar, nu sunt osândite (să nu fie!) ori minimalizate, însă li se delimitează câmpul gravitațional, magnetic și valoric: sunt bune ca acte de înfrângere și smerenie, ca „exerciții spirituale", ca disciplină, dar nu atrag prin ele însele ceea ce numai harul, credința și faptele bune, laolaltă, ne pot face să dobândim.

2. Se cade să nu ne lăsăm ispitiți de vraja (ori obsesia) căutării și aflării dovezilor; pot fi de ajutor unora; dar nu celor care știu că „Hristos n-a vrut să-Și întemeieze împărăția Sa spirituală pe nisipul iluziilor (i.e.: științifice, istorice ș.a.m.d.), ci pe stânca de granit a credinței."

Toate argumentele filosofice, istorice ori științifice sunt supuse relativității acestor discipline mereu schimbătoare. Ptolemeu l-a înlocuit pe Aristarh din Samos; Copernic pe Ptolemeu; Einstein pe Copernic. În așteptarea zilei când, probabil, tahioni ori alt fenomen încă neobservat ori alte calcule vor pune în discuție teoria relativității.

3. Dacă prin credință ne apropiem în modul cel mai desăvârșit de Hristos, dacă ea este calea cea bună spre mântuire, nu e mai puțin adevărat că fără fapte credința e moartă (Iacov 2, 17). Mai mult decât atât: aici pe pământ „cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mântuire" (Rom. 10, 10). Credința, s-ar putea spune interpretând cuvintele apostolicești, e suficientă în relația de tip eu-tu dintre credincios și Mântuitorul său. Dar în relația mai complicată om-mediu-Dumnezeu, om-semen-Hristos, mântuirea implică și *mărturisirea credinței*, curajul de a o proclama public, în fața celorlalți, de a nu te lepăda ori rușina de Hristos și de credința ta. Verbul *a crede* ajungând astfel în dublu chip fundament al nădejdii mântuirii. După cum spre a ne dovedi *sinceritatea* și *seriozitatea* credinței ne sunt cerute faptele bune, tot astfel pentru a ne dovedi netemerea și nerușinarea în fața semenilor trebuie să o mai și mărturisim „cu gura", către exterior. Pentru că nu credem în Hristos numai în calitatea noastră de ființă individuală, de suflet incomparabil, ci și de om-în-lume, de om-printre-oameni. *Cred, Doamne, și*

mărturisesc. Copula este capitală și de neevitat: amândouă verbele ne condiționează, ne caracterizează, ne fac întru adevărat fii ai Tatălui ceresc. Astfel încât concluzia nu poate fi alta decât: nu „a dovedi" este completarea lui „a crede", ci „a mărturisi". Și dacă-i vorba așa, oare nu faptele bune și mărturisirea nereticentă a credinței sunt cele mai bune dovezi ale credinței? Credința nu are nevoie de nici un soi de dovezi, are însă nevoie *să fie dovedită.* Faptele bune și mărturisirea cu gura – singure – prefac verbul *a crede* într-o putere și-i dau încărcătura energetică și duhovnicească necesară trecerii lui din rândul vorbelor în al cuvintelor, din al ideilor în al acelor „idei-forță" despre care a scris Alfred Fouillee.

PREDICĂ LA DUMINICA ORTODOXIEI

Din gura pruncilor și a celor ce sug ai săvârșit laudă, pentru vrăjmașii Tăi, ca să amuțești pe vrăjmaș și pe răzbunător.

Ps. 8, 2

Cred că bun lucru fac, în această Duminică a Ortodoxiei, încercând să rezum și să comentez pentru dumneavoastră o nuvelă așa-zis fantastică a ilustrului nostru compatriot Mircea Eliade, nuvelă intitulată *O fotografie veche de 14 ani* și care de fapt reprezintă un document de deosebită valoare și importanță pentru teologia ortodoxă și pentru gândirea românească.

Eroul povestirii e un tânăr român, Dumitru cu numele, stabilit în Statele Unite. Pe frumoasa lui soție, Thecla, o letonă, grav bolnavă de astmă, o tămăduiește în mod miraculos, de la distanță și numai prin cuvânt – având în față doar fotografia ei – un pastor canadian în a cărui biserică (Biserica Mântuirii) Dumitru a intrat din întâmplare și încurcând niște date calendaristice. Pastorul acela, doctorul Martin, opera în mod obișnuit vindecări prin rugăciuni și concentrarea minții. Minunea are loc la zece ani după căsătoria lui Dumitru cu Thecla, iar fotografia înmânată doctorului Martin o înfățișază pe letonă la vârsta de 18-19 ani. În momentul săvârșirii miracolului ea are treizeci de ani.

Patru ani mai târziu, Dumitru se află din nou în orașul unde obținuse însănătoșirea nevestei sale. Și simte nevoia să se ducă să-i mulțumească fierbinte pastorului făcător de minune. Dar nu-l mai găsește la Biserica Mântuirii unde i se spune că pe Martin îl cheamă în realitate Dugay, că nu e doctor în teologie, că e un fals tămăduitor și un escroc, un înșelător lipsit de orice puteri taumaturgice, care a stat doi ani în pușcărie, iar acum își câștigă viața lucrând într-un bar ținut de un cumnat al său.

Și, într-adevăr, Dumitru dă de fostul pastor la barul cu pricina. Vrea să-i exprime caldele sale mulțumiri și să-i aducă aminte de ce s-a petrecut cu patru ani în urmă, dar Dugay-Martin nu-i îngăduie să lungească vorba.

Sunt un farsor, îi spune, nu am făcut nicicând minuni, vindecarea soției dumitale e o simplă sugestie, de altfel „am plătit" pentru minciunile și înșelătoriile mele cu doi ani de închisoare, cât despre Dumnezeu află că Dumnezeu nu există, Dumnezeu a murit, lasă-mă, nu-mi aminti trecutul, pleacă de la mine. Și deoarece Dumitru tot stăruie și-i arată fotografia și-l copleșește cu mulțumirile și-L slăvește pe Dumnezeu, Dugay-Martin, exasperat, îi face o profesiune de credință în felul următor:

„Cum se poate mântui cineva într-o Biserică? Dumnezeu s-a retras din lume, a dispărut. Pentru noi, oamenii, e ca și mort. Putem spune, fără urmă de nelegiuire, că Dumnezeu a murit, pur și simplu, pentru că nu ne mai este accesibil. S-a retras, s-a ascuns undeva. Acel „undeva" nu face parte din lumea noastră, e ceva pe care filosofii îl numesc transcendent. Dar pentru noi, oamenii, transcendența e o formă a morții. Deci, dacă Dumnezeu a murit pentru noi, cum de mai poate omul să se mântuiască într-o Biserică?"

Acestei răspicate formulări a doctrinei morții lui Dumnezeu și a nietzscheismului, cum îi răspunde Dumitru? Prin contra-argumente apologetice, polemizând, tunând și fulgerând, debitând o altă declarație de principii? Câtuși de puțin. Ci în modul cel mai neașteptat și surprinzător cu putință: printr-o urare în stil sfătos-isteț, în limbaj popular-țărănesc viu și săltăreț, parcă închipuit de un Creangă de zile mari:

„Să vă dea Dumnezeu noroc, doctore Martin. Noroc și sănătate. Dar degeaba încercați să mă speriați D-voastră cum că Dumnezeu ar trage să moară. Nu mă las eu așa ușor păcălit de o glumă." Și încă: „Nu mă păcăliți cu una cu două."

Vrednice de multă luare sunt sintagmele: *nu mă speriați D-voastră, nu mă las așa ușor păcălit* și mai cu seamă acel fermecător, acel irezistibil condițional: *ar trage să moară.* Moartea lui Dumnezeu nu poate fi pentru un om sănătos la minte (să fie cât de mare numărul învățaților pedanți teologi care au născocit sloganul morții Sale) decât o glumă și o păcăleală. Iar sărmanului doctor Martin, bunului tămăduitor fără voie, încăput în mreaja unor nocive fantasmagorii, ce altceva i se poate ura decât sănătate și noroc?

Mai târziu când Dugay-Martin, antrenat în discuție, revine și afirmă că nu crede nici în Dumnezeu nici în diavol, Dumitru din nou, în aceeași tonalitate voioasă, calmă, voitoare de bine și nezdruncinată de bazaconii

intelectualiste repetă: „Degeaba vă trudiți D-voastră doctore Martin să mă duceți în ispită”.

(A se remarca: băiatul cuviincios, în ciuda mărturisirii auzite, nu încetează de a-l numi pe Dugay-Martin „doctor”, ceea ce în limbaj anglican este echivalent cu „Părinte”. Apelativul se mai tâlcuiește și așa: orice ar fi, harul nu vi l-ați pierdut.)

Doamne ferește! mai exclamă Dumitru făcându-și cruce atunci când Dugay-Martin enunță cu glas parcă mai categoric: „Asta înseamnă că pur și simplu Dumnezeu s-a retras definitiv, adică, într-un cuvânt, a murit”...

Pe băiatul curat de la Dunăre, pe fiul lui *Mutter Natur*, pe evlaviosul și recunoscătorul tânăr român care drept ripostă la atâtea blasfemii se mărginește a-și face smerit cruce, nu-l zdruncină nici una din marile isprăvi recente ale culturii occidentale: nici semantica, nici sociologia, nici zenul (entuziast adoptat de la asiatici), nici Spiritul Absolut și nici limbajul universal. El știe ce știe și nu se sfiește a-și rosti sus și tare crezul: Dumnezeu este, harul e lucrător, suntem înconjurați de taine (și nu se cade a le iscodi cu prea aprigă râvnă), Dumnezeu poate, milostivindu-se, prin aleșii Săi, face minuni, omul se poate mântui. Vindecarea Theclei, de la distanță și numai prin cuvânt, i se pare cu totul posibilă, iar toate îndoielile și frământările lui Dugay-Martin le dă hotărât la o parte. Cât despre faimoasa teorie nietzscheiană a morții lui Dumnezeu – temelie a doctrinei proprii a unor teologi anglosaxoni și germani ai deceniilor șase și șapte – el o socotește o năsărâmbă, năzdrăvănie a minții, curată hulă și divagație ce nu poate fi întâmpinată mai eficace decât prin urări calmante, vorbe de exorcizare (Doamne, ferește) și facerea semnului Sfintei Cruci.

Credința simplă, neabătută, necoruptibilă, stă potrivnic față către față, în nuvela lui Mircea Eliade, nu desigur cu adevărata cultură, ci cu deviațiile, cu absolutizările și pervertirile ei. Ori de câte ori cultura, prin feluritele ei manifestări, se străduiește să picure în sufletul omului necredința, șubrezirea temeiurilor dreptei judecăți și haosul mintal ea se cuvine înfruntată de omul cu mintea întreagă. Dumitru nu e un teoretician, un partener într-o discuție abstractă și erudită. E un uimit, un indignat, dar totodată un blajin: orbecăielile psiho-patologice ale bunului doctor Dugay-Martin, vas ales care nu se învoiește a realiza ce este și a crede că, prin vrerea și cu ajutorul lui Dumnezeu, poate făptui minuni, el le

întâmpină cu un surâs înțelegător, cu o politețe impecabilă și un soi de milă pentru cel încăput în lațurile diavolului, diavol împodobit cu straiele mincinoase ale unui intelectualism scăpat de sub controlul rațiunii sănătoase, bunului simț și dreptei socotințe.

Dumitru, scurt spus, e un ortodox și, mai ales, un ortodox român. Crede în Dumnezeu, har, minuni, în harul preoțesc, în puterea rugăciunii și în putința de mântuire a omului în Biserică. Credința aceasta simplă a lui e fermă și cuprinde înseși bazele sistemului teologic specific fāpturii pe care Mircea Eliade îi place a o numi: omul de la Dunăre, un ins nesofisticat, dar nu prost, nu ușor de dus cu vorba, de îmbrobodit cu fraze spăimântătoare, de convertit la soluția deznădejdii prin cuvinte ademenitoare și goale.

Neîncetata bonomie a lui Dumitru, nedepărtarea lui de la o răbdătoare compătimire pentru bietul pastor vrăjit de teologii și filosofii abstruse și izvorâte din minți rătăcite constituie puterea de atracție fascinantă a nuvelei. Dugay-Martin se chinuie, stăpânit de remușcări și înrobit de concepții catastrofale, Dumitru însă e senin, stăpân pe sine și puternic sprijinit de credința lui. Lui Dugay-Martin nu-i vine a crede că nu numai că a lecuit-o pe Thecla de astmă – de la distanță și prin cuvânt și cu participarea la rugăciune a tuturor celor prezenți în biserică – ci a și întinerit-o: dovadă fotografia aceea, acum veche de paisprezece ani, pe care Dumitru o arată biruitor pastorului și clienților din bar – în vreme ce o guristă cântă un șlagăr stupid: o fotografie în care *timpul nu a trecut*, căci Dugay-Martin a făcut-o pe Thecla de acum aidoma cu acea din fotografie, așa cum se înfățișa când abia împlinise optsprezece ori nouăsprezece ani.

Dumitru nu se lasă amăgit, ispitit, descumpănit. Dumnezeu este, harul lucrează, minunile sunt reale, mântuirea omului este întru totul posibilă, nu suntem sortiți absurdului, lumea are un sens. Crezul lui Dumnezeu e strict ortodox, el dă glas în barul acela american, atât de altul decât lumea păstorească de unde a plecat, elementelor fundamentale ale cugetului ortodox răsăritean. În cele din urmă însă, Dugay-Martin, răscolit, cucerit de atâta bună credință, căldură, statornicie și puritate, recunoaște că „Așa cum e Dumitru, cu credința lui naivă, idolatră și vană, e mai aproape de Dumnezeul adevărat decât noi toți. Și tot el are să-l vadă cel dintâi, când Dumnezeul adevărat își va arăta din nou fața."

Biruința lui Dumitru (relativă, ce-i drept, căci pastorul tot îl socotește idolatru și naiv) e în fapt biruința ortodoxiei, așa cum a fost mărturisită la Chicago, în 1959, nu mai puțin limpede și tare decât de Petru Movilă și Sinodul de la Iași din 1642.

Iată de ce, când am avut fericitul prilej în vara anului 1970, la mănăstirea Văratec, să-i solicit lui Constantin Noica îngăduința de a-i citi pasajele principale din nuvela lui Eliade, am cutezat și a formula părerea că adevăratul titlu al fermecătoarei lucrări este: *Mărturisirea Ortodoxă, Chicago 1959*. Mărturisire, desigur, nu dogmatică, sistematică și completă, însă autentic ontologică, reflectând în chip desăvârșit fondul psihic, sensibilitatea mistică, câmpul ideativ și cuantele programatice ale unui popor legat în covârșitoarea-i majoritate de creștinism și ortodoxie, devenite pentru el adevărate reflexe ale minții și simțirii.

Pulsează în *O fotografie* o veselie, o încredere, o statornicie și o exuberanță, o prospețime verbală care farmecă fără greș. Concluzia e optimistă. Există acum o șansă de mântuire și pentru pastorul-escroc. El vorbește din nou cu putere și înflăcărare, parcă profetic i se pare lui Dumitru. Nu întărește oare versetul din rugăciunea de seară: Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați? Noica însă, la sfârșitul lecturii, îmi spunea: Adevăratul înțeles al propoziției „Cu noi este Dumnezeu" iată-l: Dumnezeu este și cu noi și cu voi, numai să înțelegeți lucrul acesta și să nu vă închideți, să nu vă baricadați, să-i dați viața, să-i dați crezare.

CREZ ORTODOX

Cred în Sfânta Treime.

Cred într-Unul Domn Iisus Hristos care neschimbat, din milă și iubire pentru noi, S-a întrupat spre a ne mângâia, a ne veni în ajutor și a ne da simțul demnității și nobleței. Care pentru noi oamenii S-a urcat vitejește pe cruce deoarece n-a fost numai bun, blând și smerit cu inima ci și, mai presus de orice, curajos. Care a mers către moarte nu numai ca un miel dus la înjunghiere, ci și ca un leu hotărât să înfrunte chinul. Care n-a vrut să pătimească măreț și solemn, ci să fie batjocorit și ocărât și să rabde până la capăt agonia cea mai cumplită și mai înjositoare din câte pot fi. Pentru ca astfel să asume cel mai caracteristic dintre elementele condiției omenești: suferința.

Care pe cei drepți îi iubește și de cei păcătoși se îndură, însă celor netemători le poartă o trainică și nedezmințită afecțiune, fie ei încărcați cu grele trecute poveri. Care nu uită că a fost și El om pe pământ, unde Și-a primit stigmatele și a dobândit o silă anume față de turnători, funcționari strașnici și birocrație.

Cred în Duhul Sfânt care suflă unde și când vrea, spre scandalul și zăpăceala fariseilor, angeliștilor și habotnicilor, care, ca și Tatăl și Fiul, vrea altceva decât numai forme, filosofie, dovezi istorice și scriptoare. Căruia îi este lehamite de țapi și viței sub orice chip, pricepându-se a-i desluși și identifica în formele lor cele mai moderne și mai neașteptate. Carele nu grăiește pilduitor, serafic și prețios, Carele ne călăuzește modest și sigur, după dreapta socotință și nu apreciază în mod deosebit stilul voit onctuos, mâinile cucernic împreunate și morala ostentativă.

Credința noastră, sunt convins, nu se confundă cu „înalta spiritualitate", nu urmărește o cunoaștere ocultă, o igienă mintală ori constituirea unei prime de asigurare la Județul de Apoi și este străină de unele intransigențe naive ca de pildă: orice ar fi, eu nu mint (pe când monahul îmbunătățit din *Pateric* minte pentru a salva, la nevoie, viața unui om).Și nu se potrivește cu o concepție pur

organizatorică a Bisericii – organizare juridică și rece și, până la urmă, inchizitorială: frunți încruntate și grumaji țepeni; după cum nici cu hlizeala prostesc serafică ori neorânduiala și neastâmpărul. Nu se lasă înfrântă și convinsă de toate silniciile, durerile, nedreptățile și cruzimile lumii; crede în Dumnezeu adversativ: împotriva, în ciuda, în pofida lor, deși ele, vai, există cu prisosință.

Mărturisesc un botez spre iertarea păcatelor și dezrobirea de sub jugul prejudecăților, micimilor și meschinăriei, spre adoptarea unor reacții creștinești în iureșul vieții de toate zilele, faptelor și evenimentelor ei.

Nu aștept ca Dumnezeu să ne rezolve treburile noastre lumești, a căror înțeleaptă chivernisire ne revine nouă ca ființe înzestrate de El cu minte rațională și o inimă fierbinte. Nu dau treburilor acestora lumești mai multă însemnătate decât se cuvine, dar nici nu le disprețuiesc deoarece țin de creația divină. Iar fața, defăimându-i deșărtăciunile, o iau în serios, pentru că într-însa și printr-însa ni se joacă soarta de veci.

Cred în Biserică și în Sfintele Taine, mă aștept ca Biserica să nu se amestece unde nu-i șade bine a interveni și să păstreze cu sfințenie cele duhovnicești spre întărirea noastră. Totodată, contradictoriu și paradoxal, n-o vreau nici oarbă și nepăsătoare la păsurile credincioșilor și la complicațiile existenței.

Dau puțină importanță filosofiei, argumentelor istorice, moralismului, estetismului și erudiției, care toate nu-s de o ființă cu dreapta credință liberă, nemotivată, pascaliană. Nu-mi fac iluzii, i-am citit pe existențialiști, dar nici nu văd totul numai în negru, știu că lumea e neunitară și suprinzătoare, că totul – în bine ca și în rău – se poate petrece în cuprinsul ei.

Mă rog fierbinte să fiu cucerit de Domnul Hristos și slobozit din mrejele părelniciilor și de frică, să mă port bine cu semenii, să mă învrednicesc de o ținută nimerită unuia ce poate fi oricând numit prieten al Domnului și să-mi fie nu numai faptele ci și gândurile curate și onorabile.

Cred în minuni (ca și eroul lui Mircea Eliade în *O fotografie veche de 14 ani*) și că Iisus Hristos, cu instinct de vânător, se va milui de mine, deși mă las atât de greu răpus de nesfârșita Lui iubire.

Aștept, mort de spaimă și plin de nădejde, Judecata de Apoi, știu că nu știu nimic, n-am nici o dovadă, nici un argument și nici o îndreptățire

și singurul lucru pe care-l știu este că Domnul e Calea, Adevărul și Viața. Aflat pe Golgota în vremea răstignirii sunt sigur că nu I-aș fi cerul Domnului să coboare de pe cruce spre a crede că e Împărat. Ci, odată cu Dostoievski, cred că măcar de-ar fi adevărul altceva decât Hristos, eu tot voi rămâne, orice s-ar întâmpla, cu Hristos.

Mulțumesc puterilor cerești că m-am învrednicit a crede, că mi s-a făcut această neasemuită onoare și din tot sufletul rostesc, strigând cu lacrimi ca la Marcu 9, 24: „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele."

SFINŢI ŞI OAMENI IUBIŢI

1. Părintele nostru Avraam, milostivnicul, pentru a fi îndrăznit să stea la tocmeală cu Dumnezeu şi să nu se fi ruşinat să tot stăruie – scena relatată la capitolul 18 al cărţii *Facerii* (versetele 23-33) e poate cea mai emoţionantă din întreg *Vechiul Testament*. Când Dumnezeu i-a vorbit lui Moise erau tunete şi fulgere şi nor des şi sunet de trâmbiţe foarte puternic. Iar când i-a vorbit lui Ilie fost-a adiere de vânt lin. Cu Avraam însă pare a se tăifăsui: S-ar zice că-s doi cumetri, cu paharele pe masa din faţa lor, la umbra nucului din fundul grădinii şi că le este voia a nu pripi încheierea târguielii. „Poate că în cetatea aceea să fie cincizeci de drepţi... poate să fie numai patruzeci şi cinci... poate să fie numai patruzeci... poate numai zece...”. E în acest *descrescendo* (numeric – de fapt un admirabil şi uimitor de îndrăzneţ *crescendo* de milă şi de iubire de semeni şi îngăduinţă pentru păcătoşenia omului) atâta curaj, atâta neosteneală şi tenacitate şi putere stăruitoare încât cititorul textului nu poate să nu resimtă mândria de a fi şi el om, umplându-i-se totodată ochii de lacrimile sfintei bucurii. Şi nu-i deloc exclus să-i sune în minte cuvintele rostite în zilele noastre de Raymond Aron: „În prezenţa măreţiei mă înfior cu respect.”

Învoiala se încheie în dreptul digitului zece. Dar la ce bun? Cei din Sodoma şi Gomora nu ştiu de ea, după cum nici flegmaticilor trecători de pe dealul Căpăţânii nu le dă prin gând că Răstignitul acela *pentru ei* se chinuieşte.

2. Sfântul Ierarh Nicolae care, dimpreună cu Sfântul Cassian Romanul, se îndreaptă degrabă şi-nveşmântaţi în straie strălucitoare spre locul unde au laolaltă întâlnire cu Dumnezeu. Sfântul Nicolae parcă ar dori să se oprească şi să dea celui necăjit o mână de ajutor. Îl ceartă însă Cassian: Se poate să întârziem, ferească sfântul, la întâlnire şi să ne înfăţişăm înaintea Domnului cu haine mânjite de noroi sau, mai ştii minune, sfâşiate? Aşa o fi, aşa este, încuviinţează Sf. Nicolae. Şi nici una, nici două, îşi sumecă poalele hlamidei, îşi suflecă mânecile stiharului

și coboară alături de țăran, punând voinicește umărul sub codârlă. Se zbate, se opintește, asudă, se umple de mâzgă, răsuflă din greu, iar încearcă, i se fac veșmintele harcea-parcea... Dar până la urmă căruța e scoasă la drum drept și omul vesel și bucuros, bagoslovindu-și binefăcătorul, își poate urma calea. Sf. Cassian, estimp, privind cele ce se întâmplă, dă nedumerit din umeri și pleacă nevoie mare.

Sosesc amândoi la întâlnire. Sf. Cassian adastă (pe jăratic) de multă vreme când, în sfârșit, apare și bietul Nicolae, gâfâind, abia trăgându-și sufletul și într-un hal de murdărie și neorânduială de neînchipuit. Sfântul Cassian e uimit și nițel scandalizat. Atotputernicul, atunci, ce face? Pe Sfântul Cassian îl primește cu glacială politețe, pe Sf. Nicolae cu mare prietenie. Și le grăiește astfel: Numele tău, imaculatule și neîntârziatule, respectuosule și mult protocolarule, va fi purtat doar de unul din zece mii de oameni – și încă! Și vei fi prăznuit numai o dată la patru ani. Iar al tău, o, mult mânjitule, nepunctualule, neparolistule, dar vrednicule iubitor de aproapele tău și adevărat ucenic al mult compătimitorului Meu Fiu, va fi printre cele mai populare din lumea toată.

Tâlcul istorisirii este că Sf. Nicolae nu a întârziat. Mai mult decât atât. A sosit înainte de Cassian. Căci chiar în clipa când și-a suflecat mânecile și și-a sumes hlamida, el a stat în fața lui Dumnezeu. Așa ne apropiem de Dumnezeu, făcând binele; atunci ne acordă El audiență (aude rugăciunile noastre). N-a fost nevoie de prezența fizică a ierarhului pentru că fapta sa a luat-o înaintea celuilalt și a străbătut distanțele cu iuțeala gândului.

Pe acest pământ, cel mai sigur mijloc de a intra în comunicare (comuniune) cu Atotputernicul, mijlocul fără greș și instantaneu este săvârșirea binelui, ajutorarea aproapelui aflat în necaz.

3. Pe Sf. Serafim din Sarov îl iubesc mult deoarece a înțeles că cea dintâi datorie a unui creștin este să fie fericit. Ipochimenul bosumflat, mânios, ursuz, ciufut nu-i un adevărat creștin (cu adevărat primitor al veștii celei bune) oricâte mii de metanii ar bate și oricâte zeci de mii de lumini ar aprinde.

Sf. Serafim nu spunea celor care-i ieșeau în cale ori veneau la el „domnule" ori „frate" ori „cuvioase", ci numai „bucuria mea". Sloganul său de bază era „bucurați-vă". Iar când intra în cimitirul mănăstirii sale

(ori într-altul) striga: Hristos a înviat. Iar morții întotdeauna răspundeau după cuviință și în cor: Adevărat a înviat!

4. Pe Sf. Ioan Nepomuk îl respect și-l venerez pentru că, duhovnic al reginei Boemiei fiind, a refuzat să dezvăluie regelui (care nutrea serioase bănuieli cu privire la cinstea consoartei sale) Taina Spovedaniei primite. Amenințările regelui s-au dovedit zadarnice. Sfântul a fost îngrozit cu moartea; îngrozirile acestea le-a defăimat ca pe niște gunoaie. S-a ținut tare, nu s-a supus, a dat ascultare datoriei sale de preot-confesor: Să nu destăinuie nimănui, sub nici un motiv, taina încredințată lui în timpul mărturisirii. Regele a făcut precum spusese: A poruncit ca îndărătnicul să fie azvârlit în apele Vâltavei, fericitul primindu-și astfel mucenicia și dovedindu-se slujitor adevărat al lui Hristos și vrednic preot al Bisericii întemeiate de El.

5. Pe Arhiepiscopul Dionisie-August Affre îl admir și-l respect atât de mult încât nu pierd niciodată prilejul de a mă referi cu deferent entuziasm la el. În vremea gravelor incidente sociale izbucnite la Paris, în iunie 1848, a ieșit îmbrăcat în odăjdiile sale arhierești din catedreala Notre Dame spre a încerca să pună capăt luptelor fratricide. Se ridicaseră pe străzile orașului baricade; între acestea oprindu-se și înălțând glas de pace, a fost lovit de un glonț și rănit de moarte: „Păstorul cel bun viața își pune pentru oi" (Ioan, 10, 11).

Affre e înmormântat în chiar cuprinsul catedralei și acolo, când mă aflam la Paris, obișnuiam să mă duc să mă închin memoriei preotului care a luat cuvintele Învățătorului său în serios și nu și-a părăsit Turma la ananghie. Ar fi putut rămâne în catedrală să-și continue slujirea, rugându-se pentru pace. Dar și-a dat seama că în clipele acelea datoria îl voia afară, printre baricade, în locuri de primejdie și alături de oi. A fi rămas înăuntrul locașului de cult ar fi fost echivalent cu a fugi din fața lupului, a lăsa oile de izbeliște și a mărturisi că nu-i pasă de soarta lor. Există un timp pentru meditație, rugăciune și oficiere; există un timp pentru înfruntare, luptă și risc, pentru *îmbulzeală*. Întru adevăr a dat el viață – prin moarte – cuvintelor lui Hristos.

O altă particularitate a cazului Affre este urgența. El nu stă pe gânduri, nu se pregătește deloc. Ascultă de chemarea șuieratului gloanțelor *deîndată,*

ca Simon, Andrei, Ioan, Iacov și Levi de a Mântuitorului și, *lăsând toate baltă,* iese din biserică. *Il est allé au canon,* cum spun militarii francezi, spre deosebire de mareșalul de Grouchy care a pregetat îndelung, nu a pus în aplicare principiul acesta capital și a contribuit astfel, în bună parte, la pierderea bătăliei de la Waterloo. Affre, dimpotrivă, intră imediat în acțiune, merge într-acolo unde vuia larma luptei, adeverindu-se astfel nu numai sfânt ci și soldat, viteaz mușchetar, *bun ostaș,* al lui Hristos.

6. Deși lipsită de dramatism, osebit de frumoasă și înduioșătoare ni se arată purtarea Mitropolitului Moldovei, Iacov II Stamati. Se găsea la cină cu veliții boieri ai țării și ocupa firește locul de cinste în capul mesei. I s-a vestit sosirea unei femei care cerea să-l vadă. Mitropolitul porunci să fie chemată înăuntru. Mare le-a fost mirarea boerilor văzând că pe bătrâna țărancă desculță, care pătrundea sfioasă în falnica încăpere, mitropolitul, ridicându-se degrabă, o poftește să șadă în locul lui, pe jilțul arhieresc.

Bătrâna țărancă desculță era mama mitropolitului care și el a respectat și tradus în viață un text al *Sfintei Scripturi*: pe al poruncii a cincea.

7. Puternic exemplar, minunat și tare folositor îmi pare cazul pomenit de sinacsari în ziua de 13 iunie: Este al mucenicului Crescent din Mira Lichiei. Poftit cu bunăvoință și nu fără oarecare amiciție de guvernator să jertfească „de formă" idolilor, spre a scăpa cu viață, el respinge îndemnul arătând că nu înțelege ce înseamnă a face un lucru „de formă". Trupul, îl lămurește el pe stăruitorul guvernator, nu poate merge unde poate merge sufletul. Crescent nu jertfește „de formă" și – credincios sieși și Stăpânului său – moare fără a se întina printr-un act care nu ar fi fost altceva decât un șiretlic odios și ridicol.

Pilda e bună pentru toate vremurile și constituie un răspuns categoric dat nevrednicilor avocați ai soluției săvârșirii „de formă" a mârșăviilor de orice fel. Forma, în lumea aceasta, nu poate fi despărțită de fond. După ce ne-am depus iscălitura pe un act ori am jertfit idolilor, forma și fondul atât de bine s-au sudat încât nici o putere nu mai poate spune care-i una și care-i alta!

8. Admir la Sf. Vasile cel Mare – cunoscut pentru austeritatea vieții și asprimea doctrinei – excepția făcută în favoarea unei femei păcătoase care într-atâta se rușina de cele ce făcuse încât nici nu îndrăznea să vină

la mărturisire – obligator orală, potrivit canoanelor. A predat celui pe care și-l alesese drept duhovnic o scrisoare unde-și așternuse penibila spovedanie.

Firesc ar fi fost să-i fie respinsă cererea, să i se ceară a-și rosti cu glas și față către față vinovăția. Dar Sf. Vasile nu numai că se învoiește cu această cale întru totul neobișnuită de mărturisire a păcatelor și o și dezleagă pe femeie și, rugându-se pentru ea, îi obține iertarea.

Vasile a mai făcut o faptă vrednică de toată lauda și înduioșarea: A cerut lui Dumnezeu să-i prelungească viața cât îi trebuia ca să boteze pe evreul Ioasaf cu toată casa lui. Cererea i-a fost primită.

9. Mare evlavie am pentru starețul Zosima, care nu-i decât personaj literar și făurire a lui Dostoievski în *Frații Karamazov*, dar cu atâta sinceritate, neconformism și tărie conceput încât pare mai viu decât mulți așa-ziși vii care, – vorba lui François Mauriac – nu-s decât cadavre purtate de apa mohorâtă a vieții. Zosima e contrariul tuturor habotniciilor, îngustimilor și neroziilor. La el ar trebui să gândească toți acei care confundă viața spirituală cu uscăciunea și monahismul, cu acreala ori cu murdăria. Dostoievski l-a și opus lui Terapont, falsul grozav ascet și sfânt de paradă, învățându-ne a prețui nu excesele prostești și bizareriile fără cap și noimă, ci adevăratele virtuți creștine: libertatea, bucuria, iubirea, simplicitatea, discreția, smerenia.

Zosima e o creație literară, dar cât de viu a fost genialul creștin care l-a închipuit (după un model real, pare-se), dăruindu-ni-l cu neprecupețită mărinimie spre întărirea noastră sufletească și spre ferirea de fățăriile, pasămite, foarte cuvioase ale unui Terapont. De alde Terapont și Tartuffe e plin pământul, iar Zosima e dintre, vai, puținii aleși.

10. Ce propovăduia Fericita Tereza din Lisieux? Că se cuvine a da atenție mai ales lucrurilor mici, mărunțișurilor zilnice, neînsemnatelor. Acolo, în frecușul, monotonia și abraziva oboseală a vieții simple se verifică și se adeverește credința, acolo se cunoaște pentru cine semenul său poate fi numit *aproapele* său. Marile acte de eroism și mucenicie sunt, pentru cei mai mulți, cu totul improbabile. Dar gentilețea, răbdarea, politețea, bunăvoința, stăpânirea de sine stau la îndemâna oricui și oricând. De nefolos ne este a ne visa făptuitori de vitejii și jertfe fără

pereche; util și izbăvitor ne este a da atenție mărunțișurilor și a ne purta constant în mod nobil, liniștit și răbduriu (cum îi plăcea lui Iorga a spune).

11. De Sfântul Anton din Padova, atât de îndrăgit de catolici, multora le place a grăi cu mare condescendență, de nu și cu ironie. Sfântul care-ți găsește cheile pierdute și cățelul rătăcit!

Câtă orbire și pripită răutate în acest fel de a judeca! Teologii catolici precizează că Sf. Anton nu vine în ajutorul celor care au pierdut diferite obiecte, ci în acelora care și-au pierdut credința, virtutea, nădejdea...

Nu zic ba, însă nu mă sfiesc să-l admir pe Sf. Anton din Padova și ca ocrotitor al oamenilor umili, necăjiți și ca sprijin întru găsirea unor lucruri care în anumite împrejurări și pentru anumiți oameni (bătrâni, bolnavi, însingurați, prigoniți) pot lua o importanță covârșitoare. Pierderea cheilor casei, ce chin și ce necaz pentru un bătrân sărac, pentru un neputincios, un neajutorat... Pierderea câinelui iubit pentru omul lipsit de orice prieten, ce nefericire!

Există dureri ne-mărețe, ne-tragice, există năpaste caraghioase, necazuri sâcâitoare și boli care nu ucid însă otrăvesc viața pătimitorului: Oare nu și acestea se cade a fi luate în seamă?

În nesfârșita-i bunătate, Sf. Anton nu se rușinează a le veni neîntârziat în ajutor. E un act de curaj, căci implică sfidarea nerozіei și nepăsării față de suferințe foarte reale, deși lipsite de falā.

Bunul, modestul, grijuliul Sfânt Anton!

12. Port o venerație osebită Sfântului Evanghelist Marcu pentru că în referatul său (cap. 9, v. 14-29) este reluată cel mai larg vindecarea copilului lunatic și se află sintagma (v. 24): „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele” pe care o socotesc a fi temeiul credinței creștine și explicația paradoxal-dialectică a misterului acestuia cel mai tulburător dintre toate – actul de credință.

Cum de poate crede tatăl de vreme ce se recunoaște necredincios? Nu sunt cuvintele – „ajută necredinței mele” – dovada irecuzabilă a relei credințe? Nu, tatăl (omul, adică) poate ajunge la credință pentru că: 1) Îl cheamă pe Domnul în ajutor, 2) strigând, 3) cu lacrimi. În felul acesta „punctul critic” al necredinței e depășit și necredința se preface – zguduitor – în credință.

13. Tâlharul cel bun.

De ce s-a învrednicit a fi cu Domnul în rai în aceeași zi chiar?

Pentru că, pe cruce chinuindu-se, a fost în stare să compătimească! A mai avut, năpăstuitul, răgazul, vrerea, bunătatea să se gândească la durerea altuia.

Domnul, pe Cruce, Se roagă pentru cei ce-L răstignesc. Tâlharul, pe cruce, găsește în sine mărinimie să deplângă nedreptatea făcută unui nevinovat.

Actul acesta extraordinar de altruism, Domnul îl răsplătește după cuviință: Face din Sf. Dismas primul cetățean al paradisului recâștigat!

14. Să-mi fie îngăduit a insera printre sfinți și scriitori creștini numele unui drept iudeu, un „hasid" din școala lui Baal Șem Tov, aceea care, în secolul XVIII în Polonia, a gândit și a trăit mai aproape de conceptualitatea creștină decât oricare altă sectă evreiască de la esenieni încoace.

Rabbi Nahman din Vratlav grăia: Ușor îi este omului a renunța la cele esențiale ale vieții, dar nu la micile ei dulceți. De acestea, măcar în cantități infime, are neapărată nevoie.

15. Cazul Sfintei Maria Egipteanca este – ca și de altfel al Sfântului Antonie cel Mare, având și el, tot egiptean, de înfruntat mari ispite – elocvent. Desfrânată din pasiune, nu din interes, a petrecut după miraculoasa ei convertire patruzeci și șapte de ani în pustie. Când, din întâmplare, după trecerea acelor ani, a întâlnit-o, i s-a părut preotului Zosima că nu are în față o ființă omenească. După identificare, spovedind-o, i-a pus întrebarea: Te mai frământă ispitele trupești? Răspunsul, neașteptat, a fost: Se luptă cu mine ca niște fiare sălbatice.

Da, duhul e osârduitor, iar trupul e neputincios. Duhul, totuși, în cazul ei, a învins.

Relatarea aceasta, crudă și realistă, îmi place tocmai prin caracterul ei cu totul nepilduitor – ne-"edificant" (barbarismul mi se arată mai clar), lipsit de acel nesuferit iz de moralism facil și fals de care dăm în multe hagiografii. Adevărata minune nu-i vindecarea bruscă de patimi, ci puterea de a duce lupta vreme de patruzeci și șapte de ani, biruința aceasta atât de amarnic și de înfiorător de greu obținută.

Virtutea nu i-a picat Mariei Egipteanca cu hârzobul din cer. Ar fi fost, procedeul, nevrednic și de Hristos și de mucenița Sa.

Iată creștinul adevărat, pentru adulți, altul decât al povestioarelor bune pentru cei care nu pot bea decât lapte și auzi numai dulcegării. Pătimașii dăruiți cu harul căinței ar face bine să citească viața Mariei, scrisă de Patriarhul Sofronie al Ierusalimului, să știe pe ce cale îngustă și pietroasă le îngăduie Hristos să pășească. Dar și creștinii toți. Să le fie limpede ce înseamnă cu adevărat înfrângerea, războiul nevăzut, mucenicia.

16. Maximilian Kolbe, preotul polonez care se oferă să ia locul unui muncitor, tată a patru copii, atunci când într-un lagăr unde s-a produs o evadare, SS-iștii germani hotărăsc decimarea deținuților. Kolbe se afla alături de omul ce s-a nimerit printre cei numărați din zece în zece.

I-a luat deci locul (pe conducătorii lagărului îi interesa numărul victimelor, nu persoana lor). Și la ce fel de moarte s-a dus? Nu l-a împușcare ori spânzurătoare, ci la părăsirea într-o mină pustie unde osândiții – „decimații" – urmau să moară de foame și sete. Ba i-a determinat pe toți cei desemnați de numărătoare să meargă spre mină cântând.

Eugen Ionescu: De soartă mai fericită decât a lui Kolbe nu a avut nimeni parte pe acest pământ.

17. Mucenicul Nicolae Oprea zis Oprea Miclăuș din Săliștea Sibiului pentru câtă perseverență, răbdare, neosteneală și neteamă a dovedit. A mers – simplu mirean, biet țăran – de trei ori la Viena, ca să apere Ortodoxia; a înfruntat ca nimeni altul strașnica birocrație habsburgică. A dat, la anchetele cărora a fost supus, răspunsuri curajoase, calme, înțelepte și dârze. Nici nu se știe bine dacă a murit în lugubra temniță de la Kufstein ori va fi evadat pierind cine știe unde, neluat în seamă de nimeni, unul din acei smeriți eroi anonimi care în ochii Atotputernicului compsează, cred, nepăsarea, frica, superbia ori comoditatea multor mărimi ale lumii acesteia.

18. Iosif Gheorghian, de două ori mitropolit al Ungro-Vlahiei, pentru faptul (uluitor) că prin curăția vieții, grija acordată purtării creștinești în traiul de zi cu zi, sinceritatea evlaviei și bunătatea arătată celor din jur a stârnit – numai el, singurul, din tot cinul călugăresc și toată tagma preoțească – biruita admirație și nepregetata zdrobită afecțiune – a fostului călugăr Tudor Arghezi. Ceea ce nu-i de ici de colo!

19. Katow din *La condition humaine* a lui Andre Malraux.

În războiul chino-japonez, din anii '30, prizonierii sunt azvârliți de japonezi în cazanele fierbinți ale locomotivelor. Katow deține o pastilă de cianură. O cedează altor doi oameni prinși o dată cu el.

Problemă: Nu este fapta lui îndemn și complicitate la sinucidere, păcat strigător la cer?

Răspuns: Este.

Întrebare: Așadar, vor fi tustrei osândiți la Judecata de Apoi?

Răspuns: Nu cred. Cred altminteri. Că Domnul va zice dracilor: Da, ai voștri sunt, pentru sinucidere (doi) și îndemn și complicitate la sinucidere (celălalt). Dar – în virtutea sângelui Meu vărsat pe Cruce spre mântuirea lumii și în virtutea cuvântului: „Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ", iată poruncesc să vină aici credinciosul Meu slujitor Arhanghelul Mihail și să-și arunce spada în talerul balanței unde se află ăști trei nefericiți. Scapă astfel de iad. Iar pe Katow, în virtutea aceleiași atotputernicii date Mie, îl poftesc diseară la Cina împărătească unde i se va da un loc de cinste ca, văzându-l, să-i pot agrăi.

Și-apoi către draci: Nu vă amărâți, pierdeți trei suflete, dar le aveți pe toate ale celor care-și azvârleau prizonierii în cazanele locomotivelor. Și nu-s puțini.

20. Nobilă și înduioșătoare e figura pastorului anglican Arthur Shearly Cripps (care-i și poet de seamă). În veldt-ul sud african unde lucra ca misionar niciodată n-a consimțit să umble altfel decât enoriașii lui (adică desculț), să locuiască altfel decât ei (adică într-o colibă) și să mănânce altceva decât ei (adică o fiertură de plante).

21. Cine oare nu-l cunoaște pe episcopul Myriel, eroul lui Victor Hugo în *Mizerabilii*, omul care a schimbat sufletul ocnașului evadat Jean Valjean? După ce este găzduit în modesta casă parohială (căci din palatul episcopal Myriel făcuse cămin și spital), Valjean fuge luând cu sine sfeșnicele de argint de pe prichiciul căminului, singurele obiecte de valoare ale locuinței. E prins de jandarmi și adus înapoi la episcop, ca să fie identificate sfeșnicele, iar el apoi osândit. Myriel: Vă înșelați, oameni buni și zeloși slujitori ai legii, sfeșnicele i le-am dăruit eu.

Apare și în sinaxarul nostru o istorisire analoagă: A proprietarului care-i ajută pe hoți să-și salte pe umeri sacii doldora de grâne, furați din hambarele sale.

22. Din literatura creștină occidentală, încă trei admirabile figuri: Preotul (nenumit), eroul cărții *Jurnalul unui preot de țară* de Georges Bernanos, Părintele Francis Chisholm din *Cheile împărăției* de A.J. Cronin și Preotul (și el anonim) din *Puterea și slava* de Graham Greene.

Îi caracterizează că nu știu, nu-și dau seama, nu bănuiesc defel că sunt aproape de sfințenie. Și la ei, ca și la Zosima: sinceritate absolută, simplicitate, smerenie, soluția asumării (întotdeauna) a vinovăției.

De neuitat, în cartea lui Cronin, scena în care preotul îi face cunoscut chinezului (pe al cărui fiu îl vindecase de o boală gravă) că nu-i neapărat nevoie ca, drept mulțumire obligatorie, copilul să fie botezat (vindecările nu se plătesc, iar Botezul din obligație e ca și cum n-ar fi). (Cardinalul J. M. Lustiger: Credința vrea să zică să primești a fi ales de Dumnezeu; nu vrea să zică să-L alegi tu pe Dumnezeu... Să te faci creștin nu înseamnă să îmbrățișezi religia lui Hristos, înseamnă să te faci fratele lui Hristos...)

Preotul lui Bernanos (cartea întreagă e numai frumusețe, gravitate, durere, har și umilință) își împlinește misiunea fiind el însuși bolnav de boală fără leac (cancer intestinal) cu o neclintire și o naturalețe cum suntem în drept a bănui numai la cei dintâi ucenici ai DomnuluiNumai pe sine se ceartă, își caută zi de zi îmbunătățirea și nu duce lipsă de umor, îngăduință pentru alții și un simțământ acut al relativității celor lumești.

Preotul anonim din *Puterea și slava* e un bețiv, un păcătos, un laș, un nevrednic și un spurcat. Dar e un prigonit, e căutat fără milă și zăbavă de cei care vor să-l omoare. Și, cu toate că-i plin de păcate, nu îngăduie păcatului celui mare să-i cotropească sufletul. Nu deznădăjduiește. Nu deznădăjduiește și mai știe că singurul lucru cu adevărat important în lumea aceasta e să fii un sfânt.

Pentru că e prigonit nu deznădăjduiește și e convins că sfințenia e singurul țel firesc al omului. Să-mi fie îngăduit să spun că pe bețivul și păcătosul ăsta de popă nevrednic și nefericit îl iubesc.

23. Într-unul din avatarurile sale Buddha a fost iepure. L-a vizitat un brahman. Neavând cu ce să-l omenească, Iluminatul s-a aruncat pe sine în foc. Să aibă cinstitul oaspete oarecare hrană.

24. Sf. Carol Boromeu și Michel Eyquem de Montaigne au trăit în aceeași vreme (1538-1584 primul, 1533-1592 celălalt) și au fost: unul arhiepiscop de Milano, iar al doilea primar al orașului Bordeaux. Când, iarăși la date foarte apropiate, a izbucnit ciuma, în cele două orașe, Carol Boromeu, care era plecat în inspecție prin eparhie, *s-a înapoiat* grabnic la Milano; Montaigne, în schimb, *a părăsit* neîntârziat contaminatul port.

Nici cu gândul nu gândesc să emit vreo necugetată critică la adresa marelui și vestitului sceptic scriitor. Dar nu mă pot opri a face o comparație între cele două moduri de purtare și a constata că „fanaticii" sunt uneori cu nervii mai tari, mai dați la tăvăleală și cu simțul datoriei mai acut decât „spiritele tari" (spun francezii, noi spunem: liber cugetătorii).

25. Patriarhul ecumenic Atenagora, omul sărutului de la Ierusalim, îi spunea lui Olivier Clement că mai presus de orice iubește libertatea și că liber merge spre Hristos Care-i iubire.

În acestea două se cuprinde și prescurtează învățătura lui Hristos. Nu poate fi credință în lipsa lor.

Diata lui Hristos: Credință, libertate, iubire.

FELURIMI

Încerc prin cuvântul acesta să traduc *Variétés* al lui Valery și să precizez chipul în care oamenii îl slăvesc pe Domnul Hristos. Dumnezeu fiind infinit, întru totul firesc este să se arate fără de capăt și numărul drumeagurilor pe care Îi vădim dragostea, încrederea și devotamentul nostru. Așa stând lucrurile, de la sine înțeles e că modalitățile înșirate mai jos nu au câtuși de puțin caracter limitativ, ci strict exemplificator.

Îl slăvim pe Hristos mai întâi săvârșind cele menționate de El Însuși în textul referitor la înfricoșata Judecată de Apoi (Matei 25, 35-36): Dând să mănânce flămânzilor, dând de băut însetaților, primind pe cei străini, îmbrăcând pe cei goi, cercetând pe bolnavi și mergând să-i vedem pe cei ferecați în temniță;

Tot astfel crezând neîndoielnic, proclamând precum a și spus: El este Calea, Adevărul și Viața;

Postind, rugându-ne, priveghind, făcând milostenii, înfrânându-ne;

Dar și iertând pe greșiții noștri, alungând de la noi ținerea de minte a răului ce ni s-a făcut, iubind pe aproapele nostru (și nu numai iubindu-l ci și îngăduindu-i a fi așa cum este, nepretinzându-i să fie aidoma nouă, în caz contrar contestându-i orice drept, până și pe acela de a trăi), binecuvântându-ne (ori, de ne vine peste poate, măcar neblestemându-ne) vrăjmașii;

Dovedindu-ne blânzi și smeriți cu inima, făcători de pace, neartăgoși, neînfumurați, păstrători de cuget curat, aplicând și chiar *depășind* (după cuvântul Domnului: Matei 5, 20 și urm.) cele zece porunci, împăcându-ne cu pârâșii noștri;

Făptuind binele în taină, mâniindu-ne doar pe foarte scurtă vreme, nu mai târziu de apusul soarelui, oricând gata a ierta și a ne domoli, neîngrijorându-ne cu exces de cele ale lumii și ale trupului. Făcându-ne muți și surzi când suntem zădărâți, neînvoindu-ne facile ispite de a mustra și dojeni când simțim că avem dreptate, nejudecând pe nimeni (anevoioasă dar meritorie virtute);

Netemându-ne, alungând frica, socotind-o ca pe un păcat de moarte (Apoc. 21, 8), ca pe năpasta lumii, îndrăznind, mereu dând dovadă de bărbăţie, de ostăşie;

Adăpostind pe călători, neurmând exemplul celor din Viflaim care n-au găsit un locşor pentru Maica Domnului şi au lăsat ca boii să-i încălzească (pe ea şi pe Noul Născut) cu suflarea lor blândă şi prietenoasă, ajutând pe cei slabi: Scriptura de obicei îi aşează sub genericul: văduve şi orfani. Primind cu bucurie pe slujitorii Domnului, necerând (cu făţarnică nepărtinire şi vicleană înţelepciune) semne şi minuni, neispitindu-L pe Domnul cu cereri nesăbuite, ridicole sau neobrăzate;

Nefiind formalişti, bucheri şi pierduţi în mărunţişuri, nepunând litera deasupra legii, nescandalizându-ne că Domnul vindecă pe bolnavi în zi de sâmbătă, cunoscând că Iisus e Domn şi al sâmbetei.

Ci privind lucrurile, de fiecare dată, cu spirit larg şi tolerant, izbutind a ieşi din noi înşine, a ne vedea, judeca şi aprecia *din afară*, aşa cum ne-ar surprinde (fotografia) privirea rece şi neprevenită a unui terţ;

Neacceptând a fi robi patimilor (spre a ne face de basm şi de batjocură demonilor), dar nici textelor. Şi ferindu-ne ca de foc de încăpăţânatele şi obtuzele exegeze literale;

Nelăsând bogăţia (ori pofta de bogăţie ori arghirofilia care poate locui şi în cel neavut) să ne stăpânească, nepunându-ne toată încrederea în cele vremelnice: „Nebunule! În această noapte voi cere de la tine sufletul tău". Făcându-ne din legea relativităţii, principiul incertitudinii şi din doctrina instabilităţii celor lumeşti întreitul temei al unui reflex instinctiv când vor să ne subjuge cu strălucirea lor;

Nepizmuind (pilda lucrătorilor tocmiţi la vie să ne rămână prezentă în minte spre a nu ceda acestei urâte, răspândite şi stăruitoare porniri a subconştientului nostru). Neaţintindu-ne ochii asupra semenilor noştri, asupra greşelilor şi inevitabilelor lor cusururi omeneşti, ci mai vârtos asupra alor noastre (paiul şi bârna – cu observaţia măcar de nu este bârnă în ochiul meu, paiul propriu e zgândărit de celălalt pe care orizontul meu strâmt şi incapacitatea mea de a concepe ceva diferit de mine îl preface în bârnă);

Neluând numele lui Dumnezeu în deşert. Rodindu-ne talantul ori talanţii ori fracţiunea de talant. Nedovedindu-ne meschini şi urâcioşi, oţărându-ne, bunăoară, că s-a făcut risipă cu mirul turnat pe capul Domnului;

Neîngăduind ca strâmtoarea, prigoana, grijile veacului, înșelăciunea avuției și poftele să înăbușe rodirea Cuvântului în noi. Neînspăimântându-ne (precum gadarenii) de puterea lui Hristos, fiind statornici în credință, neinvocând diverse pretexte (fie ele cinstite, raționale) spre a nu da urmare chemării Domnului;

Lăsând nevinovăția copilăriei să ne roureze sufletul și să ne vindece de uscata respectabilitate, întocmai ca Zaheu care, om în toată firea, nu s-a rușinat să se cațere în pom ca să-L vadă mai bine pe Iisus;

Veghind, păstrându-ne treji, nepunând mare preț pe tăria noastră, știind că duhul nostru e osârduitor însă trupul nevolnic, iar noi oricând capabili de slăbiciune, de cădere (n-a grăit Fericitul Filip Nerri: ține-mă, Doamne, de urechi că altminteri te vând ca Iuda?);

Fiind recunoscători (semuindu-ne nu celor nouă leproși vindecați care și-au văzut de drum, ci celui de-al zecelea care s-a întors ca să mulțumească), iubindu-L pe Domnul din toată inima, din tot cugetul, tot sufletul și toată virtutea noastră;

Ferindu-ne de șovăială și impunându-ne a fi statornici în hotărâri;

Luptându-ne cu lăcomia (păcat poate minor și cu înfățișarea naivă, dar insidios);

Neidolatrizând cele trecătoare și nici chiar virtuțiile, ci numai pe Unul Dumnezeu. Considerate una câte una, separat, nu laolaltă, ci sub oblăduirea duhului, virtuțile pot deveni obsesii de nu și ispite și chipuri idolești, cum se întâmplă uneori la protestanți și neoprotestanți. Atunci ele se prefac în forțe oarbe și, sfidând dreapta socotință, ajung a provoca aberații. Fiind înțelepți (ca șerpii, nu numai blânzi ca porumbeii) nu-i de ajuns – dovadă parabola despre iconomul necredincios, dând întâietate când ne aflăm în dilemă, monahiceștii însușiri a dreptei socotințe, neostenit în rugăciune (văduva străruitoare și judecătorul nedrept), răbdători;

Crezând neclintit în Cuvântul lui Iisus (Ioan 4, 50), păzindu-l (Ioan 8, 51) mâncând și bând la vremea potrivită preacuratul trup și scump sângele Domnului, dându-ne bine seama: cât de fericiți suntem că ne învrednicim de aceasta, că niciodată n-a vorbit un om cum vorbește Hristos (Ioan 7, 46), că ne putem numi prieteni ai Săi. Citind cu atenție *Vechiul Testament* și înțelegându-i valoarea profetică și prin urmare că nu creștinii sunt cei care nu-l venerează, ci acei care nu dau crezare proorocirilor sale;

Rugându-ne, postind, priveghind, milostivind – neapărat. Dar și prin simple vorbe bune sau gesturi de compătimire, cum ar fi cuvintele rostite de tâlharul cel bun către Iisus (n-a fost numai cutremurătoare mărturisire, ci și vorbă mângâietoare, act de compasiune, de solidarizare și – îndrăznesc a spune – de încurajare, arătându-I-se Răstignitului că nu este înconjurat doar de vrăjmași, hulitori și batjocoritori, că-I stă alături un om care *înțelege* ce se petrece acolo pe Golgota), ori gestul atât de gingaș, de blajin, de umil al Veronicăi;

Grăind asemenea vorbe bune ori săvârșind asemenea gesturi chiar și față de semenii noștri, de simpli oameni, în ocaziile cele mai întâmplătoare și mai mărunte, nesfiindu-ne a fi politicoși, a schița un zâmbet binevoitor până și unui străin, spre exemplu insului care, după ce fără de voie ne-a lovit cu cotul, își cere scuze, descoperindu-ne capul când salutăm, răspunzând negrăbiți când ni se pune o întrebare, când ne cere cineva să-i arătăm drumul – lucruri mici, profane, de nu și triviale! Dar din categoria celor care prisosesc stricta dreptate și în consecință plăcute lui Hristos: El nu a venit să strice Legea, ci să o împlinească și ce înseamnă a împlini de nu a adânci, a rafina, a cere mai mult, a dori desăvârșirea, a trage consecințe mai subtile?;

Fiind modești, având cunoștință de limitele noastre psiho-somatice, proporționând somnul și rugăciunea în așa fel încât niciodată să nu stăm la rugăciune picotind (le-ar prinde bine intransigenților să citească declarațiile făcute Părintelui Ioanichie Bălan – în *Convorbiri duhovnicești* – de Părintele Teofil Părăian de la mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus);

Aducând Domnului acele daruri pe care suntem în măsură să le aducem: aur, smirnă și tămâie, dacă suntem regizori numai ungându-L cu mir ori spălându-I picioarele, ori măcar dându-I apă să-și spele mâinile și picioarele (cum, vai, nu a făcut Simon leprosul);

Ori – ca păstorii – fluierând, *căci magii cu steaua călătoresc* iar *îngerii cu păstorii slavoslovesc,* căci oricare pornire din inimă e primită și păstorii nepricepându-se la altceva mai înalt și nedispunând de averi își vădesc dragostea și bucuria fluierând și îndoială nu încape că primit a fost spontanul și voiosul lor sărman fluierat;

După cum primite vor fi și giumbușlucurile măscăriciului de la Notre Dame (din nuvela lui Anatole France), acela care seara, după o zi

de trudă și tumbe, intră în măreața catedrală, își scoate din traistă uneltele lui de pehlivan și începe a înghiți foc și a face tot felul de năzdrăvănii în fața icoanei Maicii Sfinte cu Pruncul în brațe, spre indignarea paraclisierului care se pregătea să-l alunge cu aspră admonestare dacă nu ar fi văzut, înfiorându-se, cum Preacurata coboară din icoană spre a-i șterge saltimbancului sudoarea de pe frunte cu propria-i mahramă, în vreme ce Pruncul râde și bate din palme;

Fiindcă toți într-un fel ori altul suntem măscăriciul de la Notre Dame și toți slăvim pe Hristos numai pe măsura darului, puterii și priceperii noastre, potrivit stilului nostru ar zice Blaga;

Iar Părintele Brown al lui G. K. Chesterton dezleagă încâlcite probleme polițiste și o! de-ar da bunul Dumnezeu să ne învrednicim toți a fluiera cu tot atâta curăție și înfocare ca păstorii din jurul peșterii de la Viflaim!;

Și-l mai slăvim pe Domnul poftind la cină pe cei desconsiderați, nu numai cei sărmani, ci în general cei care nu se bucură de atenție și cinstirea semenilor, cei uitați sau părăsiți: acestora să le dovedim gentilețe, cuviință, solicitudine;

Prin acte de curaj, de vitejie făcându-ne – e bine să ne-o tot repetăm – regulă și lege și crez din socotirea fricii drept mare și grav păcat;

Prin orice fel (cât de neașteptat, de neconformist) de faptă bună, prin bucurie gratuită, liniște, împăciuire, bonomie analoagă celei a preacreștinului personaj al lui Dickens, nemuritorul domn Picwick (Dostoievski îl așeza pe aceeași treaptă cu eroul lui Cervantes);

Prin vizitarea celor prigoniți de puternicii zilei (măcar noaptea, pe ascuns, întocmai ca Nicodim);

Oprindu-ne de la păcate, devenind adevărați creștini, orice am fi fost înainte de trezire, cu oricare urâte ori scârbavnice păcate ne-am fi murdărit (ca arhiepiscopul Becket, cel ucis în altar din porunca regelui englez Henric al II-lea – fostul său tovarăș de petreceri – fiindcă odată hirotonit arhiereu n-a mai vrut să știe de prieteșugurile și rătăcirile de altădată), conform textului de la I Cor. 6, 11;

Sărutând pământul, fără pricină, din euforie și extaz, ca Alioșa Karamazov;

Luptându-ne cu morile de vânt, mânați de gândul ajutorării urgisiților, ca Don Quijote (*El nuestro Senor Don Quijote* îl numesc spaniolii *El Christo Espanol*);

Scriind, pictând ori compunând (cei care pot) capodopere. Toate au fost și sunt create numai în starea harului sfinților (Sf. Iustin: „Toate câte filosofii și legislatorii le-au gândit și le-au spus frumos, le-au elaborat grație părții de Logos aflătoare în ei” – citat după Pr. prof. G. I. Coman, *Patrologie, I pag. 39*);

Sărutând pe cei leproși, termenul acesta *lepros* fiind luat în cel mai cuprinzător înțeles, ca în *Sărutul dat leprosului* al lui Francois Mauriac ori ca echivalent cu acel *Geächtchen* despre care a scris Ernst von Salomon: orice ins izolat, prigonit, ocărât pe nedrept, de care căpătuiții, rostuiții, fricoșii, chivernisiții, slugarnicii se feresc și se tem e un lepros vrednic a fi sărutat;

Refuzând a ne zgâi la cel în suferință și descumpănire, urmând exemplul dat de James A. Balfour care se destăinuia: îmi fac un imperativ din a nu mă holba la oricine se află, în prezența mea, într-o situație penibilă ori în stare deznădăjduită (ceea ce implică sila și uimirea față de toți spectatorii care dau buzna la execuții capitale, torturi, trageri pe roată, arderi pe rug ș.a.m.d.);

Rugându-ne așa cum știm, chiar dacă nu cunoaștem la perfecție tipicul rugăciunilor (și poate nici *Tatăl nostru*, ca în povestirea cu cei trei sihaștri de pe insulă care nu-l știau dar umblau pe mare);

Crezând că Iisus e Hristos, așa cum L-au mărturisit Petru, Marta, Natanael, orbul din naștere, samarineanca..., făcând voia Tatălui (Ioan 1, 49), lăsând oricând toate baltă și de izbeliște spre a-I urma lui Hristos (ca pescarii Ioan și Iacov, ca vameșul Matei...);

Ascultându-i cuvântul, ca Maria, dar și slujindu-I la masă ca Marta, ca soacra lui Petru;

Neîncetând a reflecta asupra adevărului că ideile de bază ale învățăturii lui Hristos sunt două: dragostea (Ioan 13, 34 și 15, 12-13) și libertatea (Ioan 8, 31-32);

Neprecupețindu-ne vremea, zăbovind ca samarineanul cel milostiv pentru a veni în ajutorul păgubiților, accidentaților, nenorociților;

Aducându-ne mereu aminte că în orice semen al nostru sălășluiește suflarea lui Dumnezeu, adică o fărâmă de spirit divin (care-i infinit așa încât și fărâma se împărtășește din infinitate). Și nepurtându-ne cu el ca atare, nebatjocorindu-l, nedenunțându-l, nevânzându-l pe un număr anume de arginți ori pentru necurata plăcere de a-l vedea cum suferă, neurmând față de el pilda lui Iuda.

Căci altminteri săvârșim păcatul (fără iertare) de hulire a Duhului Sfânt aflător în orice om: ocărârea aproapelui (să nu ne mai mire că Domnul sortește judecății sinedriului pe cine zice fratelui său: netrebnicule, și gheenii focului pe cine îi zice: nebunule!), luarea în râs a celui așezat pe Cruce (așa cum au făcut arhiereii, căpeteniile, cărturarii, ostașii și trecătorii: Matei 27, 39-43; Marcu 18, 29; Luca 23, 35), predarea refugiatului în mâinile prigonitorilor săi, rânjetul îndreptat spre suferința altuia, bucuria pricinuită de necazul vecinului (germanii o numesc *Schadenfreude*), împietrirea inimii, învârtoșarea cugetului, semeața birocrație, tâmpa indiferență ori cruda retragere în sine când e vorba de nevoia celor din jurul nostru.

Enumerarea, am spus-o, e strict exemplificatorie. Să nu se îngrijoreze nimeni: oricui îi este oricând dat – nu numai în momente eroice – a-L mărturisi pe Domnul. Și poate că această mărturisire zi de zi, în împrejurări modeste și mărunte, nu-i deloc mai ușoară decât cea eroică de care nu toți avem parte (asupra adevărului acestuia a stăruit Fericita Tereza din Lisieux). Să nu ne înșelăm gândind că deoarece nu ni se ivește prilej de mucenicie nu avem cum să-L mărturisim și slăvim pe Domnul nostru, Care-i prezent nu numai în cer și în iad, în slava cerului ori în adâncurile mării, ci și în fiecare clipă și la orice pas al vieții celei mai obișnuite. Ștergura Veronicăi, măscăriciul de la Notre Dame, banalul zâmbet al omului de bună voie – vorbulița caldă spusă omului necăjit ajung spre a ne convinge că suntem neîncetat îmbiați cu posibilitatea de a ne recunoaște și vădi ucenici feluriți și neabătuți ai lui Iisus Hristos.

O CONTRIBUŢIE LA PROBLEMA EPIFANIEI

Succesul de necontestat și influența crescândă a unor științe ca semiotica, bionica, cibernetica, informatica nu puteau să nu sfârșească prin a chezășui intrarea în vocabularul teologic a unor termeni popularizați de ele. Mai mult decât atât, au înrâurit până și modul de a pune și formula problemele.

Un exemplu îl constituie misterul epifaniei, pe care un predicator francez, din ce în ce mai cunoscut și mai apreciat, nu se sfiește a-l prezenta într-un limbaj aflat sub controlul teoriei comunicațiilor.

Preotul J.-M. Lustiger, astăzi cardinal-arhiepiscop al Parisului (*Sermons d'un cure de Paris,* ed. Fayard, 1978) vorbind credincioșilor săi despre epifanie începe, într-adevăr, prin fixarea unor premize nemijlocit legate de știința semnelor cât și de știința astrofizică.

S-au întrebat astronomii și fizicienii (dar mai cu deosebire lingviștii) care să fie calea cea mai lesnicioasă pentru stabilirea unor contacte între oameni și eventualele ființe extraterestre (a căror existență în al său *Hexameron* Sf. Vasile cel Mare nu o exclude)? Camille Flammarion, încă de acum aproape un veac, presupunea că figurile geometriei și demonstrarea grafică a teoremelor geometrice ar oferi baza unui limbaj comun. Alții – soluție comodă, adoptată de mai toți autorii de SF – au imaginat transmisiunea directă a gândului. S-a dat crezare (e tema filmului *Close encounters of the third degree*) și aflării unor anume acorduri sau game în putere a constrânge muzical pe cei de pe farfuriile zburătoare să aterizeze. (Ar fi un caz particular al principiului rezonanței.)

Discuția nu e factice. Dacă, în adevăr, există ființe raționale în afara Terrei, găsirea unui limbaj, altfel spus a unui „cod", a unui sistem de semne egal inteligibil ambelor părți este esențială și prealabilă unei apropieri rodnice. (Fiindcă poate fi pusă întrebarea: nu cumva extrapământenii au încercat să ne „agrăiască", dar noi nu suntem în stare să le receptăm mesajul?)

Pornind, și nu fără curaj, de la aceste date, cardinalul arhiepiscop Lustiger ne cheamă să reflectăm asupra felului cum a rezolvat divinitatea problema

aceasta centrală și teribilă. De vreme ce Dumnezeu este cu totul diferit de făptura creată, de vreme ce între făuritor și făurit, între cauză și efect, între olar și vas deosebirea nu e de grad, ci de natură, de vreme ce pe Dumnezeu nu-L putem defini și înțelege în cadrul categoriilor noastre mintale și al atributelor de care dispune rostirea omenească – ci numai apofatic –, de vreme ce ființează o falie, un hiatus, o soluție de continuitate, o prăpastie între infinit și lumesc și omul nu poate sta de vorbă „față către față" cu Atotputernicul, intrarea în legătură a celor două persoane (divină, umană) reprezintă o problemă dintre cele mai insidioase și mai reale, mai „practice". În *Vechiul Testament*, Domnul îl cheamă pe om după numele său, îl strigă și acesta răspunde: iată-mă, Doamne. Teologii secolului al XX-lea consideră modalitatea aceasta de comunicare perimată[1] și, întocmai ca Lustiger, caută o soluție adecvată cunoștințelor dobândite în ultimele decenii, metodologiei și logisticii acceptate de noile demersuri ale puterii noastre de judecată. (Nu este, adică, vorba de o „reconsiderare" a situației de fapt și deci a textului scripturistic ori a Sfintei Tradiții, ci de o reformulare în termenii gnoseologiei contemporane.)

Ce a făcut Dumnezeu confruntat cu problema intrării în comunicare cu făpturile Sale atunci când a socotit că e momentul să li Se reveleze mai deslușit și să le deschidă poarta izbăvirii? A proiectat o soluție pe care Lustiger o caracterizează drept cum mai neașteptată și mai ciudată nici că poate fi. (Cf. și cp. J.B.S. Haldane: universul e poate nu numai dincolo de puterea noastră de pricepere ci și dincolo de puterea noastră de închipuire.) Nu a recurs la formule matematice și nici la ozeneuri, unde electromagnetice, descărcări de energie ori apariții ectoplasmice provocate de solicitările celor adunați în jurul unor mese fără cuie. Nu a căutat o „cale", un „mijloc", o teleoperație oarecare. Nu a lucrat din depărtări, de la distanță, distant cum ar veni.

Spre a înjgheba puntea de legătură, Dumnezeu a făcut un lucru la care nici cu gândul nici cu rațiunea și nici cu imaginația nu am fi ajuns noi, oamenii, vreodată: S-a făcut prunc și S-a născut din femeie. Iar mai apoi S-a urcat pe cruce pentru a muri ca un răufăcător.

Era, de fapt, continuă Lustiger – și întreagă această vorbire nițel prețios științifică nu se cuvine a scandaliza pentru că este de perfectă bună credință și

---

[1] Proorocii, e drept, vorbeau și transmiteau mesaje verbale. Să nu se piardă totuși din vedere că în general manifestau simptome perturbatoare pentru o bună recepție: făceau spume la gură, bolboroseau, proferau o metaforică greu inteligibilă și polisemantică. Sfințenia lor era agitată și uneori putea fi asemuită posesiunii de neinițiați.

trădează numai o slăbiciune a unor teologi catolici pentru adoptarea cât mai nereticentă a terminologiei la zi –, singura soluție posibilă, logică și convingătoare, în ciuda aparenței sale desăvârșite absurdități. Oricare alta nu ar fi asigurat o înțelegere deplină, nu ar fi asigurat o semiotică cu totul limpede pentru om. Ar fi lăsat să subziste o *distanță*, luând aminte și împrejurarea că ancheta divină (cercetarea *in vivo*, cât mai neinterferată a vremelniciei) s-ar fi efectuat în temeiul unor informații culese din afară, iar nu dintr-o experimentare existențială a „condiției umane", a vieții limitate de spațiu și timp.

Epifania devenind un caz al teoriei comunicațiilor (capitol al Informaticii), se cade a constata că rezolvarea hristică a dificultății (*id est*: întruparea) e mai puțin stranie și paradoxală pe cât s-ar zice: pentru a stabili o legătură cât mai neviciată de factori tulburători și agenți deformanți externi între A și a, A *devine, se face a. (Verbum caro factum est.)* Soluția aceasta – directă, „economică" și rapidă de nu și intempestivă și, în orice caz, riscantă: totul depindea de consimțământul Fecioarei; A care în clipa Bunei Vestiri este (f)a – mai are un nume: ea se definește și *dragoste*. Într-atâta a iubit Dumnezeu pe om încât pentru a i Se descoperi cât mai nereticent și mai inteligibil S-a identificat cu el, a luat însăși firea lui, S-a supus unei intrafigurări: S-a replămădit om. Chenoza e soluția cea mai *simplă*, poate, cea mai sigură (fără îndoială) deoarece este cea mai completă și mai angajantă, dar nu rămâne mai puțin ingenioasă și cutremurătoare.

Pentru ca să fie absolut convins de sinceritatea, seriozitatea, totalitatea și ireversibilitatea soluției divine, era necesar ca identificarea lui A cu el să nu îngăduie omului nici cea mai infimă doză de suspiciune, de joc ori trucaj, sau de menținere a unei discontinuități, unei posibile linii de repliere, de retragere. Hristos, de aceea (și e tocmai ce n-au sesizat monofiziții[2], se pleacă și-și asumă cele două situații mai specifice și mai fidele condiției de om. Născându-Se din femeie și murind în grele chinuri, înseamnă – și cuvântul acesta, verbul acesta trebuie luat în accepțiunea sa cea mai precisă, mai semiologică, mai saussuriană – că *smerenia* și *suferința* au fost preferate oricăror alte procedee deoarece sunt cele care nu înșeală, care nu pot înșela, care nu permit îndoieli, care

---

[2] Fantaziaștii, dochetii și monofiziștii săvârșesc ceea ce Walter Benjamin a numit o eroare semantică. Se mai poate spune că spre a decoda mesajul divin ei întrebuințează un cifru (resp. o cheie) greșit. Nu-i de mirare că le-a scăpat înțelesul mesajului, că l-au „citit" invers, atribuind divinității un joc dublu, de nu chiar un joc, o teatralitate.

certifică îndoiala și sugrumă în fașă orice bănuială. Secretul epifaniei hristice (unde sângele e prețul, unde plata, așadar, se dovedește cu un zapis ce nu poate fi măsluit ori eludat) este desigur chenoza – secretul tehnic. Dar taina lucrării - secretul emoțional - ține de alt domeniu, de al duhului și inefabilului: e dragostea[3].

Numai dragostea poate explica, fundamenta și justifica drumul ales de epifania hristică: nu Mă apropiu de om, nu-l ascult cu atenție, cu solicitudine, nu Mă asemăn lui, nu iau aparență de om, ci Mă *fac om*. Devin rob și Eu. Mă ferec în lanțuri și Eu. Îl vindec pe lepros prin atingere. Mă substitui.

Așa se confirmă, se clarifică, se întăresc din belșug spusele Sfântului Apostol Pavel (I Cor., 13), cum că dintre toate câte sunt cea mai mare și mai trainică este dragostea. Și de ce, la sfârșit, după dispariția nădejdii și a credinței, va rămâne doar ea?[4] Pentru că semnificanții, inutili, pier ca fumul, se topesc ca ceara în fața focului. Pentru că nu mai este nevoie, atunci, de semne comune, de un limbaj, pentru că s-a intrat în faza comunicării directe – fără oglinzi, fără ghicitură, fără coduri, fără posibile de nu și inevitabile erori de transmisie – la nivel de semnificat. Cosmosul acum inundat (potrivit teoriei lui Ștefan Lupașcu), exclusiv de fotoni, se află curățit de semne.

Iar semnificatul, tâlcul întregii acțiuni (sau tragedii), de la iesle la cruce, de la Viflaim la Golgota, îl rezumă numai cuvântul acesta de *dragoste*, mai tainic, mai fascinant, mai intraductibil (simțămintelor noastre păcătoase, cugetului nostru corupt, imaginației noastre mărginite) decât oricare altul.

---

[3] Cf. Virgil Stancovici, *Filosofia integrării* (București, E.P., 1978): relațiile dintre universul necreat și universul creat sunt descrise ca stând sub semnul pateriei și iubirii.

[4] Părăsind lumea după împlinirea misiunii Sale, A duce cu Sine stigmatele și crucea, simboluri certe ale tărâmului durerilor și nedreptăților. Corolarul ori teorema-reciprocă a chenozei este îndumnezeirea lui A. Stigmatele purtate de Hristos în cer (și crucea, de care imagistica populară nu Îl desparte nici acolo) consfințesc justețea interpretării date la sinodul de la Calcedon. Prezența crucii în supremele înălțimi, la dreapta Celui ce stă la dreapta Tatălui, nu-i incongruentă sau strict sentimentală, e mărturia faptului că întruparea nu a fost o „aventură", o „trecere prin", ci o deplină contopire și o angajare lipsită de căi de retragere, echivalentă cu arderea podurilor în urma trupelor atacante. Domnul Savaot! Hristos Biruitorul!

MĂRTURISIRILE DOMNULUI

Domnul, la sfârșit, după ce ucenicilor săi le vorbește deschis și li Se destăinuiește întreg (Ioan, 16, 29: „Iată acum vorbești pe față și nu spui nici o pildă”), se recunoaște drept ceea ce cu adevărat este și în prezența autorităților lumești: a sinedriului și a ighemonului Pilat. Referatele evanghelice folosesc patru formule al căror conținut e unul și același: *Tu zici, Tu ai zis, Voi ziceți, Eu sunt* și *veți vedea*... În afara acestor declarații publice, oficiale, necesare, mai există un număr de recunoașteri spontane, acauzale, ferite, care-și au și ele adânca semnificație. Sunt mărturisiri *proprio motu* ale Sale.

Întreaga viețuire a Domnului pe pământ, și îndeosebi anii activității Sale propovăditoare ca și toate minunile săvârșite, mărturisesc calitatea Sa de Fiu al lui Dumnezeu, punctul culminant al dezvăluirii depline constituindu-l neîndoielnic Schimbarea la Față, darea în vileag totală și indubitabilă a dumnezeirii Sale. Momentele în care – potrivit textelor evanghelice – Își declară neprovocat, în cerc intim, cu totul spontan și totodată fățiș, nu aluziv, nu în pilde, nu indirect dumnezeirea, și calitatea de Fiu al Tatălui ceresc mi se pare că pot fi socotite șase – și în toate acestea cazuri recunoașterea are un caracter voluntar, neașteptat, intempestiv, discret. Domnul Se mărturisește:

1. Orbului din naștere

Ioan, 9, 35-38: „Auzind Iisus că l-au dat afară și aflându-l i-au zis: Crezi tu în Fiul lui Dumnezeu? El a răspuns și a zis: Și cine este, Doamne ca să cred în El? Și i-a zis Iisus: L-ai și văzut! Chiar Cel Care vorbește cu tine. Acela este”.

De ce fostului orb? Pentru că s-a purtat bine. Nu s-a dus să-L denunțe

fariseilor.[1] S-a ținut tare, deși a fost cu prisos hărțuit. L-a preamărit pe Domnul. Nu s-a rușinat de El. I-a înfruntat, netemător, pe farisei. A dat admirabilul răspuns (Ioan, 9, 30): „Tocmai în aceasta stă minunea că voi nu știți de unde este și El mi-a deschis ochii".

Domnul îl prețuiește pe fostul orb, îi place de el, de curajul, de recunoștința[2] și tăria lui. De aceea i se și mărturisește cu un soi de bucurie, de grabă și spre a-l consola cât mai rapid și mai nepregetat că el trebuie să îndure ocara din pricina Lui. (Așa cum, de-mi este îngăduită îndrăzneața asemuire, Cuza Vodă îl sărută pe țăranul care fusese scuipat de boier.) În ce fel să-l răsplătească pentru aceasta? Prin darul cel mai scump ce-l putea face, prin onoarea supremă, prin copleșitoarea supracinstire a împărtășirii tainei celei mai mari: îi face *suprema onoare* de a i se mărturisi ca Fiu al lui Dumnezeu. Taina aceasta – care-i fără pereche – i-o încredințează *ex abrupto* și *stante pede*. Ca un împărat care pe câmpul de luptă și-ar smulge decorația cu lentă de la gât și ar petrece-o în jurul gâtului unui brav.

Și de data aceasta Domnul nu dă cu țârâita și cu zgârcenie. Nu dă meschin, dă boierește, conform obiceiului Său. Nu-i spune celui tămăduit: Să știi că Eu sunt un vraci cu puteri ascunse... Nu, i *Se declară* la modul absolut: Eu sunt Fiul lui Dumnezeu! Ca unui ucenic, ca unui frate, ca unui prieten, ca unui *confident* al Său, ca unui sfetnic de taină, ca unui om de încredere și de nădejde. *I se încredințează*. Cu alte vorbe, îi spune ceea ce avea să-i rostească mai târziu tâlharului celui bun: „Astăzi vei fi cu Mine în rai".

Orbul din naștere e mai întâi vindecat de orbirea trupească; i se dăruiește apoi și priveliștea lumii duhovnicești, vederea de ordin superior. *Hristos vine la el* și-i descoperă, față către față, pe Dumnezeu. Ca altă dată, pe munte, lui Moise. O! neasemuita fericită cutremurare a clipei când i s-a spus: „L-ai și văzut!.

---

[1] Altfel îi vorbește Hristos slăbănogului, un vechi păcătos, un turnător. Aceluia îi spunea doar: „De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău" (Ioan 5, 14).

[2] Analogică aceleia a celui de-al zecelea lepros lecuit, singurul înapoiat ca să mulțumească. Ceilalți nouă se vindecă, numai el se și mântuiește.

2. Martei

Ioan 11, 25-27: „Și Iisus i-a zis: Eu sunt învierea și viața, cel care crede în Mine, chiar dacă va muri, va fi viu. Și oricine trăiește și crede în Mine nu va muri niciodată. Crezi tu aceasta? Zis-a Lui: „Da, Doamne. Eu am crezut că Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, Care a venit în lume".

Aici, Domnul provoacă mărturisirea credincioasei. O întreabă și ea dă răspunsul cuvenit.

Poate că Domnul regreta că fusese oarecum aspru și că o dojenise *(Marto, Marto...)*. Poate că I se păruse că prea se lăsa furată de grijile gospodărești (adică lumești) și că voia să-i dea acum prilejul de a se scutura de ele mărturisindu-L pe Hristos: ca să iasă de sub înrâurirea forțelor pământești nefaste, a grijilor (chiar nepăcătoase, chiar binevoitoare, totuși acaparante) care de fapt sunt spini, spini dintre aceia care înăbușă sămânța cea bună.

Celor care ar fi putut gândi (ori au și gândit) că Domnul nu numai o mustrase pe Marta, ci o și respinsese, li se arată acum lămurit că nu e așa: o certase pe Marta, desigur, dar nu o și alungase. Acum o reabilitează, își dovedește deplina încredere în ea și o așează pe același plan cu Maria, dându-i prilejul izbăvitor de a-L mărturisi nereticent, ritos și solemn: catehetic. Tocmai pentru ca să nu mai subziste nici o îndoială asupra egalei credințe și egalului statut duhovnicesc al celor două femei. (Marta fiind o fire mai puțin mistică, nimerit este a i se da putința să-și rostească crezul în formă canonică.)

Marta este, așadar, expres reabilitată și reașezată pe aceeași treaptă cu soru-sa.

3. Apostolilor

Matei 16, 15-17: „Dar voi cine ziceți că sunt? Răspunzând, Simon Petru a zis: Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu. Iar Iisus, răspunzând, i-a zis: Fericit ești Simone, fiul lui Iona, că nu trup și sânge ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu Cel din ceruri" (Marcu 8, 29 și Luca 9, 20).

Cu alt prilej (Ioan, 6, 69) următor întrebării „Nu vreți și voi să vă duceți?”, Simon Petru răspunde la fel ca mai sus: „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieții celei veșnice. Și noi am crezut că Tu ești Hristos, Fiul Dumnezeului Celui viu”.

Domnul, din nou, nu-l contrazice. Dimpotrivă, îl confirmă, de data aceasta, exclamând bucuros, cu mai puțină gravitate, și parcă dându-și încuviințare Sieși: „Oare nu v-am ales Eu pe voi cei doisprezece?” (Nu fără a se corecta: și totuși unul dintre voi este diavol.)

4. Femeii samarinence

Ioan, 4, 25-26: „I-a zis femeia: Știm că va veni Mesia care se cheamă Hristos; când va veni Acela, ne va vesti nouă toate. Iisus i-a zis: Eu sunt, Cel Care vorbește cu tine”.

Mărturisirea este identică aceleia făcute orbului din naștere. De ce o enunță Domnul și de data aceasta? Pentru că I-au plăcut curajul, istețimea, vânjoșia și impetuozitatea femeii. Nu I S-a părut obraznică, doar dârză, inteligentă și slobodă la gură. Chiar aceasta a stârnit mulțumirea (și, cine știe? zâmbetul lăuntric) Domnului: tonul ei liber, neînfricat, nefățarnic, deschis, cercetător, înfipt, îndrăzneț, inimos, nițel semeț. (Semeț nu în sensul orgolios și încrezut în sine, ci temeinic statornicit în postura-i de ființă rațională, dispusă a crede, însă nu ușor.) Aceste însușiri cutezătoare – cărora nu li se adaugă insolența –, deși la marginea bunei cuviințe, I-au fost pe plac Domnului, mare amator de curaj, de inteligență, ba și de îndrăzneală și caractere ferme (hananeanca, văduva stăruitoare), de oameni dintr-o bucată. Dar Căruia nu-I sunt vrednici de îndrăgire căldiceii, lingușitorii, nehotărâții, fățarnicii. Iar samarineanca numai fricoasă nu-i și nici nu lingușește, nici nu se fățărește și-i gata să se dea învinsă de evidență (când Hristos îi spune că nu are bărbat, ea nu-L contrazice, nu se ascunde, ci pe dată își dă seama că are în prezența ei un prooroc, ba poate pe Mesia). Spune ce crede și ce cugetă, nu se ferește a vorbi „tare” cu Domnul, ba a-L și ironiza nițel *(Doamne, nu ai găleată și fântâna este adâncă: de unde doar ai apa cea vie?).*

Samarineanca e raționalistă, pozitivă, practică (aparține categoriei

mintale a Sfântului Toma), e deșteaptă, judecă logic; și nu are lacăt la gură; e vorbăreață, e țeapănă, are o fire comunicativă de țărancă neamăgită ori de orășeancă frecată cu lumea, nu cunoaște timiditatea și ocolișurile, aidoma – ne va fi din nou îngăduită raportarea la profan – personajelor lui Creangă.

Această simplitate, această îndrăzneală, această agerime, această sinceritate, această sfătoșenie de Smărăndiță samarineană au trezit simpatia și atenția Domnului – drept care i Se mărturisește și ei! Desigur, pentru că s-a dovedit *odată femeie și om de caracter,* iar nu vreo miorlăită, vreo lipsită de darul sfânt al grăirii pe șleau! și de-al recunoașterii teofaniei când ea binevoiește a se manifesta și în împrejurările cele mai neașteptate și mai neexcepționale.

5. Lui Natanael

Ioan, 1, 49-50: „Răspunsu-I-a Natanael: Rabbi, Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Tu ești regele lui Israel. Răspuns-a Iisus: Pentru că ți-am spus că te-am văzut sub smochin crezi? Mai mari decât acestea vei vedea".

Aici Natanael, neprovocat, mărturisește pe Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu, iar Domnul nici lui nu i Se tăgăduiește, făgăduindu-i și mai desăvârșite descoperiri. Ba le și spune (lui Natanael, lui Filip[3], celorlalți de față): „Adevărat, adevărat zic vouă, de acum veți vedea cerurile deschizându-se și pe îngerii Domnului suindu-se și coborându-se peste Fiul Omului" (versetul 51).

Răspunsul e eshatologic și apocaliptic.

Ce stimulase mărturisirea lui Natanael? Faptul că Domnul îl observase, îl văzuse sub smochin, luase aminte la el și-l definise: „Iată israelit în care nu este vicleșug".

Întregul episod stă sub semnul văzului, și văzutului, al vederii. Natanael fusese văzut și calificat. (*Numărat, cântărit,* însă nu *împărțit,* ci confirmat și de bine cuvântat.) Adică: ales. Fericirea și entuziasmul îmboldesc starea de grație a tânărului Natanael, care – ca și în proorocirea lui Ioil – e în uimire – în *vedenie,* și mărturisește. Nu i-a trebuit mai mult

[3] Pe acesta-l ceartă că, atâta vreme fiind cu El, n-a înțeles că Tatăl este întru El și El întru Tatăl.

decât să știe că a fost văzut. Aici totul se petrece telegrafic, prin transmisiune directă a gândului, pe plan *esențial,* cu viteza luminii, a vântului și a comunicării duhovnicești (duhul fiind asemuit cu vântul de însuși Domnul). Sub semnul vederii și ochilor Domnului (Care îl judecă și îl măsoară *din ochi* pe Natanael) I se prind ochii de Natanael, care și *dânsul are ochi, e numai ochi și nu-și crede ochilor* de fericire. Totul se desfășoară instantaneu, la nivel de comunicare spirituală cu expunere fotografică scurtă, la măsura simultaneității.

Domnul omologhează, așadar, declarația lui Natanael, apoi o dezvoltă, o întărește eshatologic, apocaliptic, metaforic, imagistic. În loc de a Se mărgini să zică: Da, Eu sunt, Se descrie pe Sine în Ziua de Apoi, în clipa finală a Slavei, înfățișează – lui Natanael și celorlalți ucenici – tabloul Zilei Domnului. S-ar zice că entuziasmul și euforia sunt contagioase, că de la Natanael au trecut la Hristos care – ca și în cazul orbului din naștere, al Martei, al lui Petru, al samarinencii – dă orice prudență și secretivitate la o parte. Se bucura cu duhul întru Sine că a întâlnit făpturi vrednice a ști Cine este cu adevărat. Și-Și leapădă anonimatul cu desăvârșire, iar la întâlnirea cu Natanael poate cu o fervoare iconografică specială datorată încântătoarei constatări a unei convertiri bazate pe te miri ce.

6. Tâlharului celui bun

Luca 23, 42-43: „Și zicea lui Iisus: Pomenește-mă, Doamne, când vei veni în împărăția Ta. Și Iisus i-a zis: Adevărat grăiesc ție, astăzi vei fi cu Mine în rai".

De unde rezultă că tâlharul cel bun recunoaște pe Domnul ca împărat al cerurilor și ca Dumnezeu. Iar Domnul îl confirmă indirect, indirect dar și cum mai categoric nu se poate. „Spațial": *în rai;* „temporal": *astăzi;* ipostatic: *cu Mine.*

Iată încă o mărturisire completă a Domnului: astăzi, în rai, cu Mine. Singura concluzie posibilă: Eu sunt Fiul lui Dumnezeu, Tatăl și cu Mine una suntem.

Ce răsplătește Domnul aici? Caracterul profund dramatic (cutremurător)

al mărturisirii făcute de pe cruce și în preajma morții; smerenia *(și noi pe drept, căci noi primim cele cuvenite...),* căința, suferința (care este spre folos). Mărturisirea tâlharului celui bun e cu atât mai de preț cu cât e făcută în chinuri și este a unuia care (fie-mi îngăduit și iertat a spune astfel) e colegul de pătimire al Domnului. (Maica sfântă, mironosițele, ucenicul iubit, Iosif din Arimateea, Nicodim, ceilalți suferă cumplit, o sabie le străpunge inima, dar *nu sunt pe cruce;* durerile tâlharului celui bun sunt *identice* cu ale Domnului.) Groaznica suferință nu-i este tâlharului acestuia spre deznădejde, supărare și poftă de a blestema (ca celuilalt), ci spre compătimire, modestie, blândețe, părere de rău, nădejde. Îi este spre îmbunătățire și de aceea Domnul îl mântuie și i Se mărturisește și El ca Dumnezeu și-l asigură că va fi primul locuitor al redobânditului Eden.

În toate aceste cazuri de mărturisire privată se constată că Domnul răsplătește anumite calități ori purtări care-L determină a Se dezvălui, din simplul entuziasm și nestăvilită bucurie. (Sau pentru a face dreptate Martei.) Sunt mărturisiri secrete, neobligatorii, neceremoniale spre deosebire de cele publice (lui Pilat, sinedriului) ori finale (Apostolilor, înainte de patimi), de aceea poate cu atât mai patetice, mai înduioșătoare, mai propice meditației și cutremurării noastre, a credincioșilor Săi, cei ce-L mărturisim fiecare după sărmanele noastre puteri, dar din toată inima, tot cugetul ca pe Domnul, Împăratul și Dumnezeul nostru.

ADMIRAŢIILE DOMNULUI

Domnul, de cele mai multe ori, acţionează (tămăduieşte ori redă viaţa) din milă (faţă de văduva din Nain, de femeia gârbovă, de omul cu mâna uscată, de orbi, de leproşi, de tot soiul de bolnavi, demonizaţi ori suferinzi). Dar sunt – după cât îmi dau seama – în cuprinsul *Evangheliilor* şapte cazuri unde imboldul săvârşirii minunii nu-l constituie mila, ci un simţământ cu totul diferit (şi suprinzător), anume admiraţia! Admiraţia resimţită de Fiul lui Dumnezeu pentru o vremelnică şi firavă fiinţă omenească.

1. Cazul sutaşului roman (Matei 8, 5-10; Luca 7, 2-10), pe a cărui mult iubită slugă o vindecă pe loc şi de la distanţă, din admiraţie pentru credinţa şi smerenia lui. (Credinţa: „Ci numai zi cu cuvântul şi se va vindeca sluga mea"; smerenia: „Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperişul meu..."). Drept care şi admirativa constatare a lui Iisus: „Adevărat grăiesc vouă: la nimeni, în Israel, n-am găsit atâta credinţă."

2. Cazul slăbănogului din Capernaum, purtat de patru inşi pe un pat spre a fi pus înaintea Domnului. Neputând, din pricina mulţimii, să pătrundă în casa unde se afla El, au desfăcut acoperişul şi printre cărămizi au coborât patul. „Văzând credinţa lor", zice textul, adică, de fapt, *admirând* prietenia însoţitorilor pentru slăbănog, devotamentul lor, perseverenţa, iscusinţa, hotărârea de care au dat dovadă, Iisus îl vindecă pe cel neputincios (Matei 9, 2; Marcu 2, 3; Luca 5, 18).

(Se-nţelege că nu au spart tavanul prăvălind cărămizile peste cei din încăpere, ci – probabil – au deschis chepengul care în casele din Orient duce spre terasa de deasupra clădirii, dar şi treaba aceasta numai uşoară nu va fi fost: să ridici patul sus pe acoperiş, să-l cobori prin chepeng, să-ţi croieşti drum prin îmbulzeală manevrând o brancardă şi având grijă de un trup rigid... totul reprezintă o *performanţă* care a stârnit înduioşata admiraţie a Tămăduitorului.)

3. Cazul hananeancăi (Matei 15, 22-28).

Pentru câtă credință, străduință, stăpânire de sine, bună cuviință și strălucită inteligență (răspunsul ei îmbină smerenia, înțelepciunea, sfătoșenia și abilitatea la un nivel mintal de ordin cu totul superior) mărturisite, Domnul – pătruns de admirație – o răsplătește spunându-i (numai ei, dintre toți cărora se adresează în *Evanghelii*): O! femeie, *mare* este credința ta! Vocativul O! și adjectivul *mare* nu apar în nici un alt caz asemănător. Și tot astfel cuvintele *fie ție după cum voiești,* care țin loc obișnuitei formule: fie ție după credința ta. (Rezultatul, firește, e același, însă nuanța este semnificativă.)

Nu încape îndoială că Domnul e fermecat de purtarea hananeancăi și că, la sfârșit, îi vorbește cu uimită admirație, consecința fiind folosirea acestor trei cu totul osebite mențiuni: O!, mare, cum voiești.

4. Cazul femeii care-L unge cu mir. (Matei 26, 7-13; Marcu 14, 3-9; Luca 7, 37-48; Ioan 12, 3-8).

Pe ucenicii scandalizați și supărați de risipa făcută (Sf. Ioan îl arată scandalizat și indignat numai pe Iuda, însă la Matei ni se spune că toți ucenicii s-au mâniat, iar la Marcu aflăm că „unii între ei" erau mâhniți), Domnul îi ceartă: „Pentru ce faceți (și pluralul acesta vine în sprijinul afirmațiilor lui Marcu și Matei) supărare femeii? Căci lucru bun a făcut ea față de Mine". Iar pe femeie, tot în tonalitate admirativ-recunoscătoare, o răsplătește cu *nemurirea,* căci declară: „Oriunde se va propovădui *Evanghelia* aceasta, în toată lumea, se va spune și ce-a făcut ea, spre pomenirea ei." Din vorbele acestea, admirația se lasă neanevoios presupusă.

„Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor *vedea* pe Dumnezeu."
Matei 5, 8

5. Dar cazul cel mai izbitor este fără îndoială al orbului din naștere (Ioan 9, 1-38) pe care Hristos îl răsplătește ca pe nimeni altcineva.

De ce oare? Pentru că află că orbul vindecat s-a purtat frumos și cu deplin curaj, s-a arătat demn și recunoscător, L-a apărat pe Acel care-l tămăduise, i-a înfruntat pe farisei și din pricina aceasta a fost ocărât, jignit și alungat, suferind, așadar, ca un slujitor și un mărturisitor al lui Iisus Hristos.

Domnul, de aceea, vrea neapărat să-l răsplătească. Dar cum? Cu ce? În care fel?

Aur și argint să-i dea nu are.

I-a dat vederea. Ce lucru mai de preț i-ar putea dărui? Parcă L-am vedea pe Domnul căutând în jur, gândindu-se ce anume i-ar putea oferi neînfricatului și vrednicului bărbat care-I stă acum în față. Ce semn de admirație pentru perfecta ținută de care a dat cu prisosință dovadă? I-a înfruntat pe farisei. Nu a consimțit să dea declarație cum că binefăcătorul lui e păcătos, potrivit dorinței lor. Le-a spus, celor care țineau morțiș să tot repete că nu știu de unde vine Acela: păi tocmai aici e minunea, că voi nu știți de unde este și El mi-a dat vederea. L-au luat în râs, l-au amenințat, l-au dat afară, dar a rămas neclintit.

Domnul, pricepem, parcă *simte nevoia* să nu-l lase fără de răsplată, să-și manifeste admirația. Dar cum? În care fel? Prin ce?

Și-atunci, tot căutând, concepe o idee cu adevărat extraordinară în mintea Sa dumnezeiesc-omenească. Și face un lucru, un gest ce-și află echivalentul (pe plan profan) cu al regelui care pe câmpul de luptă ar desprinde de la gâtul său ori de pe pieptul său o decorație și-ar prinde-o pe pieptul unui viteaz, ori în al lui Buddha, când iepure fiind într-unul din nenumăratele sale avataruri, se aruncă în foc pentru ca să-l poată ospăta pe obositul brahman care venise la el. Ori și în al femeii care din recunoștință pentru un bărbat, neavând ce-i dărui, pe sine se dăruiește.

Așa și Domnul, neavând ce anume da, pe Sine *Se dă* fostului orb, *dezvăluindu-se* ca Dumnezeu. I se *arată:* I se *descoperă,* îi *destăinuiește* dumnezeirea Lui. „L-ai și văzut! Și Cel ce vorbește cu tine Acela este”.

Iată darul, cum mai scump nu poate fi.

Iată actul ce-mi pare că este cel mai admirativ dintre cele săvârșite de Hristos pe acest pământ, poate exprimând o și mai mare admirație decât pentru hananeancă. Neavând ce să-i dea, i Se dezvăluie, își descoperă identitatea, iese din anonimat și – suprem omagiu – îi spune Cine este.

Ce altceva fără seamăn îi putea oferi decât această repetare a scenei de pe Tabor: Hristos, pentru fostul orb, își manifestă din nou dumnezeirea, mai albă ca omătul, mai strălucitoare decât o mie de sori, îi pune adică la îndemână Măreția, Splendoarea și Absolutul, acel *Ding an sich* pe care Kant îl socotea nerevelabil. Convorbirea dintre Iisus și fostul orb

mai recapitulează și descoperirea făcută lui Moise la Horeb: *Eu sunt Cel ce sunt* (Ieș. 3, 14).

Dar vor fi poate invocați Petru și Marta. Într-adevăr, nu le ascunde nici lor „lucrul în sine", însă lor li se confirmă numai răspunsul dat următor întrebării puse. Pe când fostului orb Domnul din proprie inițiativă, drept *dar* i Se descoperă, i „Se dă". Se despoaie pentru el de straiele Lui lumești și de înfățișarea lui omenească și-i oferă spre contemplare pe Dumnezeu.

Ne mai putem întreba: de ce i-a dat Hristos vederea omului despre care știm că nici el nici părinții lui n-au păcătuit? Ca să vadă cele lumești, lumea fenomenală? Desigur, dar mai cu seamă ca să vadă pe Dumnezeu față către față, așa cum nu le-a fost dat lui Moise ori lui Ilie: pe Hristos – Dumnezeu despuiat de toate atributele Sale pământești. Drept care și omul tămăduit I se închină până la pământ.

6. Tâlharului celui bun (Luca 23, 40-43), Domnul îi răsplătește mărinimia, extraordinara capacitate de a ieși din sine (conform îndemnului Său însuși): pe cruce fiind și îndurând chinuri atroce, tâlharul mai găsește răgazul, răbdarea și puterea de a lua apărarea altuia, de a-l certa pe tâlharul cel rău, de a-și recunoaște vinovăția și de a cere ajutorul Nevinovatului. Se mărturisește, se smerește, își dovedește părtășia la durerea aproapelui. Răsplata e proporțională cu altruismul manifestat: i se făgăduiește, pentru aceeași zi, raiul.

7. Mai este și cazul femeii din Samaria, paralel cu al orbului din naștere: „Eu sunt, Cel ce vorbesc cu tine" (Ioan 4, 26). Numai că lângă fântâna lui Iacov, Domnul nu răsplătește, ci pune capăt unei discuții pe care am cutezat să o asemăn cu un duel (cf. *Apa cea vie*). La samarineancă Domnul admiră o natură puternică, tare de cerbice, curajoasă, ironică, mândră, înfiptă, inteligentă și arțăgoasă. Și un fel de a vorbi deschis, nereticent, pe șleau, de nu și obraznic. Admiră, cred, un caracter.

În textul mai sus citat am scris: „Samarineanca e un admirabil exemplu al felului cum lucrează Domnul în calitatea Sa de vânător (de oameni). Este îndeosebi atras de vânatul dificil, de ucenici și ucenice *de caracter*, care opun rezistență, dar și sunt în stare ca *acum chiar* (nu după o zi ori un ceas ori un sfert de oră) să I se predea în duh și adevăr.

I-au fost pe plac un prigonitor ca Saul din Tars, o desfrânată din pasiune ca Maria Egipteanca, un vameș înrăit ca Zaheu, o sfădăreață ca samarineanca; nu i-au plăcut fețele palide, călâii, plângăreții, strecurătorii de izmă, chimen și untariță, fățarnicii, purtătorii de caftane și ciucuri lungi, zeloșii aprinzători de lumânări. Pe Simon-Petru l-a iubit fiindcă era din spața inșilor înfocați, intempestivi, nerăbdători."

Totuși, în cazul celei ce va deveni Sfânta Fotini dezvăluirea nu este numai produsul admirației cât mai ales o tactică de luptă, modalitate de a învinge și a da „lovitura de grație". Samarineanca nu e miluită, e învinsă. Așa încât descoperirea făcută celui ce a avut de pătimit deoarece a fost vindecat și apoi s-a „ținut tare", ni se arată a fi, o spun iarăși, cel mai explicit act admirativ săvârșit de Domnul pe acest pământ al nostru, unde cu predilecție a prețuit curajul, fidelitatea, statornicia, gratitudinea, „eleganța", „ținuta", refuzul de a denunța, de a-ți vinde prietenii și a te vinde pe tine pentru un blid de linte, voința de a nu te pângări prin jalnice fapte de mârșăvie și netrebnicie, adică, în realitate, ce este mai nobil și, aș spune, mai glorios în noi: părticica de scânteie divină sălășluitoare în noi toți – fii ai lui Dumnezeu în măsura în care, singuri, nu ne predăm de zor întunericului și scârnei.

DOMNUL A VENIT SĂ NE MÂNTUIASCĂ ŞI SĂ NE SCANDALIZEZE

Pe cât este de sigur și de limpede că Domnul a venit să ne mântuiască (Ioan 12, 47): „N-am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea", pe atât este de logic și de rațional a deduce din toate faptele și învățăturile Sale că a venit, cu bună știință și cu tot dinadinsul, să ne scandalizeze. Faptul însuși al întrupării lui Dumnezeu este un imens scandal și poate mai greu de conceput și de asimilat pentru mintea noastră decât orice altceva. Și nu numai că Dumnezeu ia trup de rob, dar mai și alege drept loc al sălășluirii Sale pământești o țărișoară neînsemnată și învinsă și, acolo, Se naște într-o familie dintre cele mai simple, în casa unui oarecare teslar. (Meșteșug pe care îl va practica și El.) Condițiile acestea ale întrupării[1] au produs firește uimire și scandal. „Au nu este Acesta teslarul, fiul Mariei și fratele lui Iacov și al lui Iosif și al lui Iuda și al lui Simon? Și nu sunt, oare, surorile Lui aici la noi?" (Marcu 6, 3; id.: Matei 13, 55-56; Luca 4, 22; Ioan 6, 42). Înșirarea unor nume bărbătești și folosirea unui diminutiv au drept scop accentuarea caracterului exorbitant al pretențiilor mesianice ale unui ins bine înfipt în realitatea imediată; numele femeiești, potrivit obiceiului oriental, sunt trecute sub tăcere. Scandal deopotrivă de cutremurător e și atât de mult repetata revendicare a calității de Fiu al lui Dumnezeu. Putea fi pentru monoteismul strict al iudeilor pretenție mai strigătoare la cer și mai vrednică de caracterizat drept hulă? Domnul însă nu șovăie măcar o dată și neîncetat Se proclamă Fiu al Atotputernicului. Își arogă capacitatea de a ierta păcatele (atribut dumnezeiesc) și Se descrie pe Sine a fi una cu Tatăl ceresc.

Printre ce fel de oameni Și-a petrecut Domnul viața pământească? Nu printre cărturari (El Însuși nu a fost mare cărturar), nu printre nobili, bogătași, oameni aleși ori oameni curați și drepți (Iosif din Arimateea, Nicodim, Iair sunt excepții.), ci mai vârtos printre oameni foarte simpli (pescari, mici slujbași), samarineni (norod nesuferit iudeilor și din belșug

[1] Și zeii păgâni luau chip omenesc însă numai temporar și totdeauna îngrijindu-se de onorabilitate.

disprețuiți), păgâni (adică spurcați), lunatici, vameși (colaboratori ai ocupantului, așadar vânzători de neam), demonizați, desfrânați și desfrânate, dezmoșteniți ai soartei, cerșetori, bolnavi. Și cu precădere bolnavi de boli respingătoare și urâcioase: femei cu scurgere de sânge, leproși, idropici, slăbănogi, paralizați, epileptici, orbi, muți, ciungi, șchiopi, paludici, oamenii cei mai scârbavnici ce pot fi, pleava și drojdia societății, proscrișii din rândurile lumii cumsecade, normale și respectabile. Nu numai că-i frecventează pe samarineni (parcă n-ar fi destul!) dar mai e în bune relații și cu dușmanii principali ai neamului, cu romanii cotropitori! Îi ascultă cu atenție pe ei și îi vindecă pe slujbașii lor! Zeloții, desigur, tremurau de indignare, mânie și dezamăgire. Ei, care-și puseseră atâta nădejde în El! Trădător al cauzei naționale Îl socotesc de la un moment dat încolo, înregistrând cu scârbă și îngrozire declarațiile pacifiste, elogiul blândeței nediscriminatorii, propovăduirea milei, resemnării, compasiunii generale, principiul întoarcerii celuilalt obraz, indiferentismul politic.

Fariseii, firește, vor fi fost cei mai scandalizați. Hristos nu pierde nici un prilej pentru a-i înfrunta, zi de zi, ceas de ceas, parcă pas cu pas. Pe cine? Pe deținătorii prădaniei, pe vajnicii *Domini canes* ai vremii, pe vigilenții Legii lui Moise, pe cei care în toate puneau litera deasupra duhului. „Neam viclean și desfrânat" îi numește. Refuză să le dea semn, îi contrazice, îi critică cu asprime, îi ironizează. Îi învinovățește de învârtoșarea inimii, îi face „fățarnici" (trebuie să-i fi durut, era un adevăr care nimerea în plin), le istorisește pilda lucrătorilor celor răi din vie și pe a lucrătorilor din ceasul al unsprezecelea care, deși n-au dus greutatea zilei și arșiței, primesc tot atâta ca și cei din ceasul întâi, le pomenește de piatra pe care nu au luat-o în seamă ziditorii și totuși ajung în capul unghiului. Le mai zice și altele la fel de necruțătoare: că acei de pe urmă vor fi întâi și cei dintâi la urmă, că mai ușor le va fi Sodomei și Gomorei în ziua Judecății, decât cetății care nu-i va primi pe ucenicii Săi. Și nu se sfiește să răstoarne fireasca, tradiționala ierarhie: „Care dintre voi vrea să fie întâiul să vă fie vouă slugă." (Acestea sunt spuse ucenicilor, însă bate șaua să priceapă iapa.) Pilda lucrătorilor din vie (Luca 20, 9 și urm.) le va fi pus capac la toate. Nici că era nevoie să fie fariseii tare deștepți pentru a pricepe încotro țintește parabola și cui îi este ea menită. „Lucrătorii vor fi pierduți, iar via va fi dată altora." Aluzia era clară ca lumina zilei. Și „ei au înțeles că Iisus spusese pilda aceasta pentru ei." Le

rupea gura cu răspunsurile lui înțelepte și le dejuca toate ispitirile, tertipurile, ambuscadele. Diatriba cea mare (Matei 23, 13-39) le va fi spulberat orice iluzie asupra unei posibile înțelegeri, îmbunări ori ademeniri. (Căci de ce Îl tot urmăreau și-I ieșeau în drum și-L pofteau la masă și nu-L slăbeau din ochi? Pentru a-L iscodi, a-L ispiti și a-L supraveghea, desigur, dar și pentru a încerca să și-L apropie, cred, a-L recruta, cum se va spune mai târziu.) Diatriba este echivalentul desăvârșitei rupturi a oricărei punți de legătură.

Călăuze oarbe, orbi, morminte, morminte văruite, ucigași, șerpi, pui de viperă (precum fuseseră – *inter alia* – calificați), a mai fost nevoit să asiste și la scena ungerii cu mir care i-a usturat până în străfundul rărunchilor.[2] Dublu scandal: că a primit ca o desfrânată să se apropie și să se atingă de El; că a încuviințat să fie risipit un mir prețuit la trei sute dinari în loc de a porunci să fie vândut și banii să se împartă la săraci. Virtutea: peste poate de ofuscată; zgârcenia (ori, mă rog, grijulia simțire gospodărească) sfruntată! (Fost-au una ori două ori trei femei păcătoase care au uns pe Domnul cu mir? Problema, aici, nu are importanță. Textele de la Matei 26, 6-13; Marcu 14, 3-9; Luca 7, 36-50; Ioan 12, 3-8 permit interpretări felurite. Mai verosimil este că au fost două. Oricum scena a zguduit și virtutea fariseilor și băneasca socotință a ucenicilor și, suntem în drept a prezuma, a tuturor ipocriților înveșmântați în moderație și raționalitate.)

Saducheii nu fură mai cu milă ori condescendență tratați. Că Iisus vestea Învierea nu i-ar fi supărat din cale afară, îi tolerau pe farisei care de asemenea credeau într-însa. Dar Îl priveau ca pe un nesupus de nu ca și pe un răzvrătit. Le displăcea și faptul că-l respinsese pe tânărul bogat și decretase că greu îi va fi celui avut să intre în împărăția cerurilor; ba mai dăduse și nenorocitul acela de exemplu, al cămilei și al urechii acului. Iar când saducheii, arhiereii și cărturarii se mânie de strigătele „Osana Fiului lui David", Iisus ce găsește de cuviință a le răspunde? „Au niciodată n-ați citit că din gura copiilor și celor ce sug ți-ai pregătit laudă?" Iată-i pe ei, cele mai cinstite obraze ale țării și neamului, așezați mai prejos de prunci și de sugari! (Și Matei 11, 25: „Căci ai ascuns acestea de cei înțelepți și le-ai descoperit pruncilor.") Îndeajuns pentru a le stârni năduful și obida.

Pe cărturari îi va fi stingherit fericirea dintâi care chezășuiește biruința celor săraci cu duhul și-i va fi nemulțumit și disprețul

[2] Piatră de poticnire a fost scena și pentru ucenici: Matei 26, 9; Marcu 14, 4-5; Ioan 12, 4-5.

Învățătorului pentru subtilități și interpretări talmudice. (Deși ar fi trebuit să-și dea seama că nu fieștecine ar fi venit să împlinească Legea făcând asimilări atât de rafinate și de adânci ca aceea dintre săvârșirea păcatului cu fapta și a păcatului cu gândul.) Întreaga Predică de pe Munte e o mărturie de înaltă ascuțime etică și de pătrunzătoare perspicacitate psihologică. Dar de ce ne-ar mira smintirea saducheilor, bătrânilor, cărturarilor și fariseilor când însăși familia (după trup) a Domnului Îl socotea ieșit din minți? (Marcu 3, 21) Când și discipolii ori simpatizanții au trecut prin momente de îndoială și s-au simțit covârșiți de „greutatea" cuvintelor auzite, unii încetând chiar de a mai umbla cu El (Ioan 6, 60 și 66).

Alt mare scandal e răstignirea: spectacolul divinității pironite pe lemnul batjocurii și blestemului. Rușinoasa, infama, ticăloasa moarte prin spânzurare pe lemn, după ce omul a fost bătut, pălmuit, biciuit, scuipat, încununat cu spini și îmbrăcat în derâdere în hlamidă roșie (cu „purpură mincinoasă"). Iată-L pe Fiul lui Dumnezeu, acoperit de răni, sânge și vânătăi, atârnat între doi tâlhari, redus la cea mai abjectă condiție rezervată corpului omenesc! Scandalul răstignirii (și al lecției: *iată omul*) e întrecut doar de al euharistiei: dacă nu veți mânca trupul Meu și nu veți bea sângele Meu... Scandalul cufundării actului celui mai spiritual ce poate fi (comuniunea cu Dumnezeu) în acte atât de prozaice, de elementare, de strict lumești ca mâncarea și băutura! Ba și în mâncarea de carne de om și în adăparea credinciosului cu sânge omenesc. Cât se vor fi cutremurat cei ce au auzit îndemnurile acestea solemne și atroce (și nu numai dintre adversari), cum li se vor fi părut – și nu încape îndoială că așa a fost – ca o incitație la antropofagie!

Apoi sâmbăta atât de venerată de iudei, numită *malcat sabat*, sâmbăta regină. Sâmbăta călcată, disprețuită, sfidată. Ba Iisus Se proclamă pe Sine Domn al sâmbetei (Matei 12, 8). Apoi mâncarea și băutura în general: un prooroc care Se recunoaște a fi „om mâncăcios și băutor de vin" (Matei 11, 19) și ai cărui discipoli nu țin post, de mirare este că S-a pomenit acuzat a scoate demonii cu ajutorul domnului demonilor? Aprobă irosirea (mirului); bea, mănâncă, înmulțește vinul, nu-și spală mâinile, se arată sever cu drepții și mai mult decât îngăduitor cu păcătoșii, socotește pe samarineni a fi mai buni decât evreii, în pilda cu cei zece leproși vindecați singurul recunoscător e un samarinean, în

pilda cu samarineanul milostiv, preotul și levitul ies făcuți de ocară. De destăinuit cui Se destăinuiește? Unei femei samarinence (dublu scandal) și unui cerșetor orb! Dar mai presus de orice Se identifică cu Tatăl (Ioan 5, 18), Se face deopotrivă cu Dumnezeu. Eu sunt ușa oilor, zice, Eu sunt Păstorul cel Bun, Eu sunt Calea, Adevărul și Viața, Eu sunt pâinea vieții, Eu sunt Învierea și viața, Eu și Tatăl meu una suntem! Câtă nemărginită trufie și, pe de altă parte, câtă nesăbuită, exagerată umilință. Spală picioarele ucenicilor (și Petru era gata-gata să se smintească), se lasă răstignit și ucis (și călătorilor către Emaus nu le-a lipsit mult să treacă de la tulburare la deznădejde). Motivările acestea din urmă, legate de umilință, n-au putut fi invocate decât pe Golgota, dar celelalte nu s-a putut să nu-i ațâțe pe complotiștii direcți ori indirecți ai asasinatului. Și apoi toate vorbirile acelea în dodii ori referirile atât de transparente și hulitoare ori jignitoare pentru autoritățile constituite... Nu! până când vom mai răbda? Singura soluție este să-L omorâm.

Dar mai sunt și alte scandaluri, poate mai mici (unele), poate la fel de grave (altele). Nepăsarea față de cele lumești, cinstite și raționale (cum ar fi averea, grija de casă, de țarină, de rude, de morți, de împărțirea moștenirii...), discreția întinsă mult prea departe, aproape bolnăvicioasă, pasivitatea absolută față de treburile naționale și sociale... Predica de pe Munte ce e de nu o apologie gândită anapoda?, sunt puse cu susu-n jos toate cele, parcă spre ciuda și revolta oamenilor cu scaun la cap... Călcarea sistematică a sâmbetei; tonul insultător pentru arhierei („Vă rătăciți neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu" – Matei 22, 29); aforismul atât de îndrăzneț, de ciudat: celui ce are i se va da, dar de la cel ce nu are și ce are i se va lua (Matei 13, 12; Marcu 4, 25; Luca 8, 18); nesocotirea îndărătnică a datinei, considerată cu dispreț și în treacăt parcă: „porunci omenești" (cum ar veni: fleacuri! *nugas!*); Auziți oameni buni, cică averea, casa, țarina, familia, judecățile, înmormântările ar fi nimicuri, mofturi!... Iar noi, pasămite, strecurăm mărarul, chimenul și izma, iar spălarea mâinilor și paharelor și urcioarelor ar fi cine știe ce păcat! Și câtă intransigență: lăsați toate baltă, nu-ți rândui casa, nu-ți îngropa tatăl, ci – acum chiar, în clipa aceasta – urmează-Mi Mie! Iar orașele noastre, Horazimul, Betsaida, Capernaumul puse mai prejos de Tir, de Sidon, ba și de Sodoma, de Ninive!... Iar sufletul și-l pierde acela care nu merge după El și numai cel care și-l pune pentru El îl va câștiga. Nu, hotărât lucru, numai uciderea Lui ne poate scăpa de atâtea sminteli.

Verbului *a scandaliza*, dușmanii Domnului i-au dat numai înțelesul primar, de ultragiu adus ideilor și instituțiunilor celor mai venerabile. Ei nu au fost în stare să sesizeze scandalul ca pe o metodă pedagogică și terapeutică, analoagă procedeului numit *satori* în doctrina zen și care se tâlcuiește: șoc. De acest scandal S-a folosit Domnul, cu această „iarbă amară" a vrut să vindece pe neînțelegători, să-i cheme pe toți oamenii la o înțelegere de ordin superior.

Totuși nu numai pe saduchei, pe farisei și pe alții *ejusdem farinae* i-a scandalizat Domnul, lovind în fățărnicia, aroganța, îndârjirea și orbirea lor. Și pe noi – *mai ales pe noi* – a venit să ne scandalizeze, să ne tulbure, să ne scoată din neîngrijorare, din facile certitudini, chietudine tâmpă, idei de-a gata, prejudecăți stupide și vajnice îngrădiri. *Să ne trezească*, și asta cu *mult înainte de Kant, să ne poftească, nu, să ne oblige la un examen critic* al vieții, al ființei noastre, al rostului nostru în lume; să ne scoată (pe adversari și pe învățăcei, deopotrivă, căci pildele și imprecațiile au o valabilitate generală) din părelnicii, să ne pună față către față cu problemele finale ale existenței. Să ne smulgă, cum spune Albert Camus, dintre mărunțișuri și nimicuri (ex.: dacă pământul se învârtește în jurul soarelui ori invers) și să ne cheme la cele serioase și importante și decisive (ce este viața, ce este moartea, cum să dobândim fericirea, cum putem conviețui cu semenii noștri, cum ne putem izbăvi...). Să ne trezească, să ne zgâlțâie, să ne scuture, să ne cutremure, să ne supună unei serii de șocuri, să efectueze prin noi și cu noi o adevărată operație kantiană de extragere din aparențe *(Scheinbare)* la esență *(Ding an sich)*, la adevăr. Prin șoc (scandal) de la întuneric și confuzie la realitate și lumină.

Și cum vom cunoaște, noi creștinii, noi ciracii și urmașii celor care din prima clipă au crezut în El, cum vom cunoaște că o faptă, o acțiune, o putere, un gând al nostru este sau nu creștinesc?

Cum? După *gradul de scandal* al faptei ori gândului aceluia. Cu cât va fi mai scandalos faptul ori gândul cu atât va fi mai sigur, mai indubitabil că e creștin. Iar de nu va fi decât foarte puțin sau deloc scandalos putem fi încredințați că nu-i decât foarte puțin ori deloc creștinesc. Entropia se definește ca mărimea care exprimă sorții de trecere a unui sistem de la o stare mai puțin probabilă la o stare mai probabilă. Așa și creștinismul: gradul de scandalozitate (de pot spune astfel după

modelul propus de substantivul periculozitate) e cel determinant. Cu cât acest grad e mai ridicat cu atât mai creştinească este fapta. Dacă, bunăoară, răspund fratelui meu: „Acum nu pot să te ajut, e vremea rugăciunii", zicerea mea nu-i câtuşi de puţin scandaloasă, e cuminte şi dovedeşte evlavie. Dar numai creştinească nu-i. Dacă judec: mai degrabă renunţ la dulceaţa slujbei decât să nu-mi ajut fratele, să-l las singur şi de izbelişte în necazul lui, să nu-mi fie milă de el, poate provoc scandal şi smintesc pe vreun fariseu, dar mă port creştineşte. Dacă mă aflu în extaz şi nesocotesc nevoia unui bolnav, dau poate dovadă de mare pietate, dar nu-s creştin! Ci – precum rostesc Ruysbroek şi Meister Eckhart (ori şi alţii) – dacă ies degrabă din extaz, îi pregătesc bolnavului o supă şi i-o servesc, nu-mi pasă de scandal, deoarece dau ascultare învăţăturii lui Hristos şi-mi iubesc fratele ca pe mine însumi ori şi mai mult. Dacă arhiepiscop fiind, când izbucneşte războiul civil, rămân liniştit în catedrala mea şi mă rog, dau impresia de om înţelept şi cuminte. Şi nu-mi împlinesc datoria. Dacă însă, monseniorul Affre numindu-mă, ies în iunie 1848 din bazilica Notre Dame din Paris şi încerc să împac părţile în luptă, postându-mă între baricade, risc să fiu ucis, – şi chiar sunt ucis – însă cunosc că mi-am făcut scandaloasa mea datorie de creştin şi de preot, căci locul păstorului este alături de turma sa. Dacă, a raţionat Sf. ierarh Nicolae, am întâlnire cu Dumnezeu şi urmez pilda însoţitorului meu, a Sfântului Cassian Romanul, şi nu mă opresc să-l ajut pe ţăranul acesta a cărui căruţă s-a împotmolit în glod, nu-mi pătez mantia şi mă prezint la timp şi cuviincios la întâlnire. Dar eu voi face întocmai ca samarineanul cel milostiv, îl voi ajuta pe ţăran, măcar că-mi murdăresc de tot îmbrăcămintea şi că întârzii. Iar la înfăţişarea lor în faţa lui Dumnezeu ce s-a petrecut? Pe cine a lăudat Domnul? Nu pe Cassian cel imaculat, ci pe Nicolae, al cărui nume va fi cel mai popular, în vreme ce al celuilalt va fi purtat de un om la zece mii – cel mult.

„Fericit este acela care nu se va sminti întru Mine", grăieşte Domnul. Noi nu ne-am smintit şi nu ne-am scandalizat de suprinzătoarele Lui acţiuni şi declaraţii, noi am intuit caracterul lor mântuitor. Noi, spre deosebire de farisei, am înţeles ce fel de „scandal" a ţinut Hristos să işte. Nu spre pierzanie, ci spre zidire. Spre înţelepţire, nu spre înşelare. Spre luminare, nu spre zăpăcire. Pentru noi ciudatele reacţii ale lui Hristos în

fața păcătoșilor și păcătoaselor (și nu mai puțin ciudatele apostrofări ale „drepților”, purtările și răspunsurile Sale întotdeauna surprinzătoare, neîntrerupt opuse celor la care ne-am fi putut aștepta) nu-s piatră de poticnire, ci mod de rezolvare concretă a marilor probleme ale vieții. Pe noi, departe de a ne abate din drum, așa-zisul scandal ne susține, ne călăuzește, e pentru noi calea cea dreaptă, a metanoiei, pe care, cu ajutorul Mântuitorului nostru, mergem și nu ne vom opri a merge plini de încredere și de nădejde, *din scandal în scandal,* spre înfruntarea și nimicirea veșnicului fariseu trăitor în sufletul omului nedăruit cu har de la cădere încoace.

O PICĂTURĂ DE SÂNGE

În ultima și destul de recenta sa carte – *Le choix de Dieu* (1987) – cardinalul Jean-Marie Lustiger, arhiepiscopul Parisului, citează cuvintele despre care Blaise Pascal spune că i-au fost rostite de Hristos în noaptea marelui său extaz mistic de la 23 noiembrie 1654. Hristos, relatează Pascal, mi-a grăit: din sângele Meu vărsat de Mine pe cruce, o picătură a fost pentru tine.

(În *Cugetările* marelui scriitor, filosof, om de știință și teolog aflăm: „Mă gândeam la tine în agonia Mea, am vărsat cutare picătură de sânge pentru tine". Comentatorii trimit de obicei la textul din *Evanghelia Sfântului Luca*, cap. 22, v. 24.)

Pascal, opinează J.M. Lustiger, desigur că nu L-a auzit bine pe Hristos. Hristos nu i-a putut spune: am vărsat o *picătură* (ori câteva anume picături) din sângele Meu pentru tine. Hristos nu i-a putut spune altceva decât: *tot* sângele Meu l-am dat pentru tine, tot trupul Meu omenesc, toată sudoarea Mea însângerată, toată pătimirea Mea.

(Și-ntr-adevăr, nu Hristos e Acela Care să dăruiască mărunțind, zdrumicând, drămuind, cântărind, precupețind-Se, calicindu-Se. Când dă, El boierește dă, împărătește dă; celui vrednic de mila și iubirea Sa nu-i azvârle un bacșiș, o șpagă, un bănuț bine socotit și scos cu degete tremurânde din pungă; dă clătinat și îndesat, însutit și înmiit, disproporționat, celor din ceasul al unsprezecelea ca și celor din ceasul întâi, har peste har; nu răsplătește chibzuit și calculat, câtuși de puțin, ci entuziast și exaltat, cu poftirea la cina împărătească ori cu găzduirea Sfintei Treimi în casa miluitului!)

În firea lui Hristos, stăruie Jean-Marie Lustiger, nu era și nu este să zică: ți-am dat o picătură din sângele Meu, ci numai: întreg Mi te-am dat. Hristos ni S-a dat nouă tuturor *întreg,* întreg și *fiecăruia* dintre noi în întregime; fiecărui ins în parte nu o picătură, ci tot sângele Lui, toată suferința Lui nedespărțită și neîmpărțită, în bloc, nefragmentată, netrecută prin sistemele noastre numerative și măsurătoare. (Întrebării: dar cum se poate da întreg la atâtea miliarde de oameni? îi putem răspunde, la fel de naiv așa: dar atunci cum Își poate

distribui sângele, și El limitat, în nesfârșite miliarde de picături? sau raționat și chibzuit: nu Se dăruiește El oare întreg și la infinit în Sfânta Euharistie?) Fiecărui ins tot sângele și toată suferința, dar și toată biruința Sfintei Învieri, toată apoteoza, toată răscumpărarea, toată înfrângerea puterilor întunericului, toată dezrobirea!

Ce rezultă de aici? se întreabă J.M. Lustiger. Și găsește un răspuns admirabil, de o simplicitate, o logică și o cutezanță ce pot stârni doar uimirea și clocotul în sufletele noastre timide și căldicele, un răspuns care e un *Te Deum*, un strigăt de victorie, un ecou al cuvintelor „Și veți cunoaște adevărul și adevărul vă va face liberi" (Ioan 8, 32). De vreme ce Hristos ni S-a dat întreg fiecăruia dintre noi înseamnă că avem toți (și fiecare dintre noi) dreptul la Hristos întreg. Dar de vreme ce avem dreptul la Hristos în întregime, urmează – căci El e Stăpânul, Pantocratorul, Cel prin Care toate s-au făcut, Alfa și Omega, Restauratorul, Răscumpărătorul, Recapitulatorul – că avem dreptul la *toate* și la *tot*. Așa se exprimă înaltul prelat francez. Avem, prin urmare, în primul rând dreptul incontestabil și legitim la:

libertate
dreptate
fericire
cunoaștere
liberă alegere
răspundere
nădejde

(Libertatea alegerii între bine și rău, dreptul de a cere și a ne aștepta să fim tratați cu dreptate, dreptul de a cunoaște – potrivit formulării din *Vechiul Legământ*, Pilde 25, 21: slava lui Dumnezeu este să ascundă lucrurile iar mărirea împăraților[1] e să le cerceteze cu de amănuntul libertatea de a fi deplini răspunzători de cele ce am făcut ori n-am făcut, dreptul de a nădăjdui că vom fi mântuiți, că această nădejde, oricât de îndrăzneață, nu ne este tăgăduită ori limitată de o prealabilă hotărâre ursitoare.)

La toate acestea – în principal – avem dreptul, și-l avem întreg, eminent (în sens juridic feudal).

---

[1] „Împărat" aici este sinonim cu „om". Omul, împăratul creației.

Creștinul, în virtutea scumpului sânge vărsat de Hristos pe cruce pentru el, se bucură deci de toate drepturile esențiale. Nimeni nu i le poate – cum atât de bine arăta episcopul Vartolomeu al Râmnicului când s-a discutat în parlament articolul cinci al vechii constituții din 1923 contesta ori mărgini ori smulge. Ele sunt nu numai firești (naturale) ci și sfinte, sfințite prin obârșia lor suprafirească. Creștinul are mai ales dreptul de a lua foarte în serios condiția sa omenească (deopotrivă profană și sacră, materială și spirituală, căzută și răscumpărată) și vocația sa cosmică (de spiritualizare a cosmosului), așișderea și dreptul-datorie de a fi socotit și a se socoti răspunzător de tot ceea ce face.

Căci după cum, pe bună dreptate, s-a spus, străini și călători suntem pe acest pământ, străini și călători *dar nu turiști*,[2] avem dreptul (și, desigur, corelativ, și datoria) de a lua în serios toate cele ale lumii unde ni se hotărăște mântuirea ori osânda, toate problemele ei, chemarea noastră de a spiritualiza cosmosul. Nu ne putem îngădui a fi nepăsători față de fenomenalitate tot atât de puțin pe cât ne este permis de a ne dezinteresa de viitorul sufletului nostru, suntem adânc implicați în cele ale lumii acesteia unde S-a întrupat Hristos, pentru a cărei izbăvire Și-a vărsat sângele, a îndurat batjocura, defăimarea, chinurile și moartea.

Sângele lui Hristos nu numai ne-a spălat de păcat, ci și ne-a căftănit, ne-a consacrat (încă o dată și mai cuprinzător decât la Fac. 1, 28) stăpâni ai pământului și ai universului (Ioan 14, 2): „În casa Tatălui Meu multe locașuri sunt"; Apoc. 21, 6: „Eu sunt Alfa și Omega, începutul și sfârșitul", în totală libertate și neasemuită teribilă răspundere.

Ca atare nimeni, în numele unui creștinism greșit înțeles, bigot ori de rea credință interpretat ori cu nepricepere asimilat, nu ne poate contesta dreptul la libertate, la cunoaștere, la fericire (atât de limpede scos în vileag ca o facultate creștină capitală de oameni ca Dostoievski, Albert Camus, Francois Mauriac), la nădejdea de a fi mântuiți.

Fiecăruia dintre noi, prin jertfa Sa, prin scump sângele Său, Hristos i S-a făcut izvor și chezaș de drepturi depline și de îndatoriri grave.

Când e vorba de Hristos, picăturile și fărâmele ori pregetările, șovăielile, limitele și temerile sau îngustimile și măruntișurile,

[2] Apud Simone Weil, această platoniciană cu vocație creștină neîmplinită: lucrurile (în sensul cel mai larg al termenului) de care suntem legați sunt ireale și iluzorii (maya); dar lanțurile care ne leagă de ele sunt perfect reale

întoarcerile înapoi și grijile mărunte, prudențele și orbecăirile nu au ce căuta. Totul e pe viață și pe moarte, pe capre sau pe oi, pe da sau ba, pe *întreguri*. Lui Pascal însuși, unul din precursorii ciberneticii și teoreticianul pariului, concluzia aceasta binală, solemnă, mântuitoare numai de numere întregi sunt sigur că nu i-ar fi displăcut.

Hristos, ar fi trebuit să o înțeleagă și el și onorabilii domni de la Port Royal, e prea mărinimos, nobil și paradoxal ca să poată fi bănuit (hulit, adică) a dori cu zgârcenie, El!, mântuirea numai a aleșilor Săi. Ne revine nouă înfricoșătoarea sarcină de a nu dezamăgi pe Cel oricând gata a veni alergând spre noi, a cădea pe grumazul nostru și a ne săruta.

MĂRINIMIA DOMNULUI

D-ca a 34 după Rusalii (= fiului risipitor)

Din vestita *Pericopă evanghelică* a fiului risipitor (Luca, 15, 11-32) îmi propun să rețin sintagmele referitoare la purtarea tatălui (în persoana căruia cei mai mulți exegeți Îl recunosc pe Domnul).

Aflăm din text că risipitorul *încă departe fiind*, tatăl îl zărește și se repede spre el. *Aleargă,* zice textul. I se face milă de cel căit și cu un gest de mare iubire *cade pe grumazul lui* și *îl sărută.* După ce răpește în felul acesta iertării răceala unui gest solemn și îi conferă dulceața și căldura desăvârșitei afecțiuni, tatăl trece la măsuri de ordin casnic și concret: poruncește să fie *degrabă* adusă *haina dintâi* a fiului, să se pună *inel în mână și încălțăminte* în picioare celui înfometat și sărăcit, desigur desculț și îmbrăcat în zdrențe. Acestea cât privește persoana noului sosit; urmează dispozițiile privind sărbătorirea evenimentului: *junghierea vițelului îngrășat* și precizarea caracterului cât mai voios, mai îmbelșugat, mai jovial al petrecerii în pregătire: *să mâncăm, să ne veselim.* Așa se și întâmplă: când vine acasă fiul cel cuminte se aud *cântece și jocuri.* Zaiafetul e în toi, fără de reticențe și fățarnice farafastâcuri: oamenii, cu inimă bună, râd, chiuie, saltă. Nimic rigid, scorțos, afectat în această explozie candidă a mulțămitei.

Ce rezultă de aici (și din alte pasaje – afine ca duh cu acesta – din *Evanghelii*)?

– mărinimia Domnului, cred, noblețea, boieria Lui, înfățișarea-I de cavaler, *gentleman* (zic englezii), gentilom (zic francezii) și mare aristocrat (în înțeles etimologic), de nobil (în sens sufletesc și spiritual). Cum altfel decât ca ale omului superior, mărinimos și cavaler, ca ale boierului (cu inima și mintea) pot fi considerate aceste însușiri certe, izbitoare, ale lui Iisus Hristos?

– iubirea de dușmani (stăruitor recomandată – Matei 5, 14) mergând până la rugăciunea de pe cruce, făcută pentru neluarea în seamă a groaznicului păcat săvârșit de cei ce-L răstignesc (Luca 23, 34), care-i totodată și totală lipsă de ranchiună, răzbunare și răutate (sentimente josnice, mârlănești);

– iertarea: Petru e povățuit să ierte nu de șapte ori ci de șaptezeci de ori câte șapte (Matei 18, 22);

– mila: dovadă stau nenumăratele tămăduiri făcute din milă (femeia gârbovă, omul cu mâna uscată, bolnavul de idropică, slăbănogul...) ori și învierea fiului văduvei din Nain, a fiicei lui Iair, săturarea miilor de oameni în pustiu *(milă îmi este de mulțime)* cu părintescul gând că dacă vor fi sloboziți flămânzi ar putea să se istovească pe drum ca unii ce au venit de departe (Matei 15, 32; Marcu 8, 2-3);

– discreția:

când facem milostenie să nu știe stânga noastră ce face dreapta (Matei 6, 3);

când ne rugăm, să ne încuiem în cămara noastră și să ne spălăm fața (Matei 6, 17);

– încrederea, semn indubitabil de curățire lăuntrică și de noblețe, numai omul netrebnic fiind bănuitor. De ce? Fiindcă îi judecă pe ceilalți după propria-i necurăție și propriile-i rele porniri, atribuindu-le fărădelegile și mișeliile pe care le-ar săvârși el însuși în cazul că s-ar afla în locul lor.

Neîncrederea nu-i decât oglinda reflectantă a părții josnice din sinea bănuitorului, un soi de portret al lui Dorian Gray. Omul cinstit a cărui putere de judecată nu e coruptă de aprehensiuni ce-și au sediul într-un subconștient tulbure, mai presus de orice nu este neîncrezător și, până la dărâmanta probă contrarie, se încrede în semenul său, *îi face credit.* Domnul, în scena furtunii de pe mare (Matei 8, 24-27; Marcu 4, 37-40; Ioan 8, 23-25) mai cu seamă pentru aceasta Își ceartă ucenicii: pentru că nu au avut încredere în El, în puterea prezenței Sale alături de ei.

– dărnicia – El înmulțind și peștii, săturând odată patru mii de bărbați (Matei 15, 38; Marcu 8, 9), altădată cinci mii, afară de femei și de copii (Matei 14, 21; Marcu 6, 44; Luca 9, 14; Ioan 6, 10), îndemnându-și ucenicii la o pescuire de pe urma căreia nu mai puteau să tragă mreaja de mulțimea peștilor (Luca 5, 6; Ioan 21, 6).

Așa dă Hristos întotdeauna: har peste har, clătinat și îndesat, răsplătind înzecit, însutit, înmiit, după regula dobânzii compuse. Căci, într-adevăr, cum răspunde, cum dăruiește, oare dând un bacșiș, azvârlind o șpagă?

O, nu! Ci făcând celui care I-a deschis ușa cinstea de a cina cu el: „Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa,

voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine" (Apoc. 3, 20). Ba și mai mult (Ioan 14, 23): „Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi, și vom veni la el și vom face locaș la el." Altfel spus, la cel vrednic Dumnezeu va veni nu numai să ospăteze, ba să și găzduiască. Dar apostolilor ce le făgăduiește la Cina cea de Taină? „Să mâncați și să beți la masa Mea, în împărăția Mea și să ședeți pe tronuri" (Luca 22, 30).

Răsplata, așadar, nu-i alta decât poftirea la cina împărătească. S-ar fi putut referi Iisus la multe daruri, favoruri și bunătăți, dar toate acestea – mărunte – nu ar fi fost potrivite cu firea Lui mărinimoasă, nobilă și nefinită: pe acel care-L iubește și care ascultă de porunci, îl așează la masa împărătească, îi acordă statut de comesean al Sfintei Treimi, nici mai mult nici mai puțin! și păstrându-se în acest fel fericita tradiție inaugurată la stejarul Mamvri.

Prefacerea apei în vin la nunta din Cana Galileii este și ea semn de măreție și generozitate. Iar parabola lucrătorilor tocmiți la vie tot în același spirit cred că trebuie interpretată. I s-au dat tâlcuri diverse, în lucrătorii năimiți doar în ceasul al unsprezecelea și plătiți la fel cu cei din ceasul întâi unora le place să vadă pe martirii a căror jertfă de sânge este echivalentă cu lunga mucenicie a pustnicilor și asceților. Pe mine unul mă bate gândul că modul de plată uniform al tuturor lucrătorilor, independent de numărul orelor de trudă, se explică prin boieria stăpânului, prin sila sa de contabilitate și socoteli. Să ne amintim de vorba lui Blaga: în rai nu se socotește, în rai a socoti e un păcat. Lipsă de meschinărie și duh negustoresc, de grijă pentru părăluțe și zecimale, iată ce dovedește – mai presus de orice altceva – parabola relatată la capitolul douăzeci al *Evangheliei Sfântului Apostol Matei*. Cuvintele stăpânului (adică ale Domnului) confirmă de altfel ipoteza mea: „Sau ochiul tău este rău pentru că eu sunt bun?" (Matei 20, 15).

Tot lipsă de micime și îngrijorare pentru bănișori vădește și reacția Domnului la ungerea Sa cu mir de către femeia păcătoasă: pe apostoli, *risipa* aceasta îi supără și îi scandalizează. În *Evanghelia Sfântului Ioan* ca supărat și scandalizat e pomenit numai Iuda (Ioan 12, 5). Dar Sf. Apostol Matei ne spune că s-au mâniat *toți* ucenicii (Matei 26, 8), iar Sf. Marcu scrie că „erau mâhniți și cârteau *unii* între ei" (Marcu 14, 4). Oricum ar fi, rezultă că apostolii, vai, se comportă asemenea unor mici gospodari

prudenți și sperioși pe care grozav îi irită și-i scoate din răbdări orice mânuire cu dezinvoltură și ușurătate a banilor. Trei sute de dinari, își vor fi zis – totodată mâhniți și înfricoșați – pentru niște mir, pentru o mireasmă din care peste câteva clipe nu o să mai rămână nimic! Își iubesc, fără îndoială, Domnul și Învățătorul, dar nu pot sta reci și nepăsători în prezența unui act pe care-l consideră a fi mărturie de nesăbuință, se simt jigniți în adâncul ființei lor de oameni cuminți, cu scaun la cap și păstrători. Iisus însă îi mustră, cu destulă asprime și melancolie, ca un mare „boier" cum se află și le expune ceea ce după două milenii avea să constituie temelia *teoriei jertfei* propusă de filosoful francez Georges Bataille: omul se cunoaște după capacitatea lui de jertfă, după cât e în stare să „risipească", să „irosească" din avutul și bunurile sale în mod ne-utilitar, numai pentru plăcerea înălțătoare și euforizantă de a dărui altuia ori de a sărbători cu fast un eveniment ori a-și acorda sloboda bucurie de a ieși când și când din monotonia și sordidul vieții cotidiene.

Interpretând ungerea cu mir ca o jertfă cu bun miros, ca o manifestare de iubire și ca un simbol al îmbălsămării Sale apropiate, certându-și ucenicii pentru a fi dat în vileag o minte obtuză, o concepție meschină a vieții și un atașament avar pentru arginți, Iisus iarăși ni se înfățișează ca un adevărat *gentleman* și totodată ca un model pentru toți creștinii care se cade să fie mai puțin înrobiți de bunurile trecătoare ale acestei vieți și cât mai convinși că Hristos e vrednic de orice sacrificiu, că nimic nu-i prea bun ori prea mult ori prea costisitor pentru El.

– Iisus e în mod constant *politicos*. „Prietene" ori „prieten" i (ori li) se adresează de obicei interlocutorului ori interlocutorilor Săi. Chiar când e vorba de Iuda, tot apelativul „prietene" e folosit.

Este de asemenea blând, *calm* adică, de mâniat nu au izbutit să-L mânie decât fariseii ca deținători a două însușiri cu prisosință vulgare: minciuna și fățărnicia.

Îl vedem pe Domnul păstrând o *ținută demnă* în toate împrejurările, fie ele cât de grave, de primejdioase. Spre pildă când e adus în fața sinedriului ori a lui Pilat. Tăcerea aceea, de care se miră dregătorul, ce este ea de nu o manifestare a „ținutei"?

– Și a *curajului!*

Căci Hristos, Care de bună voie Se urcă pe cruce, aceasta în primul rând este: un viteaz.

Hristos iubește curajul, îl predică, pe ucenicii Săi îi vrea îndrăzneți, îi îndeamnă: nu fiți fricoși! nu vă temeți! nu vă înspăimântați! îndrăzniți!

Domnul dispreţuieşte frica, o trece printre păcate; pe fricoşi îi menţionează primii printre cei sortiţi iezerului de foc (Apoc. 21, 8). Curajul – principala dintre virtuţile specifice omului superior şi nobil –, iată învăţătura şi pilda lui Hristos!

Tot ca mărturie de curaj, demnitate şi altruism socotesc vorbele Domnului în grădina Ghetsimani către cei care veniseră să-L prindă: „V-am spus că Eu sunt. Deci dacă Mă căutaţi pe Mine, lăsaţi pe aceştia să se ducă" (Ioan 18, 8), vădind grija Celui trădat şi încolţit de a nu-şi implica discipolii şi prietenii în tragedia Sa, de a nu le pune libertatea ori viaţa în pericol.

– Hristos, ca orice autentic aristocrat în sensul etimologic al termenului, Se socoteşte a fi slujitor. „Fiul Omului – declară El (Matei 20, 28; Marcu 10, 45) – n-a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească". Le spală picioarele ucenicilor Săi ca şi ei să facă aşa, unii altora (Ioan 13, 14) şi ca să le fie drept pildă de putere mereu.

În plan profan există, paralel, formula regelui Frederic al II-lea al Prusiei: „Nu sunt decât primul slujitor al Statului". Osanalelor şi temenelelor le răspundea cu dispreţ; n-avea ce face cu ele. Nu suferea să fie preamărit. Îşi făcuse despre slujirea Statului o idee înaltă, socotind-o a-i fi datorie absolută care se cere a fi pusă în practică zi de zi. Urma, aşadar, în domeniul activităţii statale, învăţătura lui Hristos. Cel ce n-a pregetat să spele picioarele ucenicilor spre a statornici principiul că mai marele unei obşti va să fie în primul rând slujitorul ei.

Ca un nobil mărinimos, discret, modest, curajos, elegant şi demn în purtări, spontan şi darnic în relaţiile cu ceilalţi ni Se înfăţişează Domnul nostru. E bine să ştim, deducând din parabola fiului risipitor, că dacă noi facem un pas către El, El face o sută înspre noi. E oricând gata să ne ierte, să ne cadă pe grumaz, să dea uitării rătăcirile, neroziile şi înstrăinările noastre, să se bucure de întoarcerea păcătosului cu o bucurie nu mai puţin simplă, sinceră, naivă decât a păstorului care-şi află oaia pierdută ori a femeii care-şi găseşte drahma răzleţită în casă. Aceasta ne dă curaj şi nădejde! deoarece constatăm că Domnul nostru nu-i un socotitor nemilos, un contabil straşnic, un spirit dur şi mărunt, un aprig ţinător de minte al răului. Întocmai ca tatăl din parabola risipitorului, e la orice oră din noapte şi zi dispus să ne primească, să ierte, să uite şi prin urmare să se bucure şi să se veselească. Amănuntul e osebit de important: nu numai că iartă, dar fapta aceasta bună pe care o săvârşeşte fără a sta mult pe gânduri îi este prilej de bucurie şi Lui. Tatăl, adică Domnul, se bucură

nu numai pentru că a fost găsit cel pierdut și a înviat cel mort și nu doar pentru beneficiarul actului său de clemență. Se bucură și de bucuria pricinuită, se veselește odată cu omul căit, ba poate și mai mult decât acesta și găsește că-i nimerit să serbeze fără de zgârcenie și de falsă pudoare blagoslovitul eveniment. După orice convertire Iisus stă la masă cu metanoizatul (cu Zaheu, cu Levi-Matei), se bucură o dată cu gârbova lecuită, cinează cu soacra lui Petru, cea scăpată de friguri, nu șovăie să junghie vițelul îngrășat și să se veselească, jucând și cântând, la înapoierea acasă a celui după care inima părintească jinduia. Nu ni se cere altceva decât să ne întoarcem la El: fără teamă, fără îndoială, cu nădejde și încredere: cina e gata, ușile-s deschise, vițelul e mult și gras, totu-i frumos orânduit. Să avem numai haină de nuntă, altfel spus: căință și credință. Atâta doar să avem! Cu o singură vorbă – aidoma buretelui care curăță tabla neagră ori gumei care șterge scrisul de pe hârtie – Hristos desființează întregul nostru trecut, oricât ar fi de întunecat și de murdar.

Din cel din urmă păcătos, El poate face un supraom, adică, de fapt, un om. Căci ne spune cu dreptate eseista Svetlana Paleologu, „supra-umanul nu este decât măsura justă, în esență, a adevăratului uman."

Hristos aceasta chiar face: dezvăluie supra-eul – *overself*-ul zic anglo-saxonii – din noi, cu alte cuvinte omul mascat, obturat de consecințele căderii strămoșești și de toate păcatele, sluțeniile și josniciile proprii. N-avem nevoie, cum credea Nietzsche, să ne răzvrătim împotriva creștinismului, să-L părăsim pe Hristos ca să avem acces la starea de supraom. Cu totul dimpotrivă, numai Hristos este Acel care ne-o conferă. El ne înnobilează, ne căftănește, ne ridică la vechea noastră stare aristocratică, așa cum și eroul lui Cervantes – *El nuestro Senor Don Quijote, El Cristo Espanol* – îi concepe pe țăranii și târgoveții din cârciumă ca pe adevărați seniori adunați în sala cea mare a castelului lor.

Aceasta-i „magia" lui Hristos-restauratorul: reașezarea omului în starea lui paradisiacă de altădată, de cea mai nobilă dintre ființe. Parabola fiului risipitor nu-i decât punerea în formă de povestire – cum ar spune Paul Ricoeur și alți critici contemporani – a minunii ce se numește restabilirea omului în fericita lui condiție adamică, în *haina lui dintâi*. Mai fericită de data aceasta, adaugă Dostoievski, dat fiind că risipitorul își va aduce aminte de greșeala sa, din hăul din care a ieșit și va cunoaște o beatitudine superioară celei a raiului inițial.

FEMEIA GÂRBOVĂ

(Duminica a 27-a după Rusalii)

Ca și altor pătimitori, Domnul, din proprie inițiativă și nesolicitat, îi vine în ajutor femeii gârbove pe care o află printre enoriașii unei sinagogi într-o zi de sâmbătă. Din milă și bunătate; întru mărirea lui Dumnezeu; ca să se vădească puterea Tatălui și a Fiului. O vede, o cheamă, o vindecă – totul în pripă, cu iuțeala fulgerului. Textul istorisirii evanghelice nu-i mai puțin concis și ritmat decât al celebrei scrisori prin care, din Orient, Cezar vestea senatului: veni, vedi, vici.

Este în capacitatea aceasta a Mântuitorului de *a vedea* suferința celorlalți, a lua aminte la ea, a o zări *de îndată* și de a se concentra asupră-i, o imensă milă și totodată o sensibilitate (omenească) de natură a iuți bătăile inimii celui care citește *Evanghelia* aceasta (Luca 13, 10-17), ori *Pericopele paralele*: Matei 12, 9-14; Marcu 3, 1-5; Luca 6, 6-11 (toate trei se referă la omul cu mâna uscată, sau Luca 14, 1-6, referitoare la bolnavul de idropică) și a isca într-însul nebănuite simțăminte de înfiorare și compătimire. Curând, însă, măreția și tăria înduioșătoare a tabloului evocat de Sfântul Evanghelist Luca sunt parcă încețoșate de veninoasa intervenție intempestivă a maimarelui locului. Ca o rugină, ca o pecingine, ca o lepră ce s-ar depune pe suprafața curată a pielii, ori a zidului, ori a metalului și ar pângări-o. Simultan cu mânia acestuia sunt date în vileag toate principalele caracteristici ale fariseilor: legalismul strâmt și miop (care-i diferit de legalitate și de cuviincioasa ei respectare); el întotdeauna izbutește să *micșoreze lucrurile,* problemele, situațiile, dilemele, să le reducă la proporții liliputane și să le insufle un spirit de meschinărie, de avariție, de panică stârnită de pericole imaginare sau ridicole; procedurismul literal și mărunt, al arhivarului reumatic, îmbătrânit printre hârțoagele decolorate și dosarele mucegăite, cu ochelari cârpiți cu sfoară și mânecuțe zdrențuite, bun numai să bombănească și să boscorodească, supărat, acru, îndârjit: așezarea cu perseverență a literei deasupra duhului, neputința depășirii nivelului literal în toate cele (și mai cu seamă în cele importante), un soi de imobilizare a minții și

sufletului la acest palier, pe această treaptă de jos a scării ce urcă spre libertate și înțelegere; tendința fermă de a reacționa, ori de câte ori se ivește prilejul, înghițind cămila și strecurând cu grijă țânțarul; fățărnicia absolută, neșovăitoare, nerușinată de lume, de ea însăși, de evidență și de bun simț (Domnul ne arată doar că nu se codesc să-și dezlege și să-și adape, sâmbăta, boul și asinul, ori în celelalte referate: să scoată oaia căzută în groapă ori boul ori fiul căzut în fântână; invidia, semeția, răutatea (nedespărțita și statornica lor triadă); transformarea sabatului – a zilei-regine, de odihnă, sărbătoare și bunăvoire întru Bunul Dumnezeu – în serii nesfârșite de superstiții și mărunțișuri, opreliști și prevederi draconice, asuprire și blestem (cu adevărat pricepem de ce s-a putut vorbi de blestemul Legii: fariseii, ca nici unii, au fost meșteri în treaba prefacerii Legii în basm și a sabatului în zi de încleștare și zăpușală); absurdul (căci ce poate fi mai absurd decât țipetele ascuțite și virtuoasele scrâșniri din dinți ale acestor legaliști care-și dezleagă și adapă boii și asinii și scot vita din groapă sau din fântână în zi de sărbătoare, dar mai că le vine rău și simt că piere lumea și se prăbușesc stihiile pentru că e tămăduită în prezența lor o nefericită legată de neputința gârboviei care de 18 ani nu ajungea să se ridice nicidecum în sus?).

Cu toate acestea, cineva de bună credință și-ar putea pune întrebarea: dar de ce ține Mântuitorul cu tot dinadinsul să-i înfrunte? De ce vindecările și minunile acestea au loc cu predilecție sâmbăta și în locașuri sfințite? Nu-s ele acte de provocare? Nu ne poartă gândul a bănui că Iisus Hristos își găsește plăcerea înfruntându-i tocmai sâmbătă neapărat în sinagogă, zgândărându-i, nedându-le pace?

Răspunsul nu poate să fie decât unul: ba da, întocmai! Sunt acte de provocare, de voită înfruntare și bine chibzuită sfidare. Da, îi înfruntă cu bună știință sâmbăta și în sinagogă, pentru că dorea ca lecția să fie mai usturătoare, zguduirea mai aspră, trezirea din amorțire mai rapidă. Și pentru că înțelege să dea atacul frontal, chiar asupra centrului adversarilor și în punctul lor cel mai întărit. Domnul se dovedește și aici mare strateg. Un fel de precursor al vestitului teoretician al strategiei militare, generalul prusian Carl von Clausewitz. Cartea acestuia va fi scrisă abia după 1800 de ani, dar Hristos ca Unul din Treime o cunoaștea mai înainte de a fi scrisă. Atacul – rostește von Clausewitz – se dă mai eficace și mai cu sorți prielnici, acolo unde se află tăria însăși a inamicului.

Riscul e mare; mare este însă și deruta celeilalte părți, în caz de victorie, ca și cum s-ar nărui pilonul de susținere al turnului întărit. (E un act de curaj, fără doar și poate: Hristos nu avea să se dea în lături.)

Ca un mare și neînfricat strateg, ca unul ce știe că defensiva cea mai bună e însăși ofensiva, dar și ca un medic bun și netrândav care nu stă mult pe gânduri ca să intervină, să opereze, să lecuiască, El a văzut-o, a chemat-o, a vindecat-o. Dar și ca un om de bun simț. De ce n-am face binele în zi de sabat? *Mai ales* în zi de sabat s-ar cuveni să-l facem, omorând fanatismul logic care de la noțiunea de odihnă trece la aceea de neintervenție în conflictul dintre bine și rău, în lupta dintre sănătate și boală. De ce nu am săvârși binele acum și aici, cât de urgent? Hit et nunc! ziceau latinii, fără de amânare, de răgaz, de îndoială, fulgerător. Așa lucrează mereu Iisus Hristos, grăbit când e vorba de a milui, poruncitor, nerăbdător, indignat: ție îți zic, scoală-te, ridică-te, ia-ți patul tău și umblă, du-te acasă, ești vindecată, îndrăznește! S-ar zice că tremură: de cât Îl doare necazul altuia, de cât Îl irită boala și neputința, de cât nu are timp pentru reașezarea lucrurilor în starea lor normală, adică de sănătate și putere. Are desigur în vedere cuvintele de la Ioil 4, 10: „Cel slab să zică: eu sunt viteaz!"

Domnul, strateg de mare clasă, doctor fără de zăbavă, dar și domnul abilității la nivelul minții omenești, căci argumentul cu boul, asinul, oaia, fiul, groapa și fântâna este cum nu se poate mai bine ales și e irecuzabil. Domnul este deasupra micimilor, invidiei mărunte, pizmei intrate pe furiș în suflete, procedurismului, meschinăriei care se lăfăie în văzul lumii cu nerușinare de paparudă și ifose de cărturar isteț. Domnul este și slujitor vrednic al sabatului, pentru că îl socotește a fi ceea ce este: zi de mărire, de bucurie, de cât mai multe vindecări, de binefaceri fără număr și cu nemiluita. Un sabat al sănătății, belșugului și bunelor vestiri, cu totul îndepărtat, cu totul ostil și străin sabatului sec, mohorât și tiranic, al falșilor săi apologeți zeloși: fariseii, fanaticii logicii absurde, în inima cărora nu-și află loc îndurarea, în mintea cărora nu poate intra acea puțină lumină, acel pic de bun simț, acea fărâmă de milă, fără de care orice literă de lege se preface negreșit, neapărat și neîntârziat în oțet, cucută și semeție.

Nu așa este la Domnul. Totul la Domnul este numai simplicitate, bunătate, compătimire și urgență în biruirea răului, a bolilor, a

neputințelor, a suferinței. Și totodată spre măreție, veselie, ieșire din necazuri și sâcâieli. El este Domnul puterii, Domnul biruințelor, Domnul milostivirii neobosite și al înlăturării piedicilor scornite de anumite minți în calea libertății. (Căci boala, întocmai ca păcatul, e robie.) Domnul ne învață că suntem și trebuie să fim slobozi a face binele și a veni în ajutorul aproapelui nostru: nici o lege, nici un regulament, nici o formă de orice fel, nici o precauție sau teamă, nici un motiv de tipul „să nu se spună că...", ori „să nu pară că...", nu ne poate fi stavilă, pretext, justificare.

Ce îi interesează și preocupă pe farisei? Să se îmbuibe și să se ghiftuiască, să-și rotunjească pântecele și să-și lățească cefele. Ceilalți? Ceilalți care poate rabdă de foame și sunt năpădiți de griji, necazuri și nevoi? Îi privește, descurce-se cum pot, cum știu! Menirea lor e să facă temenele fariseilor, de îndată ce-i văd cum se lăfăie pe olițe, cum se reped la locurile dintâi la ospețe și în sinagogi, și să le cânte osanale în chiar clipa când deschid gura spre a grăi și a-i împovăra și mai mult.

Fariseii, desigur, l-ar fi aprobat pe acel general de care pomenește scriitorul francez Leon Daudet: venit să inspecteze, înapoia frontului, un spital militar, e oprit de colonelul comandant al bolniței, în dreptul patului unde zace un ofițer care și-a pierdut în luptă brațele și picioarele. Generalul privise cu atenție jalnicul trunchi, cât a mai rămas din trupul eroului, și părea dus pe gânduri. Se reculege, desigur, se înfioară, se pregătește să rostească vorbe de compătimire și glorificare. Dar nu, se întoarce către colonel și spune: foarte bine, dar de ce nu e tuns, regulamentul prevede că spitalizații trebuie să fie tunși!

De astfel de fariseisme și orori birocratice (și sunt din aceeași lume ca și protestul împotriva tămăduitorilor prin cuvânt în zi de sabat), creștinului îi este mare silă și groază. Învățătorul său nu a propovăduit bucherismul, puținătatea, domnia literei și triumful măruntișurilor. Domnul înmulțirii pâinii și peștilor i-a dat numai pilde concepute de un duh gata a dărui belșugul, bucuria, sporirea, sănătatea. Pe aceasta din urmă nu încape îndoială că Domnul a iubit-o; ne putem, așadar, oricând ruga pentru sănătate și a fi convinși că Hristos Mântitorul este și Hristos Tămăduitorul, neiubitor de tristețe, puținătate, sărăcie și ferecare.

Pericopa femeii gârbove (ca și cele ale omului cu mâna uscată și bolnavului de idropică) ni-L arată pe Hristos ca Biruitor. Aici mai ales,

în textul evanghelic, fariseii ies rușinați; mânia maimarelui sinagogii e înfrânată și făcută de basm și de ocară, în vreme ce toți ceilalți participanți și gârbova se bucură și preamăresc. Adversarii Domnului au fost învinși, birocrația a pierdut partida; binele, sănătatea și voioșia au pus deplină stăpânire pe terenul unde s-a dat lupta. Scena întreagă este de mare dramatism, iar lecția - dublă – e limpede: mereu este vremea de a săvârși binele, pe loc, fără nici o amânare, nici o căutătură a minții ori a ochiului și în altă parte decât într-acolo unde se află răul ori durerea ori necazul ce urmează a fi stârpite; mereu suntem datori a ține piept îngustimii și răutății. În episodul acesta al activității Sale pământești – de unde fariseii nu scapă cu fața curată, ci se împrăștie, parcă îi vedem, asemenea unor bufnițe îmbufnate și zgribulite, unor cobe afurisite – Mântuitorul ni se înfățișează ca Iisus Biruitorul în toată măreția și puterea Lui vindecătoare și milostivnică. În bucuria mulțimii prezente și în a tămăduitei îmi pare că se reflectă ceva din lumina Taborului și din mărirea Înălțării.

PERICOPA DE LA LUCA 7, 11-17
sau
Despre milă

Dum.ca a 20 după Rusalii

Din textul evanghelic de la Luca 7, 11-17 rețin cuvintele „I s-a făcut milă de ea" și mă opresc anume asupra substantivului *milă*. E unul din termenii cei mai folosiți în cuprinsul *Sfintei Scripturi* și îndeosebi ale *Noului Testament* ca și de altfel în ritualul *Sfintei Liturghii* și al celorlalte slujbe și ierurgii constituind un soi de fond acustico-ideativ și de refren al tuturor rugăciunilor publice și particulare prin sintagma „Doamne, miluiește." Și nu-i oare vocabula aceasta elementul de temelie al rugăciunii inimii, cea mai intimă, caracteristică și scumpă sufletului creștinului ortodox? Prin substantivul *milă* și verbul *a milui* intrăm, așadar, în contact nemijlocit cu însuși miezul credinței noastre, cu adâncul ei cel mai tainic și mai potrivnic unei explicitări facile. Iată, aici e nucleul incandescent.

Mila apare în *Evanghelia Sfântului Apostol Matei* la cap. 9, v. 13 și 12, v. 7: „Milă voiesc iar nu jertfă" și cutremurătoarea consecință a declarației acesteia este că Dumnezeu așază mila pe care omul o dovedește aproapelui său mai presus chiar de cultul adus divinității (după cum și la Judecata de Apoi, Matei 25, 31-46 – numai despre fapte milostivnice îl va întreba). La cap. 15, 32 Domnul zice: "Milă îmi este de mulțime", iar la 20, 34 referatul motivează minunea făcută celor doi orbi invocând același simțământ: „Și făcându-I-Se milă, Iisus s-a atins de ochii lor și îndată au văzut."

În *Evanghelia Sfântului Marcu*, mila e pomenită de câteva ori:

Cap. 6, v. 34: „Și ieșind din corabie, Iisus a văzut mulțime mare și I s-a făcut milă de ei."

Cap. 8, v. 2: „Milă Îmi este de mulțime, că sunt trei zile de când așteaptă lângă Mine și n-au ce să mănânce."

Cap. 9, v. 22, unde tatăl copilului demonizat Îi spune Domnului: „dar de poți ceva, ajută-ne, fiindu-ți milă de noi."

Cap. 10, v. 47-48, aici orbul Bartimeu strigă: „Iisuse, Fiul lui David, miluiește-mă" și „Fiule a lui David, miluiește-mă."

În cap. 12, v. 33 (legat de textele de la Matei 9, 13 și 12, 7), deși cuvântul însuși nu apare, se face de fapt referire tot la el: a-L iubi pe Dumnezeu din tot sufletul, din tot cugetul și din toată puterea și a iubi pe aproapele tău ca pe tine însuți este mai mult decât toate arderile de tot și decât toate jertfele.

În cap. 18, v. 34 (pilda celui care datora zece mii de talanți): „Nu se cădea oare ca și tu să ai *milă* de cel împreună slugă cu tine, precum și eu am avut *milă* de tine?"

Cap. 20, v. 34: „Și făcându-I-se *milă*, Iisus S-a atins de ochii lor (2 orbi) și îndată au văzut."

În *Evanghelia Sfântului Luca:*

La cap. 10, v. 33: „Iar un samarinean, mergând pe cale, a venit la el și văzându-l i s-a făcut milă de el." Iar în versetul 37: „Cel care a făcut *milă* cu el."

La cap. 7, v. 11-15 e vorba de învierea fiului văduvei din Nain – pericopa zilei de astăzi; textul arată că Domnul săvârșește spăimântătoarea minune deoarece I s-a făcut *milă* de văduva care-și ducea pe singurul ei fiu la groapă.

La cap. 15, v. 20 (cu privire la fiul risipitor): „Și încă departe fiind el, l-a văzut tatăl său și i s-a făcut *milă."*

Cap. 17, v. 12-13: „Intrând într-un sat, L-au întâmpinat zece bărbați leproși care stăteau departe și care au ridicat glasul și au zis: Iisuse, Învățătorule, fie-ți milă de noi!"

Cap. 18, v. 38: „Și el (orbul din apropierea Ierihonului) a strigat zicând: Iisuse, Fiul lui David, *miluiește-mă!"*

Cu drept cuvânt ni se cuvine a ne întreba și a ne sili să înțelegem mai îndeaproape ce semnifică o expresie atât de dragă *Evangheliilor* și Bisericii, atât de uzuală și de frecventă în vocabularul creștinesc de toate zilele; și al celor de sărbătoare și al celor obișnuite.

Mila, mai întâi, nu trebuie confundată cu milostenia, cu pomana (despre care se face vorbire în fericirea a șaptea, dar acolo prin „cei milostivi" este probabil că nu se înțelege numai cei darnici cu săracii, ci și cei în stare, ca și samarineanul cel bun, să resimtă milă față de un străin năpăstuit). Pomana este una din formele pe care le poate lua mila, dar aceasta stă nespus mai sus, cuprinde mai mult în sfera ei și o ghicim mai învăluită în taine și mai neprevizibilă în exteriorizările ei decât simpla

zădărnicie care-i un act de împărțire de bunuri materiale. Mila e un simțământ, o virtualitate, mai bine zis o stare sufletească sau și mai precis: o stare harică.

Simțământul acesta (spre a ne da după modul de vorbire cel mai răspândit), impulsul acesta, darul acesta complex cuprinde, în doze variabile și nouă cu neputință de precizat, numeroase altele dintre cele mai nobile și mai frumoase: bunătatea, iubirea, prietenia, sensibilitatea, afecțiunea, mărinimia, frăția, bunăvoirea. Dar nu se confundă cu nici unul din ele. Le împreunează, le și depășește, și dintre toate, e neîndoielnic cel mai greu de explicat și definit. E, mai presus de orice, o sim-patie, o com-pătimire, o com-pasiune. Și ce dezvăluie elementele acestea de compunere (sim, com) de nu tocmai părtășia, capacitatea de a ieși din tine însuți, de a iubi pe semenul tău nu numai ca pe tine însuți ci mai mult decât pe tine, de a te substitui lui, de a simți și suferi întocmai ca el, devenind oarecum una cu el. Mila, scurt spus, presupune facultatea de a te părăsi și a lua locul altuia, fără a-l judeca, nu dincolo de bine și de rău cum spunea Nietzsche, dar dincolo de dreptate și osândă și tăgăduind asprul adagiu „fiecare pentru sine”.

Să nu gândim că samarineanului îi va fi fost ușor să procedeze așa cum a făcut. Va fi avut grijile și preocupările lui. E foarte probabil să fi fost grăbit, plecat cu treburi cum era, că nu i-a venit la îndemână să se oprească din cale, să găsească răgazul de a se îngriji de un om grav rănit, desigur incapabil de a se mișca de unul singur. Samarineanul s-a identificat cu necunoscutul a cărui soartă o preia; nu numai că l-a ajutat, ci i-a jertfit interesele, timpul și necazurile proprii. S-a purtat ca și cum ar fi fost el însuși cel lovit și jefuit, rămas valid. A pătimit, adică, odată și la fel cu celălalt.

Iată ce-i adevărata milă care, încă o dată, nu-i simplă milostenie ci înțelegere a durerii, fricii, amărăciunii, obidei altuia; care-i iubire, înduioșare și mai ales, mai înainte de orice altceva, participare, părtășie, facultatea de a te investi în situația altuia, de a vedea lucrurile din perspectiva lui, de a te părăsi pe tine însuți spre a deveni pentru oarecare vreme un altul. (Recurgând la terminologia dramaturgică pirandelliană, oare n-am putea-o considera drept un model – pattern – de dublă personalitate?)

Mila, stare sufletească întru totul superioară, e de fapt un simțământ

divin-omenesc. (Nu ne spun Scripturile că izvorul ei este la Dumnezeu?) Sălășluiește în spațiul intermediar dintre cer și pământ, acolo unde sentimentul și rațiunea, abstractul și concretul, semnificantul și semnificația încă nu s-au despărțit, în zona cu totul inefabilă și apofatică unde se combină însușiri ca bunătatea, iubirea, altruismul, răbdarea (căci se cere să ai răbdare de a lua în considerare spusele sau plângerile altcuiva), atenția (căci e nevoie de atenție, samarineanul nu trece zorit și fără a ține seama de ce se petrece în jurul său), sensibilitatea (samarineanul se vede pe sine în locul celuilalt, judecă, hotărăște și acționează întocmai ca omul rănit), conștiința vie a frăției care ne leagă în clipe grele de aproapele nostru, sensibilitatea conștiinței (care l-ar mustra întotdeauna pe samarinean, care nu i-ar mai da tihnă dacă pretinde că nu vede, dacă-și caută scuze spunându-și că nu are, zău, timp de pierdut, că se va găsi totuși cineva, mai puțin prins de treburi ca el, să aibă grijă de acest biet om de care firește îi pare foarte rău, dar nu poate, zău nu poate, să-și lase baltă negușătoriile și să-i consacre Dumnezeu știe câte ceasuri și din pricina căruia să se bage în tot felul de belele, dandanale și încurcături: oblojește-l, transportă-l, cară-l, găsește-i un adăpost, o îngrijire, fără a mai socoti și cheltuiala care se prea poate să nu fie deloc mică, să se ridice la sume însemnate care cine știe dacă îi vor fi restituite vreodată... Și dacă moare? Dacă moare tocmai când se va fi apropiat de el, în vreme ce-l ridică sau îl poartă, ei, ce te faci? Nu poți fi tras la răspundere, ba și învinovățit? Preotul și levitul acela care s-au făcut niznai nu s-au purtat oare fără milă, dar și cu înțelepciune, nu mi-au dat o pildă bună de urmat?)

Glasurilor acestora ale odiosului bun simț lăuntric, al egoismului chibzuit și cumpătat, samarineanul nu le-a plecat urechea. A învins omul înzestrat cu duh.

Mila pe care o simte Domnul față de mulțimea nehrănită de trei zile, față de orbi, față de văduva din Nain ori și față de slăbănogul de la scăldătoarea Vitezda (acela vindecat fără a fi cerut ajutor) e o puternică dovadă a perfectei Sale întrupări și totodată a comunicării idiomurilor, căci se manifestă ca o însușire cu dublă origine: divină și umană. Mila nu se dăruie din pricina unor merite (ale nevoitorului, și nici ca răsplătire a îndeplinirii unor obligații contractuale (așa cugetă religiile unde precumpănitoare sunt legea și legământul). Nici noțiunea de merit și nici aceea de contract nu pot contribui la precizarea mult mai complexei și mai greu definibile idei a milei. Aceasta e mai degrabă o consecință a

concepției după care relația om-Dumnezeu este cel mai bine exprimată prin legătura dintre omul-persoană și Dumnezeu-persoană (pe care Părintele Dumitru Stăniloae o consideră a fi esența credinței creștine). Mila, într-adevăr, presupune un astfel de raport personal, e un simțământ, o dispoziție, o „stare" ce nu se poate ivi decât în ființa capabilă a înțelege o altă ființă, a i se substitui, a participa la durerea ei nu din afară, ci dintr-o perspectivă identică celei a coexistentului pătimitor. Mila este desigur o ieșire din sine, operația pe care Hristos o recomandă cu atâta stăruință discipolilor, credincioșilor, ascultătorilor și interlocutorilor Săi. Ea nu e nici rațională nici irațională, nici strict umană nici pur divină (de Sus vine dar clocotește în sufletul întrupat) și nu se confundă cu afectivitatea ori cu într-ajutorarea. Corolarul ei este venirea în ajutor a semenului, dar nu în temeiul reciprocității (stadiu etic inferior) și nici chiar a solidarității (stadiu etic superior); ea provine din regiuni mult mai grave și mai acoperite ale ființei, din aptitudini neaparente în totalitatea psiho-fizică a omului și, după toate probabilitățile, neînscrise în codul său genetic. E, în cadrul corporalității, fiziologiei și chiar psihiei omenești o surpriză, un efect secund.

Harul milostivirii depășește până și ceea ce suntem obișnuiți a numi „sentimentele bune și frumoase". Pe acelea se cuvine să le cultivăm, de mare priință ne sunt, totuși nu ajung la nivelul misteriosului fenomen psihic numit milă. Și nici virtutea ori dreptatea. Virtutea rămâne în cadrul deprinderilor utile celui care o respectă și o pune în aplicare, spre lauda însă și *spre binele său.* Dreptatea, sfântă și augustă cum e, își găsește locul alături de legități, determinisme, cauzalități: toate specifice lumii neorganice, lumii neînsuflețite. Dreptatea e logică, e matematică, e cantitativă și rațională: mila e de pe alte meleaguri, se înrudește cu Lumina necreată, cu Misterul, cu atributele necognoscibile ale divinității, cu energiile divine și cu adâncurile de nepătruns ale firii omenești în care sălășluiește o cirtă de suflu divin. Nu intră în categoriile previzibile ale logicii cauzale și silogistice, e din altă lume, transcende dreptatea, ba o și desfide, cutează a nu lua aminte nici la ea și nici la rațiunea practică ori teoretică. Domnul spunând „fiți milostivi cum și Tatăl vostru milostiv este", se adeverește că e dincolo de limitele lumii și că însușindu-și-o, dedându-i-se, îmbrăcându-se întru ea, oamenii de fapt se îndumnezeiesc, își dau în vileag obârșia divină.

Mila este contrariul contabilității, care-i treaba demonului. Acela socotește întruna, socotește, drămuiește, nu iartă, nu șterge, nu uită nimic. Hristos milostivnic – *Cel căruia îi este a ne milui* – cu un singur cuvânt și dintr-o dată anulează păcatele unei vieți întregi: ale femeii păcătoase, ale femeii adultere, ale vameșului Zaheu, ale tâlharului celui bun. Contabilitatea, adevărată mașină de calculat, e mecanică, neînduplecată, spăimântătoare: de vreme ce într-un registru contabil nu se poate schimba nici o singură cifră: totul e încremenit pe veci, mila, opusul ei, este mereu gata să uite, să ierte, să absolve, să treacă cu vederea. Din angrenajul strâns (și teribil) al legităților, dreptății și determinismului, numai ea – asemeni luminii farului pentru naufragiat, asemeni luminii blânde a unei căsuțe de țară pentru drumețul rătăcit – poate semnifica nădejdea și înlătura aprehensiunea iremediabilului.

Omul căruia îi este milă de fratele, de aproapele, de vecinul ori de străinul și necunoscutul său își dă pe față calitatea de fiu al Tatălui ceresc, punând sub semnul întrebării originea-i simiescă. Iar lumii și naturii pare a le grăi: nu-s numai al vostru, deși în cuprinsul vostru și potrivit legilor voastre m-am născut, sunt liber să vă contrazic, așadar, vă înfrunt și-mi fac râs de toate străşniciile voastre care mă consideră ca pe o vietate integral supusă egocentrismului și călăuzită numai de biologicul principiu al luptei pentru viață *(struggle for life)*. Nu numai că-mi port crucea mea, iată că asum – vremelnic măcar – și pe a semenului meu, o port așa cum a făcut și Simon din Cirene pentru prăvălitul osândit Iisus. Nu din proprie inițiativă, e drept (ar fi îngăduit oare autoritățile substituirea?), ci pentru că fariseii și saducheii se grăbeau să termine treaba înainte de începerea sabatului, iar Cel sortit morții se prăbușise de câteva ori sub greutatea uneltei de tortură; totuși a purtat-o. Milos cu adevărat e un Simon din Cirene voluntar sau este Veronica, din fire miloasă, care neputând face altceva, a șters măcar cu mahrama ei sudoarea de pe sfânta Față a oropsitului. *Câți în Hristos v-ați botezat în mila Lui v-ați și îmbrăcat.*

În milă se contopesc însușiri diferite (și opuse) ale omului: curajul și blândețea, avântul și răbdarea, indignata revoltă și duioșia. Milostivul e totodată cavaler rătăcitor plecat în lume să îndrepte nedreptățile și silniciile și călugări-infirmieri într-un spital de leproși. Căci tot omul lovit de soartă e un fel de lepros. Inspiră

eventual o fugară compasiune, dar desigur groaza: nenorocirea e socotită molipsitoare, iar nenorocitul izvor (fie și involuntar) de solicitări, adică de belele împotriva cărora e mai cuminte să ridice un meterez de indiferență apărătoare, trecând (ca preotul și levitul) cât mai la distanță de el, și cât mai iute.

Într-atâta e felurită mila de lume, de obiceiurile și legile-i de aramă încât de cele mai multe ori provoacă nu numai neînțelegerea ci și ostilitatea de nu și disprețul, batjocura, sarcasmul. Orice milos e într-o oarecare măsură Don Quijote și isca râsul și uimirea. Cum însă îi spun spaniolii smintitului bătrân cititor de romane calaverești care încălecat pe un amărât de armăsar, fălindu-se cu o lance ruginită și purtând drept coif o sculă de bărbierit pornește în lumea largă spre a îndrepta nedreptățile, a pune capăt silniciilor și în fapt se luptă cu zbaterile morilor de vânt și cu turmele de oi luate drept armatele lui Alifanfaron? Îi spun cu venerație *El nuestre Senor Don Quijote El Cristo Espanol!* Și cum l-a răzbunat Dostoievski pe bunul, blândul și milostivul prinț Mâșkin poreclit idiotul de toți deștepții din jur? Întitulându-și romanul astfel chiar, *Idiotul*, prefăcând netrebnica poreclă în titlu de glorie pe veci.

Și este de crezut că Domnul a stârnit ura saducheilor, fariseilor și romanilor și că a fost îmbrăcat cu purpură mincinoasă și încununat cu spini nu numai pentru că afirma că El și Tatăl sunt una, ci si prin toate faptele Sale de milă, iertare și compătimire. Nu numai pentru că se numea pe Sine Fiul lui Dumnezeu ci și fiindcă Își spunea – si se purta în consecință – Fiul Omului. Această înfrățire, această coeziune cu cei obidiți și necurați, această totală dăruire a Sinei celorlalti, această intimitate cu cei bolnavi și necăjiți îi va fi scos poate mai înverșunat din răbdări și din țâțâni decât proclamarea originei Sale dumnezeiești. Nimic nu ni se pare mai scandalos, nu ne buimăceste si nu ne îndârjește mai aprig decât spectacolul bunătății gratuite, decât al insului în stare a făptui ceea ce nouă – pe plan moral – ne stă peste putință.

Întrebat care calitate a ființei slobode și cugetătoare mi se arată a-i fi îndeosebi specifică, nu aș șovăi să răspund: mila. Drept care nu mă prinde mirarea că în psalmul cel mai citit, recitit și invocat – psalmul cincizeci, al pocăinței – primul vers sună: *Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta* și că într-una din cele mai frecvente rostite rugăciuni ale

creștinilor aflăm *Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi; că nepricepându-ne de nici un răspuns, această rugăciune aducem ție, noi păcătoșii robii Tăi: miluiește-ne pe noi.*

Ce lucru mai de preț – și în ce mod mai cuviincios – am putea cere, ce ne-ar putea face mai conștienți de ticăloșia condiției noastre omenești, de neapărata nevoie a milostivirii Domnului? Nu dreptatea (la care poate cu prea multă osârdie îi place psalmistului să se refere – deși nici mila nu o uită), doar aceasta din urmă, doar mila ne poate chezășui nădejdea izbăvirii și tot ea, aici, pe acest vremelnic pământ, poate fundamenta cel mai eficace și mai coerent relațiile noastre cu ceilalți. Creștinului mila îi este suflet din sufletul său: pe plan orizontal o practică față de aproapele său necăjit. Pe plan vertical: o cere lui Dumnezeu din toată vârtutea inimii și cugetului său. Ce altceva ne poate mai sigur trezi din coșmarul unei lumi unde toți par a se strădui să adeverească înfiorătoarea zicere a lui Sartre: ceilalți, iată iadul?

SFÂNTA MÂNIE

În aceste scurte și sobre cuvinte pe care Iisus i le adresează slăbănogului de la scăldătoarea Vitezda – *Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă* (Ioan 5, 8) – următor mărturisirii bolnavului că zace de treizeci și opt de ani și că nu se află om să-l bage în apa tulburată, mie îmi pare a discerne un indubitabil accent de mânie. Mi-L închipui pe Domnul cu ochii țintă la patul acela respingător, infect și spurcat, la zdreanța aceea omenească, neputincioasă, pironită zice-s-ar ca și bătută-n cuie pe ticăloasa targă (așa cum aveau să-L ferece și pe El de lemnul blestemat al Crucii) și, parcă peste măsură de scârbit, mohorât și indignat de starea la care poate coborî o făptură a Sa, nu mai pierde timpul cu întrebări de tipul: „Crezi tu că pot Eu face aceasta?" ori cu grăiri circumstanțiale, gen: „Fie ție după credința ta". Ci se răstește în tonalitate *militară* insului ce-I stă în față, și spre a pune imediat capăt înrobirii omului de către obiect îi dă porunca: Scoală-te și ia-ți patul.

Patul e reașezat în condiția-i obiectivă, firească de *lucru*, de rob – simplă, împuțită unealtă *confecțională* a omului, ființă liberă și purtătoare de suflu divin. Se curmă astfel scandaloasa, revoltătoare situație, veche de zeci de ani, în care omul fusese un soi de anexă, de accesoriu al unor scânduri sau unor sârme neînsuflețite. Hristos ni Se dezvăluie zbuciumat, grăbit, oțărât. Drept care și trece peste obișnuitele formule: „Iertate îți sunt păcatele" ori „Fii tămăduit de nevoința ta"; explicându-se totodată și intonația militară a celor ce – aspru și precis – cuvântează nefericitului de pe năsălie. Hristos îl știa că a păcătuit și nu s-a arătat vrednic să-și agonisească un prieten, un salvator, dar n-are a face: Într-atâta Îl supără și-L răscolește condiția mizerabilă a unei ființe omenești, adică a unuia în care pâlpâie totuși Duhul Sfânt încât nu mai dă ascultare decât milei mânioase dintr-Însul, clocotului de compătimire și groază și, sărind peste orice fel de rostiri antecedente săvârșirii unei minuni, trece fulgerător la esență și strigă: Ridică-te și umblă! Mențiunea specială *luându-ți patul* își are cauza

în aceea că era de trebuință să fie în sfârșit scoasă zidirea de sub jugul obiectului, din înjositoarea și cumplita postură în care pătimea de atâta amar de vreme. Patul trebuia „învins” și ce dovadă mai bună a capitulării poate fi decât că e acum purtat de mâna fostului captiv?

Tonul, așadar, este milităresc și-i limpede că mocnește, în adâncul vorbelor, mânia. Mânie în cazul celuilalt slăbănog, cel din Capernaum (Matei 9, 6; Marcu 2, 11; Luca 5, 24), nu discernem. Mai curând mila și emoția provocată de credința paraliticului și a celor ce l-au coborât prin chepengul care în casele din Orient duce la acoperișul-terasă. Dar și la Capernaum stilul e concentrat, vorbele puține la număr, cadența tăioasă: *Scoală-te, ia-ți patul și mergi la casa ta.* Se cade a nu pierde din vedere pe *zic ție* din textul lui Marcu ori pe *ție îți zic* menționat de Luca și exprimarea aceasta directă, peremptorie denotă o ascuțime a privirii, o dispoziție poruncitoare – legate desigur de cârtirea celor ce gândeau: Cine-i Acesta Care hulește și-Și arogă dreptul de a ierta păcatele? *Zic ție* mai înseamnă și stabilirea unei relații tainice de tip Eu-tu între Dăruitor și receptor.

Mânia se dă însă neîndoielnic în vileag și rezultă din însuși textul referatului evanghelic în cazul omului cu mâna uscată, vindecat în zi de sâmbătă, în sinagogă. Scena relatată de câteștrei Evangheliști sinoptici (Matei 12, 9-13; Marcu 3, 1 și urm.; Luca 6, 6-10 și 14, 1-4) e de izbitoare autenticitate și puternic dramatism și nu-i cu putință să nu impresioneze chiar și inimile cele mai pustii. Hristos e în sinagogă, toți stau cu ochii îndreptați asupră-I, plin de maliție, invidie, fanatism fundamentalist și zeloasă fățărnicie. Îndrăzni-va să calce sâmbăta în locașul acesta de cult? Iar omul cu mâna uscată se găsește și el acolo. Tăcut, probabil, și sfios și plin de nebunească nădejde. Liniștea va fi fost deplină, atmosfera încărcată și grea. Hristos ordonă celui cu pricina: *Treci în mijloc,* în mijlocul sălii adică, al naosului cum ar veni, de fapt în centrul cercului de căutături și cugetări ostile. Și făcând o ultimă încercare, depunând o ultimă strădanie, îi întreabă pe cei nepăsători de suferința din imediata lor apropiere, dar foarte atenți la prilejul ce li se oferă de a-L învinui pe tămăduitor: se cuvine a face sâmbăta bine sau a face rău? Iar ei, înțepeniți, crispați, cufundați, încremeniți în răutate și dobitocie, nu dau nici un răspuns. Tac asemenea unor pietre, a unor vite, a unor înăbușiți de propria lor fiere și propriul lor venin. Atunci, zice textul – și la ce patetică înălțime ajunge –, Hristos *privindu-i cu mânie* (Marcu 3, 5) și întristându-se de împietrirea inimilor, spune schilodului: *Întinde mâna ta.* Și deîndată mâna se face sănătoasă, aidoma celeilalte.

Ce zguduitoare și măreață scenă! Nu mă pot opri a repeta și a-i repera o iuțeală, o împlinire, o tărie sintetizatoare ca în tragediile teatrului clasic. Sinagoga e de bună seamă plină (Iisus e un „punct de atracție" și de „scandal"). Toți sunt numai ochi și urechi, se uită ca hipnotizați la cei doi protagoniști: Proorocul și infirmul, care abia de mai îndrăznește să respire. Iar Hristos măreț, calm, falnic, imperativ, clocotind de mirare și supărare, *dumnezeiesc,* glăsuiește sfidător și provocator: *Treci la mijloc* (pentru ca totul să se petreacă solemn și fățiș, luminos și proclamatoriu) și imediat apoi: *Întinde mâna ta!* (le-a rupt gura!).

În textele de la Matei și Luca – spre deosebire de cel al lui Marcu – nu se face referire la mânie, dar la Luca 6, 6-10 apare o altă indicație scenografică importantă: Înainte de a porunci *întinde mâna ta,* Hristos *privește înprejur* de parcă nu i-ar veni să creadă că oamenii pot aievea fi atât de îndârjiți, de stupizi și de stăpâniți de un formalism așa crud. *Privește împrejur* nu-i un simplu amănunt, dovada unei relatări exacte; este expresia unei uimiri (din care nu va fi lipsit speranța că se va înălța, totuși, măcar un glas al desolidarizării de colectiva netrebnicie).

Evanghelia Sfântului Luca mai pomenește de un caz asemănător, succint relatat – al tămăduirii omului bolnav de idropică, tot sâmbăta și tot pe fundalul muțeniei absolute a fariseilor și învățătorilor de lege. Dar textul din capitolul al 13-lea (versetele 10-17) al aceleiași *Evanghelii* este mai simplu și evocă încă o vindecare a femeii gârbove, chinuită de optsprezece ani de această neputință. Iisus o vede, o cheamă, o dezleagă de neputința ei – în plină sinagogă și în zi de sâmbătă și pe dânsa.[1] Cel care se mânie de data aceasta e mai-marele sinagogii (vorbește fără doar și poate în numele întregii enorii), care nu concepe să fie vindecat cineva în ziua sâmbetei. Domnul îi numește pe toți cei prezenți fățarnici și-i rușinează amintindu-le că toți își dezleagă boul sau asinul și-l mână la adăpătoare.

Mânia Domnului e manifestă în numeroase puncte ale narațiunii evanghelice. Când I se aduc copiii ca să Se atingă de ei, iar ucenicii îi

[1] De ce mai ales sâmbăta și tocmai în sinagogă? Nu-i o sfidare? Răspuns nu încape decât acesta: Da, ca să-i înfrunte, să-i cutremure, să-i scandalizeze. Ca să știe că se întâmplă ceva cu totul nou și fără asemuire, că formalismul legalist trebuie răpus acolo chiar. Și chiar atunci când se socotește mai sigur de sine. E un atac asupra centrului operațional al potrivnicului.

ceartă pe acei care-i aduc, Domnul *Se mânie* (Marcu 10, 14) și rostește: *Lăsați copiii să vină la Mine* (Matei 19, 13-14; Luca 18, 15-16) însă fără a se face pomenire expresă de mânie. De mânie, desigur, va fi fost însuflețit Domnul – de mânie aprigă și aprinsă atunci când i-a alungat din templu pe ce-i ce vindeau (Matei 21, 12-13; Marcu 11, 15; Luca 19, 45; 2, 14-16) și a răsturnat mesele schimbătorilor de bani și scaunele neguțătorilor de porumbei. Biciul făcut din ștreanguri, vărsarea banilor, doborârea meselor și scaunelor, scoaterea boilor și oilor, răspândirea pe jos a monedelor, tumultul, vociferările, zăpăceala alcătuiesc un tablou vădit așezat sub semnul celei mai necruțătoare mânii. Alungarea din templu a neguțătorilor reprezintă momentul de supremă dezlănțuire a dreptei mânii care mocnea în sinea Domnului. La fel și cât privește pe farisei: întreg capitolul 23 al primei *Evanghelii* și versetele 39-52 din capitolul 11 al *Evangheliei Sfântului Luca* – adevărate Filipice și catilinare – transmit senzația unei mânii teribile, neostoite și folosesc termenii cei mai neechivoci (*vai vouă* – ca refren, apoi *fățarnici, nesocotiți, călăuze oarbe, nebuni* și *orbi, pui de viperă* și câte altele). Mânia aici se revarsă ca o lavă, nestinghérită, potopește și zdruncină din temelii vasta schelărie a trufiei și vicleșugului.

Smochinul neroditor (Matei 21, 19; Marcu 11, 13-14) are și el parte de mânia Domnului și rămâne blestemat pe veci de veci. Mai întâlnim și în alte locuri ale *Evangheliilor* substantivul *mânie* și verbul *a se mânia* ori expresii echivalente, ușor fiind a înțelege că de fiecare dată textul trimite de fapt la Hristos. Astfel, bunăoară, la Matei 18, 34: *„Și mâniindu-se* stăpânul l-a dat pe mâna chinuitorilor până ce-i va plăti toată datoria". Ori tot la Matei 22, 7: „Și auzind împăratul acela *s-a mâniat"*. Mânioase ca limbaj și simțământ sunt formulări ca: „Iar pe acei vrăjmași ai mei, care n-au voit să domnesc peste ei, aduceți-i aici și *tăiați-i* în fața mea" (Luca 19, 27); „Mai de folos i-ar fi dacă și-ar lega de gât o piatră de moară" (Luca 17, 2). „Veni-va stăpânul slugii aceleia în ziua în care ea nu se gândește și o *va tăia în două"* (Luca 12, 46); „Cine va cădea pe piatra aceasta *se va sfărâma,* iar pe cine va cădea *îl va zdrobi"* (Matei 21, 44). Și în pilda talanților ori în a lucrătorilor din vie, a nunții fiului de împărat ori a cinei celei mari se simte mânia (expres menționată de Evanghelistul Luca 14, 21: „Atunci *mâniindu-se* stăpânul casei", ca și în numeroase locuri din *Evanghelia Sfântului Apostol Ioan,* de ex.: 5, 28 și 47; 8, 21-24

și 49), „Pui de vipere" exclamă nu numai Sfântul Ioan Botezătorul (Matei 3, 7), ci și Domnul (Matei 12, 34), Cel Care nu a șovăit să-i spună lui Petru: *„Mergi înapoia Mea, satano"* (Matei 16, 23; Marcu 8, 33) ori să declare: „Orice pom care nu face roadă bună *se taie și se aruncă în foc"* (Matei 7, 17; Luca 4, 8), Care apostrofează cu tărie Horazimul, Betsaida, Capernaumul, Ierusalimul; și dă de știre: *Să nu credeți că am venit să aduc pace pe pământ; n-am venit să aduc pace, ci sabie.*

Iată, Domnul e blând, îndelung-răbdător și mult milosârd. Dar nici mânia nu-I este străină când își află rostul, utilitatea. Resemnarea, bunătatea, îngăduința și îndurarea sunt desigur virtuți creștine majore. În proximitatea neroziei trebăluitoare, a prostiei îngâmfate, a răutății, fățărniciei, nedreptății strigătoare la cer, a nepăsării de durerea și nevoia altuia, a ticăloșiei, nemerniciei, formalismului încrâncenat și cinic, a setei de sânge, a vrăjmășiei nepotolite, creștinul se cuvine să urmeze pilda Domnului și Învățătorului său și se umple de legitimă și sfântă mânie. Să nu stea resemnat, bleg, nepăsător (ca preotul și levitul din parabola samarineanului milostiv, ca bogatul în fața casei căruia săracul Lazăr se perpelea pe gunoaie), încuiat în sine, orb, rece, dezumanizat. I se cere creștinului a fi bun și blajin, dar cu discernământ (*vero distinguo falsum* zicea poetul latin) și dreaptă socoteală, ca în toate problemele ce-i sunt puse înainte de complicata și pestrița viață. Sunt neîndoielnic situații unde sănătoasa și de priință reacție nu poate fi alta decât indignata și întristata mânie.

Din cele de mai sus deducem o învățătură substanțială, anume că există două feluri de mânie, net osebite între ele: Mânia ca păcat – personală, egoistă, prostească, încăpățânată, ridicolă de cele mai multe ori, izvorâtă din ură, pizmă, nestăpânire de sine, resentiment, necugetare. Și mânia legitimă – sfântă, dezinteresată, stârnită de spectacolul sfâșietor al răutății dezlănțuite, al strâmbătății triumfătoare, al nedreptății făcute semenului meu ori semenilor mei sau al ocărârii, al asupririi și batjocoririi lui ori a lor. Mânia aceasta de-a doua nu e câtuși de puțin un produs al agitației lăuntrice, al zvâcnetului temperamental, ci e cu totul rațională și e declanșată din afară.[2] Afirmația făcută de Nicolae Berdiaev privitor la caracterul de

[2] Limba franceză deosebește mânia inferioară *colere* de cea care-i de ordin superior și altruist *courroux*. Oare în românește substantivul *furie* și adjectivul *furios* nu se referă mai ales la primul aspect al reacției noastre psiho-neurologice, iar mânia și *mânios* la cel de-al doilea? Domnul ni se înfățișează câteodată îmboldit de mânie, furios însă nicicând. Furia, viscerală și tâmpă, nu poate fi generoasă și sfântă, mânia da – cu prisosință.

„materialitate" al grijii pentru pâine ne ajută cum nici că se poate mai bine pentru stabilirea distincției dintre cele două mânii. Dacă mă tot plâng că nu-mi ajunge pâinea, dau dovadă că sunt mai mult ori mai puțin rob pântecului. Pâinea *pentru mine este* – în sens defăimător – o problemă „materială", trupească. Dacă însă mă preocupă și mă frământă problema pâinii aproapelui meu și mă îngrijorez că nu-i este îndeajuns, pâinea încetează a fi „problemă materială și trupească" și devine o datorie spirituală. Pâinea *mea* e o chestiune fiziologică, pâinea *celuilalt* e pentru mine o datorie spirituală și o îngrijorare perfect legitimă. Astfel, întocmai, și mânia. A mea – egoistă, sălbatică, avându-mă în vedere numai pe mine, pricinuită doar de considerente proprii eului meu imperialist și trufaș de iritabilitate, irascibilitate, nervozitate și susceptibilitate – e un păcat urât. A mea, iscată de erupțiile prostiei și răutății din juru-mi, de suferința nemeritată a fratelui meu, de nedreptatea ce i se face, de formalismul deșănțat, de minciuna nerușinată, de disprețul pentru om, discriminări, necesitate, înșelăciune, palme peste ochi date celui nevinovat, asuprirea celor lipsiți de apărare, batjocorirea celui slab și altele asemenea lor nu mai este un păcat, ci o virtute – o datorie chiar. Și-i bună, sfântă și dreaptă. Acest soi de înflăcărată mânie a fremătat și în sufletul Domnului și-i cuviincios și înțelept să ne aducem aminte de un adevăr deseori dat uitării, spre a nu deforma în mintea, inima și cugetul nostru înțelesul justițiar și clarvăzător al creștinismului.

Creștinul nu-i prin definiție un nătâng și un prizărit, un insensibil, grijuliu numai de sufletul și tihna lui, un adept al subterfugiului: „Ce-mi *pasă* mie?" Lui, cu precădere, îi pasă de ceilalți.

Învrednicească-ne Domnul pe sfânta mânie împotriva tuturor formelor răului și dăruiască-ne voința și vitejia de a le înfrunta cu puterea Sfânt Numelui Său.

SE POATE VORBI DESPRE NEDREPTATEA LUI DUMNEZEU?

Fraza Sfântului Isaac Sirul – *nu huliţi spunând că Dumnezeu e drept* – ni se arată desigur la prima vedere ca stranie, revoltătoare, de neînţeles. Nu este oare dreptatea relevată pe tot cuprinsul *Vechiului Legământ* (şi pe al *Psaltirii* cu osebire) a fi unul din atributele majore ale divinităţii? Nu tot astfel o consideră teologii toţi şi credincioşii fără excepţie?

Şi totuşi aflăm în *Noul Legământ* confirmări temeinice ale aserţiunii Sfântului Isaac Sirul, aşa ultragiantă cum pare să fie. Dreptatea aici nu mai transmite impresia că deţine primordialitatea recunoscută ei în prima parte a *Scripturii*; s-ar zice că, într-un mod uluitor pentru mintea omenească, i se substituie însuşi contrariul ei.

● Drept făptuieşte cumva Dumnezeu trimiţând la moarte pe cruce şi în chinuri cumplite pe Fiul Său Cel nevinovat şi neprihănit pentru a mântui gloatele de păcătoşi? Ştiind prea bine că reacţia unei omeniri adânc afundate în rele va fi ţintuirea pe lemnul blestemat al dumnezeirii? Întruparea (spre suferinţă, batjocură şi răstignire) a Cuvântului – de dragul şi cu scopul izbăvirii unor înrăiţi în păcate – cum altminteri poate fi calificată, decât act de nedreptate vădită?

● Dar purtarea tatălui în parabola fiului risipitor? Este de două ori deplin nedreaptă: faţă de fiul cel cuminte, care niciodată nu i-a călcat porunca şi căruia în veac nu i-a dat un ied să se veselească cu prietenii săi. A socotit fireşti truda şi ascultarea băiatului de treabă şi nu s-a sinchisit cândva să-i manifeste mulţumirea ori afecţiunea-i părintească. Nu l-a tratat altfel decât ca pe un simbriaş ori o unealtă. Iar dacă purtarea tatălui faţă de fiul cuminte e izbitor de rece şi nepăsătoare, de flegmatică şi distantă, apoi faţă de celălalt – desfrânatul şi risipitorul – e scandalos de entuziastă şi iertătoare. Nu numai că-i îngăduie să se întoarcă acasă, dar, văzându-l de departe, aleargă la el, îi cade pe grumaz, îl sărută; porunceşte

apoi să i se dea haina lui cea dintâi, inel în mână, încălțăminte în picioare; în sfârșit, înjunghie vițelul cel îngrășat și se veselește cu toți căsenii, mâncând, jucând și cântând.

Numai dreaptă nu poate fi numită această părtinire a vinovatului. De înțeles ar fi iertarea, însă bairamul, zaiafetul, tămbălăul (căci se auzeau cântecele și tropăiturile de la depărtare) – mai ales raportate la foarte zgârcita afecțiune dovedită celeilalte odrasle – nu pot să nu surprindă și să nu iște în cugetul cititorului ori ascultătorului parabolei serioase nedumeriri cu privire la felul cum înțelege tatăl dreptatea.

● Pilda lucrătorilor tocmiți la vie este și mai edificatoare. Nu degeaba au cârtit lucrătorii din ceasul întâi văzând că primesc tot un dinar, ca și cei în ceasul al unsprezecelea. Munca se cade a fi retribuită potrivit cantității și calității ei. De vor fi fost cei din ceasul al unsprezecelea mai iscusiți și mai harnici, tot rămâne discrepanța strigătoare la cer, raportul fiind de unul la doisprezece. Și deopotrivă este să lucrezi un ceas în răcoarea serii ori să trudești douăsprezece ore trecând prin arșița și năduful zilei?

Pilda lucrătorilor tocmiți la vie în momente diferite ale zilei și primind aceeași simbrie mărturisește o concepție neegalitară a salarizării, adică o nedreptate. Argumentul că tariful de un dinar, stabilit la început, a fost respectat e pur formal.

● Dar parabola smochinului neroditor? Aici nedreptatea e și mai clară și iscă neapărat uimirea. Ni se spune doar foarte deslușit că „nu era timpul smochinelor" (Marcu 11, 13). De ce atunci să aibă parte de blestem un sărman pom nevinovat care-i supus soroacelor rodirii? Smochinul e atât de aspru și de iremediabil pedepsit pentru o situație de fapt care nu ține de libera voință, iar știut este că răspunderea implică libertatea alegerii.

● Și în puterea Domnului față de Marta desprindem o serioasă doză de nedreptate.

Marta „se silește cu multă slujire" (Luca 10, 40), iar Maria, în același timp, șade la picioarele Domnului ascultându-L. Marta, copleșită de treburi, Îi cere să i-o trimită pe Maria în ajutor. Domnul nu numai că nu face astfel, dar o și ceartă pe Marta și o laudă pe Maria. Și aceea care se

pregătea de „ospăț mare" (cum zic unele tălmăciri) va rămâne singură și certată, înapoindu-se foarte probabil cu amărâtă inimă la cuptorul și cratițele ei.

● Dar femeia adulteră! E prinsă asupra faptului, vinovăția ei este neîndoielnică, iar textul legal referitor la păcatul săvârșit se citește limpede: uciderea cu pietre.

Hristos însă ce face? Cum rostește sentința? În mod cu totul neașteptat: pârâșii sunt supuși judecății, nu femeia vinovată. Ea scapă de osândă, iar ei pleacă mustrați de cuget și rușinați.

● Și încă o constatare: Hristos vădește o statornică preferință și îngăduință vameșilor, desfrânatelor, păcătoșilor (Precum este cazul și în Evanghelia de astăzi: nu rugăciunea fariseului celui drept, care nu-i răpitor ori adulter, care postește de două ori pe săptămână și dă zeciuială din izmă, din mărar și din chimen și din tot ce câștigă este primită, ci a vameșului celui păcătos.)

La cine găzduiește Iisus, cu cine stă la masă, mănâncă și bea? Dreptatea voia să se ferească de păcătoși, să nu intre în casele lor, să nu cineze cu ei. Dar El nu! Parcă dinadins sfidează dreptatea și cumsecădenia și-și petrece vremea numai printre păcătoși și desfrânate; în casele lor îi place a zăbovi cu apostolii Săi, nesovăind a sta la mesele unde ei vin în număr mare. (Matei 9, 10: „Și pe când ședea El la masă, în casă, iată mulți vameși și păcătoși au venit și au șezut la masă împreună cu Iisus și cu ucenicii Lui.")

● Mai ciudate și enigmatice, cred, se înfățișează textele de la Matei 13, 12 și 25, 29; Marcu 4, 25; Lc. 8, 18 și 19, 26 care toate spun în esență același lucru: „Celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar de la cel ce nu are (ori i se pare numai că are) și puținul ce are i se va lua". Iată un enunț care nu poate să nu tulbure conștiința omului rațional, cum s-a și întâmplat cu acei care l-au auzit în parabola minelor.

● În sfârșit, drept este oare ca Hristos să-Și absolve ucigașii și să ne ceară să ne iubim vrăjmașii?

Pentru ce-i ce-L răstignesc, Hristos Se roagă (Luca 23, 34), iar pe vrăjmași ne cere să-i iubim (Matei 5, 44; Luca 6, 27) în vreme ce vrea

(Luca 14, 26; V. și Matei 10, 37) să ne urâm tatăl, mama, femeia, copiii, frații, surorile, sufletul, casa, țarina și averea! Ba și de mormintele părinților dorește să nu ne pese prea mult. Cereri mai nefirești și mai nedrepte nici că-și poate închipui mintea omului deșart!

Este acum necesar să explicăm ce pare straniu, revoltător și de neînțeles.

Pentru a lămuri exemplele de mai sus, trebuie să înțelegem lucrul esențial: creștinismul reprezintă o trecere de la dreptate la dragoste. Între *Vechiul* și *Noul Legământ* deosebirea din acest punct de vedere este totală: întregul Vechi Legământ ni se descoperă axat pe ideea dreptății, iar cel Nou pe al dragostei și smereniei. Se trece dintr-o tonalitate într-alta, de pe un tărâm pe altul. În *Noul Testament* trăiește o cu totul altă lume. Legea, dreptatea, poruncile (*tariagul*, cele 613 porunci pozitive și negative ale sinagogii) sunt date la o parte și înlocuite cu suflul atotbiruitor al dragostei. În numele și în virtutea ei Își trimite Tatăl ceresc Fiul pe pământ spre a pătimi și mântui ființe atât de puțin vrednice de mântuire. Tot așa procedează și tatăl din parabola fiului risipitor: se bucură peste măsură de întoarcerea păcătosului, fiindcă îi este milă de el și dragostea covârșește simțul de mai mică intensitate și mai puțină valoare al dreptății. Stăpânul viei plătește celor din ceasul al unsprezecelea la fel ca truditorilor din ceasul întâi pentru că e mărinimos, darnic și nobil, și nu însuflețit de un spirit meschin de contabil și socotitor. N-are vreme și nici chef de calcule și nu înțelege supărarea nedreptăților, o ia drept răutate („Sau ochiul tău este rău, pentru că sunt bun?" – Matei 20, 15). Smochinul este blestemat fiindcă în realitate el reprezintă și simbolizează pe omul care-și caută scuze și alibiuri în soroace și termene spre a nu sluji oricât pe Dumnezeu, a răspunde în orice clipă (cu „Da, Doamne", „Iată-mă, Da") chemării Lui. Marta e dojenită deoarece nespus mai de preț este să asculți cuvintele lui Hristos decât să trebăluiești la bucătărie și să întinzi masa (fie cu intențiile cele mai lăudabile). Femeia adulteră scapă de pedeapsă spre a i se da putința să se căiască, iar pârâșilor li se acordă o salutară lecție de smerenie și îngăduință. Hristos trage la vameși, la păcătoși, la întinați pentru că nu drepții au nevoie de îndreptare, ci păcătoșii, după cum doctorul e de folos bolnavilor, nu sănătoșilor.

Ce înseamnă „are" în textele – aparent scandaloase – unde se spune că tot celui ce are i se va da? Înseamnă „are credință", credincios este acela care-și sporește mereu credința, căruia, stăruind în credință, harul

i-o tot înmulțește (de unde și pentru noi lecția: să ne întărim credința, să o rodim). De ce să ne iertăm vrăjmașii și să-i iubim? De ce să ne urâm rudele cele mai apropiate și bunurile cele mai legitime? Pentru ca să prisosească dragostea de Hristos și dragostea de aproapele nostru, oricare ar fi el, pentru că numai astfel ne putem osebi de păgâni și primi integral învățătura Domnului.

Norma cea nouă e dragostea, nu mai e strictă, riguroasă, searbădă, îngrădită dreptate și cu atât mai puțin suprameticuloasă, oarba împlinire a celor șase sute treisprezece porunci. Iată ce nu au înțeles fariseii. Caracterul paradoxal ce stă la temelia noi învățături ei nu l-au mai putut nici constata, nici asimila. Leon Bloy însă – care L-a iubit pe Hristos și a intuit existențial tâlcul parabolelor Sale – a putut scrie: „O! Hristoase, care-i iubești pe cei ce Te răstignesc și răstignești pe cei ce Te iubesc". Așa și este: pe ucigașii și hulitorii Săi îi iartă, iar pe apostolii, ucenicii, credincioșii Săi îi menește răstignirii, sfâșierii de către fiare, arderii pe rug, strujirii cu gheare de fier, prigoanei și tuturor soiurilor de chinuri, suferințe și scârbe. Pentru primii se roagă Tatăl, pe ceilalți, pe ai Săi, îi sfătuiește să-și ia crucea și să-L urmeze pe calea calvarului.

Creștinismul, față de Legea veche, ca *mod de viață,* e ceva cu totul nou, e altceva, cu totul *altceva:* trecerea de pe un domeniu pe altul, de la o axiologie la alta produce un efect pe care fizicienii îl numesc efect de zoom: situația e răsturnată, perspectiva se desfășoară din cu totul alte puncte de orânduire a câmpului vizual, și din cu totul alte puncte de reper. Creștinismul față de legea veche se află într-o postură asemănătoare cu a fizicii infraatomice și cuantice față de mecanica newtoniană: într-atâta e dragostea diferită de simpla dreptate, într-atâta o depășește, deschizând ochilor noștri uimiți alt orizont, o altă lume cu alte legi – paradoxale, precum prea bine a priceput și a afirmat un ne-teolog ca Lucian Blaga.

Iată de ce nici paradoxul Sfântului Isaac Sirul nu trebuie să ne smintească ori să ne sperie. Dimpotrivă, se cuvine să ne fericească și liniștească. Bucuroși să fim că Dumnezeu nu este drept. De vom fi judecați numai după dreptate, suntem pierduți.

Căci zice Psalmistul (nimeni altul decât acest vajnic apologet al dreptății): „De Te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va

suferi?[1] (Ps. 129, 3) și „Să nu intri la judecată cu robul Tău, că nimeni dintre cei vii nu-i drept înaintea Ta" (Ps. 142, 2).

De intră cu noi la judecată dreaptă, osândiți vom fi până la unul. Din fericire pentru noi însă, Dumnezeu nu judecă numai după dreptate ci și după milă, dragoste și îndurare – adică, de fapt, după nedreptate. Dumnezeu, spune zicala populară (care grăiește mult mai adânc și mai teologal decât am fi dispuși a crede) – Dumnezeu *înșeală la cântar* întru ajutorarea noastră, căci ce „nu este cu putință la oameni este cu putință la Dumnezeu" (consemnează câteștrele *Evangheliile sinoptice* Matei 19, 26; Marcu 10, 27; Luca 18, 27). Domnul oricând poate chema pe crendicioasa-I slugă, Arhanghelul Mihail, și-i porunci să-și arunce spada în acel taler al balanței care să însemne înfrângerea puterilor întunericului. Dragostea de oameni a Domnului, puterea scump sângelui Său vărsat pe cruce, îndurarea Sa (pe care oamenii nu se pricep a o numi altfel decât dreptate), pot săvârși minuni.

Așa încât spusa Sfântului Isaac Sirul, departe de a ne buimăci ori a ne fi pricină de sminteală și scandal, ne este numai izvor de fericită nădejde a mântuirii.

---

[1] Ori: cine va putea sta înaintea Ta?

CANA GALILEII

— Cununie —

Sfânta Scriptură nu dă numele celui la nunta căruia S-a numărat printre oaspeţi Domnul Hristos (se crede, îndeobşte, că va fi fost a lui Natanael, „israelitul în care nu este vicleşug"), dar a constituit prilejul săvârşirii primei Sale minuni şi cuprinde semnificaţii de natură a lumina într-un chip oarecum diferit de perspectiva comună învăţătura creştină ori, mai bine zis, concepţia hristică despre viaţă (Ioan 2, 1-11).

La Cana Galileii, Hristos ni se dezvăluie Domn al belşugului, veseliei şi plinătăţii, iar creştinismul ca întru totul diferit de un soi de puritanism posac şi mohorât, amator şi slăvitor de lipsuri, sărmănie, puţinătate, intransigenţă şi acreală, vetre stinse şi feţe aspre. Ci nu! Domnul blagosloveşte înmulţirea roadelor, prisosul de vin, voioşia făpturilor Sale! Se încruntă numai când vorbeşte cu fariseii, se mânie numai când îi vede pe cei care prefac casa de rugăciuni a Tatălui în peşteră de tâlhari ori când aude judecăţile celor care nici pe ei nu se mântuie şi nici pe alţii nu-i lasă să-şi afle mântuirea. Uşor şi logic ar fi să ni-L închipuim răspunzând Preacuratei Maicii Sale în timpul nunţii de la Cana: Ce-ţi este ţie femeie a le purta acestora grija băuturii? Destul că venirăm aici. Oare vrei să-i îmbătăm?

Nu aşa grăit-a Domnul Atoatefăuritor. După ce din porunca Maicii Sale fost-au umplute vasele toate cu apă, El preface apa în vin. Şi ce fel de vin? Atât de bun încât îl năuceşte pe nun şi desigur pe nuntaşii toţi. A lucrat Domnul ospeţelor, a binevoit Domnul mănoşiei. Şi tot astfel făptuieşte întotdeauna şi fără greş. Totul, în pildele, învăţăturile şi îndemnurile lui Hristos e spre bogăţie, seceriş îmbelşugat, blagoslovenie, belşug, rodire, prea plin, har peste har, răsplătire „clătinat şi îndesat şi cu vârf", iar celui ce are i se mai dă, celor ce aduc cinci ori zece talanţi li se dau cinci ori zece cetăţi, pe sluga cea bună stăpânul se încinge şi o slujeşte, cel ce bine s-a purtat nu cu fărâmituri ori cu bacşiş se va alege, ci cu poftire la cina împărătească!

Nu, desigur, nu, hotărât lucru, Domnul nu iubeşte şi nu propovăduieşte pustiul, pusta, tundra, spinii, mărăcinii, pălămida, şarpele, piatra, scorpia, uscatul; ci strugurii, smochinele, pâinea, oul, peştele, mierea, vinul vechi şi bun.

Mesele și ospețele, referirile la mâncare și băutură, la cină și nuntă sunt atât de frecvente în *Evanghelii* încât, fără a ne teme de acuza de hulă, suntem îndreptățiți a spune că în cuprinsul lor nu se pierde nici un prilej de înjghebare a unui ospăț și că vorba bătrânească „întinde-te masă, ridică-te masă" nu-i – în înțelesul ei neprofan – nepotrivită spre a caracteriza fața lumesc-comunitară a purtării Domnului și ucenicilor Săi în relațiile cu semenii și nevoia lor de comesenie și căldură omenească.

Exemplul tipic ni-l dă pescuirea minunată. Luca (5, 6) se referă la „mulțime mare de pește, că li se rupeau mrejele", iar Ioan (21, 6) menționează că „au aruncat-o (mreaja) și nu mai puteau să o tragă de mulțimea peștilor". Împărăția cerurilor însăși ce este? Spre a ilustra împărăția cerească, Domnul (Luca 14, 16) ce altceva găsește de spus decât de a o asemăna cu o cină mare? De cină mare este vorba și în parabola fiului risipitor și în relatarea celor petrecute în casa de la Betania. De vreme ce Marta (Luca 10, 40) se străduiește cu „multă slujire" înseamnă că se pregătea ospăț mare.[1] Domnul mereu se adeverește grijuliu de mâncare: tot spre a defini împărăția cerurilor face pomenire de făină și aluat; ia apărarea celor ce au mâncat, fiindu-le foame, din pâinile punerii înainte ce se cuveneau a fi mâncate numai de slujitorii altarului ori a ucenicilor Săi care, înfometați și ei, au smuls spice în zi de sâmbătă; poruncește a se da de mâncare înviatei fiice a lui Iair; se preocupă în două rânduri de miile de oameni veniți să-L asculte în pustie: să mănânce, să nu care cumva să le vină rău pe drum! (Textele evanghelice vorbesc de mila Domnului și din toate reiese o indubitabilă, înduioșătoare și părintească solicitudine a Sa pentru îndestularea tuturor, pe care îi va sătura din plin, astfel încât la sfârșit să prisosească coșuri întregi de fărâmituri.) La Emaus stă la masă cu doi ucenici și acolo li Se descoperă a fi Învățătorul lor, acolo în hanul acela modest și la masă, unde inimile se deschid și firile se dau pe față. După înviere, spre a dovedi că nu-i nălucă, oare ce face? Mănâncă! Aidoma și după minunata pescuire. Hananeencii îi vorbește de masă, pâine, fărâmituri. Pe apostoli îi ceartă și-i previne referindu-se la pâine și aluat. Spre a grăi cât mai pe înțelesul tuturor, numește fericite slugile acelea pe care, venind, stăpânul lor le va afla veghind. „Adevărat zic vouă că se încinge și le va pune *la masă* și, apropiindu-se, le va sluji". Și în cazul lui Zaheu (Luca 19, 6 și urm.), Domnul intră în casa vameșului acestuia spre a găzdui, ceea ce desigur implică șederea la masă. Domnul intră în casa oricui (bun și rău, credincios ori păcătos) ca să

---

[1] Unele traduceri așa se și exprimă: se pregătea să facă ospăț mare.

mănânce, acceptă orice invitație la masă, nu-i refuză nici pe farisei, până și pe leprosul Simon îl cinstește cu prezența Sa. La *Apocalipsă* (3, 20), textul e cum nu se poate mai limpede: cum va răspunde Domnul celui care-I va auzi glasul și-I va deschide ușa? „Voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine". (De ce această repetare, de ce și Eu cu el și el cu Mine? Pentru a înlătura orice urmă de condescendență, pentru a stabili un soi de paradoxală și mult nobilă egalitate și frățietate.)

Bucuria e, neîndoielnic, tema fundamentală a creștinismului, ca și buna-vestire. „Intră în bucuria Domnului tău", se spune în pilda talanților. „Ucenicii se umpleau de bucurie și Duh Sfânt", stă scris la *Faptele Apostolilor* 14, 52. La Filipeni 4, 4: „Bucurați-vă pururea întru Domnul. Și iarăși zic: Bucurați-vă". La Tesalonicieni 5, 16: „Bucurați-vă pururea". La I Petru 4, 13: „Să vă bucurați cu bucurie mare." Iar apostolii, urmând pilda Învățătorului, sărbătoresc și ei orice vindecare, minune și convertire de nu cu un „ospăț", măcar cu o masă, o cină. Exemplu la *Faptele Apostolilor* 16, 34: „Și ducându-i în casă (după convertirea temnicerului și casei sale) a pus masa și s-a veselit cu toată casa." Ceea ce fac apostolii este în deplină conformitate cu cele relatate în textul evanghelic. Zice Domnul (Ioan 10, 10): „Eu am venit ca (oile Mele) viață să aibă și din belșug să aibă." Desigur că „din belșug" se referă la substantivul precedent viață: nu-i totuși mai puțin corect a tălmăci textul ca însemnând și: să aibă viață îmbelșugată! și aceasta potrivit altei pericope cu desăvârșire limpezi, unde tot de mese, ospețe, cine și de belșug în general este vorba. Astfel Matei 8, 15: „Și S-a atins de mâna ei (a soacrei lui Petru) și au lăsat-o frigurile și s-a sculat și Îi *slujea* Lui (vezi și Marcu 1, 31; Luca 4, 39). Sau cum ne este caracterizat Fiul Omului de El însuși? „Iată om mâncăcios și băutor de vin" (Matei 11, 19; Luca 7, 34). E aici o intenție ironică, o mustrare pentru cei îndârjiți în necredință și indiferență, dar faptul rămâne. După cum și acceptarea invitațiilor poate însemna – pe plan uman – și sărăcia Fiului Omului care de vreme ce nu avea de unde să-Și plece capul, e foarte probabil să fi suferit, El și ucenicii Lui, de lipsuri. Sau în cazul chemării lui Levi-Matei: „Și pe când ședea El *la masă* în casă, iată mulți vameși și păcătoși au venit și au șezut la masă împreună cu Iisus și cu ucenicii Lui (Matei 9, 10; Marcu 2, 16; Luca 5, 29). Luca precizează (5, 30): fariseii și cărturarii întreabă: de ce *mâncați și beți?* În parabola fiului risipitor se face pomenire de junghierea vițelului îngrășat, de „cântece și jocuri" și iarăși ni se transmite imaginea unui ospăț, unei mari veselii cu aspect foarte simplu omenesc.

Dar impresia aceasta de sfințire a bucuriilor simple, de ridicare a unor

(desigur) simple metafore și analogii la rang de semnificanți cu tâlc de semnificații, de voință a Domnului să nu-i fie confundată predania cu cine știe ce morocănoasă, falsă, înveninată și fariseică „virtuoasă" filosofie a vieții, de prefacere a ei în apăsare, întunecime și mohoreală, se vede cel mai clar și mai cutremurător în chiar Taina supremă a creștinismului. Unde o înființează Hristos? La o cină! Și în ce constă ea? În mâncare (pâine) și băutură (vin)! Și care-i menirea ei, ce urmărește printr-însa Cel care a întemeiat-o? A se da prin Sine, a fi mâncat și băut, în vederea dobândirii dreptului de intrare la nunta împărătească, la cina cerească, acolo unde aleșii se vor împărtăși din belșug, dar peste dar, din bucatele și băuturile Ierusalimului celui atotfrumos.

Nu altul putea fi gândul Celui care n-a venit spre a judeca ori pierde lumea, ci spre a o mântui; spre a ne bine vesti; spre a ne înștiința că ziua învierii Sale este aceea în care se cuvine a ne veseli și a ne bucura într-însa.[2] Care mai presus de orice ne cheamă să ne bucurăm și să fim fericiți. Urând păcatul, dar nu osândind cinstita bucurie, binecuvântatul belșug, sfânta dragoste de viață, al cărei alt nume este Hristos. *Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi* (Ioan 11, 25). Și mai cutezăm a contesta spiritul nunții de la Cana? A pretinde că nu-l înțelegem? A-l considera ca întâmplător, ca excepțional, ca legat numai de ocazia unei festivități? Ca neluminând, nelămurind și neîntruchipând întreaga ulterioară învățătură? Dintr-un început, de la cea dintâi manifestare a dumnezeirii Sale, Hristos ni Se revelează Domn sfințitor al belșugului, voioșiei și darului!

---

[2] Drept care și pune Apostolul fără a le tăgădui câtuși de puțin utilitatea, sub semnul relativității înfrânările de la mâncăruri și, indirect, ascezele toate: „Nu lua, nu gusta, nu te atinge! – Toate lucruri menite să piară prin întrebuințare – potrivit unor rânduieli și învățături omenești? Unele ca acestea au oarecare înfățișare de înțelepciune în păruta lor cucernicie, în smerenie și necruțarea trupului, dar n-au nici un preț și sunt numai pentru sațiul trupului" (Coloseni 2, 21-23).

În pasajul acesta osebit de categoric (*oarecare* înfățișare, *păruta* lor cucernicie, *n-au nici un preț, numai* pentru sațiul trupului – în altă traducere: sunt tot spre măgulirea omului pământesc), puțin citat în general, Sfântul Apostol Pavel reduce nu numai prescripțiile vechii Legi ci și nevoințele celor de sub Har la nivelul lor de simple exerciții de stăpânire de sine, desigur lăudabile, dar nu soteriologice. În regimul libertății hristice, bucuria și dragostea covârșesc asprimea și continența întrucât devin scopuri autonome și pierd din vedere esența. În acest sens trebuie, cred, înțelese și cuvintele episcopului Meletie al Antohiei către acel sfânt Simion care cu un lanț își ferecase piciorul de un zid: nu cu lanțuri se leagă credinciosul de Hristos ci cu dragoste și cu har. Și tot așa grăise și fericita Ecaterina din Sienna: nu piroanele L-au ținut pironit pe Hristos pe cruce, ci dragostea Sa de oameni.

DOAMNE, SĂ VĂD!

Dm. a 31 după Rusalii

De orbire Domnul îi vindecă pe oameni în repetate rânduri. Referatul lui Matei pomenește două cazuri[1] și în amândouă este vorba de doi orbi. Marcu[2] menționează numai un caz, al lui Bartimeu. Luca,[3] tot unul, localizat la Ierihon. Iar *Evanghelia lui Ioan* consacră un întreg capitol – al nouălea – tămăduirii orbului din naștere. În referatele sinoptice orbii sunt cei care solicită mila și lecuirea. La Ioan, textul pare să impună concluzia că Iisus a lucrat din proprie inițiativă. Domnul, în versiunile sinoptice întreabă pe cel orb sau pe cei orbi ce voiește (ce voiesc) să-i (să le) facă. Iar cel ori cei întrebați răspund aidoma (în vorbe nițel felurite): Doamne, să se deschidă ochii noștri; Învățătorule, să văd iarăși; Doamne, să văd! Și cererea le este de îndată împlinită.

Desigur că orbii implorau să-și redobândească vederea, vederea fizică, posibilitatea pentru ochii lor de a-și exercita funcția lor firească, înregistrarea pe retină a înfățișărilor lumii exterioare. Și Iisus aceasta chiar, neîndoielnic, le dă: posibilitatea aceasta organică, fiziologică, fotografică.

Dar întrebarea pe care ne-o putem pune este dacă nu cumva Domnul săvârșește nu numai înlăturarea unui beteșug corporal (funcțional), ci și mai mult decât atât? (În privința orbului din naștere evident e că-i dă har peste har: i Se descoperă ca Fiu al lui Dumnezeu.) Dacă, anume, reînnoita minune a vindecării orbilor nu cuprinde și un învățământ ascuns, duhovnicesc. Cuvintele din referatul lui Ioan (9, 39): „Am venit în lumea aceasta ca cei care nu văd să vadă, iar cei care văd să fie orbi" îndreptățesc – întocmai ca reiterata Sa identificare cu lumina – bănuiala aceasta, impulsul de a căuta substantivelor orb, ochi, lumină și verbului a vedea un tâlc simbolic, neaparent.

Căci de văzut – în sens propriu, direct – văd și fariseii, care sunt orbi.

[1] Matei 9, 27-30; 20, 30-34.
[2] Marcu 10, 46-52
[3] Luca 18, 35-42

Și vedem cu toții, buni și răi, vedem bine, ba și prea bine. Prea bine îi vedem pe *ceilalți,* pe semenii și vecinii noștri (pe alcătuitorii iadului nostru, zice Jean-Paul Sartre), vedem toate paiele din ochii lor, până la firicelul pe care natural ar fi fost ca mărunțirea să-l fi apărat de furia noastră detectivă. Le urmărim – necruțători, neobosiți, nesățioși - toate gesturile, în nădejdea că vom surprinde greșeli, păcate, turpitudini de care să ne înfiorăm, dobândind astfel dreptul să începem a striga cu glas înalt și a dezlănțui oprobiul public împotriva lor; ori măcar niscaiva obiceiuri, manii, tabieturi în temeiul cărora să-i putem face de râs și de ocară. Le aflăm cu exactitate contabilă abaterile toate, încă și nevinovatele micuțe neînsemnate devieri de la normă, ne sprijinim pe acest simț al văzului, pe această acțiune scrutătoare a privirii, vigilența noastră neadormită și vrăjmașă o folosim spre a ne alimenta și împrospăta ura, scârba și zavistia și apoi a statornici un fundament moral și obiectiv propensiunii noastre fierbinți către delațiune și făurirea atât de plăcutului și mereu savurosului, inepuizabilului desfătător spectacol al suferinței, prăbușirii și pieirii aproapelui nostru.

„Doamne, să văd" poate însemna, pe lângă voința recâștigării simplei capacități vizuale (care se confundă cu defăimarea și condamnarea celor din jur) și altceva: putința de a vedea, observa (mai bine zis) reține, sesiza nu numai defectele, greșelile și ticurile (ori trăsăturile) specifice altora (cu alte cuvinte nu numai un soi de cimplit și încăpățânat antropomorfism), ci și natura cu podoabele ei, produsele artei, însușirile îmbietoare și faptele bune ale semenilor noștri, actele lor de sfințenie și eroism (rare, însă nu inexistente, nu excluse), scurt spus *spendorile lumii acesteia.* „Să văd" poate semnifica și zdruncinarea fixației asupra hidoșeniilor (efective ori presupuse ori transmutate din lăuntrul nostru la ceilalți), lărgirea câmpului vizual (care să nu se mărginească la depistarea întru denunțare a erorilor sau slăbiciunilor altora, ci să îmbrățișeze și tot ceea ce în această lume înrobită păcatului certifică totuși lucrarea duhului: arta, bunătatea, jertfa, bunăvoirea, frumusețea, fidelitatea), trezirea noastră din coșmarul urii și intoleranței.

„Să văd" poate, așadar, însemna și nădejdea accesului la o cale „strâmtă" care apropie de Domnul. Exclamației „Doamne, să văd" e plauzibil să i se atribuie și un al doilea înțeles, de taină. Acest înțeles ultim și criptic este poate cel adevărat și principal deoarece nu implică doar o categorie restrânsă de infirmi, ci întregul neam al oamenilor. În această semantică *a vedea* vrea

să zică mai presus de orice *a ne vedea pe noi*. Ce-i dăruiește mai de preț Hristos celui care crede în El? Care anume extraordinară facultate i-o pune la îndemână? Aceea de *a se vedea pe sine* așa cum îl văd ceilalți din preajma sa, cum îl socotesc și-l califică răuvoitorii săi cei mai îndârjiți. Deodată, prin harul lui Hristos, ne vedem în realitatea, nimicnicia, ticăloșia și jalnica noastră josnicie. Ieșim din noi. Ne părăsim. Ne însușim o forță psihică antigravitațională. Hristos ne deschide ochii tuturora, nu numai orbilor: asupra noastră chiar. Și declanșează în memoria noastră un proces anamnezic de neasemuită intensitate, aducându-i conștiinței aminte de toate, riguros toate relele ce a înfăptuit cândva. Aceasta-i, probabil, esența actului de convertire, acesta-i primul, cel mai suprinzător și mai aprig efect al întâlnirii cu Mântuitorul, cu Descoperitorul. Devin, cum grăiește Apostolul, o făptură nouă. Dar în prealabil ni se relevă, ca într-o străfulgerare, făptura veche, înlănțuită în fărădelegile ei nenumărate. Și oarecare *vreme (trei zile a fost fără vedere)* nu văd, adică nu mă văd decât pe mine, fantoma obsesivă și spăimântătoare a ființei ce am fost până ce nu m-a fulgerat și învăluit lumina milostivirii împărătești.

Dintr-o dată vălul cade – și vedem. Ce vedem? Pe noi, mai întâi. Mă văd pe mine, complet, nesulemenit, neamăgit, și nu din lăuntru. Între ființă și sine e acum o distanță uriașă, o prăpastie. Și mă cutremur și mă înfior, ca la Judecata de Apoi. Nu mai am pe ce mă rezema, unde mă adăposti, pe cine chema în ajutor. Se adeverește remarca lui Marcel Jouhandeau: nu de Dumnezeu mă tem, fiindcă e atotbun, ci de mine însumi; liber și rău fiind pot să nu-I deschid ușa. Judecata de Apoi creștinul și-o face însuși, de vrea și poate, zilnic, mai degrabă acuzator decât apărător al său. Examenul de conștiință, la sfârșitul fiecărei zile, recomandat atât de morală cât și de psihanaliză, ce-i în adevăr de nu o Judecată de Apoi efectuată reflexiv și individual de creștini? Psihanalitic și eshatologic, creștinul se vede la acest examen și se prețuiește întocmai ca Dreptul Judecător, din afară, neindulgent, ca pe un oarecare străin, ca pe un oarecare altul. Și e în măsură – în ciuda legii Michelson-Morley – a se judeca pe sine la fel de rece, de nepărtinitor, de *absolut* ca pe semenul său. Creștinul, prin aceasta, scapă de sub îngrădirile relativității generale, dezminte experiența Michelson-Morley și se supune marelui îndemn al Învățătorului său; izbutește a ieși din sine.

Iată darul cel mare al lui Hristos: ne binecuvântează cu această minunată, supranaturală putință de a răsturna principiile termodinamicii,

ipseitatea, ecuația personală; ne vedem așa cum suntem (și fără a fi nevoie să recurgem la ipoteza unui corp astral), nu cum ne plăcea a ne socoti (la fereală de orice posibilă învinuire); înzestrați numai cu drepturi și calități, neprihăniți, stăpâni ai lumii, superiori tuturor imbecililor, răufăcătorilor și neînțelegătorilor de pe glob și îndeosebi celor din câmpul energetic al imperialei noastre persoane. Încântătoarea iluzie încetează. Creștinului începe – sub acțiunea darului – a-i fi silă și groază de el. (Așa cum, foarte probabil, le este și altora.) El nu se mai consideră drept și îndreptățit, având neîncetat dreptate și îndurând necazuri și nevoi numai din culpa celorlalți și exclusiv datorită urilor neîmpăcate, nu mai crede că-i este îngăduit orice, revenindu-le celorlalți numai sarcina de a-l admira și ridica în slăvi.

Să văd. Să mă văd, adică. Să mă pot osândi eu, acum, înainte de obșteasca judecată, la fel de fără părtinire ca atunci. De nu și mai sever, pentru că Dreptul Judecător va fi, oricum, blând și milostiv; așa-i este firea. Judecata de Apoi prealabilă și pregătitoare o putem cugeta a fi suprema harismă acordată creștinului, căci este cea mai utilă și de priință prezentării noastre la Județ în condiții cât mai ușurătoare mandatului încredințat îngerilor celor buni.

Să văd. Să văd cu ochii trupești. Mai larg: să-mi fie întreg trupul sănătos și să funcționeze fără greș, informat de cele cinci simțuri neștirbite. Și mai larg; să văd slobod, neferecat în strânsura abjectă a concentării privirii mele asupra paielor (ori și bârnelor) din ochii vecinilor mei. Să desprind toate splendorile lumii; să mă bucur, să mă delectez, să mă curățesc, să mă înalț, să mă consolez prin ele. Să-mi fie izvor de exaltare și fericire, de punere sub obroc a ticăloșiilor și smintelilor care-mi dau concentric asalt. Să mă văd pe mine precum sunt: din exterior, cu ochi străini, descotorosit de milă. Să-mi țin ochii neclintit deschiși (cu pleoapele împiedicate în clipsuri ca eroul *Portocalei mecanice* atunci când i se face reeducarea) și îndreptați mai vârtos asupră-mi. Hristos ne transmite ceva din lumina Lui; s-ar zice că putem mânui o faclă, o lanternă, un laser și încă de pe acest tărâm putem cunoaște neasemuita senzație a descoperirii noastre totale. Experiențele relatate de doctorul Moody, creștinul le poate realiza fără a fi nevoie de moarte clinică. El se poate părăsi, străbate carapacea *oarbă* a sinei – parcă plutind, așișderea pacienților doctorului Moody, pe deasupra chipului său trupesc - se poate

învoi unei cercetări de unde să lipsească orice complezență, înduioșare sau orice alt subterfugiu al eului vechi incapabil a vedea clar și la rece.

Fie ca această însușire dată de Hristos fiecărui om *(Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul care vine în lume)* să ne pricepem a o pune în practică, mulțumind Celui care ne-a încredințat-o, spre desferecarea noastră din cătușele întunecimii.

„Eu sunt Lumina lumii". Biruitorule al beznei, scoate-ne din îngusta, neagră pușcărie unde singuri, de proști și răi ce suntem, ne-am înzidit!

FALSUL IDEALISM

Dce a 25 după Rusalii

Pericopa bunului samarinean (Luca 10, 25-37), care este a milei și grijii de nevoile și necazurile semenului, ne evocă pe acei falși idealiști neobosiți în a ne spune: ce vă tot plângeți și văicăriți că nu aveți destulă pâine și nu mâncați pe săturate?! Sunteți, nu încetează ei a stărui și dojeni, sunteți materialiști, robi pântecelui și prea puțin creștini. Vă tot plângeți și tot cârtiți; dar nu pâinea este esențialul și nu ea vă va mântui; oamenii, o știți doar, nu trăiesc numai cu pâine!

Predicatorii aceștia ai idealismului se recrutează de cele mai multe ori dintre ghiftuiții și îmbuibații lumii. Pe deplin lămurit este că nu au citit parabola samarineanului milostiv și că nu se pricep să facă distincție între necesar și exces. Una este lăcomia, alta este strictul necesar vieții. Au dreptate cât privește jindul după delicatețuri, surplusuri și răsfățuri, nu însă când e vorba de pâine. Ni se pomenește de înfrânare și ascetism, dar se pierde din vedere că ascetismul e treabă voluntară; când e impus nu de un imbold lăuntric, ci de o situație obiectivă exterioară, el își pierde orice merit soteriologic. În sfârșit, cei pe care i-aș numi falșii idealiști mai dau dovadă că nu cunosc învățătura lui Hristos.

Hristos ce-a făcut, ce a propovăduit? A înmulțit pâinile și peștii, a prefăcut apa în vin. Întotdeauna Domnul și-a manifestat grija pentru nevoia de pâine a oamenilor. I-a apărat pe apostoli când, fiindcă le era *foame*, au smuls spicele de grâu în zi de sabat. (Matei 12, 1 și urm.) A socotit că bine au făcut David și însoțitorii lui când, *flămânzind*, au intrat în casa lui Dumnezeu, în zilele lui Abiatar Arhiereul, și au mâncat pâinile punerii înainte pe care nu se cuvenea să le mănânce decât preoții (Marcu 2, 25-26). A săturat cu pâine o dată patru mii de bărbați și altă dată cinci mii, motivând minunea săvârșită astfel: „Milă îmi este de mulțime că sunt trei zile de când așteaptă lângă Mine *și n-au ce să mănânce;* și să-i slobozesc nu voiesc, ca să nu se istovească pe drum." (Matei 15, 32).

Iată cum grăiește și cum făptuiește autenticul Iisus: nu certându-i pe oameni că sunt robi pântecelui și se gândesc numai la mâncare,

nu dându-le poveţe idealiste şi îndemnându-i să se mulţumească cu hrana spirituală (şi uşor l-ar fi venit să le ceară să nu uite că au ascultat cuvinte dumnezeieşti), nu lăsându-i să se descurce cum vor putea, ci săturându-i din belşug (de au rămas odată şapte şi altă dată douăsprezece coşuri cu fărâmituri) şi îngrijindu-se ca nu care cumva să leşine de foame pe drum. Dar la sfârşitul capitolului al 25-lea din *Evanghelia Sfântului Matei*, unde e vorba de înfricoşata Judecată, cum ni se spune că va preceda Fiul Omului întru slava Sa, cum va deosebi oile de capre, pe cei buni de cei răi, pe binecuvântaţi de osândiţi, după care criteriu va efectua despărţirea? După cum I s-a dat *să mănânce* când a fost *flămând* ori nu I s-a dat să mănânce când a fost flămând (Criteriu desigur trivial în ochii „idealiştilor".). Pentru fiica lui Iair, mai marele sinagogii din Capernaum, după ce i-a poruncit: „Talita kumi" şi a înviat-o, ce dispoziţie dă acolo pe loc şi neîntârziat: să i se dea să *mănânce!* (Marcu 5, 43) Pe smochinul neroditor care, atunci când El a *flămânzit* şi nu I-a dat roade, cum l-a tratat Domnul? Blestemându-l! (Marcu 11, 14). Şi cum se auto-caracterizează Iisus? „Om mâncăcios şi băutor de vin" (Matei 11, 19; Luca 7, 34). Domnul e mereu gata şi dispus să primească invitaţii la masă: cinează în casa lui Zaheu, a lui Matei-Levi, ba şi în a fariseului Simon leprosul (şi probabil că nu numai în a lui Simon, căci fariseii, iscodindu-L Îl vor fi poftit în casele lor şi la mesele lor spre a-L prinde mai lesne în cuvânt). Cum se mai numeşte Domnul pe Sine? *„Pâinea* vieţii", şi adaugă: „cel ce vine la Mine *nu va flămânzi"* (Ioan 6, 35 şi 48). Şi se mai defineşte cu acelaşi prilej: „Eu sunt *pâinea* ce s-a coborât din cer" (Ioan 6, 41). Iisus, hotărât lucru, nu se ruşinează a vorbi pe şleau de foame şi de sete şi de mâncare şi nici de a mânca. Împărăţia cerurilor cu ce o aseamănă? Cu o cină, iar celui care Îi va deschide uşa ce-i făgăduieşte? Că va intra la el şi va cina cu el (Apoc. 3, 20). După înviere, cum îi convinge pe apostolii care se spăimântaseră că e nălucă şi se tulburaseră, că El este şi că nu-i arătare? Mâncând în prezenţa lor peşte şi miere (Luca 24, 41-43).

Nu, Domnul, binecuvântat fie Numele Său, nu a fost ceea ce în limbaj curent se cheamă „idealist", ci a fost materialist întrucât a luat fără greş aminte şi în mod foarte deschis, foarte participatoriu la problema pâinii.

Să fie oare această grijă – care-i şi a noastră pentru pâine

mărturisire de robie a pântecelui, de josnică preocupare animalică, de materialism grosolan?

Problema o rezolvă în mod definitiv, cred, Nicolae Berdiaev. Problema pâinii, spune marele gânditor, problema pâinii pentru mine ca ins, care, nu mă ascund, sunt lacom și cunosc tendința de a mă văicări și a fi nemulțumit, este, da, o problemă materială. Dar pâinea aproapelui meu, continuă Berdiaev, nu mai e o problemă materială, ci o *datorie spirituală*. Să luăm, înfiorați de respect, aminte la schimbarea de registru tonal: când sunt în joc eu cu nesațul meu, eu individul cârcotaș și pofticios, pâinea e o problemă. Când mă preocupă însă pâinea aproapelui meu, *problema* devine *datorie*, saltă de pe tărâmul material pe cel spiritual.

Iată cel mai bun răspuns dat falșilor idealiști. Dacă în loc de a mă plânge pe mine, îi deplâng pe cei lipsiți, cârteala se preface în compătimire și ia cu totul altă înfățișare.

Și le mai amintim așa-zișilor idealiști că Domnul nu ni se dă nouă spre consumare în idealitate și abstracțiune, ci la modul materialității: ca pâine și ca vin. Și ce sunt acestea de nu cele două elemente consubstanțiale vieții: pâinea (prea curatul Trup), pentru întreținerea vieții, vinul (scumpul Sânge) pentru veselirea și îndulcirea ei? Căci ființa omenească nu e făcută numai pentru a viețui, a exista (animalic) și a trudi, ci și pentru a se bucura de viață în chip conștient, a o gusta și proslăvi în ceasuri de odihnă și înălțare sufletească. Vinul simbolizează această caracteristică din urmă a ființei înzestrată cu duh și cu darul cuvântării. Pâinea și vinul, laolaltă și dual, alcătuiesc cumpăna vieții noastre, o metaforizează și totodată o explică, o condiționează.

Cum își intitulează frumosul său roman scriitorul italian Ignazio Silone? Întocmai chiar: *Pâinea și vinul*. Iar fiului rătăcitor înapoiat la vatra părintească ce i se arată mai întâi în poezia lui Trakl? Pâinea și vinul – strălucind în curată lumină *(da erglänzt in reiner Helle)* – pe masă.

Și Domnul cum ne învață să ne rugăm în rugăciunea domnească (atât de sintetică, de concentrată în esențe)? Oare nu cerând să ne fie dată pâinea cea spre ființă?

Falsul idealism nu mi pare nimic altceva decât fățărnicie, nedragoste de aproapele, grandilocvență deșartă și necreștinism. Bunul samarinean s-a apropiat de năpăstuit, i-a legat rănile, i le-a uns cu untdelemn și

le-a stropit cu vin, l-a suit pe dobitocul său și l-a dus la casa de oaspeți ca să i se dea îngrijiri și să fie, de bună seamă, hrănit. Iată idealismul în acțiune. Falsul idealism nu-i decât fariseism și se identifică purtării preotului și levitului care au trecut nepăsători pe lângă cel aflat la mare strâmtorare. (Îi vor fi acordat în gând consolări idealiste: mai bine ar fi făcut să stea acasă și să nu umble hojma teleleu-tănase de colo până colo.)

Hristos ne învață, El, să nu disprețuim pâinea, să nu facem paradă de idealism fariseic și să nu fim nepăsători – ca preotul și levitul – față de foamea, setea, nevoințele și necazurile fratelui nostru.

Pâinea, în învățătura Domnului, e sfântă. Și sfântă a fost din străvechime pentru întregul nostru popor, atât cel din orașe cât și cel de la sate. În frumoasele noastre sate mai ales, unde s-au păstrat neștirbite valorile creștinești și datinile strămoșești, unde se face atât de vădit văzută continuitatea caracterului național, dacă se întâmplă ca un dumicat de pâine să cadă pe jos, e numaidecât ridicat; pâinea se așează numai la loc curat, de cinste; e oferită, o dată cu sarea, oaspeților de vază; o taie numai capul familiei, având mereu grijă să cresteze într-însa semnul Sfintei Cruci cu vârful cuțitului.

Pâinea e dătătoare și întreținătoare de viață. Prin mijlocirea ei, transsubstanțializată, ni se dă spre consumare trupul Domnului. Nu numai cu pâine va trăi omul, desigur, dar nici fără ea cât timp sufletul nu se va fi slobozit din lut. Hristos nu a binevestit „idealismul” (așa-zisul nerod și mincinos idealism al fățarnicilor), ci dimpotrivă și-a exprimat grija (atentă, serioasă, părintească) pentru pâinea cea spre ființă, cea de toate zilele, a făpturilor Sale.

PRAZNICUL SFÂNTULUI ANTONIE CEL MARE

De multe ori s-au luptat cu mine, din tinerețele mele și nu m-au biruit.

Psalm 128, 2

Praznicul sfântului de astăzi nu-l are în vedere pe Fericitul Anton de Padova, portughezul trăit în Italia în veacul al treisprezecelea, franciscanul îndeobște închipuit de icoane ținând în brațe pe pruncul Iisus ori în mână un crin, bine cunoscut și la noi și sărbătorit la treisprezece ale lunii iunie, ci pe omonimul său, Antonie cel Mare, egipteanul din secolele trei și patru, despre care știm că a trăit una sută și cinci ani

Antonie acesta, dintr-un neam de vază și cu multă stare, a rămas de tânăr orfan. Și-a împărțit curând averea săracilor și a practicat mai întâi sihăstria particulară; viața monahală a trăit-o de unul singur în chiar satul său de baștină. *Viețile sfinților* ne spun că mai târziu s-a retras în pustie („fugind de întunericul Egiptului"), retragere urmată de o alta în adâncul și mai nelocuit al pustiei și, apoi, în ceea ce textul hagiografic numește „muntele". Aici a împlinit misiunea de întemeietor al primelor mănăstiri, numele său figurând, alături de al unui Pahomie, unui Pavel ebeul, unui Amun, unui Pinomen printre ctitorii vieţii monahale, rânduielile căreia în forma ei de obște avea să le statornicească ulterior Sf. Vasilie cel Mare din Capadocia.

Antonie este universal știut pentru marile lupte pe care le-a purtat cu dracii și marile ispite la care a fost statornic supus de aceștia. Îl urau și îl prigoneau cu o înverșunare ce-i stă spre cinste. L-au chinuit cu ispitele desfrânării, cu bătăi, cu zgomote drăcești și tot soiul de năluciri trimise buluc asupră-i. Au încercat să-l momească folosind aurul și argintul: în zadar. Nălucirile de fiare (cele mai felurite și spăimântătoare, au stârnit imaginația multor pictori și scriitori, în special pe a maimarelui Gustave

Flaubert în vestita lui povestire *Ispitirea Sfântului Antonie*) nu s-au dovedit nici ele de priință diavolilor. Tărăboiul, larma, huietul li s-a părut de asemenea acestora a fi arme de nădejde împotriva îmbunătățitului monah, râvna căruia spre desăvârșire îi irita grozav; nici cu ele nu și-au atins scopul.

Pe toate, nevoitorul le-a defăimat și surpat ca pe niște gunoaie și niște netrebnici, nu însă fără îndelungate și grele trude. Din războiul acesta de zeci de ani cu vrăjmași neosteniți și neîmpăcați, Antonie a ieșit deplin învingător. I-a biruit pe draci, ajungând să stea de vorbă cu tartorul lor, într-un mod oarecum analog celui în care, la sfârșitul unei anchete în care învinuitul „s-a ținut tare” și nu a putut fi speriat și silit să facă mărturisiri ce s-ar fi întors împotrivă-i sau împotriva prietenilor săi, ofițerul anchetator stă la taifas „liber” cu anchetatul neînfrânt.

Din viața sfântului Antonie cel Mare, așa cum ne este ea relatată, se cuvine a extrage două învățăminte de cea mai stringentă însemnătate pentru orice creștin, fie el călugăr ori simplu mirean.

Cel dintâi învățământ: prin luptă și rezistență se ajunge la constatarea faptului că toate marile ispite, în ciuda caracterului tragic și iremediabil în care încearcă Satana să le înveșmânteze și virulenței ce izbutește să le confere, nu-s nimic alta decât fum și amăgiri, aburi și iluzii.[1]

Lucrul acesta l-au înțeles de minune doi importanți artiști creștini ai secolului nostru: regizorul italian de filme Federico Fellini și pictorul catalan Salvador Dali. Primul, în filmul *Giugletta degli spiriti* (1965) a demascat necruțător, definitiv și la modul estetic cel mai pregnant că toate acele așa-zise duhuri atotputernice pornite asupra sărmanei spăimântate Giugletta nu erau în fapt decât fantasmagorii, închipuiri și reziduuri psihologice. Impunătoarea navă care i se arată ca venind să pună stăpânire pe spiritul și mintea ei – să le înrobească pentru totdeauna – nu-i decât o haraba, o șandrama plutitoare din cărți de joc, o adunătură de gioarse vopsite în negru și roșu malefic. Doar spaima victimei le preface într-o primejdie reală. Giugletta e tămăduită chiar în clipa când tărășenia e dată pe față și fortăreața aceea mânată de valuri se năruie de la sine și se descompune în adevăratele ei elemente constitutive: zdrențe, petice, paceaure, flendure.

Al doilea artist denunțător al tertipurilor demonice, marele pictor Sal-

---

[1] De ce, atunci, ne este atât de greu să le înfrângem? Poate fiindcă se aplică aici formula Simonei Weil: ne atrag forțe și lucruri ireale, însă lanțurile care ne leagă de ele sunt reale.

vador Dali, a înfățișat ispitele și lucrările lui Scaraoțchi ca pe niște uriași elefanți ce înaintează în șir indian asupra Sfântului Antonie, refugiat într-un colț al tabloului. Antonie ține totuși în mâna-i dreaptă ridicată o armă de încredere (și lucrătoare): crucea, iar îngrozitoarele animale își au trupurile lor uriețești proptite pe niște picioare subțiri și lungi ca de insectă! Ce vrea să însemne contradicția aceasta anatomică, trucul acesta figurativ, disproporția aceasta catastrofală făurită de scăpărătorul artist atât de profund creștin? Nimic altceva decât că ispitele și ademenirile vrăjmașului sunt simple iluzii lipsite de concretețe, de temei, de gravitate (în ambele înțelesuri: moral și mecanic): simple deducții ale închipuirii, simplă scenografie, simple vicleșuguri regizorale! Elefanții cu picioarele filiforme, de firave insecte, iată ce sunt ele în adevărul lor adevărat, iată ce ne demonstrează și ce ne dezvăluie despre firea lor ultimă biruitorul Antonie cel Mare. Caracterul tragic al ispitelor – fie ele trupești ori spirituale – atât de puternic și de impresionant scos în evidență de marii scriitori ori psihanaliști ai lumii – un Racine, un Goethe (în *Faust*), un Freud, un Schnitzler, un Wedekind, un Baudelaire, un Proust (ori la noi un Macedonski, un Gib Mihăescu, un Panait Istrati, un Mircea Streinu) –, Dali și Fellini îl prefac în fum, pulbere și iluzie optico-cerebrală. Hlamida romantică, solemnă și falnică a lui Mefisto ei o smulg și, scuturând-o de paietele ei magice și expresioniste, o desfășoară și ne-o arată în jalnica ei realitate de veche și găurită manta de iluzionist rătăcitor, pripășit pe unde se nimerește.

Acesta-i unul din nemuritoarele merite ale monahului Antonie. Și el, după lungi și amarnice, nevăzute războaie, a sfârșit prin a străpunge perdeaua de fum a uneltirilor diabolice și a o împrăștia. Le-a smuls aura, prestigiul și teroarea. Fellini și Salvador Dali, în zilele noastre, n-au făcut și ei decât să-i urmeze învățătura și să redea viață, prin arta lor cinematografică și picturală, experienței sale irezistibile.

A doua mare învățătură de preț a pustnicului egiptean este că adevăratul monah ori autenticul mirean creștin nu poate fi niciodată supărat, acru, încruntat, bosumflat, mahmur, îmbufnat, botos. *Viețile sfinților* ne spun despre acel pe care cu admirație și venerație îl prăznuim astăzi că „nu era ca un crescut în munte și îmbătrânit acolo, având obicei sălbatic, ci era vesel, blând și politicos".

Vesel, blând și politicos: acestea sunt însușirile ce se cade să le dovedească monahul creștin, câtuși de puțin încruntarea, posomoreala ori cerbicia. Bădăranul, mojicul, supăratul, mereu grăbitul și repezitul, posacul, îmbufnatul, crâncenul călugăr creștin nu e nici creștin nici

monah. E marfă de contrabandă, contrafacere, monedă calpă. Sf. Serafim din Sarov, monah exemplar și creștin autentic, cum ni se relatează că era? Neîncetat vesel, liniștit, plin de amenitate și curtenie. Își primea oaspeții cu bunăvoire, îi saluta prietenos, îi numea „bucuria mea". Nimic aspru, îndârjit ori respingător în relațiile sale cu semenii. Numai față de el însuși, în singurătatea și intimitatea vieții sale de sihastru, se vădea aspru și neiertător – cu sine însuși, niciodată cu ceilalți!

Monahul caută a se supraveghea și în vorbirea lui, luând pildă tot de la Sf. Antonie. Ni se mai aduce la cunoștință că „avea cuvântul îndulcit cu sarea dumnezeiască". Oare ce deducem de aici? Că dacă vedem un om, fie el ascet riguros și mare nevoitor, și-l aflăm grosolan, mârlan, burzulit, înciudat nevoie mare, să știm cu siguranță că nu-i un nevoitor cinstit, că-i creștin numai cu numele, că-i un fățarnic și un actor nepotrivit în rolul pe care se încumetă și se străduiește să-l joace.

Da, Sfântul Antonie ne poate fi, în orice clipă a vieții, model de tărie în lupta cu dracii pe care nu numai că i-a înfrânt necondiționat (cum se spune astăzi), dar cărora le-a și spulberat principalele trucuri, vădind caracterul iluzionist și fantastic al amarelor ispite la care recurg de preferință în lupta lor cu bieții muritori. Ce a mai rămas din „tragicul" și străşnicia mânuite de implacabila zeiță Libido ori din spaimele și beznele stârnite de șăgalnicul zeu Pan? Puțin, următor descoperitorilor lui Antonie care sunt de-ajuns pentru a pune în cumpănă toată literatura freudiană și a-i așeza fatalitatea sub semnul întrebării.

Apoi Antonie rămâne dascăl de bună și cuviincioasă purtare creștină și monahală, învățându-ne pe toți – mireni și monahi – a ne sârgui și constrânge (la nevoie) să fim buni, blajini, amabili, îngăduitori, voioși, calmi față de aproapele nostru, întotdeauna și oricât am fi de frământați ori de necăjiți în lăuntrul ființei noastre. Să nu se știe în afară de bătălia pe care o susținem în sinea noastră. Să luăm aminte, din viața Sf. Antonie, că adevăratul monah nu se cunoaște după lungimea bărbii ori după murdăria trupească sau a veșmintelor, a chiliei, a privăților. Nelăutul poate fi o nevoință personală (discutabilă desigur, ca și legarea de zid cu un lanț a nevoitorului pe care l-a certat episcopul Meletie al Antiohiei: de Hristos nu ne legăm cu lanțuri, ci cu dragostea noastră și cu harul lui Dumnezeu), dar nicicând nu poate fi prefăcut în principiu și pildă. Nici privirile crunte și sulițoase, nici posomoreala și acreala, nici cântatul obligatoriu pe nas și bolborosirea cuvintelor (astfel încât să nu se înțeleagă nimic și-n urechile ascultătorilor să se imprime numai victorioasele, trufașele modulații nazale ale cântărețului convins că doar el e vrednic a-L sluji pe

Domnul și a-și teroriza frații cu monopolul unor solfegii decretate cu de la sine putere a fi singurele primite), nici fanatismul literal de inspirație curat fariseică (edificator fiind cazul „sfântului nostru calendar": reduce la adevăratele ei proporții înșelăciunea ori incomensurabila naivitate stilistică[2]) și urâta deprindere de a te referi ostentativ la nevoințele practicate (bunăoară postul: unui creștin și cu atât mai vârtos unui monah îi este cu desăvârșire oprit a zice: postesc; mai bine, suntem povățuiți de Pateric, este a mânca de trei ori pe zi carne!), nici asprimea față de alții ori tunetele și fulgerele distribuite de sus ca de către un Jupiter *tonans* și pluvius și nici, în general, atitudinea „osebită" nu țin de ceea ce este și ce cade să fie specific vieții monahale. Bucuros, blând, smerit, *discret* l-a voit Hristos pe orice creștin, iar monahii – neîndoielnic – este necesar să dea dovadă, la un grad superior de intensitate, că posedă darurile pe care le exprimă adjectivele acestea.

E, în învățăturile bătrânului aceluia de demult, un mesaj care nu ține seama nici de spațiu și nici de timp. Din adâncul pustiei egiptene, de peste zeci de veacuri, el ne vorbește despre lucruri foarte actuale. Ceea ce ne transmite cu privire la războiul împotriva diavolilor ori referitor la corecta purtare a monahului nefățarnic își află un ecou puternic în inimile noastre, deoarece atât ispitele diavolești cât și capcanele vieții de obște s-au schimbat doar prea puțin. De-am avea numai urechi de auzit, minte de priceput și voință de pus în aplicare!

---

[2] Calendarul, constată Părintele Arhimandrit Ilie Cleopa (în *Cuvânt de lămurire în legătură cu rătăcirea stiliștilor*, București, 1955), nu-i decât o simplă unealtă, ca și ceasornicul: e folosit pentru împărțirea periodică a timpului. Unealtă pentru păstrarea curățeniei este mătura. Putem oare vorbi de „sfânta noastră mătură?" Arhimandritul Paulin Lecca, starețul mănăstirii Arnota, mi-a povestit următoarele: unui călugăr care ținea morțiș să nu fie actualizat vocabularul psaltirii, i-a pus întrebarea: înțelegi cuviosia ta tot ce stă scris în vechea psaltire? – Da, i s-a răspuns. Atunci spune-mi ce înseamnă mâșcoi. – Deh! a șovăit vajnicul căuzaș al cuvintelor ieșite din uz, gândesc că-i o muscă mare. – Adevărul este că în limbajul vechii psaltiri mâșcoi apare în loc de catâr sau cal

ÎNFRICOŞĂTOAREA JUDECATĂ

În textul referitor la Judecata de Apoi (Matei 25, 31-46) deodată accentul cade pe om. În tot cuprinsul Legii noi (ca și al Legii vechi) prioritatea este acordată iubirii de Dumnezeu: porunca întâi ne spune să-L iubim din toată inima, din tot sufletul, din tot cugetul și toată puterea noastră. Iubirea aproapelui, deși socotită nu mai puțin însemnată, e totuși prevăzută de porunca a doua, oarecum subordonată celei dintâi, un soi de consecință a ei. Așa apare la Matei 22, 39; Marcu 12, 31 și Luca 10, 27 („Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți" figurează și în Legea veche: Levitic 19, 18 – fugitiv.) În pericopa Judecății viitoare însă iubirea aproapelui nu numai că trece înaintea celeilalte, ba se și înfățișează ca *singura* avută în vedere. Totul, aici, e funcție de relațiile interumane, nu se face vorbire decât de fapte privind ajutorarea semenului. Iubirea de Dumnezeu nu mai e pomenită (nici credința, care s-a transmutat potrivit afirmațiilor Sfântului Apostol Ioan în prima sa epistolă sobornicească – capitolul doi și ale Sfântului Apostol Iacov în a sa primă *Epistolă sobornicească*, tot în al doilea capitol, în fapte și iubirea de frați), nu despre aceasta va fi întrebat împricinatul, ci numai dacă a dat de mâncare celor flămânzi și de băut celor însetați, dacă a primit pe străin și a îmbrăcat pe cei goi, dacă a cercetat pe cei bolnavi și pe cei întemnițați. Totul, așadar, se concentrează asupra binefacerilor făcute oamenilor îngreuiați și impresurați de năpaste și griji, aproapelui aflat la necaz.

Evangheliile reiau ideea expusă pe larg de Matei 25, 31-46 și precizează: „Și atunci (Fiul Omului) va răsplăti fiecăruia după *faptele* sale (Matei 16, 27) sau „Și pentru ce Mă chemați: Doamne, Doamne, și nu *faceți* ce vă spun?" (Luca 6, 46) – Cuvintele – cheie: *fapte* și *faceți* sunt sulbiniate de mine. Când, de asemenea, Domnul se referă la cele zece porunci în convorbirea cu acel care voia să știe ce să facă spre a moșteni viața veșnică, El le menționează numai pe cele privitoare la relațiile cu oamenii, iar nu pe celelalte decurgând din latria datorată lui Dumnezeu, enumeră adică obligația de a nu săvârși adulter, a nu fura, a nu mărturisi strâmb și a nu înșela, a nu ucide, a-ți cinsti tatăl și mama.

Judecata, vedem, se face și ea în același duh, în temeiul unor criterii faptice, lumești, practice, pragmatice. Domnul însuși, vrând să explice (Ioan 5, 27) pentru care pricină I s-a dat de către Tatăl puterea să facă judecată, indică drept cauză: „pentru că este Fiul omului."

Ce vrea să zică această motivare? Că Hristos e împuternicit să fie Judecător deoarece a fost și El om și deci prea bine cunoaște firea oamenilor, lumea, cum stau lucrurile acolo pe pământ, care sunt cu adevărat raporturile dintre făpturi, care le sunt nevoile, grijile și durerile. Hristos e Judecător fiindcă *știe* cum stau *lucrurile din lăuntru*, experimental, ca Unul Care și El a cunoscut ispitele, oboseala, foamea, durerea, Care a stat față către față cu trufia, ividia, ura, prostia și trădarea, Care a fost vândut, batjocorit, pălmuit, scuipat și omorât în chinuri, Căruia I s-a pus pe cap cunună de spini și a fost îmbrăcat cu purpură mincinoasă. Ca Unul Care va judeca în *cunoștință de cauză*, nu după relatări și expuneri purtate din gură în gură, ca Unul Care știe despre ce e vorba (*de quoi il en retourne*, spun plastic și intraductibil francezii – eu aș tălmăci: care cunoaște tărășenia și dedesubturile toate), Căruia nu-i poți îndruga verzi și uscate și câte-n lună și-n soare sau suci și răsuci adevărul sau a I-l ascunde sub vorbe frumoase sau măslui cu iscusite vicleșuguri. Ca Unul Care a fost și El om, ca toți oamenii, Care va aprecia nu după criterii și considerații foarte simple, foarte omenești, *de toate zilele*, banale, vulgare (să nu ne sperie termenul acesta, să nu uităm că limbajul evanghelic nu-i simandicos și fandosit, că nu se ferește a denumi lucrurile pe șleau și pe adevăratul lor nume), criteriile „omului de pe stradă", ale omului dosădit, trudit, ferecat în supărări și neocolit de valurile vieții. Ale omului obișnuit, cel din vâltoarea și frecușul vieții celei mai ne-angelice, ne-"spiritualizate", criteriile bunului simț celui mai elementar. Și care-s acestea? Cele ale întrajutorării (a da năpăstuitului de ce are mai întâi nevoie: hrană, adăpost, culcuș, îmbrăcăminte, cercetare la spital și închisoare), bunei vecinătăți, solidarității celor nerăsfățați de ursită.

Absolut nimic „fin" în felul cum ne este descris marele Județ al sărmanilor (și sărmani, la drept vorbind, suntem toți cei născuți sub pecetea păcatului strămoșesc), nimic elegant, „superior", intelectualist, mistic, sofianic, transcendental, abisal, apologetic, „idealist", mistagogic, tainic, pitagoreic, isihastic, „sublim" ori extrasensorial și parapsihologic. Toate cazurile evocate de Hristos la Matei 25, 31-46 se referă la nevoi și

scârbe ale vieții oamenilor de rând, ale oamenilor care se izbesc de prea puțin „înaltele" piedici scoase în calea lor de potrivnicii îndeobște specifici legii numerelor mari: oamenilor bolnavi, flămânzi, strâmtorați, întemnițați (pe drept ori pe nedrept), lipsiți de bunurile de larg consum ale vieții, loviți de năpastele celor simpli, de năpastele „curente": boala, sărăcia, foamea, birocrația, singurătatea, obida! Textul nu ne poartă în vreun empireu, o academie platoniciană, un tărâm sacru, ci pe ulițe și străzi ori pe drumuri și poteci unde omul se zbate și se luptă cu istovitoarele angarale majoritare într-o lume pe care poeții romantici au numit-o sub-lunară.

Hristos va judeca așa cum ar face un oarecare muritor anevoie îmbătat cu apă rece, o gospodină cu treburi multe și puțin răgaz pentru brașoave, un ins lovit de soartă, trecut prin ciurul și dârmonul vieții materiale, străin de orice speculații teologice, filosofice, metafizice, ascetice și de solicitările discursivității. Nimic subtil în tot cuprinsul textului matein referitor la ziua cea mare. Se ia aminte numai la faptele (elementare, crude, brute) care ar fi reținut atenția și declanșat reacția apreciativă a oamenilor năpădiți de păsurile și poverile cotidianului celui mai îndepărtat de estetism, neliniști spirituale, dubii mintale, de toate acele cu totul diferite frământări ale celui care nu cunoaște grija zilei de mâine și a pâinii de astăzi.

Aceasta e mai ales surprinzător, straniu și cutremurător în felul de a proceda al Fiului Omului când va ședea pe tronul slavei Sale prefăcut în divan de judecată: această bruscă revenire la simplicitate și elementaritate, această exclusivitate acordată numai și numai faptelor bune, milosteniei celei de uz comun, iubirii aproapelui exprimată în termenii filotimiei și sprijinului între ființe plămădite din aceeași frământătură și vremelnice gazde ale unui aceluiași duh.

Criteriile textului nostru sunt, scurt spus, strict „materiale", banale, triviale, pe înțelesul, la nivelul și în conformitate cu viziunea *(Weltanschauung)* „celor mici", celor umiliți și obidiți (i-a plăcut lui Dostoievski, să le zică) dintr-un cartier de margine de oraș ori dintr-un sat nepricopsit, care pot gusta din plin savoarea unei fapte bune. Căci ceilalți, „superbii" (cum le spune scriitorul francez Jules Tomains) nu prea știu de foame, golătate, spital, pușcărie, calicie, lipsă de adăpost și nevoie de ajutor. Ei, superbii, au mai ales parte de anxietățile spiritului și ale minții, de goana după noțiunile manipulare de cuget și altele de

acest fel, nobile desigur, necesare civilizației și culturii, însă ocrotite de satisfacerea cerințelor primare, prielnică desfășurării unei activități dezinteresate.

Iată că nu de astfel de subtilități (ori chiar preafrumoase porniri spre desăvârșire) se va preocupa Hristos și se va ține seama la Judecata de Apoi, ci de lucruri mult mai „grosolane”: vor fi răsplătiți nu cei care au gândit, meditat, filosofat, misticizat, scripturizat, migălit, angelizat ci acei care – omenește, existențial, bătrânește, copilărește, nesofisticat, la nivelul cărbunarului lui Jean-Jacques Rousseau, al lui Jacques Bonhomme, al humuleștenilor lui Creangă, al eroilor lui Brătescu-Voinești, al lui Mary Popins, al basmelor și poveștilor, al Îngerului Păzitor de copii cuminți, al oamenilor de treabă și de ispravă hălăduitori în atâtea și atâtea istorisiri ale noastre și ale tuturor neamurilor – își vor fi ajutat fără ifose și mendre, fără șovăire și zăbavă și cu totul în afara perimetrului firelor tăiate în patru, proprii celor prea învățați, lipsiți de contactul cu realitățile dure, nesperioase și necruțătoare ale vieții, pierduți în lumea imaginară (de cele mai multe ori) a construcțiilor celebrale, își vor fi ajutat, zic, semenii aflați la ananghie.

Judecata de Apoi, în concepția creștină, e cu totul tainică și deosebită de concepția comodă a iudaismului. Evreul evlavios știe că, dacă a dat ascultare poruncilor din decalog și celor șase sute treisprezece comandamente ale predaniei, va fi izbăvit. Nu tot așa creștinul, care se va înfățișa unei judecăți înfricoșătoare deoarece nu se poate ști cum se va pronunța Judecătorul. Știm că nașterea din apă și duh, credința, faptele bune, nelepădarea și nerușinarea de Hristos, virtuțile și altele acestea vor fi ținute în seamă, dar siguranță absolută nu are nimeni. Pericopa zisă a Judecății viitoare ne pune totuși la îndemână un îndreptar precis și ne așază pe un tărâm solid, de mare și neașteptată smerenie de nu și (pentru mulți dintre noi) naivitate. Există o cale sigură, neînșelătoare ce duce spre o soluție fericită a judecății nemitarnice: calea modestă, străină de fumuri și extravaganțe, calea din moși strămoși știută și de conștiința noastră, din totdeauna bănuită a fi cea dreaptă: calea făptuirii binelui și venirii în sprijin a celor atât de pregnant denumiți în textele noastre religioase „necăjiți”. Hristos, înțelegem din cele relatate de Sf. Apostol și evanghelist Matei, de aceasta se va interesa mai întâi: cum ne-am purtat în lume cu frații,

vecinii, semenii și vrăjmașii noștri. De comportarea noastră în lumea relațională.

Ca și la Răstignire, la Judecată are loc o teribilă și minunată chenoză: Domnul se transpune *în* și se identifică *cu* fapturile Sale cele mai oropsite. El se recunoaște a fi însetatul, flămândul, întemnițatul... Probabil că dacă nu S-ar fi întrupat, divinitatea n-ar fi pomenit foamea, setea, golătatea. Spitalul și pușcăria mărturisesc însă realitatea și deplinătatea întrupării, o cunoaștere *intimă* a condiției umane, iar cercetarea bolnavilor și întemnițaților eu unul o socotesc a fi contribuția Celui care a experimentat *in vivo* amărăciunea singurătății și dulceața compătimirii.

Curios rămâne faptul că omul (finit și infinit, precum stăruitor îl definește Heidegger) apare (tocmai la Judecata cea mare, unde ne-am fi așteptat să-l vedem luat în seamă îndeosebi ca „infinit") sub aspectul de ființă creată și vulnerabilă, de părticică a unei comunități concrete, cu nevoi rudimentare, nu a vreunei noosfere de tip Teilhard de Chardin. Dar de ce ne-am mira: ca de obicei Hristos grăiește și procedează tocmai altfel decât ne așteptam, ba chiar potrivnic acelor așteptări. E o dovadă certă de autenticitate. El întru adevăr a luat trup, iar de judecat vom fi judecați în prezența îngerilor însă de către Fiul Omului.

LEPĂDAREA DE HRISTOS

(Dca 1 după Rusalii)

– cuvânt de învățătură, așa cum a fost rostit în biserica mănăstirii Rohia în duminica întâia după Pogorârea Sfântului Duh (1987) –

Frați creștini,

Așa cum îmi e obiceiul și potrivit firii mele vă voi vorbi și astăzi foarte deschis și pe șleau. Și aceasta cu atât mai vârtos cu cât și textul evanghelic al zilei nu e ticluit din cuvinte amabile, mângâietoare și sfioase, ci este și el redactat cu vorbe dure și foarte pe șleau.

Socotesc că e mai bine să citim din nou, împreună, textul evanghelic aflat în Evanghelia Sfântului Apostol Matei, capitolul 10, versetele 32-33 și 37-39:

„Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, care este în ceruri.

Iar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor și Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri."

„Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubește pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine.

Și cel ce nu-și ia crucea și nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine.

Cine ține la sufletul lui îl va pierde, iar cine-și pierde sufletul lui pentru Mine, îl va găsi."

Textelor acestora li se adaugă un altul, care nu v-a fost citit în cadrul *Sfintei Liturghii,* dar care le completează și stă în legătură nemijlocită cu ele. Să-l citim și pe acesta, aflat în *Evangelia Sfântului Apostol Luca* la capitolul 14, versetul 26:

„Dacă vine cineva la Mine și nu urăște pe tatăl său și pe mamă și pe

femeie și pe copii și pe frați și pe surori, chiar și sufletul său însuși, nu poate să fie ucenicul Meu."

Iar versetul 27 aproape că repetă versetul 38 din capitolul 10 al *Evangheliei după Matei*.

„Și cel ce nu-și poartă crucea sa și nu vine după Mine nu poate să fie ucenicul Meu."

Stranii și spăimântătoare cuvinte, frați creștini, stranii și spăimântătoare cuvinte!

Cum adică, Domnul Hristos cel bun, blând și milostiv, Domnul care întotdeauna ne-a propovăduit iubirea, care e însuși Dumnezeu-iubirea, a cărui învățătură dă iubirea drept pivot al lumii și esență a credinței, dintr-o dată și în chipul cel mai neașteptat ne predică ura, ne îndeamnă să urâm și să vrăjmășim? Și încă pe cine, pe soție, pe copii, pe părinți, pe frați și surori, casa noastră, sufletul nostru, pe noi înșine?

Greu îmi vine a crede că Dumnezeul iubirii a putut să ne voiască dușmănoși. Eu unul cred că textul evanghelic de astăzi nu trebuie înțeles numai după ce pare a propovădui, altfel spus după înfățișarea sa strict literară. Cred că trebuie tălmăcit și înțeles în adâncime.

Iar înțelesu-i adânc și ziditor îl bănuiesc a fi în conformitate cu învățătura creștină: se cuvine a ne iubi soția, frații, surorile, copiii, părinții, casa. Da, a-i iubi. A nu ne urî nici pe noi înșine (numai păcatul sălășluitor în noi). Dar – și repet adverbul acesta – *dar*: la nevoie, la o adicătelea (cum se zice în limbaj popular), în momentele grave și hotărâtoare ale vieții, când se pune pentru noi problema de a da pe față cine suntem și ce credem, ei toți – soția, copiii, tatăl, mama, frații, surorile și așa mai departe – nu trebuie să ne fie piedică pentru *mărturisirea cu glas puternic și înalt* a lui Hristos.

Zic unii oameni: ce vreți? ce pot face? ce vreți să fac? Am nevastă, am copii mici, am părinți bătrâni, am și eu o căsuță, o brumă de bunuri, o oarecare situație, ce vreți, n-am ce face! De voie, de nevoie, n-am încotro, mă lepăd de Hristos, măcar de formă și numai cu vorba.

Acesta, fraților, nu este un raționament creștinesc. Adevăratul raționament creștinesc, conform textului evanghelic și fidel atât literei cât și spiritului său este: *deși* am nevastă, copii ș.a.m.d., *măcar* că am nevastă, copii ș.a.m.d. ș.a.m.d. eu tot nu mă lepăd de Hristos, eu Îl mărturisesc. Pe nimeni altcineva nu iubesc mai mult în lumea aceasta

decât pe Hristos, la nimic în lumea aceasta nu țin mai mult decât la Hristos. Nevasta, copiii ș.a.m.d. nu-mi sunt mie piedică în mărturisirea lui Hristos. Îmi iubesc familia, rubedeniile, ființa dar stabilesc o ierarhie: în primul rând Îl așez pe Hristos, iar pentru dragostea ce o port alor mei nu vreau să le dau o pildă rea, să ajungă a se rușina de mine.

Zic unii oameni: nu mă lepăd de Hristos, Îl iubesc, Îl mărturisesc, Îl venerez, însă în inima și sufletul meu, în lăuntrul sinei mele, în ascunzișul persoanei mele intime. Cu gura, cu glas puternic și înalt nu-mi dă mâna să o fac. Ei și! nu aceasta trage greu la cântar. Esențialul nu-i oare ce credem, ce mărturisim în sinea noastră, în adâncul ființei noastre spirituale? Vorbele nu-s decât sunete și părelnicii, alcătuiri șubrede și de suprafață, zboară, se pierd în vremelnicie.

Nici raționamentul acesta nu-i creștinesc. Luați aminte: nu ajunge credința lăuntrică, nu ajunge dragostea nemărturisită în afară, oricât de sinceră, de fierbinte. E fățarnică. Cum adică fățarnică de vreme ce este sinceră, ba și caldă? E fățarnică pentru că nu se dă pe față, e pe jumătate: numai înăuntru, e drămuită. Fățarnică este aceea manifestată doar la exterior. Înjumătățită, necompletă, necurată este și aceea care se ascunde în interior, se pitește în găoace și se teme de lumină. Că așa este, că am dreptate rezultă din însuși textul *Sfintei Scripturi*. Mă refer la *Epistola către romani a Sfântului Apostol Pavel*, capitolul 10, versetul 10. Să citim și textul acesta, cum nu se poate mai limpede:

„Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mântuire."

Auziți, frați creștini? Mărturisirea lăuntrică e bună pentru sporirea noastră duhovnicească, pentru mântuire însă e nevoie, neapărată nevoie de una exterioară, cu gura, cu vorba. Nu ajung iubirea sau credința cu gura, oricare ar fi riscurile.

Un mare scriitor rus contemporan ne spune că atunci când ne aflăm la ananghie, în mare primejdie, într-o situație-limită (cum se exprimă limbajul cult), în pericol de a ne trăda pe noi înșine și de a săvârși acte ori a grăi cuvinte de care apoi ne vom căi amarnic, în asemenea momente există o singură soluție eficace și fără greș: să ne considerăm morți!

Dacă ne socotim morți nu ne mai paște nici un pericol. Nimic nu ne mai poate speria, cu nimic nu mai putem fi momiți, la nimic nu mai luăm aminte în afară de credința noastră: suntem doar morți! Ce ne-ar mai putea ispiti?

A! spune același mare scriitor, pot striga: păcat de tinerețele mele (sau vai de bătrânețele mele), păcat de cărțile pe care nu le voi mai citi, păcat de plimbările pe care nu le voi mai putea face, păcat de muzica pe care nu o voi mai asculta, de mâncărurile pe care nu le voi mai mânca, de băutura pe care nu o voi mai bea, păcat de toate frumusețile și minunile acestei lumi pe care nu le voi mai vedea, însă altă cale nu există pentru mine: mai bine îmi este să mor o dată cu Hristos decât să-L reneg.

Nimic nu poate fi pus în balanță cu Hristos: nici nevasta, nici copiii, nici părinții, nici rudeniile, nici casa, nici bunurile, nici situația, nici slujba, nici chiar viața. Când e vorba de Hristos, El trebuie mărturisit indiferent de făpturile cele mai apropiate și mai dragi nouă; și anume trebuie mărturisit cu vorba, cu gura.

Cu vorba, cu gura.

De ce oare? Cum adică, pot obiecta unii oameni, sunt oare atât de importante vorbele, cuvintele? Vorbulițele, cuvințelele, formulele, *vorbele goale?* Au ele o atât de mare însemnătate? Se cade să le acordăm precăderea?

Răspuns: da, sunt însemnate, da, importanța lor e covârșitoare. „Ca-n basme-i a cuvântului putere", spunea poetul Alexandru Vlahuță, iar un poet contemporan, Adrian Păunescu, a consacrat un întreg poem puterii cuvântului. Nu ajunge să crezi cu inima. Ni se cere o declarație publică. Nu-s puse în discuție numai oarecari cuvinte și formule, oarecare cuvințele și vorbe de clacă. Mărturisirea cu glas puternic e altceva, e cu totul altceva. E tot una cu o luare de atitudine, cu adoptarea unei ținute, cu vădirea ființei noastre lăuntrice, darea noastră pe față și în vileag, arătând cine și ce suntem, de ce parte suntem, unde ne situăm, ce hram purtăm, ce căutăm pe acest pământ, ce sens dăm prezenței noastre în lume, cum ne definim.

Nu putem fi și cu Dumnezeu și cu Mamona. La nevoie trebuie să știm – dacă suntem cu adevărat ai lui Hristos – să acceptăm suferința, sărăcia, necazul, crucea, chiar și moartea.

Moartea!

Ei, în secolul nostru și în societatea contemporană nu prea este vorba de moarte. Problema nu se mai pune în termeni atât de categorici. Pe vremuri, da, când împărații romani îi prigoneau pe creștini, exista pericolul apostasiei, adică al lepădării publice și solemne de Hristos,

cerându-li-se creştinilor, sub ameninţarea morţii şi a celor mai groaznice chinuri, să se dezică de Hristos şi să se ducă să se închine idolilor.

Acum nu mai stau lucrurile aşa. Creştinii nu mai sunt ameninţaţi cu moartea şi chinurile, nu li se mai cer acte solemne de apostasie şi lepădare publică de Hristos. Ceea ce nu înseamnă însă că nu mai există şi acum lepădarea de Hristos. Există lepădări indirecte, nu mai puţin reale totuşi decât apostasia de odinioară. Ne lepădăm de Hristos aderând la o doctrină, participând la adunări ateiste, dându-ne în orice fel consimţământul la o mişcare ateistă. Sau ruşinându-ne şi ferindu-ne să ne facem semnul sfintei cruci, ruşinându-ne şi ferindu-ne să fim văzuţi intrând într-o biserică ori rostind acele cuvinte sau făcând acele gesturi care ne-ar putea descoperi drept creştini.

Atunci când ni se cere o lepădare, fie ea doar indirectă şi bine camuflată, de Hristos, atunci, da, e bine să ne urâm pe noi înşine, familia noastră, bunurile noastre. Atunci să-L mărturisim pe Hristos cu orice preţ. Asta-i examenul, asta-i proba, asta-i Judecata de Apoi pe pământ.

„Încă nu v-aţi împotrivit până la sânge”, grăieşte apostolul neamurilor, iar noi ne ferim de necazuri, neplăceri, de oarecare suferinţe, de vorba lumii, de mărunte pierderi.

În vreme ce Hristos ne cere curajul, fermitatea, neclintirea, puterea de a putea privi crucea.

Da, fraţi creştini, aşa e cu Hristos. Cu Hristos e pe viaţă şi pe moarte, nu-i de joacă, nu-i de şagă, nu-i cu jumătăţi de măsură, nu-i cu fofârlica, nu-i cu uite popa nu e popa, nu-i cu „să vezi că”, nu-i cu „ce putem face”, cu „împrejurările m-au silit”...

Hristos e bun, blând, milostiv, mângâietor şi dulce. Dar nu e numai atât. E tot una cu Acela care S-a suit de bună voie pe cruce şi Şi-a vărsat sângele pentru noi, murind în chinuri cumplite. Hristos e bun, blând, milostiv, mângâietor şi dulce dar e şi teribil, e Cel care n-a pregetat a Se lăsa răstignit. El ne cere să luăm foarte în serios situaţia noastră de creştini. Cu El nu-i de şagă şi de joacă. Pe oameni îi putem minţi, înşela, amăgi, duce cu vorba şi cu muia. Pe Domnul nu-L putem minţi, înşela, amăgi, duce cu vorba şi cu muia. Dacă ne lepădăm şi ne ruşinăm de El, El se va lepăda şi ruşina de noi la Judecata din urmă.

Există, fraţi creştini, o imagine înfiorătoare, cer voie să o evoc

înaintea dumneavoastră. Vă mărturisesc că-mi vine adeseori în gând, că mă obsedează cutremurându-mă și îngrozindu-mă. Iat-o: Hristos stă pe scaunul de judecată în ziua de apoi, pe tronul Său nepărtinitor, și oamenii vin toți în fața Lui. Și El îi împarte în două cete: de-a dreapta și de-a stânga, oile și caprele. Pe cei din dreapta îi binecuvântează și-i trimite în rai, acolo unde este fericirea veșnică. Pe cei din stânga, blestemații, îi trimite în gheena focului, acolo unde-i plângerea și scrâșnirea dinților.

Dar mai există o a treia ceată!

E a celor pe care înainte de a-i osândi îi trimite în iad, Domnul, de cât Îi este silă și scârbă de ei, nici nu vrea să-i vadă, să se uite la ei: și când I se înfățișează, El își ridică brațul drept, săltându-și cotul și acoperindu-și ochii cu palma. De cât Îi este silă și scârbă de ei. Nici măcar o privire nu le aruncă!

(E posibil să-mi spuneți: dar Domnul e duh! Cum poate fi vorba de ridicarea brațului și acoperirea ochilor? Da, Domnul e duh, dar din pricina slăbiciunii noastre, noi, în sfintele noastre icoane, ne închipuim Puterile cerești luând chip omenesc. Iar Iisus S-a înălțat la cer cu trupul, cu trup de slavă dar cu trupul, și-n unele icoane e înfățișat șezând de-a dreapta Tatălui și ținând crucea alături de El, amintire a pătimirilor Sale lumești, trupești. Așa încât cred că nu e o erezie ori greșeală a pomeni de acoprirea ochilor și ridicarea brațului.)

Pe cei care s-au lepădat de El, pe hulitorii Sfântului Duh, pe prietenii, urmașii și credincioșii lui Iuda (pe vânzători adică, pe delatori, pe turnători) El îi trimite acolo unde le este locul fără a-i socoti vrednici măcar de căutătura Sa cea mai aspră.

Imaginea aceasta mă obsedează și vă mărturisesc, iubiți credincioși, că adesea mă rog lui Dumnezeu să nu fie așa și pentru mine când voi veni la Judecată. Să ne rugăm cu toții fierbinte să nu fie așa pentru nici unul dintre noi. Să nu-Și ridice Judecătorul brațul spre a-Și acoperi ochii, spre a nu fi silit să privească. Să nu avem parte de această supremă lepădare și această înfricoșătoare rușine. Să nu fie așa.

CURAJUL

Este o prea rareori pomenită și totuși esențială însușire creștină. Poate că, îndată după virtuțile teologale, ocupă locul de frunte. Fără de curaj existența Bisericii nu ar fi de conceput: a fost nevoie, ca să ia ființă, de curajul Întemeietorului ei; ca să dureze, de cel al discipolilor Săi.

Ni se vorbește de blândețea Domnului, care-I asemuit unui miel blând și lipsit de glas. Metafora e îndreptățită și înduioșătoare. Nu mai puțin este aceea ce adoptă drept cuvânt-imagine un leu viteaz. Cine oare s-ar fi urcat pe cruce, primind de bună voie una din morțile cele mai cumplite din câte se pot închipui, de nu un viteaz cu inimă de leu? Care fire, de nu una de inflexibilă tărie ar fi îndurat vreme de trei ani și jumătate, senină și calmă, ura, vrajba, perfidia, ambuscadele vrăjmașilor? Ar fi stat, neclintită și neînfricată, în fața dregătorului și a sinedriului? (A nepăsării unuia și înverșunării celorlalți?) Și cum altfel decât act de îndrăzneală ar putea fi socotită plecarea Apostolilor la propovăduire printre oameni ostili fără a duce cu ei nici traistă nici toiag nici pâine nici bani? Și care inși de nu dintre cei mai dârji și mai neștiutori de teamă ar fi răbdat chinuri cu adevărat atroce mai degrabă decât să-și lepede, fie și în schimbul celor mai ademenitoare făgăduieli, credința? Nu-i deloc neexact din punct de vedere istoric ori exagerat din punct de vedere psihologic a spune că sângele martirilor constituie podoaba, purpura și vizonul Bisericii; e și temeiul ei, în sensul cel mai strict și mai tehnic al cuvântului.

Că așa stau lucrurile o dovedește nu numai procesul evolutiv al instituției ecleziastice, ci și textul însuși al *Scripturii* care, parcă prevestitor, a pus accentul pe această calitate intrinsecă și *sine qua non* a creștinismului. Mântuitorul și ucenicii Lui direcți au știut prea bine și *ab initio* unde sălășluiește marea taină a creșterii și durabilității Legii noi. De aceea și aflăm nenumărate referiri – în *Evangheliii*, în *Faptele*

Apostolilor, în *Epistole* – la socotirea curajului drept trăsătură fundamentală a caracterului unui creștin.

Martir înseamnă martor, dar sinonimul substantivului este: erou. Desigur că mucenicii au depus mărturie de fidelitate, smerenie, statornicie, putere de pătimire. Și-au mărturisit deopotrivă inimoșia, vrednică de a celor mai bravi dintre eroii vieții profane (militare și civile). Și voi sunteți niște militari, le rostește colonelul Chabert, personajul titular al unei frumoase nuvele de Balzac, călugărițelor căminului de pensionari unde e găzduit. Și nu încape îndoială că pentru militari curajul e particularitatea specifică. Mucenicii, anticipând cuvintele lui Saint-Just, au confirmat cu mult înainte de revoluția franceză spusa că împrejurările nu sunt grele decât pentru cei care se dau înapoi din fața mormintelor lor. Ei, mucenicii, nu s-au dat înapoi, ba au și mers, nu o singură dată, către ele, fără a fi constrânși, plini de încredere, de voioșie și de hotărâre. Pentru ei n-au existat împrejurări dificile, situații imposibile, greutăți de neînvins. Lor, fraza lui Brice Parain, filologul francez din veacul nostru, pare să le fi fost cunoscută: *e simplu, dacă vrei să fii liber trebuie să nu-ți fie frică de moarte.* Iată de ce aurul, vizonul, purpura și podoaba Bisericii se confundă cu sângele de pe Cruce și cu sângele martirilor. Paralel celor mai strălucite victorii militare ale istoriei profane. De la Duhul Sfânt și din sângele acesta s-a întrupat și a dăinuit și de-a pururi va dăinui Biserica lui Hristos.

În textele scripturistice, îndemnurile la curaj ale Domnului sunt numeroase.

Nu te teme îi spune (Marcu 5, 36; Lc. 8, 50) mai marelui sinagogii, lui Iair, când vin unii și-i vestesc că fiica lui a murit. *Nu te teme, crede numai și se va izbăvi.* (Credința este, prin urmare, recunoscută a fi o faptă de curaj, iar curajul e declarat, aidoma credinței, o taină.) Lui Simon, la fel i se grăiește: *Nu te teme,* de acum înainte vei fi pescar de oameni (Luca 5, 10). Ucenicilor și mulțimii, tot așa: *Nu te teme,* turmă mică (Luca 12, 32). Nu te teme găsim și în *Apocalipsă* (1, 17). Același îndemn apare și în formă plurală: *Deci nu vă temeți* (Matei 10, 26); așadar nu vă temeți (Matei 10, 31); îndrăzniți, Eu sunt, nu vă temeți (Matei 14, 27; Ioan 6, 20): toate către Apostoli, când s-au speriat văzându-L că umblă pe mare. La Schimbarea la Față, după trecerea norului luminos, se apropie de Petru, Iacov și Ioan și atingându-i le zice asijderea: sculați-vă și *nu vă temeți* (Matei 17, 7). Îngerul către femeile venite la mormânt: Nu vă temeți (Matei 28, 5), iar Domnul repetă și El, acelorași: *Nu vă temeți* (Matei 28, 10).

Îngerul Domnului către păstori: *„Nu vă temeți"* (Luca 2, 10), „căci iată vestesc vouă bucurie mare". Când Iisus se arată celor unsprezece și ei se înfricoșează crezând că văd duh (Luca 24, 36-37), nu rostește aceleași cuvinte, dar sensul vorbelor: „Pace vouă" și „De ce sunteți tulburați?" – este identic cu „nu vă temeți". („Să nu se tulbure inima voastră, *nici să se înfricoșeze"* stă scris la Ioan 14, 27). Când scena umblatului pe apă pe vreme rea este povestită de Ioan (6, 19-20), cuvintele folosite sunt aceleași ca la Matei: „Ei s-au înfricoșat; iar El le-a zis: Eu sunt, *nu vă temeți"*.

Alteori întâlnim: nu vă *înspăimântați*. Astfel, la Marcu 16, 6 (Îngerul către femei, în dimineața Duminicii de după răstignire).

Frica e vrednică de certare și dojană: de ce vă este frică, puțin credincioșilor? li se spune (Matei 8, 26) celor din corabie, spăimântați de valurile ce o acopereau. La fel la Marcu 4, 40: *„Pentru ce sunteți așa de fricoși?* Cum de nu aveți credință?" *Fără frică* își dorise să primească darurile cerești și Zaharia, tatăl Înaintemergătorului, după ce a scris numele copilului pe tăbliță. Formele negative *nu te teme, nu vă temeți, nu vă înspăimântați, să nu se tulbure inima voastră* sunt adesea înlocuite prin imboldul la curaj: *Îndrăznește,* fiule (Matei 9, 2: către un slăbănog); *îndrăznește,* fiică (Matei 9,22; Luca 8, 48: către femeia cu scurgere de sân); *Îndrăzniți* (Matei 14, 27; Ioan 10, 33); „În lume necazuri veți avea; *dar îndrăzniți.* Eu am biruit lumea"; *Îndrăzniți* (Marcu 6, 50); *Îndrăznește,* scoală-te! (Marcu 10, 49: către orbul Bartimeu).

Care este efectul principal al fricii? Îndepărtarea de Hristos. Relatarea de la Luca 8, 37 e pe deplin edificatoare: după ce scoate duhurile rele din omul demonizat, iar porcii se aruncă în lac, mulțimea din ținutul Gadarenilor „e cuprinsă de frică mare". Urmează consecința: „L-au rugat pe El toată mulțimea să plece de la ei." (Matei 8, 34 și Marcu 5, 17 zic: L-au rugat să treacă – sau: să se ducă – din hotarele lor). Legătura de cauzalitate e limpede: îi cer să plece pentru că le este frică. Frica, așadar, aduce cu sine ruperea de Hristos.

Dacă „nu vă tulburați" este echivalentul lui „nu vă înfricoșați", căci îngrijorarea e tot o formă a fricii, probabil că Marta a fost certată și din pricina aceasta, Domnul știind că îngrijorarea zămislește simțăminte și stări ale minții străine învățăturii Lui.

La *Faptele Apostolilor* apar mereu aceleași povețe: *îndrăznește, îndrăznește Pavele,* iar el (ei) *îndrăznind...*

De asemenea, în mai toate *Epistolele Sfântului Pavel*: „De aceea *nu ne pierdem curajul* (II Cor. 4, 16); „Îndrăznind deci totdeauna (II Cor. 5, 6); „*Fără să vă înfricoșați* întru nimic (Filip 1, 28); „Căci Dumnezeu *nu ne-a dat duhul temerii"* (II Tim. 1, 7: frica, așadar, e de la diavol, ca și păcatul, ca și moartea; textul acesta e capital, ne dă posiblitatea să deprindem adevărata sorginte a fricii). Apostolul, creștinilor, mai înainte de orice le cere să fie îndrăzneți. „Drept aceea, fraților, *având îndrăzneală,* să intrăm în Sfânta Sfintelor, prin sângele lui Iisus." (Evrei 10, 19). Tot el adoptă în repetate rânduri stilul și tonul cel mai militar cu putință: *„În lupta* voastră cu păcatul, nu v-ați împotrivit încă *până la sânge"* (Ev. 12, 4: David, Hanibal, Cezar, Napoleon, nu le-ar fi vorbit altminteri ostașilor lor); *„Luptă-te lupta* cea bună a credinței, *cucerește* viața veșnică..." (I Tim. 6, 17) *„Luptă*... ca un *bun ostaș* al lui Hristos Iisus (II, Tim. 2, 3).

Textul de la Efeseni 6, 11 și urm. e plin de cuvinte cu iz ostășesc: ...*întăriți-vă* întru *puterea*... îmbrăcați-vă cu *toate armele*... luați *toate armele*... toate *biruindu-le*... stați deci *tari*... având mijlocul vostru *încins*... îmbrăcându-vă cu *platoșa*... *pavăza*... credinței... luați și *coiful* mântuirii și *sabia* Duhului... S-ar zice că răsfoim un regulament militar, că citim un ordin de al unui căpitan de oști.

Există în Noul Testament un stil imperativ al curajului, obârșia căruia se află în porunca dată lui Avraam: „ Ieși din pământul tău, din neamul tău și din casa tatălui tău" (Fac. 13, 1) – și Avraam ascultă, plin de curaj, neștiind încotro merge și unde se va opri, ca *un bun ostaș* ce se află (V. și Evr. 11, 8). Stilul evanghelic militar se manifestă și prin verbele „active", verbe îmbolditoare, imperioase, răsunătoare ca: stăruiți, întrebați, vegheați, privegheați, treziți-vă, cuceriți, priviți cu luare aminte, fiți gata, mergeți, cereți, căutați, bateți, încingeți-vă.

Acestea toate din partea Mântuitorului și Apostolilor Săi. Dar și creștinul, având bună îndrăzneală, le spune în același mod, în aceeași tonalitate a neînfricării: „Nu mă voi teme!" (Evr. 13, 6). De ce? Pentru că știe două lucruri: mai întâi că „partea celor fricoși... este iezerul care arde cu foc și pucioasă" (Apoc. 21, 8 – însușirea osândiților începe cu fricoșii, ei mai întâi; necredincioșii, spurcații, ucigașii, desfrânații, fermecătorii, închinătorii la idoli și mincinoșii sunt menționați în urma lor) – iar apoi, și mai ales, că „În iubire nu este

frică, ci iubirea desăvârșită alungă frica" (I Ioan 4, 18). În felul acesta curajul ajunge a fi alături de dragoste, singura virtute în veci nepieritoare.

Domnul ne scoate din robia păcatului și totodată ne eliberează din tirania fricii. Ne dăruiește cele două nestemate: libertatea și curajul. Așa fiind, creștinului nici nu-i incumbă îndatoriri mai sfinte și mai de seamă decât a iubi și a-și dovedi curajul. Ca unii care suntem urmași prin credință ai celor care L-au văzut pe Dumnezeu întrupat, ni se aplică textul de la Evrei 11, 27, reprodus pe statuia amiralului de Coligny, pe una din străzile pariziene: „A rămas neclintit ca unul care a văzut pe nevăzutul împărat". Covârșitoarea însemnătate acordată curajului atât de Domnul Hristos cât și de Biserică rezultă și din aceea că precum scrie la Matei 11, 12 „împărăția cerurilor se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea". Cerurile, spune limbajul popular (tot în stil marțial), se cuceresc. În traducerea Radu Vasile și Gala Galaction se folosesc termeni mai tari, o grăire mai directă: împărăția se ia cu *năvală* și cei ce *dau năvală pun mâna pe ea*. Francezii spun și ei că împărăția e *silită* și că *violenții* o înșfacă *(s'en emparent)*. Tot de violență și forță pomenesc versiunea veche și versiunea nouă a *Bibliei* englezești. Verbul *to seize* este concordant cu a înșfăca, a pune mâna pe. În tălmăcirea lui Luther substantivul *Gewalt* nu e deosebit de forță și violență nu e deosebit de *weg reisen* e aprig și expresiv, aproape de a răpi.

Drept concluzie aș cere voie să afirm: Dacă vechea Lege a putut fi rezumată în două porunci: să iubești pe Dumnezeu și să iubești pe aproapele tău (Matei 22, 37; Marc, 12, 30-31; Luca 10, 27), Legea nouă poate – sub aspectul ei operațional – fi conspectată astfel: crede, iubește și nu te înfricoșa. Frica: păcat urât în ochii Domnului; curajul: virtute mult plăcută Lui și consubstanțială situației de creștin.

PILDA MAGILOR ŞI NEPILDA LUI IROD

(Dmc după Naşterea Domnului)

Întregul text de la Matei capitolul 2, versetele 1-18 se dovedeşte de stringentă actualitate dacă ne pricepem a-l citi cu luare aminte şi duh treaz, aşa cum atât Mântuitorul cât şi Apostolul neamurilor ne îndeamnă să procedăm fără greş. Din textul acesta neîndoielnic viu – deşi relatează întâmplări petrecute acum două mii de ani – se cade să fie câştigate două învăţăminte principale: unul pozitiv, unul negativ.

Cel negativ îl are în vedere pe Irod, care, lăsat de izbelişte şi de ocară de cei trei crai, se răzbună printr-un act de sălbăticie şi de exterminare în masă, dispunând uciderea tuturor pruncilor din Betleem şi din toate hotarele lui până la vârsta de doi ani. Tradiţia ne spune că în nădejdea omorârii Pruncului başbuzucii lui Irod au măcelărit paisprezece mii de nevinovaţi. Actul acesta de genocid (cu certe, vai, rezonanţe în istoria veacului nostru) reprezintă pilda pe care omenirea trebuie să nu o urmeze, ci să-i opună o aversiune suprasaturată de criminalitate îndârjită şi neroadă. Purtarea magilor, în schimb, care-i un act de nedelaţiune, propune pilda cea bună. Ei nu se duc să-l încunoştiinţeze pe Irod aşa cum fuseseră solicitaţi să facă (pasămite pentru ca regele să poate merge să se închine şi el noului născut), ei refuză să joace rolul de informatori (adică de turnători) şi-şi cată de drum în vreme ce, cu buzele umflate, păcălitul Irod turbează de mânie şi îngălbeneşte de ciudă.

Actualitatea textului evanghelic este, aşadar, dublă. Într-adevăr, din ziare, emisiuni radiofonice şi imagini ale televizorului, noi, cei de astăzi, ce anume citim, auzim şi vedem? Din Asia, din Africa, din America, din occidentul Europei, din Orientul Apropiat ce aflăm? Mai ales acte vrednice de lumea lui Irod. Asasinate, violuri, răpiri de avioane şi de oameni, luări de ostateci, omorâri de ostateci, atentate cu bombe în gări, aeroporturi, cafenele, teatre, restaurante, parcuri, locaşuri de rugăciune şi alte locuri publice, jafuri, răpiri de vase, exterminări de populaţii, prigoniri, incendieri, înfometări, torturi. S-ar zice că lumea lui Irod – a omorurilor, cruzimii, neînduplecării şi setei de sânge – a renăscut şi s-a

extins peste tot locul. Nimic nu pare să-i mai facă plăcere insului contemporan decât să-și omoare semenul, de preferință în chinuri, să privească îndelung și cu netăinuită satisfacție cum se perpelește, să-i verse sângele și, cine știe, să-l bea.

Vechile plăceri ale omului întotdeauna au ajuns nevolnice în a procura îndestulare noilor pofte. Nu băutura, nu mâncarea, nu avuția, nu dragostea trupească, nu ambiția mai pot pretinde a fi obișnuitele desfătări. Și-au pierdut legimititatea, prestigiul și hazul. Egoiste, grosolane, trupești, lipsite de valoare duhovnicească, brute, erau totuși străine de înfiorătoarele abisuri ale sadismului colectiv, iar sângele nu le păta. Și implicau numai răspunderea, persoana și nivelul sufletesc ale celui în cauză. Se încadrau în perseverenta animalitate a ființei gânditoare, în ceea ce francezii numesc „partea diavolului”, nu-și arogaseră încă drepturi de intervenție și suveranitate asupra semenilor făptașului. Erau, putem spune, modeste, cunoșteau rușinea, nu-și organizau publicitatea. Stârnesc, de aceea, în felul lor, nostalgia.

Alături de lumea lui Irod, și în bună vecinătate cu ea, stă lumea lui Iuda. Pe aceasta magii au renegat-o. Oare ce le ceruse regele Irod magilor? Ce însemnau acele informații care urmau să-i fie date, împrăștiate, la întoarcerea lor în drum spre patrie? Nimic altceva decât un act de pâră, denunț, delațiune, turnătorie. (Fiecare termen e de ajuns, înșirarea e pleonastică, dar e voită, ca să scoată mai bine la iveală infamia, să ițe mai cu tărie scârba.) Ca și setea de sânge și delectarea întru fapte de tortură, denunțul e o caracteristică a timpurilor noastre. Și ce păcat groaznic și mârșav semnifică! Din nou observăm o falie între vechile păcate omenești și răspândirea molimei acesteia noi. Căci furtul, beția, lăcomia, desfrânarea, violența, chiar sau crima din pasiune pălesc în prezența turnătoriei, a unui păcat fără de riscuri, necondiționat de curaj și niciodată însoțit de circumstanțe atenuante. Lumea lui Irod și lumea lui Iuda se completează de minune și alcătuiesc un tablou de o ferocitate și de o abjecțiune pe care nici formele cele mai acute ale vechilor păcate omenești – oricât de murdare, monotone, respingătoare și, în fond, de ridicole și deșarte – nu le pot măcar parțial concura.

Denunțul e un păcat mai grav decât oricare altul pentru trei pricini hotărâtoare:

1. E un păcat împotriva Duhului Sfânt, deoarece în oricare om există suflare divină. Lui Adam protopărintelui nostru, Dumnezeu i-a dat suflu de viață din însăși suflarea Sa, față către față. Denunțarea semenului vrea așadar să zică vânzare de duh dumnezeiesc și este păcat strigător la cer, întocmai ca al lui Iuda.

Denunțarea smulsă prin tortură nu poate, desigur, fi socotită drept păcat. Dar pâra la rece, denunțul scris sau oral, turnătorie efectuată din proprie inițiativă și în deplină libertate a voinței e cel mai abject, mai mârșav, mai ticălos, mai spurcat și mai nemernic dintre toate mișeleștile păcate existente. Poate că insistența aceasta a mea să fie socotită exagerată și că asemenea puhoi de cuvinte insultătoare și încrâncenate să pară nelalocul lor sub condeiul unui purtător de haină călugărească. Nu i-ar fi mai de priință un limbaj mai cumpătat, epitete mai puțin violente, nu atâta stăruință și o atitudine mai reținută? Răspund, fără a șovăi, că dacă aș afla alte adjective mai triviale, mai infame, mai bicisnice, mai spurcate, mai ticăloase nu m-aș da în lături să le folosesc, părându-mi doar rău că posed un vocabular atât de sărac pentru a-mi exprima oroarea și dezgustul și a califica după sfânta dreptate păcatul despre care vorbesc.

2. Denunțul, act de hulă împotriva Duhului Sfânt și de pângărire a scânteii divine sălășluitoare în orice făptură a lui Dumnezeu, vânzare de sânge nevinovat și întovărășire cu Iuda, este în al doilea rând *păcat gratuit*. Vechile omenești și prea omenești păcate își aveau logica și explicația lor: satisfacerea unei patimi: lăcomia, desfrânarea, dorința de mărire, arghirofilie... Denunțul însă e act gratuit. Exceptând câteva rare cazuri când turnătorul e plătit cu bani peșin ori recompensat în alt mod, el nu aduce făptuitorului nici un profit direct. Vânzătorul acționează – ca și unele personaje ale cărților lui André Gide – fără motivare, din *pură plăcere drăcească* și numai din imboldul de a săvârși răul și de a-și vârî aproapele în scârbă, năpaste și urgii.

3. Din acest punct de vedere denunțul se identifică plăcerii, singurei plăceri de care au parte dracii în iad. Căci e bine să știm că și dracii trăiesc, nu altfel decât osândiții, tot în cuprinsul și în putoarea iadului, acolo chiar, nu aiurea. De aceea, probabil, le și vine la îndemână să hălăduiască și hoinărească pe pământ, de aceea gândesc, se roagă de

Domnul în țara gherghesenilor să nu-i trimită în adâncuri (adică în iad, în locașul lor) ci oriunde altundeva, fie și într-o turmă de porci (Matei 8, 31; Marcu 5, 12; Luca 8, 31-32). De aceea și ies atât de greu, zvârcolindu-se și strigând cu glas mare, din trupul demonizaților, de aceea dacă unul dintre ei găsește o casă curată, măturată și împodobită se grăbește să cheme alte șapte duhuri să locuiască împreună cu el (Luca 11, 26). Dracii, aidoma gardienilor din închisori (ori caraliilor, cum li se mai spune) respiră același aer infect ca și osândiții, același jalnic și înfiorător spectacol se desfășoară înaintea ochilor lor, de același întuneric, de aceleași flăcări, aceleași hidoșenii se învrednicesc. Nu le desfată nările alt miros decât putoarea, nu le mângâie urechile alte sunete decât gemetele, țipetele, vaietele și sudălmile chinuiților. Și, atunci, care mângâieri le rămâne, care distracție? În ce fel se deosebesc ei de nenorociții încredințați neîndurării lor? Una singură e diferența, una singură e consolarea: putința de-a-și vărsa năduful, lehamitea și jalea asupra celor pe care-i stăpânesc discreționar: mai iau câte o găleată de smoală și o aruncă în căldare, înfig mai adânc țepușul în carne, ațâță focul mai abitir, strâng funia mai vârtos, înmulțesc batjocurile, nerușinările, umilințele. Asta le este supapa, ventilul, mijlocul unic de răcorire și de oarecare potolire a necazului și rănii lăuntrice.

Bucuria denunțătorului nu-i de alt soi, mângâierea lui nu-i izvorâtă din alte regiuni ale psihiei. Denunțătorul se identifică dracilor, nedescoperind alt eșapament răutății ce mocnește într-însul decât facerea răului.

Creștinii pot cu ușurință deduce din textul de la Matei 2, 1-18 că li se cuvine să fie revoltați, dezgustați și înfiorați de orice faptă de sălbăticie și cruzime în genul celei făurite de Irod și, dimpotrivă, atrași ca de un desăvârșit model de purtarea magilor, care-i exact contrariul purtării lui Iuda.

Noi, oameni obișnuiți, nu avem aur, smirnă și tămâie spre a le aduce drept daruri lui Hristos. Dar dacă nu avem aur ori alte nestemate și mirodenii de mare preț, nu înseamnă că nu avem ce prinosuri aduce și noi. Putem, de exemplu, resimți oroare față de cruzime, omor, ură, prigoană, sălbăticie. Putem refuza să urmăm pilda lui Iuda, concepând vânzarea aproapelui ca păcat nu mai venal decât hulirea numelui lui Dumnezeu ori trădarea Mântuitorului.

Lumea lui Irod și lumea lui Iuda, a cruzimii și a netrebniciei, să ne fie deopotrivă străine, stranii și de neînțeles. Bucuria să nu ne-o căutăm pe meleaguri ticăloase ale răutății gratuite și în imitarea dracilor al căror singur balsam e zvârcolirea în chinuri a damnaților.

Să ne străduim, cu alte cuvinte, a da actualitate textului evanghelic asupra căruia ne-am oprit: frumoasei pilde a magilor dându-i ascultare, spăimântătoarei pilde a lui Irod opunându-i-ne din răsputeri (slabele noastre răsputeri), însă nu lipsite de acea vlagă de răspândire și contaminare conferită oricărui act – oricât de modest ar fi el – de curaj, curăție și bunăvoire.

CINSTIREA SFÂNTULUI ARHIDIACON ŞTEFAN

Se poate oricine întreba de ce îl prăznuieşte Biserica pe Sfântul Arhidiacon Ştefan, cel dintâi martir al creştinătăţii, în chiar ziua a treia de Crăciun, numaidecâ după Naşterea Domnului şi după Soborul Prea Curatei Maicii Sale?

De ce această mare şi excepţională cinstire?

Spre a răspunde, bine este a ne opri niţel asupra unei distincţii de ordin gramatical; ea ne va uşura tălmăcirea exactă (şi descoperirea semnificaţiei adânci) a textului principal referitor la acel pe care-l prăznuim.

Limba noastră cunoaşte două verbe vecine, totuşi nu identice. *A şedea* vrea să zică în româneşte a se afla aşezat pe ceva (un scaun, o bancă, o laviţă...), iar *a sta* înseamnă a se ţine în picioare, vertical. Oamenii, în vorbirea curentă, încurcă lucrurile şi folosesc nedescriminatoriu (şi deci greşit) cei doi termeni. Ei spun, pleonatisc, şezi jos ori stai în picioare. Mai zic, vrând să poftească pe careva să şadă: staţi, vă rog, ceea ce, din nou, e o eroare. Dar pentru a înţelege cum se cuvine textul de la *Fapte*, capitolul 7, versetele 55-56 trebuie neapărat să luăm aminte la sensul corect al verbelor *a şedea* şi *a sta*. Ce anume citim la *Fapte*, 55-56? „A văzut slava lui Dumnezeu şi pe Iisus *stând* de-a dreapta lui Dumnezeu. Şi a zis: Iată văd cerurile deschise şi pe Fiul Omului *stând* de-a dreapta lui Dumnezeu."

Cum este caracterizat acel care a vorbit astfel în vreme ce aruncau cu pietre asupra lui. Ca un bărbat plin de credinţă şi de Duhul Sfânt, plin de har şi de putere, făcător de minuni şi semne mari în popor, înţelept; iar în faţa lui „ca o faţă de înger".

Sfântul Arhidiacon Ştefan, căci despre el e vorba, era unul din cei şapte diaconi aleşi spre a sluji la mese. A fost dat în judecata sinedriului în temeiul unor mărturii mincinoase, învinuit a fi rostit cuvinte de hulă împotriva templului şi a Legii, şi osândit a fi ucis cu pietre. Ceea ce a şi

avut loc, victima rugându-se, întocmai ca Domnul Hristos, pentru iertarea ucigașilor săi.

De ce, ne întrebăm iarăși, folosește textul *Noului Testament* verbul *a sta*, adică a se afla în picioare, iar nu pe *a ședea?* În icoane, doar, Hristos e mereu înfățișat *șezând*, de-a dreapta Tatălui, pe tronul Său ceresc. Iar textele liturgice și exegetice mereu se referă la Iisus șezând în slavă, niciodată stând.

Nu încape îndoială că pentru a privi jertfa primului mucenic al Său, Domnul S-a ridicat în picioare. Și pentru care pricină? Din respect pentru Arhidiaconul Ștefan și spre a-i aduce osebită cinstire. La acest dintâi act de jertfă, mărturisire și curaj, Domnul înțelege să asiste din ceruri într-o atitudine cinstitoare. Domnul îl respectă și-l admiră pe Ștefan pentru curajul de care dă dovadă, pentru că Îl mărturisește și nu se leapădă și nu se rușinează de Mântuitorul său, pentru că și-a înfruntat potrivnicii și s-a străduit să le demonstreze adevărul dreptei credințe.

Iată care este tâlcul, simplu, al prezenței verbului *a sta* în textul de la Fapte, capitolul 7, versetele 55-56. Nu e o prezență întâmplătoare ori inadvertență, o confuzie de vocabule. Verbul *a sta* este preferat celuilalt, obișnuit, tocmai spre a marca voința lui Hristos de a da în vileag considerația și iubirea Sa pentru un om curajos și care nu se rușinează de El, care-i gata să-și dea viața pentru credința pe care, fără sfială, a expus-o. Pentru un om drept și viteaz.

Ce deducem? Ce concluzie tragem din relatarea de la Fapte? Una și neîndoielnică: Hristos iubește curajul, El care de atâtea ori a spus: nu te teme, nu vă temeți, nu vă spăimântați, nu fiți fricoși, pentru ce sunteți fricoși, îndrăznește, îndrăzniți, Eu am biruit lumea. În vreme ce la *Apocalipsa* dezvăluită Sfântului Evanghelist Ioan, fricoșii sunt cei dintâi menționați (cap. 21, v. 8) printre cei sortiți iezerului de foc.

Sfântul Ștefan aceasta chiar este: pildă de curaj creștinesc: el crede, își mărturisește credința, nu se leapădă ori rușinează de Hristos și primește să moară pentru El.

Textele evanghelice fundamentale față de care martirul Ștefan și-a dovedit prin moarte devotamentul sunt patru la număr și sună cum nu se poate mai limpede, arătând deslușit ce așteaptă Hristos de la aceia care cutează a spune că-i sunt ucenici. Să le citim în întregime, cu toate că tuspatru exprimă aceeași idee:

Matei 10, 32-33: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este

în ceruri. Iar cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor și Eu mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri."

Marcu 8, 38: „Căci de cel ce se va rușina de Mine și de cuvintele Mele, de acesta și Fiul Omului se va rușina, când va veni întru slava Sa și a Tatălui și a sfinților îngeri."

Luca 9, 26: „Căci de cel ce se va rușina de Mine și de cuvintele Mele, de acesta și Fiul Omului se va rușina, când va veni întru slava Sa și a Tatălui și a sfinților îngeri".

Luca 12, 8-9: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, și Fiul Omului va mărturisi pentru el înaintea îngerilor lui Dumnezeu. Iar cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, lepădat va fi înaintea îngerilor lui Dumnezeu."

Textelor acestora le-a dat ascultare deplină Sfântul Ștefan, care nu s-a rușinat, nu s-a lepădat, și-a înfruntat acuzatorii și a rămas neclintit în credința sa până la moarte.

Un alt text fundamental pentru problema curajului și a lepădării de Hristos, îl găsim în *Epistola către romani*, capitolul 10, versetul 10: „Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mântuire."

Textul acesta pare a-i fi fost călăuză celui pe care-l prăznuim astăzi[1] și gândesc că trebuie să ne fie și nouă îndreptar permanent.

Sfântul Apostol Pavel ne învață că nu ajunge credința lăuntrică, oricât ar fi ea de sinceră, de caldă, de adâncă. Nu ajunge. Mai este negreșit nevoie, de vrem să ne mântuim, de mărturisirea ei cu gura ori de câte ori suntem puși în situație de a vădi cine suntem, ce credem și ce hram purtăm. Despre această îndatorire a creștinilor am mai avut prilejul să vorbim. Nu strică totuși deloc să repetăm: dacă nu-l mărturisim pe Hristos cu gura, adică public, cu glas puternic și neșovăitor oricare ar fi riscurile implicate de această profesiune de credință a noastră, în zadar ni se pare că-L iubim pe Hristos și ne amăgim cu iluzia că suntem creștini. Ori poate că-L și iubim, în parte, nevolnic, temporar, șubred, necinstit. Sfântul Ștefan ne arată cum se cade să ne purtăm și în ce fel va să ne dovedim, la nevoie, creștinătatea.

Textul de la Romani 10, 10, vă invit, frați creștini, să-l luați foarte în serios și-n înțelesu-i cel mai categoric. Nu vă îmbătați cu apă rece rostind în sinea voastră: Îl iubesc pe Domnul în taină, nu îndrăznesc a-L mărturisi cu

[1] Deși îi este ulterior

glas tare, de va fi nevoie mă voi și lepăda de El, Îl voi lepăda pentru ca să nu mi se întâmple necazuri ori să întâmpin greutăți. „De formă" nu există, e o iluzie, un șiretlic pe care vi-l pune la îndemână diavolul, o minciună a sa. Dacă – în orice fel – Îl tăgăduim pe Hristos în fața oamenilor, a semenilor noștri, dacă le dăm acestora impresia că nu suntem tari în credința noastră, că ne jucăm cu ea de-a v-ați ascunselea, că o schimbăm ca pe o haină, L-am și lepădat pe Hristos fără a mai fi nevoie să aducem jertfe idolilor. A lua, bunăoară parte la adunări ateiste, a susține o doctrină ateistă (ori a și achiesa la formularea ei), a ne feri să facem acele gesturi ori a rosti acele cuvinte care ne vădesc a fi ceea ce suntem, înseamnă a ne rușina de Hristos și prin urmare a ne meni să fim lepădați de El în ziua Judecății.

Să nu uităm, să nu uităm niciodată că Hristos iubește curajul, că S-a ridicat în picioare spre a-l cinsti pe viteazul martir Ștefan; că ne cere să fim netemători, îndrăzneți, neînfricați și nestăviliți de necazuri, suferințe, ba și de moarte.

De nu, va fi vai și amar de noi: vom fi înrobiți și batjocoriți în lumea aceasta, ne vom pierde libertatea pe pământ prin lașitatea noastră dată pe față și ne vom pierde și mântuirea, dându-ne nouă înșine cea mai grea și mai jalnică lovitură ce poate fi, osândindu-ne singuri la ocară și obidă în viața aceasta și la osândă în viața de dincolo. Crezând că-L putem păcăli pe Dumnezeu – mare nerozie – pe noi ne lipsim dintr-o dată de tot binele și pe pământ și-n ceruri. Să nu fie așa! Să reținem lecția Arhidiaconului-mărturisitor: pentru cei curajoși și nerușinați de El, Hristos se ridică în picioare, cu dragoste și respect, pe cei fricoși ori căldicei ori fățarnici ori cu două sau mai multe fețe ori crezând în viclenii ieftine de tipul „am făcut-o numai de formă" îi leapădă, se rușinează de ei, îi știe că se sortesc de bună voia lor iezerului de foc. Să fii creștin înseamnă, în istorie, să asumi anumite riscuri, să poți înfrunta pericole de pe poziții de tărie sufletească. Curajul, frați creștini, se dovedește până la urmă a fi și calea cea mai înțeleaptă și e nu numai o virtute, ci și o datorie creștinească.

Suntem întrupați și trăim în lume. De aceea relația noastră cu Hristos nu este numai de ordin pur intim. Ea presupune legătura dintre suflet și Mântuitorul său dar îmbracă și chipul legăturii indirecte ins-comunitate-Dumnezeu. Ne îndreptăm, ne curățim și ne înălțăm crezând cu inima; ne adeverim însă ființa și credința prin mărturisire în fața oamenilor; nu putem face abstracție de „ceilalți". Domnul ne spune deslușit și pilda strălucită a Sfântului Ștefan confirmă dumnezeieștile cuvinte relatate de evangheliști.

TABĂRA MĂGURA ȘI MĂNĂSTIREA CIOLANU

Despre atât de originala – și de răpitor de chipeș – falnica tabără de sculptură de la Măgura s-a scris, cum și firesc este, mult (Vezi îndeosebi volumul ilustrat tipărit în 1980 de Comitetul județean de cultură și educație al județului Buzău.)

N-ar avea rost să repet ceea ce alții mai destoinici și mai competenți decât mine au spus.

Gândesc că tot ce-mi este îngăduit a face este să expun cât mai pe scurt și cu simțământul acut al vulnerabilității scrisului meu ce reprezintă pentru sufletul și mintea mea ansamblul acesta cumpănit între măreție, grație și uluire și, la prima vedere, cu valoare strict estetică. Nu-i contest, desigur, capacitatea de a isca intense emoții ce-și au obârșia în frumusețea locului și a operelor. Dar îmi pare că zguduirea privitorului, înariparea imaginației, zdrobirea afectelor vin din mai tăinuite și mai adânci regiuni ale sensibilității.

Dăm, la Măgura, de lumea aceea megalitică pe care poetul Ion Gheorghe s-a priceput să o evoce atât de percutant, reînviată și dăruită cu energie captivantă în sculpturile englezului Henry Moore. Iar pietrele de la Măgura nu sunt simple pietre sau numai iscusite lucrări de artă, sunt pietre înduhovnicite, sunt steme deținătoare de duh radiant. Cum adică, e logic să fiu întrebat. Pot pietrele deveni receptacole de duh sfânt? Și mă grăbesc a răspunde: neîndoielnic.

De-a dreptul, într-o oarecare măsură, ca făuriri ale naturii zămislitoare de taine și frumuseți și mai ales indirect, prin intermediul mâinii sculptorului care poate fi (el sau ea) ființă din belșug înzestrată cu Duh Sfânt și creator. Marmura ori piatra lucrată de Michelangelo, de Brâncuși, de Houdon nu e doar marmură sau piatră, ci material înduhovnicit. La Măgura se vede clar că piatra poate adăposti duhul, că-i poate fi cercată gazdă. Zburătăcite aidoma stelelor pe firmament sau proiectilelor înăuntrul clopotului lui Gauss, răzlețite de un calcul savant și zvelt al probabilităților pe întinsul unui vast luminiș la margine de

pădure și printre copacii înșiși sculpturali, alcătuiesc o galaxie totodată de sine stătătoare și interpătrunsă de mediul înconjurător precum și un spectacol al cărui fantastic înșfacă de îndată pe orice privitor neferecat de insensibilitate și vrerea de a se împotrivi cu dinadinsul magiei zonelor frontaliere dintre mit, legendă și spirit. Într-atâta este regia aceasta natural – făcută de stupefiantă și de afină desăvârșirii, de cu totul neașteptată și de picată parcă din alte posibile combinări ale particulelor elementare încât greu e a crede că performanța se desfășoară aievea ochiului mai întâi perplex apoi nesățios.

Creștinismul cosmic, la care îi plăcea lui Mircea Eliade să se refere adesea, aici se înfiripă în realitate și actualitate. S-ar zice că suntem fulgerători transplantați în vechea Europă pre-indo-europeană, în codrii mitologiei, pe meleagurile ciclopeene, în neolitic, în vreun metoc sau abruptă metamorfoză a Stonehengeului, printre Pelasgii în care a crezut Nicolae Densușianu, într-o lume nibelungico-prehomerică, într-o Europă cumva mai larg deschisă către blândețe, natură și contemplație, decât aceea ulterioară împrăștierii noroadelor ariene. Oare nu este, cine știe, Măgura, locul unde au cântat, jucat sau gândit Orfeu, Dyonisos și Pitagora, tărâmul în cuprinsul căruia au oficiat mai cu tărie și mai cu fierbinte inimă slujitorii dintâi ai lui Phoebus-Apollon: și nu a fost ea rampă de pornire pentru daimonul care mai apoi s-a sălășluit în sufletul – plin de înțelepciune dialectică și scuturătoare a coordonatelor cugetului omenesc trândav în mânuirea celor ale minții – atenianului Socrate.

Sculpturile Măgurei așa sunt, fermecătoare, solide, tainice, totuși pline de surprize, de aluzii, alegorii, metafore și *trimiteri* la altceva, la adâncimi, la înălțimi, la *fascinosum* și la *misterium*. În imediata lor apropiere stă un așezământ ce pare a le integra, simboliza, cuprinde și semnifica pe toate. A le transmite de-a pururi și instantaneu un singur suflu. Crucea mănăstirii Ciolanu este semnul la care de fapt ele toate duc, iar celui care se oprește zăbavnic pentru a se uita mai cu atenție și mai dispus a nu respinge tâlcurile imediate i se dezvăluie că meșteritele pietre ale Măgurei nu sunt decât prevestiri, pregătiri, presentimente și preînchipuiri ale Crucii care le este moment (matematic) de întâlnire convergentă, reîntrupare, finalitate; adică punct Omega.

Crucea le include (covârșindu-le și le îmbrățișează, le recapitulează, aș zice, le dă vânt, pulsație, numitor comun, noimă, temei, prefăcându-le

în tot atâtea pietre de altar și drumuri spre un, de ele (poate) neștiut, țel comun și minunată împlinire. În modul acesta se împletesc sacrul și profanul (așa-zisul profan care nu-i decât ipostaza atenuată și lină a celuilalt termen al cuplului, a înfricoșătorului, aprigului „sacru") într-o reflectare a aceleiași lumini taborice.

Exemple de acest fel de trimiteri la marea taină megieșă există indubitabil în numeroase dintre slăvitoarele (cu știință, sau fără de știință) pietre cioplite. În *Tatăl și Fiul* - de George Apostu, în *Floarea de câmp* a Alinei Enache sau în *Floarea măgurei* de Elod Kocsis, *Întâmpinare* și *Piatră de izvor* de Gheorghe Coman, *Altar eroului necunoscut* de Dumitru Pasima, *Semn* de Antoaneta Andrei sau *Melcul* lui Mihai Buculei sau *Ziua și Noaptea* lui Cristian Dedivan sau *Veghea* Lianei Axinte. Dar nu amănuntele acestor opere distincte și nici chiar integralitatea fiecăreia justifică și omologhează caracterul de vector spre cruce pe care îl descopăr (și mă bucur a-l proclama) sculpturile de la Măgura; ci totalitatea lor ni se arată deținătoare de sens și îndeplinitoare a rolului de semnificant; ansamblul (cu pădure cu tot), cu spațiile dintre unități și cu subtila lor zburdălnicie; cu varietatea distanțelor, cu diversitatea grupajelor, cu jocul încântător al imprevizibilelor; cu absoluta libertate a traseelor marginale, cu divina dezinvoltură a întocmirii planului general este acela care încinge cu putere, hotărăște și transsubstanțiază tabăra de sculptură (de facere artistică așadar) în proorocia și în prologomen (sau pridvor) al locașului de alături. Creștinismul cosmic, cursa după soare a megalitelor, dibuirile, intuițiile și descoperirile mentalității străvechi dobândesc astfel concretețe și vestesc Răsăritul Cel de sus și lumina cunoștinței.

Departe de a considera vecinătatea Măgurei cu mănăstirea Ciolanu (exemplar de curată, de armonios proporționată, ea însăși ansamblu de clădiri felurite ce descriu un cerc-elipsă nu lipsit de arierplanuri, obiect de specială grijă din partea Episcopiei Buzăului și titularului ei, cu Preasfințitul Episcop Epifanie Norocel), ca întâmplătoare ori ca pe o fericită întâmplare, mă desfăt cu certitudineaa că se află așezate una lângă alta spre a se vădi liniaritatea unei căi, coerența unui plan, complementaritatea a două moduri de contemplație, înțelesul numenal a două tangențe doar părelnic supuse capriciilor sau legităților capricioase ale hazardului. Între Ciolanu și Măgura relațiile sunt nu numai de

spațialitate ci și de rezonanță, reciprocitate, diacronie; țin în cele din urmă de teologie: a doua duce spre cea dintâi, îi oferă omagiul frumuseților sale orante ca să fie binecuvântată și miruită cu atotputernicia pe care S-a jertfit Cel ce întru podoabă Se îmbracă înainte de a împărăți și al Cărui atribut din urmă Dostoievski în Cuvinte răspicate l-a precizat a fi biruitoarea, absoluta Frumusețe. Nu-i oare aceasta o altă față, o altă denumire a dragostei chezășuită de Sf. Apostol Pavel a fi singura ce va dăinui după trecerea și pierirea existențelor?

Iar dacă, stăvilind filiația temporală, ideativă și structurală dintre tabăra-muzeu și mănăstirea-împlinire, mă las purtat dincolo de linia separației genurilor și a orizontului cel împreună călător cu noi, vina o atribui exceselor facultății fabulatorii și asociative ale firii mele și cer să nu-mi fie tăgăduită iertarea, căci dau glas cu bună și neclintită credință unor impresii resimțite din primele clipe ale contactului cu două miracole și presupun că este de datoria mea să le mărturisesc întocmai.

O PSEUDOPROBLEMĂ

Frații noștri de altă credință, neoprotestanții, obișnuiesc, vai, să spună că numai ei se pot mântui și să apostrofeze pe nepusă masă (cum ar veni), iscodindu-ne ultimativ: crezi că te vei mântui? Este oare bine, mă întreb, ca noi, la rândul nostru, să le răspundem susținând cu aceeași intransigentă îndârjire că numai noi, ortodocșii, avem vocația de a ne mântui?

A le declara, pe ton proclamator că ei, neoprotestanții și toți ceilalți creștini întocmai ca toți ceilalți oameni trecuți, prezenți și viitori, sunt ineluctabil sortiți flăcărilor iadului constituie un răspuns care prin însăși formularea sa își dovedește atât șubrezenia cât și exaltarea. Mai înțelept și mai cucernic pare a ne lepăda de stilul polemic și a lua în considerare următoarele principii călăuzitoare:

– mântuirea e o taină a cărei dezlegare, de la caz la caz, se află cu exclusivitate în mâinile Judecătorului Hristos. Judecata Sa e înfricoșătoare tocmai pentru că nu este perfect previzibilă și nu se face prin referire la dispoziții scrise categorice;

– a te substitui Lui, îmbrâncindu-L și făcându-I vânt de pe tronul Său de Judecător și a te așeza tu, simplu om slab și păcătos, pe acel tron și a hotărî tu, cu neînfrânat orgoliu, cine se mântuie și cine nu, înseamnă a săvârși hulă și blasfemie și a cădea în păcatul mâniei luciferice; sunt fapte strigătoare la cer și avem a ne feri de ele cu orice preț;

– dacă Domnul numai prin faptul de a-l numi pe fratele tău nebun ori netrebnic ori dacă te socotește vrednic de judecata sinedriului ba și de gheena focului (Matei 5, 22), cu atât mai vârtos pentru nespus mai grava aserțiune că acest frate al tău nu va avea parte de mântuire, nu are cum să nu te afle vrednic de altceva decât de iad;

– nu avem dreptul să-l jignim pe aproapele nostru și l-am avea pe acela de a-l îndepărta, cu de la noi putere, din ceata năzuitorilor la mântuire?

– a prelua de la Hristos – cu otuzbirul – privilegiul Său judecătoresc

înseamnă a-I contesta declarația atât de clară: „Datu-Mi-S-a toată puterea în cer și pe pământ” (Matei 28, 18). Iar noi să I-o îngrădim, să schițăm simbolic gestul de a-L izgoni din Scaunul Judecății? Noi să cutezăm a-I stabili, după chibzuința noastră, care nu-i decât cârpă lepădată, limite?

Hulă și blasfemie, ce altceva?

– Hristos nu S-a întrupat și nu a venit pe acest pământ spre a repeta banalități curente și a reafirma biata logică omenească elementară și a face lucruri la care toată lumea se putea aștepta. El a venit printre noi ca să facă lucruri neașteptate, surprinzătoare și scandaloase pentru logica noastră aristotelică și cotidiană, pentru stereotipiile noastre mintale și prejudecățile noastre adânc înfipte în psihii ofilite de rutină. Pe femeia adulteră (Ioan 8, 1-11) firesc și logic era să o lase să fie lapidată deoarece fusese prinsă în fapt și legea era clară; când colo îi cheamă la răspundere pe pârâșii ei.

Logic, de asemenea, ar fi fost ca Iisus, întrupat iudeu, să nu aibă nici o legătură cu samarinenii și să-i considere străini și eretici, prin urmare îndepărtați de la mântuire. El, dimpotrivă, Își destăinuie calitatea de Mesia unei femei din Samaria (Ioan 4, 26), iar când e vorba să dea pildă de om milostiv sau de om recunoscător se referă la samarineanul căruia, spre deosebire de preot și levit, i se face milă de cel atacat de tâlhari (Ioan 10, 29-37) și la un alt samarinean, singurul recunoscător dintre zece leproși vindecați (Luca 17, 12-19).

Pe femeia miruitoare drept ar fi fost să o certe pentru risipă, cum și făceau ucenicii (Matei 26, 6-12), iar nu să o laude și să-i făgăduiască nemurirea prin veșnica menționare a faptei ei bune. Pe tâlharul din dreapta nu era câtuși de puțin rațional să-l ducă de urgență în rai câtă vreme patriarhii, drepții și proorocii Vechiului Legământ mai zăceau încă în iad, dimpreună cu Înaintemergătorul și Botezătorul Ioan. Pe lucrătorii din ultimul ceas (Matei 20, 1 și urm.) nu se cuvenea să-i plătească la fel ca pe cei care înduraseră greutatea și arșița zilei. Pe Sine nimerit și cuvios lucru era să Se califice (Matei 11, 19) drept un mâncăcios și băutor de vin? Intrând în casele vameșilor și păcătoșilor, mâncând și bând la aceeași masă cu ei, pe bune a putut să apară multora ca piatră de poticnire. Oare declarația „Cine iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine” (Matei 10, 37) nu este de natură să iște tulburarea?

Dacă Hristos ar fi venit și S-ar fi mulțumit să confirme obiceiurile,

raționamentele și reacțiile omenești, de haram S-ar fi putut întrupa și ar fi pătimit. Tocmai că săvârșește numai fapte și acțiuni surprinzătoare, mereu altceva decât s-ar fi așteptat buchera logică omenească și bunul simț fariseic să facă. Hristos aduce în lume ceva cu totul nou, vine să ne scandalizeze, să ne scuture, să ne trezească din somnolență și tâmpă chietudine, nu mai puțin decât procedeul satori pe începătorul zenist. Când Iisus îi trântește lui Nicodim „Trebuie să vă nașteți de sus" (Ioan 3, 7) ori Se dezvăluie femeii samarinence (Ioan 4, 26) și orbului din naștere (Ioan 9, 37): „Eu sunt, cel ce vorbește cu tine" sau „L-ai văzut! Și Cel ce vorbește cu tine, Acela este", El aplică același procedeu ca și zenul.

– cercetându-ne între noi și discutând cu înflăcărare cine se va mântui și cine nu – fiecare pretinzând că el e vrednic de mântuire iar interlocutorul său (și toți ceilalți) numai de întunericul cel mai din afară – facem ca apostolii care se sfădeau pe drum spre a ști care dintre ei este cel mai mare (Matei 9, 33-35; Luca 9, 46): Domnul îi ceartă pentru nesăbuința lor.

Decât să ne sfădim unii cu alții – la nivel de ambiț, bârfă și mahalagism – și să ne luăm la harță, mânați de pizmă și argaț, cu privire la sorții noștri de mântuire, mai cuminte am proceda străduindu-ne din răsputeri să facem, fiecare, fapte și roade vrednice de mântuire.

Fiecare, decât să ne aruncăm reciproc anatema, am da dovadă de înțelepciune rugându-ne pentru propria mântuire și pentru a cât mai multor oameni, conform cu textele: „Mântuitorul nostru care voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină" (1 Tim. 2, 4), „Oare voiesc Eu moartea păcătosului și nu mai degrabă să se întoarcă și să fie viu?" (Iezec. 18, 23) și „Eu nu voiesc moartea păcătosului: întoarceți-vă, deci, și trăiți" (Iezec. 18, 32).

(Iar cardinalul J.M. Lustiger, arhiepiscopul Parisului: Dumnezeul creștinilor vrea mântuirea tuturor, nu numai a aleșilor Săi.)

Excluderile acestea mutuale, trădând răutatea, intoleranța și mahalaua din sufletul nostru, nu provoacă desigur decât dezgustul, suspinul și râsul Domnului (de râsul acesta pomenește și psalmistul): de cât de suficienți, de obraznici și nerozi se vădesc a fi; când apostolii, uimiți și speriați de greutăți, Îl întreabă pe Domnul: dar atunci oare cine poate să se mântuiască? textele evanghelice (Matei 19, 25-26; Marcu 10, 26-27; Luca 18, 26-27), arată că Domnul *–privind la ei,* zic Matei și

Marcu – (ceea ce înseamnă că de obicei nu vorbea cu ochii închiși, ci că îi privea cu osebită atenție spre a le atrage luare aminte asupra celor ce rostește) – le răspunde: „Ce nu este cu putință la oameni este cu putință la Dumnezeu."

Oare să nu fie prin urmare posibilă mântuirea și în cazuri când minții omenești i se pare cu neputință? (Rămânând firește în vigoare regula generală formulată la Ioan 3, 5 și Matei 28, 19);

– discuțiile acestea oțioase și zadarnice în jurul mântuirii dovedesc o dată mai mult cât de răi suntem și de neîndurători. Dacă ar fi după noi, oamenii, nimeni nu s-ar mântui. Nu de judecata lui Hristos mă tem, zice, Marcel Jouhandeau, căci e bun și milostiv, ci de a mea care de rău ce sunt mă voi sorti pierzării. Dacă ar fi după noi, mai spune E.M. Cioran, mai bine am alege asta cu toții pe vecie în iad decât să scape unul dintre noi. Din fericire Dumnezeu e mai bun decât noi și există pentru noi toți o nădejde în mântuire, după cum a existat – folosesc cuvintele marelui creștin Fraçois Mauriac – și nădejdea nebună a tâlharului Dismas.

– se cade să nu interpretăm textele Scripturii în mod izolat (cum și fac neoprotestanții, oprindu-se numai asupra unui anume verset căruia îi atribuie absolută preeminență) și potrivit unei exegeze literale strâmte, ci în duh creștinesc: să punem mereu duhul deasupra literei și să nu ne lăsăm ispitiți de buchii spre a nu cădea în fariseism, căci fariseismul nu este o anumită doctrină proprie unui anume moment al istoriei unui anume popor, ci o gravă și permanentă ispită a spiritului omenesc;

– dacă judecăm strâmt și literal, la nivelul de absolutizare a unui anume text izolat din cuprinsul *Scripturii*, urmează că trebuie să devenim cu toții și imediat adventiști căci nicăieri în cuprinsul *Evangheliilor* Hristos nu ne spune să nu prăznuim sâmbăta ci duminica; *n-avem text pentru duminică!* Iată unde ne-ar duce logica unei hermeneutici literale;

– bine ne prinde să reflectăm asupra acestor observații ale lui J.M. Lustiger (citat și mai sus): când Pascal, scrie el, afirmă că în noaptea lui hotărâtoare L-a auzit pe Hristos amintindu-i: am vărsat pentru tine cutare picătură din sângele Meu, Pascal trebuie să nu fi auzit bine. Hristos nu-i putea declara decât: am vărsat pentru tine tot sângele Meu și Mi-am dat pentru tine toată viața Mea.

Căci, constată Lustiger în continuare, orice om, oricine ar fi, are dreptul să ceară totul. Fiecăruia, în parte, Mântuitorul i S-a dat în

întregime și fiecare om are dreptul la întregul Hristos, după cum are dreptul la demnitate, la răspundere, la libertate, la nădejde (fie ea nebunească);

– ambiția aceasta a diverselor grupuri creștine de a stăpâni monopolul mântuirii este simptom de infantilism intelectual, de totală îndepărtare de la ideea chenozei (care-i centrală în cristologie și în morala creștină) și de transformare a spiritualismului propriu credinței în exclusivism politic (dintotdeauna a urmărit să fie singur deținător al adevărului).

Dincolo de exegeza literală și birocratică, rămân nealterate marile afirmații fundamentale creștine: respectul pentru celălalt, dragostea de aproapele, sila pentru violențe verbale, respingerea agresivității totale, luarea la cunoștință a prezenței Duhului Sfânt în toți oamenii;

– să nu pierdem niciodată din vedere că la Înfricoșata Judecată (Matei 25, 31-46) nu vom fi întrebați decât de lucruri cu totul neteoretice, neorganizatorice, necatehetice: numai de lucruri foarte concrete, simple și relaționale: cum ne-am purtat cu cei flămânzi, însetați, goi, bolnavi, întemnițați și ce am făcut pentru ei.

– nu e de crezut că textele de la Matei 28, 19 („Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh"), Marcu 16, 16 („Cel ce crede și se va boteza se va mântui; iar cel ce nu crede se va osândi") și Ioan 3, 5 („De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu") sau altele asemănătoare pot justifica într-o oarecare măsură sfada dintre creștini cu privire la sorții respectivi de mântuire.

Dimpotrivă, nu le-ar strica să mediteze îndelung asupra unor texte ca:

„Trestie strivită nu va frânge și feștilă fumegândă nu va stinge" (Matei 12, 20), „Căci Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut" (Matei 18, 11), „N-am venit să chem pe drepți ci pe păcătoși la pocăință" (Marcu 2, 17), „Căci zic vouă: că de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în împărăția cerurilor" (Matei 5, 20), „Că aceasta este voia Tatălui Meu, ca oricine vede pe Fiul și crede în El să aibă viață veșnică" (Ioan 6, 40), „Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască prin El, lumea" (Ioan 3, 17) sau „Și zic vouă că

mulți de la Răsărit și de la Apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în împărăția cerurilor" (Matei 18, 11).

Sau asupra unor parabole ca aceea a lucrătorilor tocmiți la vie (Matei 20, 1 și urm.) ori a nunții fiului de împărat (Matei 22), adevărate lecții de smerenie și de circumspecție pentru cei prea lesne porniți a crede că și-au asigurat partea de cer;

– niciodată să nu ne lăsăm prinși în chingile unei mizerabile logici omenești pentru a deduce concluzii inchizitoriale (împotriva cărora Dostoievski de mult ne-a pus în gardă), insuflate de amarnica străşnicie sadică a multor oameni ce-și arogă dreptul de a vorbi în numele Dumnezeului iubirii;

– discuțiile și sfada aceasta dintre noi (ne place să uităm că nu suntem desăvârșiți) asupra vocației făpturilor la mântuire se prezintă toate cu un iz de lamentabilă bârfeală și de spălare a rufelor murdare în văzul satului sau al târgului. Ostentația, încrederea nerușinată în sine, obiceiul calomnierii vecinului, desconsiderarea funcției judecătorești a lui Hristos le caracterizează. Este de aceea nimerit să fie cu grijă date la o parte și înlocuite cu frecvente rugăciuni pentru propria mântuire și a cât mai multor semeni, precum și cu fapte și roade vrednice de mântuire care nici ele, o știm, nu-s o chezășie sigură fiindcă mântuirea chiar pentru cel drept și curat tot din mila Domnului se împlinește, iar nu automat în virtutea faptelor noastre. Poate că și aici, ca în atâtea alte privințe, calea cea mai bună e a smereniei și a iubirii aproapelui nostru pe care cum putem pretinde că-l iubim dacă, atât de aprig, de iute, de neînvoielnic, îl menim împărăției întunericului și muncilor veșnice?

Și iacă așa ne trimitem unii pe alții în iad, iar Satana se bucură văzând cum prin zelul nostru eshatologic tot crește numărul robilor săi!

DOUĂ EVLAVII CE NU SE CUVINE A FI PĂRĂSITE: CINSTIREA CRUCII ȘI A MAICII DOMNULUI

Nu socotesc utile – și nu intră în obiceiul meu să le practic – discuțiile contradictorii cu aceia cărora lumea le dă îndeobște numele de „sectanți”, cu frații noștri de altă credință adică. Este fiecare liber a crede ce vrea, să meargă pe calea pe care-l poartă inima și-l îndeamnă conștiința, urmând, firește, a purta răspunderea alegerii făcute. Învățătura lui Hristos pe aceste două entități chiar se întemeiază: pe libertatea deplină a insului, pe întreaga lui răspundere în ziua Judecății celei mari.

Sunt însă două evlavii de care cu adâncă părere de rău constat că stau departe frații noștri de altă credință, lipsindu-se astfel de două mari și minunate consolări și săvârșind totodată, sunt convins, două imense greșeli.

Despre cruce se afirmă, sub o formă ori alta, că a fost un simplu mijloc de tortură și ucidere, pe care ce rost ar avea să-l proslăvim și venerăm? (Trecând ușor peste preînchipuirile din *Vechiul Testament*: năhușțanul lui Moise, Iacov proptit în toiagul său și binecuvântându-și fiii, armata israeliteană, biruitoare numai atâta vreme cât Moise sta cu brațele întinse.[1]) La ce bun ne-am închina unei abjecte unelte de chinuire și executare a criminalilor, folosită de romani și de iudei? Ba ni se dă de înțeles că semnul crucii și crucea însăși sunt cu adevărat profanări ale cultului creștin. Crucea prin urmare e înlăturată din casele de rugăciune și din viața spirituală a fraților noștri de altă credință.

Rău fac, greșit procedează, la bun și puternic sprijin renunță. Crucea, pentru Hristos, nu-i simplu și degradant instrument de tortură și moarte. E *sfântă*[2] cruce stropită și sfințită de scumpul și preacuratul sânge al

---

[1] Susținut de doi oameni, unul de-a dreapta altul de-a stânga, spre deosebire de Hristos, singur pe cruce, îndurându-și durerile până la moarte, sub privirile neputincioase ale tâlharilor.

[2] Celor ce obiectează ortodocșilor și catolicilor că se închină la două lemne suprapuse, li se poate răspunde: nici gând să se închine la două lemne suprapuse! Se închină la cu totul altceva: la crucea pe care a șiroit, sfințind-o, scumpul sânge dumnezeiesc.

Mântuitorului nostru. E altar, pe locul sacru al suferinței Nevinovatului, al Răscumpărării omenirii și al ruperii zapisului ce apăsa asupra noastră de la Adam încoace. Pe cruce s-a săvârșit Cel care, ascultând de porunca Tatălui și pentru mântuirea noastră, S-a deșertat de a Sa dumnezeire și a primit moartea, și încă moartea pe cruce. Pe cruce s-a oficiat o slujbă și o jertfă și un act de reașezare a omenirii în situația ei de necorupție originară.

Hristos, fratele, prietenul, însoțitorul nostru, dar și Cel ce Și-a aflat sfârșitul pe lemnul blestemat, sub privirile ironice și biruitoare ale unor dușmani neînduplecați, setoși de spectacolul zvârcolirilor bietului trup sortit morții. Cel defăimat, învins, pradă a unui obiect neînsuflețit care-și împlinește – rece și dur – groaznica-i menire. Și acesta e Hristos. Pe acesta să-l trecem cu vederea?

Chenoza crucii e dovada cea mai limpede și mai puternică a totalității și seriozității întrupării lui Dumnezeu. A fost ales un popor mic, sărac și subjugat, a fost preferată familia modestă a unui teslar (nu a unui nobil, unui bogătaș, unui cărturar, unui preot). Ba mai mult decât atât, spre a da întrupării caracterul ei ireversibil, totalitar, autentic, cinstit, neprecupețit s-a recurs la moartea pe cruce, chin cumplit, prelung, supliciu rușinos și socotit blestemat, infamie supremă: spre a preface întruparea divinității în *acceptarea completă a condiției omenești*. Parcă s-a prevăzut cartea lui André Malraux, *Condiția umană* (acolo unde prizonierii sunt azvârliți de vii în cazanele locomotivelor) și tot șirul de chinuri atroce născocit pe durata eonilor de mintea inventivă a omului, nu mai puțin fertilă și sadică decât a dracilor. Domnul a ținut să cunoască în deplină realitate condiția umană în forma ei cea mai necamuflată, maximală, exasperată. Adevărul adevărat, *Capătul nopții*. Iar noi să dăm uitării și să trecem neatenți pe lângă acest fapt de iubire de neînchipuit și de părtășie fără seamăn a nesulemenitei noastre incertitudinii omenești! Câtă nedreptate, nesimțire, ingratitudine, împietrire, învârtoșare și dispreț ar fi din partea noastră! Cum de ne-am înfrăți cu toți acei care treceau clătinându-și bărbile și rânjind sarcastic pe dealul Căpățânii?

Să tăgăduim, să uităm, să ne prefacem neștiutori. Oare nu am deveni ucenicii bătrânilor și cărturarilor care-și râdeau de chinul unui semen (cum socotea el) al lor, amestecând fățarnica milă cu năvalnica bucurie și rostind: să se dea acum jos de pe cruce ca să vedem și să credem? A nu pomeni crucea, a ne feri de amintirea celor petrecute pe Golgota e, parcă,

tot una cu a minimaliza fapta lui Iisus, a o relega printre alte jalnice amănunte istorice, a voi cu tot dinadinsul să uiţi un incident neplăcut. Au mai fost prooroci, învăţători, filosofi şi doctrinari de seamă care au predicat şi enunţat lucruri frumoase, înălţătoare, minunate. Dar care-i acela care şi-a pus la bătaie trupul şi s-a dat de bună voie unei morţi îndelungate şi cumplite? Nici unul nu s-a învoit să moară „ca un câine" aidoma eroului lui Kafka. Şi tocmai caracteristica aceasta a lui Hristos să fie refulată în adâncurile conştiinţei noastre susceptibilă şi stăpânită de grija îngropării accidentelor (sau, fie, erorilor) supărătoare pentru chietudinea noastră sufletească? Să eliminăm esenţa, fapta capitală, neegalabilă, inimaginabilă pentru psihia noastră mai presus de orice autocompătimitoare?

Crucea, geometric şi simbolic vorbind, e semnul întretăierii celor două planuri, e unirea dintre spiritual şi material, e metafora dublei noastre naturi: duhovnicească şi pământeană. Ea ne rezumă, ne recapitulează, ne reprezintă grafic şi cardinal, ne expune în dubla – paradoxala, perpendiculara, fundamentala – noastră solemnă şi derizorie situaţie de făptură care deopotrivă ţine de lume şi de cer.

De ce, ne putem întreba, a fost aleasă crucea drept mijloc de tortură şi omorâre a Fiului lui Dumnezeu? Probabil pentru că presupune o lungă agonie (de natură a mulţumi ura, invidia şi ticăloşia osânditorilor – siliţi totuşi să iuţească spectacolul ca să nu-i apuce sâmbăta şi nu cumva să se răzgândească dregătorul, motiv pentru care a şi fost solicitat Simon din Cirene: uşurează-se patima amăgitorului numai să-L vedem mort!); apoi pentru că prezenta un mod de executare ruşinos, rezervat în genere sclavilor şi tâlharilor. Legea veche socotind spânzurarea pe lemn a fi gen de moarte blestemată, iar romanii o execuţie infamantă (Răstigneşte-L!). Îmi închipui însă că adevărata explicaţie adâncă, *psihanalitică,* ne-o dă *verticalitatea* ei: omul, fiinţa înduhovnicită, bipedul, singura creatură care păşeşte mereu vertical, e pedepsit prin această însuşire a sa chiar: e pedepsit fiind expus ocării, batjocurii, înjosirii; el, fiinţa cu simţul ruşinii, pudoarei şi demnităţii, e despuiat întreg (brâul din jurul coapselor Mântuitorului e o ficţiune picturală), e defăimat şi luat în râs tocmai prin ceea ce îl defineşte şi deosebeşte de celelalte animale şi îl separă, îl înnobilează. E ţintuit (el, fiinţă superioară, nobilă, activă, slobodă, el capabil de a privi firmamentul şi pe Ziditor faţă către faţă) pe un nenorocit

și împuțit de lemn și lăsat să moară prin și din însăși verticalitatea sa: organele intră în ptoză, setea devine chin atotstăpânitor, e expus gol privirilor reci, indiferente sau batjocoritoare ale semenilor (nimeni nu ne spun *Evangheliile* că a procedat ca bunii cetățeni din Coventry când a fost plimbată goală prin orașul lor regina Godiva: și-au întors fețele către zidurile caselor). Omul răstignit e distrus de ceea ce i-a fost podoaba și unicitatea. Nu i se adaugă nimic crucii. Chinul e *pur*, provine din ce are omul mai propriu, mai vrednic de uimire și tărie. Ce triumf pentru vrăjmaș, cu mâinile nepătate de sânge, absolvit de folosirea vreunui artefact! Pe cruce omul nu e propriu-zis chinuit: e numai scos din mișcare și libertate. Caracteristicile acestea ale ființei – coordonatele sale psihofizice – sunt întoarse împotriva lui. Ești vertical? Vertical vei muri, din pricina însăși a verticalității tale. Ești doar fixat, imobilizat, *tel quel*. În deplina însingurare și intensificare a însușirilor tale primordiale. Batjocura stă nu atât în goliciune și imobilitate, cât în parodierea celor două axe – orizontală și verticală – care descriu starea de trăsătură de unire a coordonarelor universului, prefăcând-o în caricatură de figură centrală a durerii și derâderii. (Biciuirea, cununa de spini, piroanele sunt de altfel superfetatorii și de origine romană: fariseii și cărturarii își pot spăla și ei mâinile: nu-ți facem nimic, te legăm de lemn și te lăsăm să mori.)

Scoaterea lemnului crucii din locașurile de cult creștin. evitarea facerii semnului sfintei cruci, tăcerea în jurul jertfei supreme sunt tot atâtea dovezi de nerecunoștință flagrantă, de ipocrizie istorică și de complexă (psiho-patologică) voință de a uita finalitatea vieții pământești a lui Hristos, Care neîncetat și în cele mai diverse prilejuri S-a referit la moartea de care avea să aibă parte.

Un creștinism fără cruce este identic celui propus într-una din cele mai teribile povestiri ale *Martorilor Patimilor* de Giovanni Papini. (Marele rabin oferă Papei convertirea tuturor evreilor cerând în schimb ștergerea din *Evanghelii* a episodului Răstignirii.) Prin jertfa Sa pe cruce S-a dovedit Iisus Hristos Fiu al lui Dumnezeu și Fiu al Omului. Pentru aceasta I S-a dat puterea de a judeca lumea, fiindcă a cunoscut-o cum nu se poate mai temeinic, mai nemijlocit: prin suferință, prin suferința rezervată celor mai netrebnici dintre oameni. Socrate, omul, a murit înconjurat de discipoli fideli, tratat cu deferență, sorbind din cupa cu

otravă nedureroasă, filosofând, senin și demn: ca un zeu. Hristos-Dumnezeu și-a ales partea cu tâlharii și netrebnicii *(die Geächteten)*. A murit părăsit de ai săi, expus gol, plin de răni, de vânătăi și de sânge, pe un dâmb spurcat, luat în derâdere, provocat, aparent de-a pururi biruit și compromis, exemplificând – vertical și exasperat – condiția umană.

Care nu e numai a Sa. E a noastră a tuturor. Acoperind-o, ne mințim pe noi înșine, ne trădăm, ne lipsim de lucrul acela prin care s-a înfăptuit mântuirea noastră. Măreția lui Hristos, spre deosebire de mult onorabilul sfârșit al lui Socrate, este de a fi consimțit să moară ca ultima dintre făpturile Sale, nemângâiat, cunoscător al deznădejdii (și ce ar fi suferința omenească lipsită de simțământul deznădejdii altceva decât o pseudo-suferință?), zdreanță omenească prinsă în cuie spre disprețul, ocara și distracția adversarilor Săi (sau a numeroșilor amatori de spectacole tari). Socrate moare ca un zeu, imperturbabil și distins, Hristos ca răufăcătorul cel mai vulgar. Aceasta e dovada divinității Sale, a integralității și integrității întrupării Sale. Fără de cruce și răstignire, Hristos ar fi fost un mare și nobil propovăduitor; numai prin ele Se mărturisește Fiu al lui Dumnezeu, Fiul al Omului, și Izbăvitor.

A ne lepăda de cruce – chiar fără intenții rele și hulitoare – înseamnă a nu înțelege misiunea pământească a lui Hristos, voința Sa de a se *identifica* soartei omenești, de a o cunoaște în forma sa cea mai neprefăcută. *Ecce homo*, vorba aceasta a lui Pilat Îl identifică pe Fiul lui Dumnezeu cu omul și destăinuie omului cât de mare a fost dragostea Ziditorului pentru făptura Sa. Pe cruce s-au unit dumnezeirea și omenirea – indisolubil – și s-a pecetluit îndumnezeirea făpturii. Așezând crucea la loc de cinste în biserică și în casă, purtând-o sub chip de cruciuliță pe trupul sau veșmintele noastre, ne afirmăm de fapt con-dumnezeirea, aducem prinos de cunoaștere condiției omenești care nu-i decât vrerea de teandrie.

Cât despre Maica Domnului, a o da la o parte este curată aberație și ciudățenie cum mai greu de priceput nu poate fi!

Pe intercesoarea noastră, pe blândețea însăși, pe aceea pe care cu bună, modestă și moderată dreptate catolicii o califică: *o clemens o pia dulcis virgo Maria!* Care cu puterea nevinovăției, supușeniei, curajului și blândeții ei înfruntă legile cauzalității și simpla dreptate absolută și mecanică a universului acestuia împlătoșat în stricta-i dreptate! Pe ea

care-i poate tot una cu afirmaţia-dorinţă a lui Dostoievski: ca doi plus doi să facă uneori şi cinci. Pe *femeia cu broboada* din piesa lui Diego Fabri *(Procesul lui Iisus)* care nu şovăie să acopere cu mahrama ei de femeie simplă până şi capul ticălosului care nesilit şi netorturat – şi-a vândut prietenii şi camarazii de luptă. Pe aceea care neîncetat se roagă pentru ne-dreptate (cum crede Sfântul Isaac Sirul), pe apărătoarea cazurilor disperate, pe neîncetata rugătoare pentru toţi păcătoşii, vinovaţii, greşiţii, marginalii! Pentru desconsideraţi, ocărâţi, pentru cei de tot singuri, pentru cei care nu au cine să-i iubească, să-i miluiască, să le surâdă (oricât de fugar), să se roage pentru ei!

Cum de-am alunga de la noi (sau am trata-o cu politicoasă indiferenţă) pe aceea care mereu se află în preajma oropsiţilor, ca în cântecul lui Georges Brassens; lângă femeia nevinovată, crunt bătută de un soţ beţiv, lângă copilul alungat din casa părinţilor, lângă schilodul lovit şi ocărât pe stradă de o ceată de derbedei, lângă infirmul nevindecabil pe care nu are cine-l îngriji, lângă torturatul care tocmai nu mai rabdă şi e gata să cedeze...

Nu subtilităţile teologice interesează şi frământă pe oamenii de rând care cred în Maica Domnului şi nădăjduiesc în ajutorul ei suprafiresc. Nu dacă a fost imaculată din clipa zămislirii ei (dogma imaculatei concepţiuni sau a neprihănitei zămisliri, 1854) ori numai din clipa când a răspuns îngerului vestitor *fie* şi S-a sălăşluit într-însa Necuprinsul. Nu dacă s-a înălţat cu trupul la cer prin propria ei putere (dogma *Ascensio corporae Beatae Virginis Mariae ad caelum,* 1950) ori a fost înălţată prin puterea Fiului ei. Aceste subtilităţi teologice trebuie lăsate în grija cărturarilor competenţi.

Pentru marea masă a oamenilor Maica Domnului e maica mereu gata să ierte, să se roage, să îndrăznească a cuprinde pe Domnul cu temeritatea ei de mamă şi să-L roage pentru sărmanii muritori. Căci – zice textul – mult poate rugăciunea mamei pentru îmblânzirea Stăpânului. Maica Domnului e izvorul lacrimilor, e neobosita noastră apărătoare (avocată), neruşinata (fără de ruşine, de sfială) şi stăruitoarea noastră solitoare împotriva dreptăţii stricte. Reprezintă în cer dulceaţa feminină şi nemărginita dragoste maternă.

Păcat de cei care o nesocotesc. Li se aplică vorba răposatului cardinal Ottaviani despre atei. Ateii nu sunt păcătoşi, sunt nenorociţi. Nu-mi

este rușine să mi-o închipui pe Maica Domnului zbătându-se, cerând, implorând, intervenind, stăruind; după cum nu-mi este rușine a mi-o închipui copilărește – dar nu eretic – alergând la poarta raiului cu o chisea de argint în mână și cu mahrama pe braț ca să întâmpine pe mucenicii Fiului ei, să le ureze bun venit, să-i îmbie cu neînchipuit de bună dulceață și să le șteargă sudoarea frunții și sângele cu mahrama ei cea sfântă. Tare trebuie să se simtă siguri pe fariseica lor virtute – dreptate și tare trebuie să-și facă râs de milă și de îndurare, să se prezinte cu fruntea semeață la porțile raiului cei care din Maica Domnului fac o „simplă femeie credincioasă". Bravo lor. Noi, cei de jos, noi, păcătoșii, noi, nesigurii de soartea ce ne așteaptă, noi, temătorii de Judecata de Apoi (și de ispitele și primejdiile ce ne înconjoară, pe acest pământ bogat în capcane), cum de nu ne-am simți fericiți peste măsură că ne putem număra printre cei care cred în milostivirea pururea Fecioarei Maria, bucuria tuturor celor necăjiți?

De aceea bună socotim rugăciunea creștinească dinainte de culcare, cea care unește cele două evlavii: „O, preacinstită și de viață făcătoare crucea Domnului! Ajută-mi cu Sfânta Doamnă Fecioară Născătoare de Dumnezeu și cu toți sfinții în veci, Amin".

ÎN LEGĂTURĂ CU PROBLEMA PREDESTINĂRII

Predică la Duminica a 31-a după Rusalii

Referitor la *Apostolul* zilei (I Tim. 1,15-17: „Vrednic de credință e cuvântul că Iisus Hristos a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoși"), se cuvine să nu mă dau în lături de la mărturisire:

Cunosc învățătura Sfintei noastre Biserici cu privire la problema predestinării. Știu că respinge predestinarea, că osândește pe doctrinarii ei și că la baza mântuirii așază laolaltă harul, credința și faptele bune. Părintele Ilie Cleopa, pe bună dreptate, îndrăznesc să cred, merge până-ntr-acolo încât califică teza predestinării drept erezie.

Mărturisesc totuși că am fost mereu ispitit, impresionat, de nu și obsedat de unele texte ale *Scripturii*, atât din *Vechiul* cât și din *Noul Legământ* care dau de înțeles că soarta sufletelor noastre este dinainte statornicită. Printre aceste sumbre texte figurează desigur, și în primul rând, drasticile declarații ale Sf. Apostol Pavel în *Epistola către Romani* cap. 8, 28-30 și cap. 9, 15-23. Apostolul neamurilor amintește un text din *Cartea ieșirii* (33, 19) care poate fi folosit în spijinul teoriei predestinării pentru cât de categoric sună: „Voi milui", grăiește Dumnezeu către Moise, „pe cine vreau să miluiesc și mă voi îndura de cine vreau să mă îndur". (Bine este a observa că fraza la care se referă Sf. Pavel apare altminteri – și mult mai circumspect, mai neimplacabil redactată – în *Vechiul Legământ*: „Pe cel ce va fi de miluit îl voi milui și pe cine ar fi vrednic de îndurare, de acela mă voi îndura". (Conotația este, cel puțin în traducerea autorizată românească, total diferită.)

Textele care însă întotdeauna m-au înfiorat sunt acelea de la *Romani* 9, 18 și 9, 20-23 unde Dumnezeu este asemuit unui olar care, după voia sa, făurește și vase de cinste și vase de necinste, acestea din urmă „gătite spre pieire". Dar este bine să recitim întreg pasajul în toată autoritara lui rigoare: „Deci, dar, Dumnezeu pe cine voiește îl miluiește, iar pe cine voiește îl împietrește. Îmi vei zice deci: De ce m-ai dojenit? Căci voinței Lui cine i-a stat împotrivă? Dar, omule, tu cine ești care răspunzi împotriva lui Dumnezeu? Oare făptura va zice Celui ce a făcut-o: De ce

m-ai făcut așa? Sau nu are olarul putere peste lutul lui, ca din aceeași frământătură să facă un vas de cinste, iar altul de necinste? Și ce este dacă Dumnezeu, voind să-și arate mânia și să facă cunoscută puterea Sa, a suferit cu multă răbdare vasele mâniei Sale, gătite spre pieire."

Vasele de necinste, așadar, sunt dinainte menite a pieri și a se osândi. Dar aspectul acesta al Domnului sub chip de olar nemilos și arbitrar nu este el de natură a ne tulbura, spăimânta și – de ce n-am spune-o fățiș? – a ne scandaliza?

M-am întrebat – nu numai dialectic și existențialist, ci cu mintea neprevenită a omului credincios nesofisticat, cu a cărbunarului evocat de Jean-Jacques Rousseau – olar să ni-L închipuim pe Dumnezeu? Dintre toate numele și simbolurile ce I se pot da – mai mult sau mai puțin adecvat – dar uitând că de fapt ne aflăm într-un domeniu apofatic, acesta să fie cel mai fericit? Nu este oare Dumnezeul nostru Părinte iubitor de oameni? Oare nu El a trimis pe singurul Său Fiu în lume ca să o mântuiască – și cu ce preț? cu prețul morții Sale pe cruce. Cum poate fi – și nu fără rezerve și mâhnire – identificat unui olar care-și frământă lutul cu distantă nepăsare și face din el vase și bune și rele, de parcă nu ar fi vorba de soarta veșnică a unor suflete în care sălășluiește o părticică de suflet divin? Dumnezeu Cel bun și drept și milostiv, atâta doar să fie: un meșter olar? Nu este metafora întinsă prea departe? Nu s-a lăsat Pavel – ucenicul fariseului Gamaliel – prins de o imagistică împinsă cu seninătate până la punctul – formal silogistic îndreptățit – unde nu s-a mai putut dezbăra de stringența ei? Ori dimpotrivă exprimă ea în toată nemiloasa-i asprime și tot absolutismul ei un adevăr teribil ce depășește puterea noastră de înțelegere?

Și în cartea lui Iov (cap. 32 și urm.), cel care curmă îndelungata dispută dintre Iov și cei trei vizitatori ai săi – pe nume Elihu, fiul lui Baracheel din Buz, din neamul lui Ram – e un precursor al tezelor pauliniene din *Epistola către Romani*. Și pentru el omul nu are nici o calitate spre a pune în discuție hotărârile lui Dumnezeu. Nu-i rămâne decât să se supună („să-și țină gura"), fără a pretinde să înțeleagă, luând drept bune și drepte cele voite de El. Acestea toate nu se confundă cu teza predestinării, dar nu-i mai puțin adevărat că în felul de a se exprima al lui Elihu (de pildă Iov 33, 12-13: „Dumnezeu este mai mare decât omul. De ce grăiești împotriva Lui, fiindcă El nu dă nimănui socoteală

de toate câte face?") aflăm un iz înaintemergător al stilului folosit în *De servo arbitrio* sau în *Augustinus*, adică în lucrările a doi reprezentanți de seamă ai strictei predestinări: Luther și Jansenius.

Mai trebuie să nu ascund că aderarea la teoria predestinării a unor oameni ca Fer. Augustin (în zadar contestă catolicismul caracterizarea aceasta), Luther, Calvin, Pascal, janseniștii ori Karl Barth mi-a dat mult de gândit. Nu cumva, mi-am spus, maica noastră Biserica, în milostivirea ei, încearcă să nu-și sperie copiii mitizând și îndulcind adevărul? Nu le vorbește pe față pentru a nu le răpi nădejdea, pentru a nu le zdruncina încrederea și pustii sufletele? Nu cumva avem de-a face cu o foarte bine intenționată și foarte compătimitoare *fraus pia?*

Așa înspăimântat și bântuit de îndoieli și temeri am rămas până la citirea cărții *Le choix de Dieu* (1987) – titlu pe care l-aș tălmăci: *L-am ales pe Dumnezeu* – a cardinalului Jean-Marie Lustiger, arhiepiscopul Parisului, unde socotesc că am aflat soluția dreaptă, adevărată și liniștitoare a problemei care m-a chinuit atâta amar de vreme (și sunt convins că nu sunt singurul).

Lustiger spune: „Dumnezeul creștinilor vrea mântuirea *tuturor* oamenilor, nu numai a aleșilor Săi". Ce înseamnă aceasta? Întâi că Dumnezeu are aleșii Săi (vasele Sale de cinste), sortiți mântuirii, ale căror nume sunt dinainte scrise în cartea vieții, confirmându-ne astfel Sf. Pavel. Dar mai înseamnă, în al doilea rând și tot atât de sigur, că toți ceilalți nu sunt cu necesitate și *ab initio* osândiți, meniți întunericului, ci lăsați în regimul de libertate în care își pot alege ei înșiși soarta și nutrind nădejdea mântuirii prin credința și faptele lor. Aleșii, prin forța lucrurilor, sunt o minoritate, o turmă mică, ei sunt chemați să împlinească și au vocația de a împlini planurile tainice ale lui Dumnezeu. Restul nu-i însă marfă sortită și predată la domiciliul diavolului, ci e ansamblu de suflete care în viața lor pământească își vor agonisi învierea ori moartea.

Astfel totul se lămurește.

Da, există aleși (Rom. 8, 28-29): „Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a și hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său... Iar pe care i-a hotărât mai înainte, pe aceștia i-a și chemat; și pe care i-a chemat, pe aceștia i-a și îndreptat; iar pe care i-a îndreptat, pe aceștia i-a și mărit", dar soarta celorlalți nu e câtuși de puțin dinainte pecetluită, ei nu constituie, cum credeau catharii, o *massa damnata*. Dumnezeu voiește

mântuirea lor, voiește ca toți să se întoarcă și să fie vii, ba îi și ajută în acest sens, nu-i împiedică, nu-i respinge, nu stinghereşte libera lor bunăvoinţă, nu-i scoate afară dacă vin la El (Ioan 6, 37), îi îndeamnă să ceară, să bată, să caute căci li se va da, li se va deschide, vor afla (Luca 11, 9). Numeroase sunt textele care ne dau nădejde: 1 Tim. 1, 15: „Vrednic de credință și de toată primirea e cuvântul că Iisus Hristos a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoși"; Ioan 3, 17: „Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască prin El lumea"; Ioan 12, 47: „Căci n-am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea"; I Tim. 2, 4: „Dumnezeu, Mântuitorul nostru, Care voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină"; Iez. 18, 23: „Oare voiesc Eu moartea păcătosului, zice Domnul Dumnezeu și nu mai degrabă să se întoarcă și să fie viu"; Luca 9, 55: „Fiul Omului n-a venit ca să piardă sufletele oamenilor, ci ca să le mântuiască"; Luca 19, 10: „Căci Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cei pierduți"; Matei 18, 11: Marcu 2, 17: „N-am venit să chem pe drepți, ci pe păcătoși la pocăință".

Acesta este Dumnezeul creștinilor, adică Domnul iubirii, care nu poate să nu voiască mântuirea făpturilor Sale, Care lasă porțile raiului deschise și nu le preface, împietrit și sardonic, în barierele kafkiene.

(Căci problema, dacă ne este îngăduit a face analogii profane, așa se spune: este omul în situația eroului *Procesului* lui Kafka, a Ioanei d'Arc și a căpitanului Dreyfus: este adică judecat în baza unor dosare secrete și în virtutea unor hotărâri prealabile simulacrului unei judecăți publice?)

Soluția lui J.M. Lustiger mi se pare extraordinară și cu desăvârșire luminoasă pentru că rezolvă cu deplină simplicitate, potrivit intuiției noastre morale și simțului dreptății împlântat în mințile noastre la obârșie de Făcătorul nostru însuși. Și mai este și singura conformă cu măreția, noblețea și mărinimia Domnului.

Iată că, în fond, nimeni nu a greșit: nici Sf. Pavel și urmașii gândirii lui strașnice și nici Biserica noastră care cu dreaptă socotință refuză să subscrie o doctrină după care nu sunt luate în seamă strădaniile omului spre mântuire și nici bunăvoirea lui oricât de sinceră și de trecută în fapte și roade vrednice de mila Domnului și de mântuire. Dumnezeu își are aleșii: ceea ce defel nu înseamnă că toți ceilalți sunt iremediabil meniți iadului, ci numai că sunt lăsați în deplina libertate de a-și făuri

veșnicia călăuziți de har. Dumnezeu le răpește nădejdea mântuirii; dimpotrivă, dorește ca toți să se mântuie și acest „dorește" ce altceva poate însemna decât că dă fiecăruia lumina necesară ca să poată deosebi binele de rău și să nu fie refractari primirii harului. Și chiar dacă omul, de la nașterea sa, trebuie să poarte povara unor infirmități ori unor predispoziții care dau neîndoielnic impresia că spre pieire a fost zămislit, el încă nu are a se da bătut; ci, ferm încredințat de libertatea alegerii și de dreptul său de a lupta, se va opune „soartei", și handicapat cum se află, se va război, cum zice psalmistul, contestând premisele adverse, făcându-și un dublu îndreptar din îndemnul lui Churchill: „În caz de înfrângere, sfidare" și din sloganul lui J.-P. Sartre: important nu este ceea ce au făcut din tine, important este ce ai făcut tu din ceea ce au făcut din tine (pluralul sartrian referitor la „ceilalți" poate fi înțeles ca desemnând ursita, ereditatea, fatalitățile fiziologice, mutilările suferite accidental sau de la semeni etc. etc.)

Poate că nu este inutil să amintim aici „Cu ușile închise" a lui Sartre: teza impresionantei piese într-un act nu este alta decât o variantă a proverbului: cum îți așterni, așa vei dormi, devenit: precum îți va fi fost purtarea în viață, așa vei fi în veci de veci treaz în lumea de dincolo.

Minunata concisă formulă a lui J.-M. Lustiger m-a liniștit pe deplin: problema predestinării nu mai este pentru mine o capcană, o pricină de angoasă, o piatră de poticnire. (Să fie Dumnezeul nostru, întreb din nou și tot atât de uluit, să fie un olar nepăsător, să fie un făuritor atât de crud încât să-și lase făpturile să se zbată și chinuiască aidoma unor șoareci prinși în cursă, știind bine că în zadar se zbat de vreme ce sfârșitul lor a fost dinainte stabilit? Să fie dipus a pregăti Satanei un cât mai mare număr de robi – și a-i furniza la domiciliu? Să nu putem vedea în Dumnezeul nostru Cel care S-a întrupat și chinuit și răstignit din dragoste pentru noi decât o nouă ipostază a *fatum*-ului și a moirei? Să fie dată lupta omului pentru curăție, îmbunătățire și mântuire – adeseori atât de patetică, de dramatică – un simplu joc de cărți măsluite, un biet scenariu dinainte rânduit?)

Să nu fie! Și nici nu este. Dumnezeu Își are aleșii Săi, firește, dar celorlalți nu le este vrăjmaș ori jude părtinitor, ci părinte milostiv care mult dorește mântuirea tuturor, se bucură de întoarcerea unui păcătos mai mult decât de sfințenia unei sute de drepți, de aflarea fiului risipitor

cu mai zgomotoasă veselie decât de fidela prezență a fiului celui cuminte și caută cu neobosită râvnă oaia cea pierdută.

Puțini aleși, dar toți chemați, toți luminați, toți ajutați, toți așteptați!

Așa precum și limpede glăsuiește textul evanghelic de astăzi, din *Epistola întâi către Timotei*, capitolul 1, versetul 15, care să ne fie temei de nădejde neclintită.

VOCAȚIA MONAHALĂ

Văzând străină întruparea lui Dumnezeu, să ne înstrăinăm din lumea cea deșartă.
(Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos)

Spre a încerca să o înțelegem și lămuri este neapărat nevoie să efectuăm o scurtă incursiune în trei domenii ale științei: logica matematică (algebra), geometria și fizica.

Din algebră ne amintim că dacă există A, cu necesitate va exista și Non-A. (În terminologia cibernetică digitală: 1,0). Orice valoare poate purta semnul plus ori semnul minus. Cinci, spre pildă, implică pe minus cinci, doi pe minus doi ș.a.m.d.

Lumea, până nu prea de multă vreme, a dat crezare geometriei formulate acum vreo două mii și trei sute de ani de Învățatul grec Euclid. Elementele geometriei acesteia, euclidiene, presupuse a fi la fel de imuabile ca ale mecanicii lui Newton ori cosmografiei lui Ptolemeu, au suferit și ele prefaceri revoluționare. Matematicieni ca Riemann, Bolyai, Lobacevski au demonstrat că poate fi închipuită o geometrie care Să-l contrazică pe Euclid, una unde liniile paralele se întâlnesc ori suma unghiurilor unui triunghi să fie superioară ori inferioară cifrei de 180°. Există, așadar, în afară de clasica geometrie euclidiană, o surprinzătoare (de nu și uluitoare) și totuși întru totul rațională geometrie neeuclidiană.

Fizica, în sfârșit, a trecut și ea printr-o criză următor căreia s-a dovedit că materia din care este alcătuit universul se poate înfățișa și în ipostază de anti-materie. În materie, atomii constituenți ai întregului cuprind – *grosso modo* – un proton central purtând o sarcină electrică pozitivă, în juru-i gravitând pe diferite orbite particule mai mici denumite electroni, încărcate cu electricitate negativă. Dar, afirmă fizicienii veacului nostru, poate ființa și o anti-materie în care protonii centrali

sunt negativi, iar electronii înconjurători sunt pozitivi (de unde și numele lor de poziprotoni).

De ce a fost nevoie să amintim aici aceste sumare noțiuni științifice?

Pentru simplul motiv că ele ne pun la dispoziție însăși definiția cea mai exactă a monahismului care aceasta chiar e: lumea lui Non-A, a geometriei neeuclidiene și anti-materiei, scurt spus lumea opusă celei obișnuite, lumea contrară și contradictorie – dacă-mi este îngăduit a mă exprima astfel – a lui Ion Anapoda.

Ce vor, ce urmăresc oamenii?

a) Să ia, să adune, să agonisească, să primească lucruri, obiecte, bunuri, bani. Bunuri de tot felul, importante sau mărunte, cât mai multe; și bani, care sunt mijlocul prin care insul are acces la bunuri.
b) Să-și apropie cât mai mulți oameni, câștigându-și prieteni, relații, cunoscuți. Aceștia nu-s mai puțin utili decât banii, pot fi și ei aducători de foloase și chivernisire și în orice caz satisfac foarte puternica și generala nevoie de sporovăială. Prietenii, spun englezii, iată capitalul cel mai de seamă. Și nu exprimă verbul a trăncăni una din marile plăceri ale omului euclidian?

Dar monahii? Ei vor contrariul celor de mai sus.

Nu a-și însuși ci a da, a distribui chiar și puținul pe care-l au, a se lipsi de lucruri, bunuri și bani. În loc de a-și încărca garderoba cu haine și sălașul cu mobile, ei își restrâng îmbrăcămintea și mobilierul la strictul necesar. Scopul lor e strâmtoarea, puținătatea, sărăcia, mergând până la practicarea cerșetoriei. Unele ordine monahale catolice – ca franciscanii și carmeliții (cel puțin în faza lor inițială) – impuneau aderenților săi să trăiască numai din cerșit. Și astăzi în India și în Extremul Orient numeroși călugări budhiști (ori și mireni bătrâni care se retrag din lume și-și părăsesc locuința) duc o viață pribeagă: poartă cu ei un găvan și nu mănâncă decât (și tot) ce li se pune de pomană într-însul.

Precum sărăcia (ori modestia extremă și totala frugalitate), călugării, spre deosebire de semenii lor din lume, caută izolarea și tăcerea. Avva Arsenie auzea un glas care-i poruncea: fugi, taci, liniștește-te. Iar Fer. Bruno, întemeietorul ordinului cartusenilor, e reprezentat cu degetul arătător al mâinii drepte așezat peste buze, simbol al tăcerii. Apoi monahii nu numai că se feresc de vorbărie și pălăvrăgeală, dar mai și consideră ca incompatibil cu modul lor de viață orice fel de tânguire și văitătură. Patericul ne dă pilda celor doi călugări care aud cum geme și se jelește

un om. Cine-i mireanul acela care geme? întreabă unul dintre călugări pe celălalt. Nu-i un mirean, Părinte, răspunde întrebatul, e un frate de-al nostru care-i bolnav. Rostește cel dintâi: Un călugăr care se vaită și se plânge? Fugi de-aici, Părinte, e fără doar și poate un mirean.

Exemplu de purtare neeuclidiană premonahală ne dă și sfânta și cuvioasa Maică Paraschiva: tinerică cum se află, își dăruiește căldurosul și împodobitul palton unui sărac. (În lumea lui A, copila ar fi cerut părinților ei, oameni cu stare, să-i cumpere și ei un palton cât mai fălos.) Ori surorile Anauld, dintr-o evlavioasă și avută familie franceză a secolului al XVII-lea: foarte tinere, fug de acasă la mănăstire. Părinţii vin să le certe, să le roage, să le ceară să se înapoieze în sânul familiei. Fetițele nu le dau ascultare și nici măcar nu se învoiesc să li se dea voie părinților să treacă peste pragul mănăstirii. (Scena e pe larg comentată de Sainte-Beuve în al său *Port-Royal.*) Ori frații Anuv și Pimen la poarta sihăstriei cărora bate, strigă, plânge și se roagă să fie primită mama lor. „Voiesc să vă văd pre voi fiii mei, că ce este de vă voiu vedea pre voi? Au doară nu sunt eu mama voastră? Au doară nu eu v-am aplecat pe voi? Cu totul sunt căruntă." Ce facem cu bătrâna aceasta? se întreabă ei. Atunci Avva Pimen merge la poartă și zice: „Ce vrei, bătrâno? De ce strigi așa? Aicea vrei să ne vezi pre noi, aicea ori în lumea cea de acolo?" Și bătrâna, pricepând, pleacă liniștită. Ori Avva Arsenie care solicitat de arhiepiscopul Teofil și de un însoțitor al lui să le spună un cuvânt de folos, îi întreabă: dacă vă voi spune un cuvânt îl veți păzi? Ei făgăduind că așa vor face, aud din gura bătrânului: Oriunde veți auzi că este Arsenie, să nu vă apropiați.

În loc de a-și însuși, monahului îi place a dărui, căci el știe (Fapte 20, 35) că mai fericit este a da decât a lua. În loc de a vorbi, a tăcea (Ps. 37, 13-14: Iar eu ca un surd nu auzeam și ca un mut ce nu-și deschide gura sa. Și m-am făcut ca un om ce nu aude și nu are în gura lui mustrări). În loc de a se văita, a pătimi. În loc de a agonisi, a risipi. Bogăției îi preferă sărăcia. Relațiilor, izolarea. Succesului, obscuritatea. Agitației, liniștirea. Îmbuibării, postul. Desfrânării, castitatea. Voinței de putere care clocotește în sufletul fiecărui om (atât de constant scoasă în evidență de Nietzsche și Adler), ascultarea și supunerea. Protestării și violenței, resemnarea. Înălțării eului, smerenia. Plăcerilor, înfrânarea. Obținerii biruinței într-un proces, suferirea strâmbătății, răbdarea pagubei (1. Cor 6, 7).

Întemeietorul creștinismului, Însuși, de ce a venit în lume? Să I se slujească, așa cum firesc era? Nu, ca să slujească El! (Matei 20, 28) Ca

să I se jertfească? Nu, ca El să Se jertfească. Oare ca să împărățească? Nu, ca să moară de rușinoasă și blestemată moarte pe cruce.

Da, suntem în plină lume a lui Dostoievski, acolo unde adeseori doi plus doi fac cinci. În lumea paradoxului, care nu-i alta decât cea esențială creștinismului, credință potrivit căreia, bunăoară, cea mai bună cale către nevinovăție este pentru om a se recunoaște vinovat. În lumea ieșirii totale din mecanica, logica, geometria și fizica sistemelor sublunare. În *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Înalt Prea Sfințitul Antonie Plămădeală al Ardealului caracterizează de aceea vocația monahală drept „un soi de anticipare a vieții eterne în veacul prezent" și încă: „confirmarea constantă și expresă a perspectivei eshatologice a existenței". Întrebuințându-se o imagistică vie și percutantă, ni se arată că „nu există știință fără câțiva oameni de geniu care se consacră integral științei. Nu există muzică fără compozitori de geniu, adică fără câțiva indivizi care i se consacră integral... Monahul este tipul creștinului care se consacră integral", este creștinul absolut.

Ar fi însă o greșeală să se creadă că monahii nu urmăresc fericirea. Pe aceasta, întocmai ca minerii, o vor și ei; doar căile și metodele sunt diferite, atâta tot. Să nu-și închipuie prin urmare mirenii că monahii sunt ființe întru totul excepționale și să nu le poarte admirație exagerată. Scopul este comun amânduror categorii – și cine poate spune și pretinde că numai calea lui este sigură și bună? *Patericul* ne învață că un simplu cizmar, om de treabă, nu era socotit inferior unui mare pustnic. La drept vorbind și cugetând nepripit vedem că meritul monahilor nu este atât de excepțional pe cât se crede îndeobște, deoarece nu încape îndoială că mai ușoară este calea lor și, poate, mai largă poarta pe care au ales-o ei. Oare nu este mai ușor a da decât a primi? O, mult mai ușor! Nu este mai ușor a trăi izolat decât să te străduiești a-ți câștiga prieteni și relații și a le dobândi afecțiunea, ajutorul și devotamentul? A ierta decât a urzi complicate planuri de răzbunare gen Monte-Cristo? Mai ușor, desigur, este a pierde decât a câștiga (calculul probabilităților o dovedește categoric) și a sărăci decât a te îmbogăți. A respecta monotonia unui orar decât a căuta zi de zi alte distracții, distrageri și preocupări. A viețui în pace și nepăsare decât a jindui ranguri și titluri.

Vechiul ritual al primirii candidatului în obștea mănăstirească dovedește cu toate acestea că există între cele două moduri de viață o deosebire – și nu dintre cele mici. Zăbovirea aceea zile întregi la poarta

mănăstirii (fără a fi luat în seamă), apoi vorbele aspre, luarea în râs, alungarea, urmate în sfârșit de primirea în incinta așezământului însoțită însă de munci grele și înjositoare și lipsite de orice cuvânt mângâietor ori măcar nerăstit, apoi trimiterea, după un an, înapoi în lume cu dreptul de a reveni doar după împlinirea întocmai a termenului, anii lungi de ucenicie (pentru cei care se întorceau la sfârșitul celor douăsprezece luni de retrimitere în lume) se puteau eventual încheia cu rasoforia și în cele din urmă cu tunderea în monahism. Dar cât de anevoie! Ce însemna tunderea aceasta după atâtea neînduplecate probe? Nimic alta decât trecerea candidatului de la starea de materie la cea de anti-materie.

Și ne putem întreba: oare savanții, în laboratoarele și institutele științifice ale lumii, nu au încercat să obțină anti-materia? Ba da, constatând însă că numai pentru realizarea plasmei, adică celei de-a patra stări a materiei (alta decât cele trei știute: solidă, lichidă, gazoasă) ar fi necesar să se realizeze o temperatură de trei sute de milioane de grade. De obținut, deocamdată, au izbutit să obțină numai o sută de milioane și doar pe o durată de o milionime de secundă.

Călugărul însă, părăsind condiția euclidiană de mirean și dobândind acces la starea de anti-materie monahală, ce face, ce ispravă? Făurește și întreține în sufletul, în cugetul și în inima lui – și nu pentru o fracțiune de secundă, ci pe durata unei vieți întregi – o temperatură de trei sute de milioane de grade. Aceasta, poate, este chiar definiția corectă, riguroasă a vocației monahale: posibilitatea pentru cel în cauză de a menține – ca un adevărat personaj de literatură științifică – în sinea lui, sub smeritele sale veșminte și îndărătul sărăcuței sale înfățișări – o stare continuă de Non-A, de neeuclidianitate, de anti-materie, o – din afară – nebănuită și – dinăuntru – neîncetată temperatură de trei sute de milioane de grade.

Votul sărăciei, fecioriei și ascultării? Desigur, desigur. Dar și al nestingerii Duhului, care știm prea bine că e foc arzător. După nașterea creștinului din apă și din Duh (Ioan 3, 4), nașterea monahului din Duh Sfânt și din foc.

Călugăr se cheamă cel care următor darului primit dă glas acestor cuvinte ale psalmistului (38, 4): „Înfierbântatu-s-a inima mea înlăuntrul meu și în cugetul meu se va aprinde foc”. Iar Hristos, El, ce zice? „Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea să fie acum aprins” (Luca 12, 49).

REFLECŢII CĂLUGĂREŞTI

1. Aş spune fraţilor mei întru călugărie: nu fiţi habotnici, nu fiţi tipicari. Sau fiţi, dacă aşa vă este firea: dar cu măsură, stăpâniţi-vă, înfrânaţi-vă de la un zel care când se împăunează riscă a se apropia de fariseism. Străduiţi-vă să înţelegeţi că Hristos nu a venit în lume ca să întemeieze o nouă religie, încă o religie, ci să ne descopere un nou mod de viaţă (*a way of life* se spune în presa şi literatura anglo-saxonă şi în cea occidentală în general). Creştinismul astfel, mai ales, îl concep: ca mod de viaţă cu totul nou, cu totul original, de origine vădit suprapământească. El trebuie învăţat în şcoli de către viitorii teologi şi teologhisit de preoţi; ceilalţi (ba şi specialiştii de mai sus) trebuie mai ales să-l trăiască, să-l pună în practică. Creştinismul este dintre substanţele care *in vitro* se veştejesc, care propăşesc şi proliferează numai *in vivo.*

Le-aş mai spune: partea grea la mănăstire nu-s posturile, metaniile, ajunările, privegherile. Astea-s floare la ureche. Greu, cu adevărat greu este, ca în orice obşte închisă, să trăieşti în pace şi armonie cu ceilalţi vieţuitori, să le înduri felul particular de a fi, a se purta, a trăi, să le rabzi inevitabilele ticuri, manii, reacţii instinctuale, să te insensibilizezi cât priveşte propriile-ţi reacţii nervoase la mediul înconjurător. Relaţii interumane, iată piatra de încercare! Dragostea frăţească ori măcar bunăvoinţa, răbdarea, îngăduinţa şi voinţa (iar dăm de ea!) de a păstra prietenia între fraţi: acestea dovedesc autenticitatea unei trăiri creştine, unei vocaţii monahale... Numai ele omologhează folosirea denumirii de „mănăstire". De nu, totul nu-i decât paradă şi panoramă. Şi sunt, însuşirile menţionate, doar ascultarea cuvintelor Domnului: „Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiţi unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, aşa să vă iubiţi unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste unii faţă de alţii". (Ioan 13, 34-35) Nimic, nici o însuşire oricât de înaltă, nici o asceză, nici o ştiinţă teologică, nici o nevoinţă, nici o mucenicie nu pot înlocui această poruncă *absolută.*

Și aș adăuga: dacă nu puteți, dacă dragostea nu vă este accesibilă, măcar stăpâniți-vă nervii și mânia, măcar *purtați-vă ca și cum ați iubi – ca și cum, als ob* zic filosofii germani – e și aceasta o modalitate acceptabilă, de ordin inferior firește, însă cu sorți de a fi pregătitoare a formei superioare și a se preface cu vremea în iubire, fiind un caz al procesului calificat de Constantin Noica: devenire întru ființă.

2. În predici (mai cu seamă), în articolele teologice (de asemenea) să nu săvârșim grava eroare de a confunda platitudinea stilistică cu ortodoxia. Demonul lozincăriei și al stereotipiei ecleziastice este la fel de real și de virulent ca geamănul său din literatură; pândește pe toți arhiereii, preoții și monahii, umblând fără odihnă și căutând pe cine să înghită, să compromită, să sterilizeze. Cele mai bune și mai frumoase simțăminte ori mai folositoare învățături sunt anihilate de tipizarea verbală, care-i simptom de lene, frică și uscăciune a inimii. Tot atât de dușmănoase sunt stilul pilduitor – edificator – onctuos, stilul emfatic, stilul grandilocvent sau deprinderea comodă de a reduce predica la repetarea *Pericopei evanghelice*. *Cazania* e frumoasă, dulce și îmbietoare, totuși nu poate înlocui cuvântul viu. Să nu ne fie teamă a găsi metafore originale, a folosi o vorbire pitorească, pe șleau, pe înțelesul tuturor, a înlocui cenușiul tern al atâtor predici morocănoase cu vioiciunea culorilor puternice. Nițel fauvism n-ar strica, cutez să afirm făcând o fulgerătoare incursiune în domeniul artelor plastice.

3. Strâns legată de năpasta platitudinii și a vorbirii standardizate aflăm urgia rămânerii în urmă, a zăbovirii în trecute vremi, adică a predicilor care uită că se adresează unor contemporani, iar nu unor credincioși de acum câteva decenii ori veacuri, de nu și milenii. Pildele, exortațiile, sfaturile, mustrările se cuvine să fie mereu actualizate. Acesta-i adevăratul *aggiornamento!* Dogma este cea neclintită, nu imagistică, nu captarea, după cum în viața profană morala nu se schimbă, dar sensibilitatea poetică ia mereu alte înfățișări și dialoghează cu alte regiuni ale sinei. Nu trebuie trecut cu vederea că fiecare epocă istorică își are păcatele ei predominante; acestea se cade a fi combătute, nu altele vechi, căzute în desuetudine, atenuate de mersul înainte al istoriei. Actualizarea pildelor și a temelor poate singură feri cuvântul de învățătură, de căderea în monotonie și plictis și de

transformare a sa în osândă pentru enorie. Cel care vorbește în penultimul deceniu al veacului al XX-lea nu se poate referi la aceleași păcate, năravuri și situații ca Sfântul Ioan Gură de Aur, Veniamin Costache ori Antim Ivireanul. Sunt, acum, alte boli, alte racile, alte primejdii, alte ispite! Pe acestea trebuie să le avem în vedere dacă vrem să fim ascultați cu adevărat (iar nu din obligație și politețe și cu mâini discret duse la gură spre a tăinui căscatul), urmăriți cu atenție și, după ieșirea din biserică, socotiți drept dascăli utili, nu drept roboți și portocale mecanice. Nu mai are rost, bunăoară, a se lovi cu asprime și cu stăruință în setea de avuție ori în neplata la timp a slugilor ori în amănunte ale vieții sociale și economice de mult dispărute. Monahii și preoții de mir sunt deopotrivă datori să cunoască nevoile, greutățile și necazurile zilelor noastre, să le vorbească ascultătorilor ca un contemporan al lor, nu ca o mumie, ca o fantomă, ca un patefon. Călugărilor nu li se cere să fie la curent cu filmele, comediile și meciurile radiodifuzate sau televizate, dar le revine datoria de a fi perfect informați despre durerile și suferințele celor „ din lume".

Modul de vorbire al monahului să nu fie distant, mândru, „oficial", adică sleit, adică sterp. Nu așa a vorbit Domnul, ci mereu prietenos, apropiat, cu imagini clare și mai toate extrase din viața de zi cu zi a păstorului, a plugarului, a pescarului, a vierului și omului de rând.

4. Habotnicia strâmtă și zăvorâtă în sine este și ea o moștenire fariseică, așadar, o calamitate. Adevăratul monah nu se cunoaște după lungimea răvășită a bărbii ori după necurăția veșmintelor, chiliei, privăților. Am oare drept ideal pe monahul dichisit și spilcuit? Aida de, aceasta-i replica de argutie avocățească, înțelege oricine că grija de curățenie nu-i totuna cu fandoseala.

Murdăria poate fi o nevoință, ca atâtea altele, dar numai strict personală, ea nu se bucură de valoare obștească. Spre a se învrednici de nobilul calificativ de nevoință, de jertfă, trebuie mai întâi să nu izvorască din lene și neglijență, ci să se datoreze unor considerații și convingeri principiale, cu alte cuvinte să implice o renunțare: sacrificarea dorinței firești a omului de a trăi în curățenie. În al doilea rând este neapărat necesar să se țină seama:

a) de spusa Domnului că în casa Tatălui Său multe locașuri sunt (Ioan 14, 2);

b) de principiul libertății care este însăși temelia creștinismului.

Nimeni nu vine cu sila la Hristos, nimeni nu poate impune altuia punctul său de vedere. Călugărul doritor a practica nevoința nespălării o va putea face asupră-și în cadrul chiliei sale. Dar nu o va putea răspândi cu otuzbirul și în jurul său, adică a o preface în regulă pentru alții care, ei, nu consideră calea murdăriei ca ducând fără greș la izbăvire. În locurile de libertate, deci, în sălile comune, la trapeză, la cuhnii, la veșmântărie, la privăți regula va fi respectarea riguroasă a curățeniei. Nicicând nu va putea fi invocată aici autoritatea murdăriei. Fiecare slobod e să-și aleagă mortificarea socotită a fi mai adecvată, căci în casa Tatălui multe locașuri sunt și nici un muritor nu are căderea să atribuie unei anume (relative) modalități de pătimire caracter de generalitate și preeminență.

Cât privește spălarea trupului este nimerit a ne aminti cele spuse de Sf. Apostol Pavel în *Epistola către Romani* la capitolul 14. Nespălarea nu-i câtuși de puțin dovadă de îmbunătățire duhovnicească deoarece apostolul neamurilor arată (14, 14) că nimic nu este întinat prin sine, decât numai pentru cel care gândește că e ceva întinat, pentru acela întinat este. Pentru acel care nu socotește că a te spăla și îmbăia e o întinare, spălatul nu-i păcat, iar murdăria și jegul nu-s acte chezășuitoare de mântuire.

Tot la capitolul 14, Pavel mai scrie (v. 3 și 6): „Cel ce mănâncă să nu disprețuiască pe cel ce nu mănâncă, iar cel ce nu mănâncă să nu osândească pe cel ce mănâncă, fiindcă Dumnezeu l-a primit" și „Cel ce ține ziua, o ține pentru Domnul; și cel ce nu ține ziua, nu o ține pentru Domnul. Și cel ce mănâncă, pentru Domnul mănâncă, căci mulțumește lui Dumnezeu; și cel ce nu mănâncă, pentru Domnul nu mănâncă și mulțumește lui Dumnezeu."

Cu spălatul prin urmare e ca și cu mâncarea ori cu sabatul: cine nu mănâncă ori ține sabatul să nu osândească pe cel care mănâncă ori nu ține ziua. Iar cel care nu socotește lăutul a fi păcat, să se spele și să mulțumească lui Dumnezeu și să nu se sinchisească de mutrele acre și ofuscate ale vrăjmașilor apei și săpunului. Am întâlnit monahi care nu se spală, dar își dau cu parfum ori cu apă de colonie ca să acopere putoarea trupului. Asta îmi aduce aminte de o spusă din *Pateric*: decât să te lauzi că postești mai de folos își este ție să mănânci carne de trei ori pe zi. Tot

așa: decât să întrebuințezi parfumul ori colonia mai bine fă baie de trei ori pe zi.

Țin să observ – în aceeași ordine de idei – că Domnul a spălat picioarele ucenicilor Săi, ba le-a și grăit: Cel ce a făcut baie n-are nevoie să-i fie spălate decât picioarele, căci este curat tot. (Ioan 13, 10) – de unde reiese că Hristos nu oprește nici spălatul nici îmbăierea. Iar pe Simon leprosul îl ceartă că nu I-a dat apă să-și spele picioarele (Luca 7, 44). Pe iudei îi învinovățește că fac din spălarea mâinilor înainte de masă un ritual; un act cu valoare și înțeles soteriologic, o ceremonie sacră; nu măsura de elementară igienă o respinge El. Cât despre interdicțiile din secolele II-IV, au în vedere termele greco-romane și promiscuitatea lor, nu spălarea în sine.

5. Fanatismul fundamentalist de orice fel îmi este odios și-mi pare stupid, iar faptul că-i adoptat și practicat de unii călugări creștini (foarte puțini la număr, după cât îmi pot da seama) nu mi-l face câtuși de puțin mai simpatic. Simt, dimpotrivă, că monahul zelator al fanatismului fundamentalist nu-i decât un creștin *în travesti* și un ortodox străin de credința pe care, pasămite, o profesează și o mărturisește, dintotdeauna cunoscută pentru statornicia ei dar și pentru sila ei, față de ce nu ține de blândețea creștină și de strămoșeasca dreaptă socotință. Să-mi fie permis a mă referi la celebrul caz Dreyfus din Franța de la sfârșitul veacului trecut. Pui la îndoială onoarea unor ofițeri francezi? era întrebat cel care, convins că regulile procedurale ale oricărui proces penal nu fuseseră respectate, punea sub semnul întrebării valabilitatea sentinței de condamnare a căpitanului Dreyfus. Eu unul aș fi răspuns așa: nici gând, cu totul altceva pun la îndoială: calitatea de ofițeri francezi a unor oameni care nu respectă prevederile legii procedurale și hotărăsc o pedeapsă osebit de gravă în temeiul unui dosar secret. Îi asemăn cu martorii unui duel unde nu s-a vegheat la aplicarea întocmai a ceremonialului; dacă se întâmplă să moară unul din combatanți, cred că se cuvine să fie dați în judecată pentru asasinat.

Fanatismul fundamentalist – care vădește deopotrivă răutatea, ridicolul și neghiobia – întotdeauna duce la erezii, schisme, sectarism, supremația literei, forme religioase naive ori teroriste, îndârjiri formaliste (stiliștii) și compromiterea în ochii oamenilor cu scaun la cap a fenomenului religios. Întotdeauna l-am preferat pe Zosima lui Terapont.

Călugărul îmbufnat, oricât i-ar fi barba de lungă și de sălbatică, iar revereanda și rasa mânjite, nu-i nici el călugăr decât de ochii lumii.

6. Pe chipul călugărului e bine să se poată citi, deopotrivă, blândețea, bucuria, smerenia și noblețea.

Iar cât privește purtarea sa și atitudinea față de cele ce se petrec în juru-i (în imediata-i apropiere sau mai departe), se cade să nu uite că să fii creștin nu înseamnă a da dovadă numai de blândețe, ci de fermitate și curaj. Curajul e o virtute creștină esențială. Apar, până și în viața cea mai retrasă și mai desprinsă de cele ale lumii, momente când devine obligatoriu să te pronunți: să arăți de ce parte ești și ce hram porți. Atunci (iar pilde aflăm din belșug în perioada prigoanei politeiste ori a împăraților iconoclaștilor) calități dominante ajung acestea: curajul, demnitatea, nesovăiala; modelul în asemenea împrejurări va să fie blândul Iisus mergând netemător și dârz către Golgota. Trupul da, se prăbușește sub povara crucii; dar forța morală (omenească) nu se lasă învinsă.

Astfel, *arta de a fi călugăr* se confundă cu (deloc ușoara) îmbinare a dulceții cu asprimea, a molcomelii cu tăria, a supunerii cu neclintirea.

7. Nu ascund nici faptul că am părerea mea (cu totul personală) despre nebunii pentru Hristos, de rușii (la care proliferau) numiții iurodâvâi.

Îi privesc cu mare și gravă rezervă.

Mai întâi pentru că facerea lor este curată fățărnicie și total neadevăr. Nu-s nici nebuni, nici smintiți, nici nerozi. Se prefac că sunt. Asta-i minciună și farsă. Adevăratu-i că, spre deosebire de farisei (și emulii lor) care se pretindeau (ori se pretind) mai buni decât erau (sunt), nebunii pentru Hristos se complac în a nu se făli, ci a se arăta mai răi, mai nătângi, mai vrednici de scârbă și dispreț decât sunt. Dar în amândouă cazurile, situația e una și aceeași: neadevărul. Și unii și alții joacă teatru. În feluri diferite, dar tot cabotini sunt.

Apoi: este oare minciuna (fie ea cauză de mortificare pentru actor) un mijloc demn de a-L slăvi pe Hristos? Așa oare să-I dăm cinstire, prefăcându-ne, înșelându-i pe cei din jur, vădindu-ne preferința pentru rolul de măscărici? Să fie aceasta jertfă cu bună mireasmă și plăcută unui Dumnezeu care nu este al neorânduirii?

În al treilea rând (și aici dăm de esență, de nucleu, de punctul sensibil

și grav): nebunul pentru Hristos se preface nătâng, țicnit, buimac, nesuferit spre a-i exaspera și scoate din sărite pe frații săi și a fi insultat, batjocorit, prigonit și ocărât de ei. Altfel spus, *îi incită la păcat* spre a-și asigura lui și martirajul și mântuirea. Ce fel de izbăvire e aceasta la baza căreia stă provocarea la păcat a semenului tău? Așa vrei să te mântui, călcând în picioare sufletul și soarta veșnică a celorlalți?

Iurodâvâiul *se așteaptă* (dorește, scontează) să fie bruftuit, jignit, disprețuit, făcut troacă de porci și tratat ca pleava omenirii. Altminteri tot jocul lui și-ar pierde rostul, nu i-ar mai aduce nici un câștig. Tare mă tem că nu în felul acesta dorește Hristos să ne vadă luptând către desăvârșire![1]

Orice ins, ne învață Dostoievski, are dreptul la fericire. Dar nu pe seama și spre ponosul și paguba altuia. Să și-o făurească singur, de poate, nu pe calea exploatării aproapelui său; adică nu prin furt, adulter, înșelăciune, denunț. Cu atât mai vârtos nu făcându-l, prin provocare și ispitire, să cadă în păcatul mâniei, insultării, disprețuirii.

Mai există – lumește vorbind – pericolul ca „nebunul" tot jucând teatru să ajungă a-și pierde întru adevăr mințile – de tot ori în parte –, să i se prefacă jocul în nărav. Așa au pățit mulți dintre tinerii populiști ruși trimiși să facă propagandă la sate, prin cârciumi: au devenit ei înșiși alcoolici.

(Pe nebunii pentru Hristos, pe intransigenții nespălatului, pe sâmbătari, pe stiliști, îi văd ca pe niște naivi, niște reducționiști, niște simpliști. Din pogorârea Fiului lui Dumnezeu pe pământ, din toată învățătura lui Hristos, din Decalog, din Fericiri, din Predica de pe munte, din parabole, din jertfa de pe cruce, ei atât au înțeles și au reținut: circul, jegul și scârnăvia, „sfântul calendar", suprematizarea numărătorii ordinale (ziua a șaptea – sâmbăta) în dauna numărătorii semantice (sabatul – zi de odihnă).)

8. Călugăria e ostășie, deci ținută, demnitate. Să nu uităm că suntem slujitorii, „prietenii" unui mare Senior, unui Cavaler care ne-a lăsat drept moștenire discreția (când postim, când ne rugăm, când facem milostenie), iertarea, puterea de a uita răul ce ni s-a făcut, nobila putere de a ne ruga

[1] Fericita Tereza din Avila: nebunia Evangheliei e o nebunie calmă

pentru cei ce ne urăsc, dărnicia, sila de contabilitate și socoteli, de grija pentru bănuți și părăluțe, care când Iuda și apostolii toți s-au indignat că se risipește bunătate de mir în valoare de 300 dinari i-a dojenit și învățat a deosebi risipa de jertfă, care lui Iuda i S-a adresat cu apelativul „prietene", care nu a tremurat și nu a bolborosit vorbe de scuză în fața sinedriului ori a dregătorului, care mereu a dăruit și răsplătit boierește, clătinat și îndesat, har peste har, însutit, înmiit, a înmulțit pâinile, peștii și vinul, a binecuvântat și a iubit belșugul. Călugărul nu poate, prin definiție, să fie zgârcit, meschin, îngrijorat, alarmat. Degajerea și detașarea sunt două mari virtuți monahale, cărora li se adaugă, – paradoxal – dragostea de viață (adică de Dumnezeu) și netemerea de moarte (adică de despărțirea sufletului de trup). Celor din tagma aceasta nu le este îngăduit a se văita, a geme, a regreta bunurile pierdute, lor se cade să le fie mereu la îndemână fraza lui Eugen Ionescu (acum împăcat cu Dumnezeu): „Să fim oricând în stare să pierdem totul de la o clipă la alta." Călugărul, desigur, e și el boier în felul său, căftănit ca atare prin dragostea și harul lui Hristos. Și nu-i strică să-și repete cuvintele rostite de Al. O. Teodoreanu fostului cleric Damian Stănoiu (care se indignase că-n vitrina unei librării cărțile sale fuseseră așezate mai la margine decât ale lui Păstorel): Arta, să știi domnia ta, Părințele, că e boierie. Așa și monahismul: boierie este!

9. În controversa liberului ori servului arbitru și cu privire la argumentul olarului folosit de Sf. Apostol Pavel în *Epistola către Romani* (9, 18 și urm.) și apoi reluat de augustinieni și protestanți: „Oare făptura va zice Celui care a făcut-o: De ce m-ai făcut așa?... Sau nu are olarul putere peste lutul lui, ca din aceeași frământătură să facă un vas de cinste iar altul de necinste?" Nu i se poate răspunde: oare Dumnezeul nostru care Și-a trimis Fiul în lume ca să fie răstignit pentru mântuirea noastră e un olar nepăsător și un fabricant de unelte neînsuflețite sau e Dumnezeul iubirii și făcătorul unor făpturi cărora le-a dat suflare de viață din chiar suflul Său?

Iar lui Elihu, fiul lui Baracheel din Buz, din familia lui Ram, care pune autoritar capăt lungii discuții dintre Iov și prietenii săi, proclamând (Iov, 32 și urm.) atotputernicia arbitrară a lui Dumnezeu și dovedind că El nu dă socoteală nimănui de toate câte face, nu i s-ar putea prezenta

respectuoasa observație că pare a fi preînchipuit zicerea: „când vorbești cu mine, să taci din gură”?

Călugărul, cred, dispune de două mari daruri: slujba miezonopticii și o acută senzație (cu totul ne-augustiniană, neprotestantă) a liberei capacități de alegere între bine și rău. Soluția ortodoxă a mântuirii (har + credință + fapte bune) i se arată, pe măsură ce trăiește mai multă vreme în mănăstire, a fi conformă cu dreptatea, cu adevărul, cu dreapta socotință.

Momentul cel mai frumos al vieții călugărești – și acel cu adevărat propriu ei – îl simt a fi al miezonopticii. Dulceața Sfintei Liturghii o putem gusta în orice biserică, de mănăstire ori de mir. Miezonoptica însă e bucuria, taina și centrul orarului călugăresc. E apanajul nostru, ceasul nostru de Singurătate și Solemnitate, acela când ne bănuim în nelumesc, totuși cu adevărat de strajă și de veghe pentru lume.

10. Încă o definiție a monahului: e omul care nu e niciodată mulțumit cu sine.

Altă definiție: călugărul e omul îndeosebi știutor și realist.

Din pricina păcatului strămoșesc, el știe că în tot insul există nu numai o fărâmă de suflet divin, ci și un cert impuls demonic. Cunoașterea aceasta îi asigură o superioritate mintală asupra multor artiști, savanți și gânditori naivi și neștiutori, care plutesc în ceea ce am putea numi irealitatea imediată.

11. Comunicativitate:

La catolici altarul e deschis. La noi, închis. Sensibilitatea noastră mistică s-a obișnuit cu iconostasul despărțitor dintre naos și altar și gândim că e mai bine să fie așa.

Odată însă ce Sf. Liturghie a fost săvârșită în taină, zidul despărțitor dintre clerici și mireni nu mai are nici o noimă. Între ei relațiile cată a fi acum bazate pe comunicativitate, ceea ce în multe cazuri nu are loc. La Rohia, din fericire, se practică o caldă și continuă comunicativitate între personalul preoțesc și mireni: nu numai la spovedanie, ci și la primirea pomelnicelor, în conversații, în lungi convorbiri duhovnicești... E o formă de activitate misionară, legată de ideea (binecuvântată) a participării slujitorilor altarului la viața de toate zilele a credincioșilor. Doar și unii și alții fac parte din Trupul mistic al lui Hristos.

Să repet o remarcă mai veche făcută cu privire la Mircea Eliade, pe care, din pricina hărniciei lui fără pereche și a programului de lucru ce-și impunea fără cruțare, reducându-și asemenea unui călugăr ascet somnul la cel mult trei ori patru ore din ciclul diurn-nocturn, l-am denumit „monahul mirean". Am enunțat atunci că adevărata trăsătură cu totul proprie călugărului nu este – cum gândesc mai mulți oameni – credința, pe aceasta o au și mulți mireni, ci un amestec de voință (de fier), de răbdare fără margini, de rezistență (neobosită) la frecușul de zi cu zi al vieții de mănăstire (monotonă și extenuantă). Anii mei de călugărie mi-au confirmat pe deplin părerea. Călugărul acesta chiar e: un om cu voința oțelită, răbdare de neînvins, hotărâre de nezdruncinat. Cel mai judicios el poate fi asemuit nu unui înger în trup, ci unui sportiv în perioadă de cantonament sau unui ostaș în perioadă de instrucție. Aptitudinile lui de bază, de aceea, sunt: sănătatea, puterea de îndurare, renunțarea la susceptibilități, capacitatea de călire a caracterului. Am scris că monahismul este echivalentul (moral) al temperaturii de 300 milioane grade. N-am mințit. Dar și mai bine, mai plastic, mai ușor de realizat este a zice: monahul e o tijă de oțel fierbinte, acum scoasă din cuptor, o pară de foc (de fapt) brusc scufundată în apă înghețată. Credința – ca și postul, metaniile etc. etc. – e lucrul de la sine înțeles, ferice și ușor. Dar viața mănăstirească concretă, cotidiană e luptă, cantonament, călire, strunire. *Bulldog training,* zic englezii: educație de câine mops care, minune, va trebui la sfârșitul dresurii să se dovedească porumbel.

(Dar, atunci, cu isihia cum rămâne? Ei, neînțelegerea provine din faptul că fericirea noi o socotim ca pe rezultanta unor anumite situații și bunuri, în vreme ce ea, întocmai ca harul, e dăruită fără de îndeplinirea anumitor condiții, e stare acauzală, o surpriză, un dar ceresc, o izbucnire, o rază picată de sus. Cu tendința, ciudată, de a coborî de preferință în perimetrul locurilor de strădanie numite mănăstiri, deși mai științific ar fi câmpuri magnetice atrăgătoare de euforitoni.)

Și mai vreau să fac referire la convorbirea dintre Sf. Antonie cel Mare și diavol, odată, după ce, constatând satana că nu-l poate spăimânta și birui pe vajnicul schimnic, a stat la taifas cu el. Sfântul îl întreabă pe Scaraoțchi dacă-s mulți călugări în iad. Călugări?! face interlocutorul Sfântului; nu sunt! Cum asa, se miră Antonie, doar au fost și sunt monahi nevrednici. – Nu-i nici un călugăr, afirmă din nou

celălalt. – Poate că sunt și nu-i știi tu, stăruie Antonie. – Pe toți îi știu, nu poate fi vreunul despre care să nu fiu informat! Iar sfântul se tot miră și minunează. – Aha! strigă deodată vrăjmașul, știu la ce te gândești: la oamenii aceia îmbrăcați în negru de sus până jos, purtând un soi de tichie pe cap și un văl deasupră-i. Da, din ăia, da, avem o mulțime, de oameni în negru nu ducem lipsă, dar călugări, să știi, călugări nu avem măcar unul.

Purtători de haine negre, de camilafcă și culion ce ne aflăm, să ne străduim a fi călugări. Severi cu noi înșine, buni și îngăduitori cu ceilalți, discreți cât privește strădaniile și nevoințele noastre, veseli, blânzi, politicoși: smeriți mai ales. Dar nu și proști, înțelegând că viața e lucru gingaș, iar călugăria și mai și; făcându-ne din dreapta socoteală și din relativismul celor lumești o lege, fericiți dar nu siropoși, neclintiți în credință, nu și intoleranți și câinoși cu cei care nutresc alte convingeri, senini, dar nu socotind zâmbetul mieros și nerod a fi dovadă de cucernicie, evlavioși, interiorizați, însă conștienți de importanța și dificultățile menținerii unor relații cordiale cu ceilalți frați și prin urmare deciși a ne vădi nu mai puțin destoinici diplomați decât Metternich, Talleyrand, Vergennes, Bismarck și Titulescu; apreciem disciplina, muștruluiala de sine, sila de autocompătimire și bazaconii; poate și oarecare doză de tămăduitor cinism; noi știm că de bună voia noastră ne-am legat la cap fără să ne doară capul și că sub reverendă și rasă purtăm zale și armură de buni ostași ai neînfricatului Hristos, Care și El S-a urcat vitejește și nesilit pe cruce spre a birui răutatea, prostia, iadul, bezna și moartea: principalele ipostaze și unelte ale slutei – grotești demonii.

12. Ideea călugăriei ca ostășie mă obsedează.

În *Colonelul Chabert*, Balzac, prin intermediul personajului titular al povestirii, stabilește o similitudine între viața militară și călugărie.

Cu adevărat poate oricine constata că în amândouă instituțiile – ostășească și monahală – precumpănitoare sunt: disciplina, regulamentele, orarul, tipicul, formele, ceremoniile. Cu adaosul că viața călugărească e mai severă decât cealaltă și se desfășoară la un grad de intensitate militară mai ridicat. Căci vrăjmașul nu descori cotropește țara și războiul constituie o excepție, în vreme ce „războiul nevăzut” al monahilor e neîntrerupt, diavolii dând permanent atac. O mănăstire, spre

deosebire de un regiment, trăiește numai în alertă; aici starea de asediu e regula, nu excepția. Călugării se află mereu în ținută de campanie, încinși și gata de luptă (ca iudeii în seara de Paști: gata de drum); stau neîncetat de strajă; se aseamănă sportivilor în cantonament. Călugăria, luând aminte la neadormirea diavolilor, e o „militărie" mai strașnică decât cealaltă, asprimea și strădaniile pe care le presupune sunt superioare celor ce revin militarilor propriu-ziși.

Ne miră existența ordinelor medievale cavalerești-călugărești, ca teutonii, ioaniții, templierii? Nu-i totuși nimic mai firesc decât ivirea lor; și mai logic. Cele două ipostaze sunt osmotice, pot coabita fără greș; sunt perfect paralele, afine, geamăne. Călugăria e – *per excellentiam* – viață militară, iar călugărul mai presus de orice „un bun ostaș al lui Hristos".

Aceeași grijă pentru „ținută", același simț al răspunderii, aceeași nevoie de curaj, perseverență, supunere. Aceeași „tăiere a voii", același impact al unei vieți comunitare. Sinele (*self*-ul spun englezii) e deopotrivă înfrânt și exaltat, menținut în condiție slujitoare și eroică. Slujirea exaltată, dar disciplinată e lozinca amânduror tabere. În cărțile religioase cuvântul „vrăjmaș" apare de cel puțin tot atâtea ori ca și termenul „inimic" (așa e corect, de la latinescul „inimicus" – dar forma *inamic* s-a impus în limbajul curent) în cele militare. Către acesta, către vrăjmaș, stă ațintită privirea și trezvia monahilor, cu el poartă nevăzutul război care-i însăși esența stării pe care au adoptat-o și rostul întregii lor activități.

Întocmai ca viața militară, călugăria își are măreția, dar și acele servituți despre care a scris Alfred de Vigny *(servitudes et grandeurs militaires)*. Biruirea frecușului cotidian e probabil partea cea mai grea a situației în ambele cazuri, întrecând eroismul pe câmpul de luptă ori sfințenia vieții. Acestea, eroismul și sfințenia, se întâmplă să țină de chiar firea insului și ca atare nu sunt „grele". Dar lupta de zi de zi cu tipicul și stăpânirea de sine în relațiile (sartriene) cu „ceilalți" reprezintă, gândesc, partea „eroică" (și meritorie) a celor două profesiuni.

Nu-i câtuși de puțin probabil ca prestigiul de care s-au bucurat de-a lungul vremilor și se mai bucură încă uniforma militară ori rasa călugărească să fie datorat unor superstiții. El provine desigur din straturi mai adânci ale psihiei, manifestă uimirea față de oameni care izbutesc să se înfrângă pe ei înșiși, să-și impună un mod de viață riguros și inde-

pendent de impulsurile și capriciile temperamentului individual. Jurământul ori votul odată depus, militarul și călugărul nu-și mai aparțin loruși pe de-a-ntregul; s-au „rânduit"; obiectul slujirii nu mai este eul, ci o entitate care depășește limitele individualității.

Militarul și călugărul au de luptat cu „vrăjmașul", dar în primul rând și cu osebire au de învins dușmanul lăuntric, „eul" care concepe slobozenia numai sub forma deplinei zbenguieli și nutrește oroare față de orice îngrădire.

În cele din urmă, militarului și călugărului li se cere a fi „mereu gata": a lupta, a rezista, a sfida înfrângerile, a găsi soluții adecvate feluritelor moduri de atac. Obligativitatea aceasta le dă o acuitate a firii care o întrece pe a mireanului (civilului). Viața militar-călugărească e de aceea mai eroică, mai expusă primejdiilor. Formula nietzscheană tradusă în italienește – *vivere pericolosamente* – rezumă două moduri paralele de viață.

Poate că mai drept ar fi să desprindem riscul, lupta, vitejia în orice viață omenească doritoare a transcende oricât de puțin trăirea strict trupească, străduindu-se a-i afla un sens, o noblețe. Vedem cu ochii noștri trupești, vedem în juru-ne o masă cenușie de oameni; cu acei cugetători ai inimii reperăm nenumărați eroi și sfinți necunoscuți. Modești, anonimi, nu poartă straie deosebitoare. Să-i salutăm plini de smerenie, în cuget și-n simțire, pe acești frați ai noștri știuți numai de Dumnezeu.

CUPRINS

Tiparul executat prin comanda nr. 36, 2001, la

CARTPRINT Baia Mare, cod 4800
cartier Săsar, str. Victoriei nr. 146
tel./fax: 062/218923
ROMÂNIA